Ce amari erau sînii mamei,
Ce amar laptele ce l-am supt !...
Deasupra duzilor atîrna Nor negru
şi greu, nor rupt.

Vîntul mi-arunca ţărînă în ochi,
Cîini costelivi îmi dădeau tîrcoale.
Toţi oamenii pe care-i vedeam
Umblau cu picioarele goale.

Focul avea aripi, dar nu zbura,
II lega de vatră cenuşa.
Ziua şi Noaptea intrau în casă
Chiar dacă nu le deschideam uşa.

Mi-era teamă de frig. Mă muşca.
Adînc îi simţea trupul meu colţii.
Şi-mi părea rău că soarele Nu e
priponit în creştetul bolţii.

Nu toţi copiii mamei şi ai tatei, cîţi mai trăim,’ ne adunasem acolo, în faţa casei noastre de la Omida. .Am spus

casa nocistTâ, adică a tuturor fraților şi surorilor, şi am spus greşit. Casa aceea, de la Omida,'în care trăieşte de mulți' ani sora mea Elisabeta, nu mai e *casa noastră,* e casa ei, numai a ei. Şi nici nu mai este aceeaşi în^ care ne-am născut şi am crescut. Cumnatu-meu Să- mînță, bărbatul soră-mi Elisabeta, după ce a luat din partea noastră, a tuturor, act la mînă că nu ridicăm nici o pretenție la moştenire, a dărîmat vechea casă şi, pe acelaşi loc, cu un pas numai spre miazăzi, a ridicat alta, nouă,^ cam tot atît de mică şi de întunecoasă ca şi cealaltă. Cînd se dărîmă o casă este ca si cum ar muri cineva. Ar muri cineva... Ca şi cum ar muri cineva... Acolo m casa aceea dărîmată de cumnatu-meu Sămînță, a murit bunicul al cărui nume îl port, acolo a murit soră-mea Rada, şi frate-

meu Alexe, acolo a murit mama. Tata a murit în căsuţa de alături, într-o odăiţă aflată între bucătărie şi micul atelier de fierărie al cumnatului meu. In casa cea nouă pînă acum n-a murit decît acela care a construit-o, cu banii lui şi cu sudoarea lui, cumnatu-meu Sămînţă adică. Ce să te mai superi şi ce să te mai întristezi ? ! In alte case din satul nostru Omida, de pe lunga, îngusta şi săraca Vale a Călmăţuiului, au murit mult mai mulţi oameni decît în casa noastră. în unele au murit toţi cei ce le locuiau... Toţi... *Toţi cei* ce *le locuiau...* Cu .noi, cei născuţi din Tudor si din Dumitra, din Tudor şi din Maria, din Maria şi din Radu Ochian, soarta a fost blajină. Consider că soarta a fost blajină în primul rînd cu frate-meu Alexe.

— Dragul de el... dragul de el,

cum îi spunea mama cînd şi-l amintea, n-a trăit decît şapte zile _! N-a avut deci cum cunoaşte nici dulceața lumii, dar nici întristarea şi amarul ei. v

Soră-mea Rada a murit greu şi, ca orice împuşcat în gît. s-a chinuit mult. Ea a împlinit vorba cu voroă cîntecul care spune, cu. dreptate după unu, fara dreptate după alții :

A
r
e
-
n

l
u
m
e

noroc, are cine moare

fată **mure,** are-n lum

e norocel cine moare

m
i
t
i
t
e
l
.
.
.

Mama a murit în miez de noapte.^ Şi_ peste citi va ani, tot în miez de noapte avea sa moară şi laia. Iiaiam în Bucureşti. Mă duceam destul de rar pe la Omida. Intr-o noapte — era pe la începutul toamnei m-am tivzu ■brusc din somnul adine. Nu vreun zgomot oarecare mă trezise, ei puternicei impresie că mâ, înes.câ- un mii os gros, de tămîie. Am sărit Lepede din

pat, am aprins lumina, am deschis ferestrele .şi am trecut din odaie în odaie să văd dacă nu cumva printr-o întîmplare absurdă s-a aprins casa. Mirosul de fum de ţămîie persista. M-am uitat la ceas : *erau orele unu.* Am lăsat ferestrele' deschise, m-am culcat şi am adormit din nou. M-am trezit ca de obicei la orele cinci. Peste oraş zburau zorile fumurii. M-am spălat, m-am bărbierit, m-arn^ îmbrăcat, mi-ara luat micul dejun, iar la orele şase mă aflam în redacţie, la masa de lucru. Ziarul la care lucram apărea înainte de prînz, cam pe la unsprezece, şi jumătate din el era scris dimineaţa, cu note şi articole pe marginea celor mai noi evenimente. Pe la orele nouă, munca mea redacţională pe întîia jumătate a zilei era aproape terminată. Am plecat şi, trecînd Calea Victoriei, am intrat în Capşa, unde, la ora aceea,

înainte de a începe să alerg în căutarea unor subiecte de articole ori de reportaje
pentru a doua zi, obişnuîam sâ fumez cîteva ţigări şi să beau un filtru. Acolo, în cafenea, peste o jumătate de oră, m-au găsit reporterul Savu şi frate-meu Ştefan, care -mă căutase la redacţie pentru a-mi aduce ştirea eare-i venise prin telefon de la Omida, că în cursul nopţii a murii. mama. Am cumpărat cele necesare pentru *a* cuviincioasă îngropare. Am închiriat o maşină de piaţă şi am plecat la Omida împreună cu frate-meu Ştefan.

Peste cinci-şase ore, cînd am ajuns acolo, mi-a ieşit înainte soră-mea Elisabeta, plînsă, eu faţa trasă. Am întrebat-o :

— Cînd a murit ?

— Azi-noapte, la ora unu.

— De unde ştii că a murit la ora unu şi nu mai devreme sau mai tîrziu ?

— Pentru că tocmai atunci, cînd ea murea, trecea trenul de unu noaptea şi apoi m-am uitat şi la ceas era unu fix,

Am intrat în casă. Mama dormea întinsă pe pat, pe patul în care dormise somn adevărat ani şi ani alături de tata. Era galbenă la faţă. ca turta de ceară. Ochii şi-i ţinea închişi şi obrazul ii era uşor mîhnit, iar buzele... Buzele i se făcuseră albe... albe ca hîrlia. Purta cimber > negru, nou, ghiuri negru, nou, fustă neagră, nouă, ciorapi negri, noi. pantofi negri, noi — ea, care umblase aproape toata viaţa

desculță ! Mîinile și le ținea împreunate pe piept și erau și ele galbene. In odaie mirosea a tămîie și a ceară topită, iar fumul îngreuna și :îngroșa aerul. Trupul mamei, secat și scăzut de o îndelungată boală — boala care .mi-a fost transmisă și mie drept moștenire, și de care fără îndoială voi și muri — râmînea nemișcat și înfășurat în straiele acelea, negre și noi. Iar luminările de ceară galbenă și de spermanțet ardeau, și respirațiile noastre le clătinau flăcările ca ușoare adieri de vînt. Sub pleoapele închise ale mamei se aflau ochii ei frumoși care., de-a lungul unei vieți mereu frînte, vărsaseră rîuri de lacrimi pînă se uscaseră, ochii cu care ea mâ văzuse
creseînd și apoi părăsind casa și satul

sărac dintre cîmpuri.

— Tu, îmi spunea nu o dată, tu erai bolnăvicios cînd erai mic. Aveai un an şi pe urmă ai avut doi ani şi nu te țineau picioarele. Pentru că nu mai aveam putere să te port în brațe, te purtam pe umăr. Şi te-am purtat pe umăr pînă mi s-a îngroşat acolo pielea, cum se îngroaşă pielea de pe ceafa boului îndelung înjugat...

îmi vine să mă aplec asupra ei, să-i deschei ghiurtul la gît şi la piept, şi pe urmă să-i deschei şi cămaşa albă ca zăpada — cămaşă pe care n-a îmbrăcat-o niciodată
şi pe care a păstrat-o în lacră pentru cînd va fi moartă-----------------------------
şi să-i mîngîi umerii, să-i mîngîi mai ales umărul acela pe care m-a purtat şi care va fi avînd şi acum pielea mai groasă. Rămîn însă nemişcat. Mă

ruşinez de lumea din jur şi rămîn nemişcat. Rudele şi rubedeniile din sat şi din satele vecine, venite s-o jelească pe mama şi să ia parte la înmormîntarea ei, se uită la moartă şi, după ce fiecare se satură de atîta uitat, îmi aruncă şi mie o privire. Soră-mea Elisabeta îmi spune :

— Dormeam aici în odaie, amîndouă, cu lampa aprinsă, că tu ştii, mamei i-a^ fost totdeauna frică de întuneric şi dormea cu lampa aprinsă. S-a trezit, m-a strigat şi m-a rugat să-i aprind luminarea.

— Dar ce-ți veni cu luminarea ?

— Mor. Simt că dintr-o clipă într-alta am să mor.

Am făcut lumina lămpii ceva mai mare, am ieşit
afară, am trecut drumul la soră-mea Leana, să vină la noi că moare mama.

M-am întors, am aprins luminarea şi i-am pus-o în mînă. A venit şi soră-mea Leana.

— Du-te, i-a zis mama, acasă, trezeşte-1 pe bărbatu- tău, trimite-1 la popa să vină să-mi dea' sfînta, împărtă-şanie şi pe urmă să se ducă la poştă, să dea 'telefon la Bucureşti, să vină băieții, să-i văd, că nu i-am văzut de mult. Să le spună băieţilor să se grăbească, poate mai apuc să-i văd.

S-a făcut ora unu şi tocmai atunci a trecut şi trenul, zguduind ferestrele. Mama stătea rezematǎ de perete cu luminarea în mmă. A dat deodată un țipăt — aşa tipăt ™ mai ^zisem pine atunci —, şi-a podidit-o sîngele pe gură. Peste citeva minute se răcise. Repede moare omul şi cum moare se şi răceşte !... ’

o QTa5e soră-mea Elisabeta şi rămîne cu ochii uscați.

S"a obL'nuit cu moartea care î-a luat mamei sufletul.

Trei zile *moartea dă ocol casei,* dă ocol curții, *cu sufletul moartei sau al mortului de mină.* Plînge sufletul despărțit de trup, dar lacrimile sufletului nu se văd cum nu se vede nici sufletul însuşi.

Zăi-icuță, zice soră-mea Evanghelina, Zăricuță de ce n-ai mai venit tu, pe acasă de atîta vreme ?

. ,Se.“ită la frate-meu Ştefan şi-l ceartă

şi pe el. Ru- cu ochii6 aSC' tac' însă de mustratnemustrăşi ele

atit^vreme?1, ^ « n‹3i mai Ve?UtUpe acasă de
rii ,hDern b,-C? i cuvint<;3e o dată sPuse se risipesc în văz- uh Cuvintele acestea insă ale surorii mele intră în- launtrul meu şi-mi cad în inimă ca nişte bulgări grei

duri tot Jftofn 85sesc Şi Mt«_ Clnd scriurin-
duri, tot acolo.) De ce n-am mai venitpeacasă tN-am

întrebăr]1? Ş1 ^ ^ “ mâ tot SUcăl"a soTMa TM

Bi usc, mi-am adus aminte că *tata trăia.* Mama murise, era adevărat, însă tata trăia, şi trebuia să se afle pe undeva prin apropiere. Luminările albe ardeau. Luminările galbene ardeau. Şi fumul lor umplea odaia Ferestrele, de fapt fereastra, pentru că era una singură erau deschise, insa afară era cald, poate şi mai cald decît in odaie aşa încît odaia în care se găsea mama nu se aerisea. M-am întors spre soră-mea Elisabeta şi am
FUgcit“0 \

— Du-ne la tata. afatSătreCUrindU~ne

Printre rude şi rubedenii am ieşit

i r- Hai după casă

Ne-am luat după ea şi ne-am dus după casă. în curte erau două şure de

paie şi o grămadă rotundă de tor. Dincolo de şurile de paie crescuseră, sălbatice şi ghim- poase, nişte hăţişuri de salcîmi. Tata stătea în soare, cu capul gol, aşezat pe un trunchi răsturnat de copac bătrîn şi fuma. Avea faţa neagră şi aspră ca pămîntul şi pe la tîmple îi albise părul. Ochii îi erau tot atît de uscaţi ca ai soră-mi Elisabeta. Era neras de trei-patru zile. Cămaşa o avea smolită, el, căruia îi plăcea atît de mult. să umble îmbrăcat curat, şi flanela neagră cu petice în coate, în picioare purta o pereche de poştali vechi, uzaţi. S-a uitat întîi la mine, pe urmă s-a uitat la frate-meu Ştefan şi parcă nu ne-a cunoscut pe nici unul. Mi-am dat scama că trebuia să găsesc de îndată în capul meu nişte cuvinte pe care să i le spun. Tot cătîndu-le, m-am pomenit zicînd :

— Dar tu ce faci ? Şi de cînd stai aici, pe buturugă ?

— Nimic, nu fac nimic. Nu fac nimic şi stau aici la soare, să-mi mai încălzesc oasele. De az-noapte, de cînd a murit maică-ta, mi-au înghețat oasele... Mi-au înghețat de tot oasele şi nu vor să se mai dezghețe cu nici un chip... Şi eu stau aici, la soare, cam de azi-dimineață stau aici la soare şi aştept să mi se dezghețe oasele.

Eu îmi muşc fălcile, limba mi-o muşc, buzele mi le muşc, pînă la sînge...

Frate-meu Ştefan, mai tînăr, şi poate şi mai slab de înger, izbucneşte în plîns, într-un plîns aspru, icnit, aproape neomenesc.

Tata se ridică după butucul vechi şi lucios, se apropie de frate-meu şi-l

ceartă :   '

— Prostule, ce ți-a venit ?

— Mama, , îi răspunde frate-meu Ştefan, a murit mama...

Tace tata. Eu îmi muşc mai departe fălcile, limba, buzele. îl văd că se uită prin arie. Caută ceva. Spune :

— Aici, în aria noastră, se afla un plop.

— Da, îi răspund, se afla.

a

Şi îi arăt cu mîna locul. unde altădată se înălța plopul.

— Acolo.   .

— Da, zice tata, într-adevăr acolo se înălța plopul nostru. Acolo şi nu în altă parte.

Plînsul lui frate-meu s-a schimbat acum într-un şir subțire de suspine.

Tata, neliniştit, mă întreabă :

— Dar ce s-o fi făcut plopul nostru ?

— L-ai tăiat, îi răspund, l-ai tăiat atunci cînd eram mic şi cînd ai căutat la rădăcina lui comoara despre care vorbise bunicul...

— Aşa e, zice tata, uitasem că l-am tăiat.

— Ai tăiat mulți copaci în viața ta, tată ?

— Mulți. Dar am şi sădit. Uneori, cînd tăiam un copac, îmi plingea inima, parcă tăiam un om.

Se aşează iarăşi pe butuc. Spune :

— Poate că butucul ăsta o fi o rămăşiță, a plopului.

Butucul nu mai are coajă. E lucios.

— Nu, îi spun. Plopul l-am făcut bucăți şi l-am pus

pe foc, am făcut focul, o iarnă întreagă ne-am încălzit cu plopul acela. Butucul pe care stăm e o parte din trunchiul dudului... ■ '

■Tata rămîne mirat.

-V Care dud ?

— ‘Dudul din fața casei.

Nedumerirea lui creşte :

— Dar dudul din fața casei e la locul lui.

■— Nu, tată. Dudul care se află acum în fața casei e puiul dudului de care vorbim şi din care n-a mai rămas ' decît trunchiul acesta pe care stăm.

Tac. Tace şi tata. Numai frate-meu Ştefan continuă să plîngăl

Cerul e albastru, cer senin, cald, de jumătate de august. Văzduhul miroase a pămînt ars, scorojit de arşița soarelui, a iarbă coaptă, uscată, a frunze care se pregătesc să

primească vestejirea, să moară. Cînd adie spre noi dinspre calea ferată aerul miroase tare, a floarea-soare- lui; a struguri dați în copt. Dincolo de calea ferată careva a plantat floarea-soarelui. Viile sînt ceva mai departe, pe deal, dar mirosul strugurilor copți ajunge pînă la noi.

în fundul ariei, pe lingă hățişurile ghimpoase de sal- cîmi, au crescut, înalte şi groase, foi de ştevie şi de lobodă... Fire de ştevie... Fire de lobodă... Am mîncat ciorbă de lobodă. Am mîncat ciorbă de ştevie. Şi totuşi am trăit. Am trăit şi-am crescut.

Comoara, spune tata, comoara aceea despre care ,ți-ai amintit, am căutat-o ani şi ani. Voiam s-o găsesc, s-o dezgrop, şi cu sunetul banilor de aur să alung sărăcia de la pragul casei noastre. N-am găsit-o. Poate nu mi-a

fost dat mie s-o găsesc... Poate nimănui din neamul nostru nu-i e dat s-o găsească...

Aprinde o ţigară. Trage o dată din ea. Mai trage încă

o dată. Pe urmă o uită în mînă, uită de ea, uită să mai fumeze. Acum, în casă şi în arie e linişte. N-o mai jeleşte nimeni pe mama, n-o mai căinează nimeni, i Soră-mea Elisabeta intră in casă, întîrzie un timp pe vatră şi se întoarce cu poala plină de colaci. Morţii cu morţii, viii cu viii. Mortul nu mai are nevoie de nimic. Viului i se face foame, i se face sete. Trebuie să-i dai să mănînce, trebuie să-i dai să bea. Ne dă fiecăruia _cîte doi-taei colăcei.

— Mîncaţi, mîncaţi-. că vi s-o fi făcut foame.

Tatei îi dă soră-mea nu numai colăcei, îi dă şi cîteva bucăţele cubice

de zahăr.

— Tu. tată, mănîncă pîinea cu zahăr. Zahărul linişteşte.

Mănîncă tata colăceii calzi cu zahăr. Mănîncă şi tace.

Glasul nu i se aude. In schimb, i se aude clefăitul.

Tocmai cînd e gata să roadă ultima bucăţică de zahăr şi să înghită ultimii dumicaţi de pîine, sună clopotul cel mare la biserică şi îndată, după el, sună şi clopotul cel mic : ding-ding-ding ! Tata bagă în buzunarul' flanelei pîinea care i-a mai rămas şi bucăţica de zahăr pe care nu apucase s-o spargă între dinţi, se uită la mine şi spune :

— Clopotele sună a mort... A mort... Cine-o fi murit ? !..,

Nu-i răspund, deşi ochii lui caută răspuns pe buzele mele. Nu-i răspund pentru că n-aş avea ce-i răspunde. A uitat că mama, mama şi nu altcineva a

murit la noi în sat, la Omida, pe lunga, îngusta şi săraca Vale a Călmăţuiului.

Frate-meu Ştefan a mîncat colăceii calzi, s-a liniştit şi acum îşi şterge ochii cu batista, cu toate că ochii i se uscaseră ceva mai înainte şi urmele lacrimilor pieriseră chiar de cînd începuse să mănînce.

Toate ar fi mers cum ar fi mers, dacă n-ar fi năvălit peste noi, pe neaşteptate, sora mea de lingură Costandina, care tocmai atunci venea de la Saiele. Mărunţică, oacheşă şi ochioasă, era udă leoarcă de sudoare. Venise pe jos şi peste cîmp, aproape alergînd. Pînă să intre în casă, s-o vadă pe mama şi s-o jelească, ne văzuse pe noi şi venise să ni se înfăţişeze. Dăduse orecum liniştită mîna cu mine şi cu frate-meu Ştefan, pe urmă se repezise asupra tatei şi-i căzuse la piept.

— Tată, tată, a murit mama, ce mă fac eu fără mama, ce mă fac eu pe lumea asta fără mama ? !

Tata a ascultat-o ce-a ascultat-o şi, trezit din năuceala ori din visarea lui, a îndepărtat-o de lîngă el, împingînd-o uşor cu mîna :

— Ei, nu mai face atîta tărăboi, Costandino, o să te descurci tu, eşti descurcăreață, totdeauna te-ai priceput să te descurci. Şi apoi... după cîte ştiu... mama ta adevărată, aceea de la Saiele, e sănătoasă tun.

Auzindu-1 Costandina s-a oprit din plîns şi s^a îmbățoşat.

— Dar, tată... De ce vorbeşti dumneata cu mine aşa ? Mama de la Saiele nu mi-a dat încă bucățica mea de pămînt, peticuțul meu de pămînt, cu acte, palma mea 'de pămînt la care

am dreptul, dar mama mea de aici, buna mea jnamă de suflet de aici mi l-a dat, cu acte, şi încă de piuit, tată, de pe cînd eram tinerică.

Pe tata îl obosesc vorbele ei, adînc de tot îl obosesc vorbele Costandinei.

_ Atunci, fată. du-te »

Cu paşi grăbiţi, Costandma pleacă.

Mu

şi-i auzim glasul : ma mă,cui mă laşi tu

- Mama mama, de ce ş» mmii,cinci copii i-am

pe mine pe lume, mam bănuiii

mamă,

şi

tot m-a

păscut, mama. şi D ga tot 1^ de muscă. mamă,

bătut, mama, şi mi-a /îsg& nu mă mai uit dupa

■ si m-a bătut, mama, ş c' mamă că omul de-aia

flăcăi, mama. epa

are ochi, mama sa se u ^.. cît a trăit m-a

lume, mama, şi sa sc DUCU , enitmoartea şi l-a

SR2MSS ££»& cind in cind. vise,

lasă sa arda smguia. g fructzemos gustă şi o

ssa&izs

sste **–** 5 i 4

"

sti se

oU ^Ştefane, du-te şi cheam-o aici pe soră-ta Elisabeta.

Plo^ră frate-meu şi o aduce pe
sorā-mea. __.

J£% **Sm vE a^P^m r pos P-tecă mci'L**

l-uni văzut. _.sDuneiC-ostc^n."
_ Du-te, îi spune sora-rm. du-te fci şi-D

omS- S lofoomoî ş^-n^mîine.o dată
cu maică-ta,.

Soră-mea Elisabeto^ice : ^Q)slandina;Zi-i ,a-
__ Parcă n-ai cunoaşic o F1-

§ oX mîine, o ^cu majeă-^ •
Soră-mea uită o clipă de jalea
din casa M

un zîmbet. strice înmormin-
■ _Nu eşti dumneata omul cate
sa *uue

tarea mamei.
La'statul soră-mi, Costandina

tace. ^ se mulțumeşte insa sâ tacă. Vine la noi. Se opreşte la citiva^paşi de «ta ' _ Va să zică aşa : nu ma laşi s-o jelesc pe mama, mă opreşti ? Bine. N-am s-o jelesc astazi. Şi nici mane, dacăasat -e vrerea. Dar cînd o să mon dumneata, cine-o să iă oprească să te jelesc 7 O să te i*- ^ pe dumneata şi-o s-o jelesc şi pe mama. O pe amîndoi pină o să mă satur de jelit. npirp,.p-eva

Soră-mea Evanghelina a simții ca e P Ut ce n-ar fi trebuit să se petreaca. Vine şi-o apuca p Costandina de umeri, o împinge uşor. __

— Hai, Costandino, vino cu nune şi Wa-1 m pace

PG S'^^^m^a ndeiniîrigură se lasă împinsă de dida Evan- ghelina. dusă în partea din față a curții. Costendm^e din curte trage poarta

după ea, se apuca de buduioiul fîntinii cu mîmile şi, neţinîndu-şi cuvmtul dat taUi,

^kl!f Mamă, mamă, de ce-ai murit, mamă, cui ma laşi
tu pe mine pe lume, mamă ? -■_

Se mai molipsesc şi alte rubedenii de la Costandina.
Femeile o bocesc întîi pe mama, îi sPun P« nu^ berete tesc de necazurile multe prin care a tre u «a şi pînă noaptea trecuta, cmd a munt, La noi, la Um sî pe întreaga Vale a Călmăţuiului oamenn se cunosc destul de bine între ei, fiecare ştie despre ceilalţi totul, absolut totul, pină în cele mai mici amanunte.

Nu trece mult şi, în afară de surorile mele, toate celelalte femei din casa şi^ din curtea noastra o uita pe mama şi încep să-şi bocească morţii

lor. _ ,

Mare e, Doamne, numărul morţilor, şi cînd te. ®J™*eşi la ei nu se poate să nu te întrebi cum de î-a încăput pe toţi cimitirul, care este atît de mic ! lata ca i-a încăput Morţii, o dată îngropaţi, se topesc in pamint se j*tac* u cu pămîntul, devin pămînt şi m pammtul a ela e groapă alţi morţi, mereu şi mereu alţi morţi, caie, rîndul lor, într-un timp mai lung sau mai scurl^ se schimbă şi ei în pămînt... Mama a murit... N-o sa curgă multă apă pe Călmăţui şi o să se schimbe şi ea in pamint...

în păimn^ ^ ee a\ mUrit,Ilie?... Ai murit, Ilie...

Cui m-ai lăsat tu pe mine pe lumea asta, Ilie ?...

Soră-mea Evanghelina spune încet : ^^v

— E Mariţa lui Crînguş.

Acum, o saptamma ı s-a înecat bărbatul în Dunăre. încărca grîu in şlepuri. A
căzut în Dunăre, l-a luat apa şi s-a înecat. în+rpb
— Şi cîţi copii a lăsat în urma raposatul ? o întreb
pe soră-mea. „
.
•
A.,
— Numai cinci, răspunde sora-mea, numai cinci. A
fi putut să lase mai mulţi, însă Mariţa pe doi
l-a pus Ciocoşa oala pe burta şi Mariţa a lepadat
copii. Era cît pe-aci să moară şi ea, dar n-a murit.
!l Tot e bine, spun, tot e bine că n-a murit şi ea.
— De ce e bine că n-a murit ?
i — Eu ştiu ? ! Zic şi eu aşa ! '_w
La noi, la Omida, pe lunga,

îngusta şi saraca Vale a Călmăţuiului, mulţi oameni spun ca e mai bine sa mori
decît să trăieşti. Şi n-o spun în gluma.

Acum, pe înserat, a venit s-ovada moarta pe mam si frate-meu Ion adventistul şi, bineînţeles, o data cu el a venit şi nevastă-sa, dada Olenca. Frate-meu şi nevas-
tă-sa dau mîna cu tata şi spun :

— Tată, ne pare rău c-a murit mama... Ne pare rau c-a murit mama şi ne pare rău că dumneata, om mea
tînăr, ai rămas văduv.

— Aşa a fost să fie, zice tata, nu te poţi pune cu
soarta, aşa a fost să fie !

— N-am mai venit de mult pe-aici, grăieşte cu ochii m ios cumnată-mea Olenca. Răposata

nu mă suferea. De cînd eu şi cu Ion am trecut la adventişti, raposata nu ne mai suferea, nu mai avea ochi pentru noi şi, cînd avea,
ne privea cu silă. ^
^
____ Da, zice tata, aşa era firea ei, neiertătoare cmd era
vorba de credință.

Tace tata. Tace frate-meu fon adventisul. Tace şi cumnată-mea Olenca. Clopotele iar : dang, dang, dang, ding, ding, ding !...

Peste sat se prăvăleşte amurgul. Trece prin apropiere trenul, un tren lung, de marfă, cu zeci de vagoane. Cîteva clipe plutesc peste nai nori negri, de fum, care miroase a cărbuni. Ş-a depărtat trenul. Fumul se risipeşte, se pierde în văzduh. Mirosul de cărbune dispare. Frate-meu Ion

adventistul şi cumnată-mea se duc în casă, îşi fac loc printre oamenii de care e plină odaia, ajung lîngă patul pe care e întinsă marna, îngenunchează şi-i sărută mîna galbenă, uscată, rece.

Tac. Timpul trece. Stau aproape lipit de tata şi tac. Şi după ce mă satur de atîta tăcut, îi spun :

— S-a făcu't seară. E răcoare. Hai în casă.

— Nu, îmi răspunde încet, nu merg. mi-e cald. Mi-e aşa de cald, de parcă s-ar fi aprins cămaşa pe mine.

— Atunci, să ne mai plimbăm prin curte, ți s-or fi înțepenit picioarele de cînd stai pe buşteanul ăsta.

— Da, zice, chiar că ai dreptate, mi-au înțepenit de-a binelea picioarele sau cel puțin aşa-mi se pare.

îi întind mîna, să-l ajut.

— Nu, spune, nu e nevoie, pot să

mă scol şi singur.

încearcă. Se ridică. Recade îndată, pe buştean. Il podideşte pl'însul. Şi. plînge, plinge... Mă aşez lîngă el, îi prind mîinile într-ale mele şi încerc să i le mîngîi. Dar mîinile tatei sînt atît de aspre, atît de noduroase, atît de bătucite, că nici nu simte mîngiierile mele. Sînt ca o scoarță de copac bătrîn. *Ca o scoarță...*

Abra acum am băgat de seamă cît de aspre, cît de noduroase, cît de bătucite sînt mîinile tatei, cît de dure şi cît de chinuite ! O !... Doamne, Doamne !../ Nu cumva şi mîinile mamei sînt la fel ? Nu îndrăznesc să intru în casă, să revăd mîinile mamei, să i le sărut... Nu... Nu îndrăznesc...

Cît s-au chinuit mîinile tatei, şi cît s-au chinuit mîinile mamei să ne crească şi să mă crească. Iar eu... Eu

de TÎtftuspin» uşor din cînd in cînd ™
nlrncf'i Dacă i-as fi adunat lacrimile, aş fi umplut cu eie
fS. OamenU însă nu au.obicciul altora. Nu au obiceiul sa-şi adune nici piopi ale

- lacrimi, *.

—- Ăh ! Ce om ! Ce om ! Curat ca

lacrima. ^

urnS'[11] Hc4 ! cf să'nf mai'^ndiVîa ce

se întîmplă mai * "l^n^fcu Măria...

Unco^să nc-an,

^ -

Pentru te miri ce...

I-ir sună clopotul... Iar sună... Pentru mama suna clopotul cel mare : dang... dang '..

Pentru v'^
0 zi cînd îi sună clopotul... Cînd îi suna Ropotul... ba
nu nu pentru fiecare om sună clopotul and moaie. Pei _ bărbații care mor în război nu sună nici ■uridopot PenUu bărbații care mor în război suna tunuule. suna puştile, m tralierele sună. .,

In toamna în care eu împlineam patrusprezece am dm
satul nostru Omida, de pe Mnga, îngusta şi saiaca Vale
1 Călmățuiului. au plecat la război sute de oameni inplina virtute. Mai mult de jumătate dm ei nu s-au mtms m *s-au mai întors.* Ce clopot a sunat pentru ei . N-a.sunat, nici un fel de clopot. Morților le este totuna daca sun pentru ei clopotul ori nu

sună. Daca aşa şi nu altf. stau lucrurile, oare n-ar fi mai potrivit sa spunem ca pentru vii sună clopotele şi nu pentru morţi, pcntiu vn pe care i-a lăsat în urmă mortul, ca sa plmga şi. ca sa

pUngă ? ■ , ■ J

Acum în casa si în curtea noastră sînt mai bine de o sutâ de oameni, mai bine de o sută de oameni viu neamuri, rude, rubedenii, prieteni, simple cunoştinţe şi o singură moartă. *Toţi* Se *gîndesc lajo singura moarte, la moartea mamei.* Nici unul nU se giadeşte la propria lui moarte sau la moartea altora dintre cei de faţă. Este adevărat că femeile — neamuri cu noi ori nu — care au venit s-o vadă pe mama moartă îşi

plîng acuiru în acest roşcat ceas de înserare, în casa noastră şi pe lîngă casa noastră, morţii lor. Dar lacrimile acestor jeluitoare nu dor pe cele ce le varsă şi nu înduioşează pe nimeni. Morţii aceia, pomeniţi în gura mare şi plînşi acum, au murit mai demult, iar unii dintre ei — fie-le ţărîna uşoară ! au murit chiar foarte demult şi au fost uitaţi. Femeile care îi jelesc şi-au adus acum aminte de ei pentru că au va- zut-o pe mama moartă, îi jelesc cu vorbe goale şi au să-i uite îndată ce au să plece pe la casele lor.

Frate-meu Ion adventistul a fost în casa* a îngenun- cheat lîngă patul pe care e întinsă mama, s-a întors şi s-a aşezat pe buştean. Mă vede fumînd şi îi vine şi lui pofta să

fumeze. Se stăpîneşte. Noua lui credinţă l-a obişnuit să-şi pună frîu aproape tuturor poftelor. Ochii i-au rămas uscaţi, însă buzele îi tremură ca şi cum numai cu cîteva clipe înainte ar fi trecut printr-o mare frică. înainte de a se face adventist, frate-meu Ion fuma ca un şarpe. Pe urmă n-a mai fumat, n-a mai pus în gură o picătura de ţuică sau de vin, n-a mai mîncat carne de porc. Simt, nu altceva. După ce o să moară, o să-i mearga sufletul drept în rai. poate chiar cu cerga pe cap.

— Hai la rai cu cerga-n cap... cu cerga-n cap...

De mers şi de ajuns la rai sau la iad oricine poate merge şi poate chiar să ajungă. Dacă o fi pe undeva raiul... Dacă o fi pe undeva

iadul... Dar de întors... De întors nu s-a întors nimeni nici din rai. nici din iad. Murind, omul pleacă pe un drum fără întoarcere. Acum a murit mama, iar sufletul ei a şi plecat pe drumul fără întoarcere.

— Crezi în suflet ?

—- Cred, nu cred, mi-ar fi mai greu dacă n-aş crede.

îi spun lui frate-meu Ion :

— Te lipseşti de bunăvoie de multe : nu fumezi, nu bei, nu mănînci carne de porc...

— E adevărat ee spui. Aici, pe pămînt, mă lipsesc de multe, dar *dincolo* voi avea de toate. _

Uit că a murit mama şi că n-a fost încă înmormântata şi zîmbesc, iar după ce-mi sting zîmbetuî îi spun lui frate-meu :

— Şi dacă *dincolo* n-o fi nimic 7 Straşnica pacaleala !

îi tremură şi mai tare buzele lui frate-meu Ton şi i se
usucă de tot. Dacă i-aş da una peste gură, buzele 1 -s-ar sparge ca nişte fiole de sticlă, l-a pierit tot smgele dm obraz. Abia izbuteşte să lege cuvintele :

Nu se poate... Nu... Nu se poate... ■

— Şi dacă totuşi...

____ Ar fi groaznic, nici nu-ți dai seama cît ar fi de
groaznic !

_ Ba da, îmi dau seama. Te-ai uscat degeaba. Ți-ai ucis bucuriile pentru nimic... Pentru nimic.,..

Stins mucul țigării. îl sting, pentru că focul mi-a ajuns la buze Aprind altă țigară. Fumul e amar, gura mi-e amară,

carnea trupului mi-e amară, sînt încredințat ca dacă mi-aş muşca degetele, cum aveam altădată obiceiul, şi mi-as sorbi singur sângele, aş băga de seamă ca şi el e amar ca zeama de cucuta. Cumnată-mea Olenca zice :

— Am îngenuncheat lîngă patul mamei şi mama nu s-a supărat si nu m-a alungat. Pe urmă m-am ridicat şi i-am sărutat marnei mîinile. Şi mama nici atunci nu s-a supărat si nu m-a alungat de lîngă ea. Altă data... Altadata mi-ar fi' spus mînioasă : „Nu te atinge de mme, spurcate !... Piei de lingă mine, spurcato Pentru mama, orice adventist era spurcat. Chiar Ion. Mie numai uneori îmi spunea că sînt spurcată : atunci cînd o găseam mîni-oasă De acum înainte însă n-o să-mi mai spună în nici un fel în nici un fel... Asta e moartea. Omul mort nu

mai spune nimic. Nimic nimicuța nu mai spune omul mort.

Parcă ar vrea să mai spună ceva frate-meu Ion, însă nu mai poate. Acum buzele i s-au albit de tot, şi i s-au întărit, ea piatra i s-au făcut, îi tremură buzele. Aşa înghețate cum sînt îi tremură.

Cumnată-mea Olenca se apucă iarăşi să vorbească :

— Săraca mama î A murit. Să n-o vorbim decît de bine. După ce moare, sufletul mortului dă ocol casei în care a trăit, trei zile şi trei nopți. Aude tot ce se spune, vede tot ce se petrece. Abia după trei zile şi trei nopți îl apucă îngerul negru de mină şi-l poartă spre cer, trecîndu-1 prin cele şapte vămi ale văzduhului. Sufletele celor păcătoşi se prăbuşesc în fundul iadului chiar de la întîia vamă.

Se uită cumnată-mea Olenca în dreapta, se uită în stînga, cu mare frică se uită şi, cînd se încredinţează că n-o vom auzi decît noi, cei ce ne aflăm în imediata ei apropiere, zice :

— Eu cred că pînă la vama cincea sufletul mamei o să treacă uşor, însă de la vama cincea înainte...

Tace. Se uită la noi. Clipeşte cu şiretenie. Vrea să ne facă să ne închipuim că ea ştie despre mama mai mult decît oricare dintre noi. Nu ştie nimic. E o proastă care n-a apucat să înveţe nici măcar regulile noii ei credinţe.

A căzut de tot înserarea. O să răsară luna. în adîncul bolţii au să înceapă să se vadă stelele. Oamenii care sînt de aici, din sat, s-au mai risipit pe la casele lor. Au tăcut clopotele şi pînă mîine dimineaţă au să tot tacă. *Mi-e dor*

de mama. Niciodată, nici măcar cînd eram mic, nu mi s-a făcut atîta dor de mama ca acum.

îl las pe tata cu frate-meu Ion adventistul şi cu cumnată-mea Olenca şi intru în casă, în odaia în care, moartă şi întinsă pe pat, cu luminare aprinsă în mîinile încrucişate pe piept, îşi doarme mama somnul de veci ! Am ajuns s-o văd pe mama dormindu-şi somnul de veci ! Mama îşi doarme somnul de veci şi eu trăiesc. E bine că trăiesc ? E rău că trăiesc ? Nu e nici bine, nu e nici rău... nici bine, nici rău... Nu e în nici un fel. Trăiesc. Şi atît. Nu e destul ? E *totul.*

Nenumărate luminări galbene sînt aprinse în odaie şi nenumărate luminări albe şi, toate, absolut toate scot fum greu, negricios, care miroase a ceară topită, a ceară arsă. Nu ştiu de

ce, însă dintr-o dată îmi trece prin gînd : dacă cineva mi-ar da foc, aş arde întocmai ca o luminare şi aş mirosi a ceară topită, a ceară arsă.

Pe cărbunii din cădelniţă sînt aruncate mereu mici boabe de tămîie. Aerul supraîncălzit miroase a ceară topită, a ceară arsă şi a fum, miroase nu numai a mort şi a ceară arsă, ci şi a tămîie. Lîngă patul mamei o găsesc îngenuncheată pe mătuşă-mea Stana — Roşia, cum îi spunea, poreclind-o, mama — cu care mama, de peste treizeci şi mai bine de ani, nu mai schimbase nici o vorbă. Acum mătuşă-mea Slana stă îngenuncheată lîngă trupul îngheţat al mamei şi vorbeşte în şoaptă, de parcă i s-ar spovedi :

— Leică, leică, de ce ne-om fi certat noi două, leică ? Că de-mpărţit pe lumea asta nimic n-aveam de-

mpărţit. Şi dacă nu aveam nimic de-mpărţit pe lumea asta, n-a- veam nimic de-mpărţit nici pe lumea cealaltă, leică... leică dragă...

Un gard de uluci vechi şi strîmbe desparte aria noastră de aria unchiului Voicu. Unchiul Voicu e unul din fraţii mai mari ai tatei, nenea Vasile e fiul unchiului Voicu şi al mătuşi-mi Bîzărca, iar mătuşă-mea Stana e nevasta iui nenea Vasile. A murit de mult mătuşă-mea Bîzărca, iar acum murise şi mama.

— De ce ne-om fi duşmănit noi o viaţă de om, leică ?

Mama n-o auzea. Era moartă. Şi de vreme ce era
moartă n-avea cum să-i răspundă.

— Eu am început-o cu duşmănia, leică Mărio, eu şi răposata soacră-mea,

Dumnezeu s-o ierte, noi două am început cearta, leică Mărio...

Rudele şi rubedeniile care se mai găsesc pe acolo întind urechile şi ascultă ce spune, cu adîncă părere de rău în glas, dada Stana, Roşia, cum îi spunea, poreclind-o, mama. O aude şi soră-mea Evanghelina. Se duce lîngă ea, o apucă de mînă, o ajută să se ridice şi-o trage spre uşă, afară.

— Las-o, Stano, las-o în pace pe mama. Nu te mai tîngui. Dacă, te-aş fi rugat acum o săptămînă să te împaci cu ea, n-ai fi vrut.

Dada Stana se scutură, se depărtează de soră-mea Evanghelina şi zice, cu glas uscat :

— Acum O săptămînă zici... Acum o săptămînă..'. Păi acum o săptămînă

leica Măria trăia. Cum era să spun eu *atunci* ceea ce cutez a spune *acum* ? Atunci *leica Măria trăia, iar acum e moartă. Mortului îi poți spune orice, el tot nu te-aude.*

în bucătăria din curte au dat în fiert oalele cu ciorbă, colăceii s-au copt, hălcile de carne sînt aproape fripte. Cumnatu-meu Sămînță a adus de la circiuma lui Buciuc cîteva sticle de țuică şi cîteva damigene de vin. în fața casei, sub duzi, s-a-ntins masă mare. Număr, fără să ştiu de ce fac asta, străchinile : cincizeci şi două. O-ntreb pe soră-mea Elisabeta :

— Toate sînt ale tale ?

— Toate, îmi răspunde soră-mea. Şi adaugă : Am şi farfurii, dar nu le-am scos. Mi-e teamă să nu mi le spargă careva. Pe-aici, pe la noi, oamenii nu s-au învățat încă să umble cu farfuriile.

Mulți, cum dau de bani, cumpără farfurii, furculițe, linguri de fier. Le pun în dulapuri şi le păstrează. Se tem să se folosească de ele. Tot aşa şi eu astăseară...

— Bine faci că-ți păzeşti farfuriile, îi spun, bine faci.

A murit mama. A murit, Şi mîine o s-o-ngropăm.* O
s-o îngropăm, şi n-o s-o mai vedem niciodată, niciodată. Soră-mea se învîrteşte pe lîngă mine. Lîngă fjecare strachină aşează o lingură de lemn, nouă.

— Le-am cumpărat de curînd, zice soră-mea. Au trecut pe- aici nişte olari şi nişte lingurari, cu căruțele. Aveam un sac cu mălai stricat. Am dat tot mălaiul stricat şi-am luat oale şi străchini, am luat şi linguri. Mi-am. spus : să iau acum, că tot n-am ce face cu mălaiul

stricat. Nu e rău să se afle la casa omului cît mai multe străchini şi cît mai multe linguri. Şi uite, am avut dreptate. Acum îmi sînt toate de trebuință, nu mai umblu prin sat să mă mai împrumut de la unul sau de la altul. Mîine-poimîine, cînd mi-oi însura băiatul, iar o să-mi trebuiască străchinile, iar
o să-mi trebuiască lingurile...

De peste deal răsare luna, o lună mare,. roşcată, bolovănoasă parcă.

wTie^ îmi spune soră-mea, ție, dacă vrei, pot să-ți sau să manînci dintr-o farfurie de porțelan. Dacă vrei...

Nu vreau. De altfel, nici nu mi-e foame.

7~ Ți-e foame, nu ți-e foame, trebuie să mănînci ceva. Altfel n-ai să te poți ține mîine pe picioare.

Are şi ea dreptate. CU toate astea,

mare lucru n-am să mănînc.

Am mîncat mai adineauri un colac cald. O să mi se facă foame mai tîrziu. O să te rog atunci să-mi dai ceva fie mincare.

— în farfurie ?

Nu, în strachină. De cîte ori mănînc din strachină, îmi aduc aminte de cînd eram mic.

— Şi de ce ţii tu, acum, cînd eşti om în toată firea, să-ţi aduci aminte de cînd erai mic ? Trăiam destul de rău.

Luna se înalţă. Parcă văzînd cu ochii se înalţă. Şi parcă tot văzînd cu ochii devine, din ce în ce, mai galbenă.

Costandina aprinde"două-trei lămpi şi le agaţă în cuiele de care e plin dudul şi zidul casei. Oamenii care au rămaş s-o vegheze pe mama în timpul nopţii şi să doarmă cu rîndul, cît se va putea dormi, se aşază tăcuţi

la masă. Lîngă mama a rămas de veghe numai mătuşă-mea Ciurea, de la Cîrlomanu, cea cu albeață în ochi; Mătuşă-mea Ulupar, apriga-mi mătuşă de la Secara, pe care. am iubi.t-o atît de mult, i-a trimis vorbă tatei că nu va putea veni decît mîine, spre amiază. „Ce-a apucat-o pe Măria să moară tocmai acum, cînd Dița a fost apucată de chinurile naşterii ?“

Mă duc la tata în spatele casei, şi-l găsesc întocmai cum îl lăsasem. Fumează țigară de la țigară şi tace. Tot tăcînd îl găsesc şi pe frate-meu Ion. Le spun amîndurora :

- Acum hai în casă, s-o veghem pe mama. Oamenii au ieşit şi s-au aşezat la masă. Cu mama a rămas numai mătuşă-mea Ciurea.

Tata strîmbă din nas.

. Chioara aceea ! Niciodată nu mi-a. plăcut mie Chioara aceea.

— Dar e rudă cu noi, e ruda noastră.

— Da, zice tata. E ruda noastră. Trebuie s-o îndurăm. Rudele ți le dă Dumnezeu şi trebuie să le rabzi, chiar dacă nu-ți plac.

— O s-o rog să se ducă şi ea să mănînce, să ne lase singuri cu mama.

— S-o rogi ! De ce s-o rogi ? Poți să-i spui să se ducă să mănînce fără s-o rogi. De ce s-o rogi tu pe ea ? Ce ? Ea e Dumnezeu ?

Mătuşă-mea Ciurea nu e Dumnezeu. Nici un om nu e Dumnezeu, deşi unii vor să fie şi-şi strică viața, pe a lor şi pe a altora, ca să pară că sînt.

în prag tata aruncă țigara pe care n-a apucat s-o fumeze decît pe jumătate şi intră în odaia în care se află mama. Intru şi eu şi după mine intră în aceeaşi odaie frate-meu Ştefan

şi frate-meu Ion adventistul. Tata se apleacă şi se închină. Eu mă aplec şi mă închin. Frate-meu Ştefan se apleacă şi se închină. Numai frate-meu Ion rămîne cu braţele încrucişate. Faţa tatei s-a tras şi mai mult şi i s-a albit ca varul, ochii i s-au ascuns în fundul capului, iar buzele, albe şi tari, i s-au uscat de parcă sîngele ar fi fugit cu totul din ele. Cît mama a fost vie, niciodată nu l-am auzit pe tata spunîndu-i cuvinte dc dragoste şi niciodată nu l-am văzut mîngîind-o. Acum îl aud şoptind :

— Mărio, Mărio... Ce mult te-am iubit eu pe tine, Mărio, Mărio !...

Şi-l văd că-i mîngîie obrazul, bărbia, fruntea care înainte era plină de încreţituri şi care acum e netedă ca o frunte de fată mare. Moartea i-a întins mamei obrazul, i-a întins fruntea, a întinerit-o parcă. Să te

ferească Dumnezeu de întinerirea pe care ți-o dă moartea... După înlin- rirea morții, vine putrezirea... Putrezirea... Au !...

— Mărio... Mărio... Ce mult te-am iubit eu pe tine, Mărio, Mărio !...

Aceleaşi cuvinte. Mereu şi mereu aceleaşi şi aceleaşi cuvinte. O dată. De zece ori. De o sută de ori. De o mie de ori.

Frate-meu Ion adventistul le ascultă şi tace. îi tremură buzele uscate şi albe. în mine se aprinde mînia. Mi-o stăpînesc. Totuşi nu mă pot împiedica să-l întreb pe tata, cu cel mai dulce glas din lume :

— Dacă ai iubit-o atît de mult pe mama, pentru ce atunci cînd trăia nu i-ai spus-o niciodată ?

Tata tresaltă. Pare tare mirat de întrebarea mea.

— Cum era să-i spun şi de ce era

să-i spun ? Maică-ta ştia c-o iubesc. Şi de vreme ce ştia, de ce era nevoie să i-o mai şi spun ? De altfel, nici ea, cît a trăit, nu mi-a spus vreun cuvînt de dragoste.

Mătuşă-mea Ciurea n-a aşteptat s-o rugăm noi să se ducă la masă şi să mănînce şi ea cu celelalte rubedenii. Cum ne-a văzut intrînd pe uşă, s-a strecurat repede afară, de teamă că, întârziind, n-o să mai găsească merinde.

— Mărio, ce mult te-am iubit eu pe tine, Mărio, Mârio !

Toți iubim. Toți purtăm în inimile noastre florile iubirii, şi mai pe urmă, după ce iubirile au murit, în aceleaşi inimi purtăm cenuşa iubirilor. Cenuşa îece, a iubirilor moarte…

— Mărio, Mărio, ce mult te-am. iubit eu pe tine, Mărio, Mărio !…

După ce rosteşte pentru a nu mai ştiu cîta oară cuvintele acestea, tata se întoarce spre mine. De ieri şi pînă acum i-a crescut barba. Cam cît îi creştea înainte într-o săptămînă i-a crescut acum numai într-o zi şi într-o noapte.

— Da. Tu ai dreptate. Cuvintele acestea ar fi trebuit să i le spun maică-ti pe cînd trăia. Ar fi făcut-o fericită. Ar fi bucurat-o.

Tata rămîne cu ochii uscați, însă îmi dau seama că îa clipa asta toate lacrimile lumii s-au adunat în gîtul Iui.

— Acum ce-o să mă fac eu ? ! Spune-mi tu, băiete, ce-o să mă fac eu ? ! Ce-o să mă fac eu ? !...

— Ce-o să te faci ? Mîine o s-o îngropăm pe mama, pe urmă timpul o să treacă şi-o s-o uiți. Toți oamenii îşi uită, mai devreme sau mai tîrziu, morții...

, — Aş fi vrut să mai trăiască. Să mai trăiască şi să
fi murit mai tîrziu, să fi murit amîndoi odată.

Frate-meu Ştefan nu se vede, nu se aude. Aflu de la soră-mea Evanghelina, că, de cum s-a înserat, s-a dus în fundul ariei, a luat un braţ de paie din şură, şi-a făcut culcuş şi s-a întins acolo. Poate doarme, poate plînge, nu -.1 ie ce e cu el.

Mă uit la faţa mamei. E liniştită. E netedă. E rece ca gheaţa. Şi ce chinuită, ce plină de sudoare era atunci, în miez de iarnă cînd, după ce s-a zbătut trei zile şi trei nopţi ca peştele pe uscat, l-a născut pe frate-meu Ştefan ! "Noi, copiii, ştiam că naşte mama. Trăiam cu toţii claie peste grămadă într-o odaie şi-o mai văzusem născînd în chin si. sudoare. Moaşă-mea Dioaica, muierile

mai în vîrstă venite s-o ajute pe mama să nască, soră-mea Evanghelina care, măritată de nici un an, avea burta la gură, ne-ar fi dat afară din odaie, să nu mai auzim țipetele înspăimântătoare pe care le auzeam şi care ne încrîncenau carnea, şi *să nu mai vedem ceea ce vedeam,*. Dar cum să ne scoată din casă, cînd afară, peste nămeții mai înalți decît omul, viscolea straşnic ? La nici un megieş nu aveam nas să ne ducem, pentru că de multă vreme mama era certată la cuțite cu toate megieşele. Rîuri de sudoare curgeau de pe mama. Ochii i se umflau şi noi ne miram că nu-i ies cu totul din cap, pîntecul gol i se zbătea, pruncul nu izbutea să se desprindă din trupul mamei.

— închideți, mă, ochii, nu vă mai uitați !

Cu cît moaşă-mea Dioaica ne povăţuia mai mult sâ nu ne mai uităm la mama, s-o vedem cum naşte, cu atît noi ne uitam mai mult.

— Nu vă mai uitaţi, copii, la maică-ta, nu vă mai u itaţi, că n-aveţi ce vedea.

A răspuns soră-mea Riţa :

— Ba avem.

Viscolul răscolea întregul văzduh pînă la marginile zării şi pînă dincolo de marginile zării. Vedeam, cînd mă uitam afară, numai fereastra — aburită pe dinăuntru şi îngheţată pe din afară, — şi cel mult pînă la doi-trei paşi mai departe.

Pe cînd dida Evanghelina scoate

afară găleata plină de ud ți de singe. soră-mea Rița se apucă şi ea cu mîinile de pîntee şi-neepe sâ strige :

— Acum am să nasc un bâiat... Un băiat... Un băiat... Am sâ nasc şi eu ca mama un băiat., un băiat...

Tata sta ghemuit la uşa din tindă a sobe i oarbe. Din cînd în cînd împingea în sobă cu vătraiul un şomoiog de paie ude. O dată intrate în .sobă, paiele ude sfîrîiau, se uscau, se aprindeau. Fumul acru umplea tinda rece. Frigul intra tiptil pe sub uşă. Tata spunea şoptind ;

— Ajut-o. Doamne, să nască... Ajut-o, Doamne, să [nască şi să trăiască... şi să trăiască şi ea şi copilul...

; Am ieşit afară, m-am uşurat în nămetele de lîngă uşă. M-a văzut tata, m-a chemai, am încălecat pe unul din

genunchii lui,

— Diii, calul... Dii. calul...

Mă vedea tata. mă legăna pe genunchiul lui, mă auzea spunind „dii. caiul" şi totuşi uitase de mine. Murmura in Ir-una :

— Ajut-o. Doamne, să nască... Ajut-o. Doamne, să nască şi să trăiască...

Aşa spunea atunci, în ziua aceea în care s-a născut frate-meu Ştefan,

Acum frate-meu doarme în paie, în fundul ariei, doarme sau s-a ascuns de noi şi plinge, iar lata, lingă trupul mort al mamei, rosteşte :

— Mărio. Mărio, ce mult te-am iubit eu pe tine, Mărio, Mărio !...

Marna a murit. A murit. Nu aude cuvintele tatei, ori *poate le muie.* Ce ştim noi despre morți ? Nimic sau aproape nimic. O să ştim ceva mai

mult despre morți după ce o să murim. Dar după ce o să murim *n-o să le putem spune celor vii nimic din ceea ce o să auzim ca morii, nimic din ceea ce o să. vedem ca morți.* Trupul mamei nu aude linguirea tatei, dar poate o aude sufletul mamei.

Mâ aplec spre mîinile tatei — ah, ce aspre sînt, ce noduroase sînt ! — le iau între mîinile mele şi i le sărut. E atît de pierdut în gînduriie lui, în nălucirile care-1 stă- pinese, încît, la început, nici nu bagă de seamă, dar de îndată ee-şi dă seama de ceea ce se întâmplă îşi trarge.mu- n i Ic dintre mîinile mele, aproape şi le smuceşte şi ma întreabă răstit :

— Ce te-a apucat ?

— Nimic. Mi-a venit şi mie aşa...

Mama stă mai departe nemişcată. Luminările galbene şi luminările albe

ard. în casă miroase a mort. Miroase a .'■cară. Miroase a fum. şi miroase şi. a tămîie. Cel mai tare insă miroase a mort... *Miroase a mort...* A, murit mama...
Muma e mortul care miroase a mort. _
.
.

— Mărio, Mărio, ce mult te-am iubit eu pe tine, Mano, Ai.II io !.,.

Se rupe ceva în trupul meu. Nu ştiu ce se rupe, dai simt că se rupe ceva. Şi ceea ce se rupe se l'ărîmă de îndată in mii si-n milioane de firişoare. Mă prăbuşesc, şi în cadete abia izbutesc să-mi reazim capul de marginea patului pe care stă mama întinsă, mama care a murit la miezul nopţii trecute, mama al cărei trup miroase din ce în ce mai taie a mort.

___ Mamă... Mamă... De ce n-am

murit eu în locul tau..,'
Să fi murit eu şi tu să fi trăit, sâ ii trăit...

Costandina o jeleşte pe mama pe la fereastră. Costandina a rostit cuvintele acestea : „Să fi murit eu şi tu sa ti 11 ăif‘. _

Tata iese iarăşi dintre nălucile lui :

— Du-te şi spune-i Costandinoi să nu mai facă pe nebuna.

Mă duc. Soră-mea de lingură e greu de potolit. Mă ajută cumnată-mea Olenca. O ia uşurel de spate şi-o-m-pinge spre fîntînă.

___ Dacă nu taci, îi spune cumnată-mea Olenca, te bag
cu capul în jghiabul fîntînii şi te răcoresc.

Rudele şi rubedeniile de prin alte sate, care au rămas s-o vegheze pe

mama peste noapte, încă nu s-au ridicat dt> la masă. Poftiți! şi nepoftiții musafiri au mîncat ciorba. Au mincat friptura. Din colaci n-a rămas nici măcar o îmbucătură. Țuica au băut-o repede de tot. Tot repede de tot au băut şi vinul. Gum oamenii murmuraseră că nu şi-au potolit setea, cumnatu-meu Sămînță s-a dus la circiumă la Buciuc şi a mai luat cîteva damigene.

— Vinul îl plăteşte mîine cumnatul de la Bucureşti.

Eu sîni „cumnatul de la Bucureşti". O să-l plătesc.

Costandina a băut pînă s-a-mbătat. S-a aşezat pe buduroiul fîntînii. O clipă de lipsă de atenție, o mişcare şi s-ar isprăvi şi cu ea, ar cădea în fîntînă şi s-ar îneca.

Fîntîna din fața casei noastre e cea

mai adîncă din sat. Cînd eram mici, mama a trăit cu spaima că unul sau altul dintre noi ar putea să cadă în fîntînă.

— Nu vă urcați, maică, pe buduroiul fîntînii. Vă lunecă picioarele şi gata, s-a isprăvit cu voi.

A trăit cu spaima că vom cădea în fîntînă şi ne vom îneca. A trăit cu spaima că, tot jucîndu-ne pe linia ferată din apropiere, ne va prinde trenul sub roțile lui şi ne va tăia, ne va strivi, *ne va omorî.* Toată ziua şi toată noaptea treceau trenuri de persoane şi trenuri de marfă pe lîngă casa noastră.

— Nu vă urcați, maică, pe linia ferată, că vă taie trenul, vă omoară trenul.

Cu tot felul de spaime a trăit mama, *dar a trăit.* Acum nici o teamă n-o mai stăpîneştfe, nici una. Fața ei, pe care moartea a întinerit-o şi a

înfrumusețat-o, e senină. Acum însă mama e moartă, moartă, nu adormită, moartă de-adevăratelea, moartă pentru totdeauna. Odată morți, oamenii au murit pentru totdeauna. Pentru totdeauna.

Oamenii mor în casă, mor în pat, mor pe prispă, mor în bătătura casei, mor pe cîmp, mor în pădure, mor arşi de foc, mor înecați, mor împuşcați, mor cu capul zdrobit de ciomag, mor la vreme de război cu grămada şi mor şi în vreme de pace, tot cu grămada, *de moarte bună.*

Nici o moarte nu e bună, nici una, nici una, nici una... Poate moartea duşmanului, însă, dacă stai şi te gîndeşti mai mult, nici aceea.

Mama a murit în casă, în pat.

Bunicul după tata afaia, la aer a murit, pe prispă şi după ce, cu cîteva ceasuri înainte de a-i lua sufletul, moartea îi luase glasul. _

— Mărio, Mărio, ce mult te-am iubit eu pe tine, Mano,
Mărio !... ,
.
„

Luminările galbene şi luminările albe ard şi pe masura re ard scad. Flacăra le face să scadă. Flacăra care luminează şi scoate fum. ^

— Ard ca o luminare, scad ca o luminare care arde,

scad, scad. ' „ „~■

Mama a ars — viața ei şi-a ars-o — pma a scăzut cu

lotul şi s-a stins. .
.

Odinioară nu o dată mă văzusem în vis umblind calare, pe un cal cu aripi, printre stele. Stelele cerului se naş- leau sub ochii mei, sub ochii mei ardeau, sub ochii mei

se stingeau. ,

Din viața mamei numai o parte s-a desfăşurat sub ochii mei, poate partea

cea mai chinuită, partea de viața in care i-a născut pe frații mei mai mici şi le-a născut pe cîteva din surorile mele, partea de viață în care m-a născut şi pe mine. O fi avut ea vreodată zile de bucurii / O ti avut ea vreodată ceasuri de fericire ? ^^

___ Nu vă urcați pe buduroiul fîntînii... Nu va jucați pe linia ferată... Nu vă urcați în pomi... Nu vă duceți singuri la pădure...

Pentru tot ceea ce făceam şi pentru tot ceea ce nu făceam se temea. Vorbea limpede şi cald. Ii auzeam spusele, însă de urmat sfaturile nu i le urmam. Rareori urmează copiii sfaturile părinților.

___ Mărio, Mărio, ce mult te-am iubit eu pe tine, Mărio, Mărio !...

In fața casei, acolo unde masa este întinsă de aseară, oamenii mănîncă, beau, mai ales beau şi devin dm ce m ce mai zgomotoşi, mai veseli. Carnea bine friptă, ardeii iuți, pîinea caldă şi sățioasă, rachiul şi vinul le-a alungat tristețea şi le-a sporit pofta de viață.

Moartea ? Moartea există şi moartea nu există. Moartea există numai pentru cel ce încă n-a murit. Morțn nu şf: mai tem de moarte. Pe cînd trăia, mama s-a temut mult de moarte. S-a temut de moarte pentru viața ei, şi s-a temut de moarte pentru viața tatei, si mai ales pentru viața noastră, a copiilor ei. Ea a murit. Noi trăim. Fețele noastre sînt triste, încrețite, chinuite, dar sînt fețe de oameni vii. Fața mamei e netedă şi senină, față de moartă. Niciodată pînă

acum n-am văzut-o pe mama cu o faţă atît de liniştită, atît de senină, faţa unei moarte, dar faţa unei fiinţe care s-a împăcat deplin cu sine. Nu cumva mama simte încă ? Gîndeşte încă ? Nu cumva mama e mulţumită c-a scăpat de povara vieţii, că nu mai trăieşte ?

— Hai, tată. hai, Zăricuţă, hai afară să vă dau ceva să mîncaţi. O să rămină lingă mama Riţa şi Elisabeta.

— O să rămîn şi eu, spune soră-mea Stela, care e îmbrăcată în negru din cap pînă-n picioare.

Soră-mea Stela e cea mai mică dintre noi. S-a măritat acum patru ani cu un mecanic de la Calea Ferată. In patru ani meţgmicul i-a făcut soră-mi patru copii, patru fete, şi acum o lună a murit intr-un accident de tren. I l-au adus acasă tăiat in bucăţi, intr-un sicriu ieftin. L-a îngropat soră-mea. L-a

şi plîns.

Ieşim din odaia în care stă mama întinsă pe pat, dar nu ca să mîncăm, ci ca să ne mai odihnim. Nu-au intrat oasele unul într-altul de cînd stăm în picioare, ele veghe.

Elisabeta şi Rița tac, însă soră-mea Stela se apucă să se vaiete :

— Mamă, mamă, mi-a murit bărbatul, mamă, şi m-a lăsat cu patru fete mici, mamă, şi-acum ce-o să mă fac eu, mamă, cum o să-mi cresc eu fetele singură, mama...

Mama n-ar şti ce să-i răspundă, nici dacă ar fi vie, dar acum !

— Mamă. mamă, cum o să-mi cresc eu fetele, mamă, mamă...

Mama ! Mama trebuie să ştie tot, mama trebuie să găsească răspuns Ia toate întrebările... La toate întrebările...

La toate întrebările... N-ar şti ce să-i răspundă soră-mi Stela, ori poate ar şti şi i-ar răspunde aşa ;

— O să munceşti, maică, o sâ munceşti şi-o sajo creşti. O să le creşti mai bine, o să ie creşti mai rău, dar de crescut tot o să le creşti. Li s-a mai întîmplat şi altoi a.

Şi ei i. se întîmplase să-i moară bărbatul cînd era tînără de tot... tînără de tot, aproape o copilă. lăsase cu copii, însă numai cu doi, nu cu patru. Se remăritase cu omul care acum sta pe butuc, în spatele casei, fuma sub clarul lunii şi vorbea, şoptind, ca şi mai înainte, cind se afla în casă, lîngă patul pe care ea zăcea moartă.

— Mărio, Mărio, ce mult te-am iubit eu pe tine, Mărio, Mărio !...

Un fluierat prelung străbate noaptea. Pămîntul duduie. Trenul iese

din tăietură şi trece alergind pe lingă casa noastră. Tata spune :

— Acum, tocmai acum s-a împlinit o noapte şi o zi de cînd a murit... Acum. Tocmai acum...

O noapte şi o zi ! Numai o noapte şi numai o zi ! Ce înseamnă, în. nesfîrşita trecere a timpuiui, numai o noapte şi numai, o zi ? Mi se pare că mama a murit de cind lucnea, că totdeauna a fost moartă, că niciodată n-a tosț vie, n-a trăit, *A murit acum douăzeci şi patru de ore şi este tot atît de moartă ca întiiul om care a trăit şi a murit pe lume.*

în timp ce în casă soră-mea Stela o întreabă, jelin- du-se, pe mama cum o să-şi crească cele patru fete pe care bărbatul ei, murind, i le-a lăsat în grijă, tata s-a aşezat iarăşi pe

trunchiul vechi de copac. A vrut să. se mai plimbe prin arie, să se mişte, să-şi dezmorţească picioarele, însă n-a izbutit,

___ Nu ştiu de ce, dar parcă mi s-au slăbit genunchii,
nu mai mă ţin, băiete.

Zice că nu ştie de ce i s-au slăbit genunchii ! Ştie. Vede bine că nu mai sînt băiat, că sînt om în toată firea, totuşi inii spune *băiete.* Pentru el uni t'ănicis tot băicitul pistruiat şi cîrn de altădată.

— Mărio, Mărio, ce mult te-am iubit eu pe tine, Mărio, Mărio ! Ce mult te-am iubit eu pe tine !

Şi eu am iubit-o pe mama. Mult, mult de tot am bit-o eu pe mama, însă n-am apucat să-i spun. A mu a murit de-adevăratelea şi eu n-am apucat să-i

spun iubesc, n-am apucat să-i mulţumesc că m-a adus pe lu

Ar fi putut să nu mă aducă pe lume. Dacă n-ar fi V să mă aducă pe lume s-ar fi dus la Dioaica ori la Unt rîca cu cîţiva gologani legaţi în colţul batistei şi i-ar spus :

— Iar am rămas grea, mătuşă. Am casa plină de cop Nu mai vreau. Scapă-mă.

— Cum doreşti ? Să te înţep ori să-ţi pun oala

— Trage-mă şi pune-mi oala, mătuşă, poate nu m durea prea tare şi-oi sîngera mai puţin.

Dar a făcut bine mama că m-a adus pe lume ? C noştea viaţa aşa cum o cunoşteau toţi oamenii de pe Val Călmăţuiului şi totuşi a avut curajul să mă nască şi 8 mai nască şi pe cei ce-au venit după mine : Elisabe

Ştefan, Stela.

O fişie de nor se aşează în dreptul lunii şi dintr-o da străveziul nopții se întunecă. Tata își fumează mai depa țigara. Norul lunecă, luna se arată iarăşi în toată pli tatea ei.

Uitînd de tot ce s-a petrecut mai înainte, tata spur

— Ia te uită ! S-a făcut noapte şi a răsărit şi luni

— E noapte, tată, ba chiar e trecut de miezul **nopţii**

— Se poate, zice. Se poate să fi trecut şi miezul **nop¹***

Priveşte cerul, îndelung îl priveşte, bucată cu buca

îl priveşte. Cunoaşte fiecare stea şi fiecare grup de **stei** Ştie cînd răsare fiecare stea. Ştie cînd apune fiecare **st**© Odată, mai de mult, l-am întrebat :

— Cum se face că tu cunoşti atît de bine cerul ?

— M-am plimbat mult cu ochii pe el. M-am plimb şi cu mintea. Nesfîrşirile lui Dumnezeu sînt nemaipom nit de frumoase.

— O fi Dumnezeu ?

— O fi, n-o fi, te-ar supăra dacă ar fi ?

— Nu.

:— Atunci de ce întrebi ?

'I',NV un timp. Tace şi priveşte cu ochi lacomi cerul Oiur caută locul în care s-ar putea afla raiul? Nimeni lin *.i u■ unde s-ar putea găsi un asemenea loc. Ca şL cum IUI iu Ci auzit gîndurile, zice încet, rar şi cu o adîncă |)fti i i de rău în glas :

Ila iul nu e în cer. Iadul nu e sub pămînt...

K mihnit că nu ştie unde o să se statornicească sufletul mamei.

Sa umble singură, ea care era atît de sfioasă, să limlilr singură din stea în stea, din luceafăr în luceafăr...
|*■ mii[1] n s-o însoţească un înger... Poate n-o s-o însoţească Hlniuii... Dar nu... s-ar putea să se întîlnească destul de mumii cu întîiul ei bărbat, cu Radu Ochian... Poate că de Umilii vreme omul acela o aşteaptă în cer.

IV I ot i ne aşteaptă cineva în lumea de dincolo, dar nu (li cei, nu în cer, *nu în cer, ci* pe *pămînt.*

Mamei îi era frică nu atît de moarte, cît de pămînt, (ti |wimîntul care avea să apese pe capacul sicriului în care li. va aria ea după ce va muri, de pămîntul care pînă la illiim va sfărîma capacul sicriului şi-i va cădea pe piept l| n va apăsa, o *va apăsa...*

Să-mi faceţi, maică, o groapă de cărămidă, boltită, ţ(tu'i puneţi pe Tutanul cel mic să-mi croiască un sicriu f|1h '.c induri groase, să nu vă zgîrciţi la bani.

t in .apă boltită, de cărămidă, îi şi făcea nepotul Stă- him, liiil mai mic al didei Evanghelina, care se pricepea |m n.lnrie, iar sicriul avea să-l închege, din cele mai

9 ı nir.c seînduri care se găsiseră la depozitul de cherestea Iu ijnră, Tutanul cel mic.

I >c unde să ştie mama, cu ani în urmă, cu mulţi ani în IU mu <ă groapa ei boltită avea s-o zidească nepotul acela HI un semn ciudat la ochi, care nu avusese limbă pînă piiii.n|ic de şapte ani ? Şi de unde era să bănuie că oasele ni ic MU- odihni şi se vor topi

într-un sicriu tras la rindea ț| pi in . ni cuie de Tutanul cel mic ?

Sc spovedise părintelui Teofil cu puțin înainte de liiMipica morții şi parohul îi dăduse sfînta cuminecătură. |1 im. isc soră-mea spunîndu-i popii :

— Nn mai am vreme, părinte, să mâ pocăiesc, nu mai am vreme.

Ce greşeli făptuise mama şi avea de ispăşit chiar în ai unul morții ? Poate era **vorba** de veşnicii e ei certuri cu vecinele, poate era vorba de cu totul altceva. N-am ştiut atunci, nici mai tîrziu n-am ştiut şi nici n-am vrut să ştiu. Mi-a lăsat moştenire cîteva din amintirile ei

— nu era prea vorbăreață — şi boala de sînge de care a murit şi care îmi va aduce şi mie moartea. Dintre cei doi părinți ai mei tata era cel care îşi deschidea mai uşor inima şi povestea

una sau alta.

Ah, Doamne, ce mare scriitor ar fi ieşit din mine dacă tata mi-ar fi transmis' puternicul şi coloratul lui dar de a povesti ! Mi-a transmis numai mîniile lui, spiritul lui de împotrivire, setea lui uriaşă de dreptate, foamea lui după omenie. Toate acestea xnai mult m-au încurcat decît m-au ajutat în viaţă. Mai mult m-au încurcat. Dar nu numai acestea m-au încurcat în viaţă, ci şi altele.

înainte ca mama să-l aducă pe lume pe frate-mcu Ştefan şi să se bolnăvească greu, de era cît pe-aei sâ se prăpădească, tata a plecat la Ruşii de Vede cu carul cu boi, să vindă la t-îrg boii care îmbătrâniseră, şi să-şi cumpere alţii tineri. Boii. bătrîni sînt ieftini, îi cumpără măcelarii pentru tăiere, cei tineri sînt scumpi. Pe lîngă

prețul pe care urma să-l scoată pe **boA** bătrâni,. tata avea in pungă bănet, nu glumă : şase hîrtii a cîte un pol fiecare. Stătea în car, in față, şi mîna **bon** lovindu-i din eindJ.n cînd uşor, cu codirişca. Lîngă el, păstra la tndeoună bîca. La nevoie nu s-ar fi sfiit să crape cu ea cîteva capete.

In cumpăna cerului lucea rotundă luna. iar de-o parte şi de alta a drumului se întindeau la nesfîrşit lanuri înalte de porumb, adevărate păduri dese şi foşnitoare. Era, ca şi acum, cam pe la jumătatea lui august şi simțeam răcoarea nopții. Temîndu-se să nu-I apuce untul şi. erezîndu-mă adormi t în car, tata a vorbit îndelung cu boii :

— Mă, boulenilor, mă, ce tineri erați voi cînd v-am cumpărat eu de la geambaşul Căprueiu, ce tineri erați,

mă, boulenilor, mă ! Au trecut opt ani de atunci, mă, boule- luior. şi-aţi muncit alături de mine şi de Măria mea, primăvara şi vara. toamna şi iarna, şi aţi îmbătrînit, ma. boulenilor, şi o dată cu voi am mai îmbătrînit şi eu, mâ, bouleniiw' şi-a mai îmbătrînit şi Măria mea, mă, boulenilor... Mâ. boulenilor, mă...

Înaintau spre Ruşii de Vede, mergînd pe şosea. Piatra cu care era acoperită nu de multă vreme şoseaua sîngera copitele boilor şi serîşnea sub roţile carului. Boii auzeau ce spunea lata. dar «are şi înţelegeau ? Mergeau încet şi nepăsători, mergeau tăcuţi înainte, prin vremea fără începui si fără sfârşit.

— Mâ, boulenilor, mă, aţi îmbătrînit lingă mine si ne Jîngă Măria mea, muncind lîngă noi aţi îmbătrînit,

mă, boulenilor, şi acuma eu vă duc la tîrg să vă vînd, să vă vind măcelari lor, mă. boulenilor, *pentru tăiere...*

ştiam cum se taie puii de găină şi ştiam cum se taie curcile şi curcanii, iezii şi mieii, țapii şi berbecii, ştiam ctim se taie vițeii şi vacile şi ştiam cum se taie şi boii : la î;U. CU cuțitul... cu cuțitul. La noi în sat, la Omida, vitele se tăiau în curiile cîrciumarului Buciuc, ori în acelea ale cîrciumarului Toma Ocî şi nu în fiecare zi. La oraş era altceva. Oamenii din Ruşii de Vede şi cei din Tuniu nu se

iiuțeau lipsi de carac la nici o masă. Abia izbuteau măcelarii să-i slujească. Boulenii noştri... Boulenii noştri...

— Mă, boulenilor, mă, dacă aş avea ce-mi trebuie, mă. boulenilor, mă, v-aş da mîncare şi nu v-aş pune la muncă, v-aş lăsa să.trăiți pe lîngă casa

mea şi să muriţi de bairmeţe. Dar eu sînt om sărac, mă, boulenilor, am casa plină ‘.de copii, mă, boulenilor, şi vă duc sâ vă vînd la măcelari, pentru tăiere... Pentru tăiere...

Boii mergeau înainte încet, mergeau prin vremea fără început şi fără sfjrşit, trăgeau după ei carul ale cărui roţi f-crîsneau pe pietrişul şoselei şi nu înţelegeau nimic din ceea ce :le spunea tata. *Ori poale înţelegeau iotul, eruu simţi de rhriă şi-şi acceptau fără menire mana.*

— Diii !.., Diii. Roşcatule, diii, Bălane... Diii !...

Deasupra, cerul era plin de luna şi era plin do stele şi
era plin de umbre. Poate umbrele pe care le vedeam în cer nu erau umbre, ci sufletele morţilor. Boii aveau suflete ? Dacă n-aveau, pentru ce n-aveau ? Iar dacă aveau, unde se duceau sufletele boilor după ce boii erau tăiaţi de

măcelari şi carnea lor vîndută in piață, la cîntar ?

Mă obişnuisem cu boii noştri, cu Roşcatul şi cu Bălanul, erau boi buni, nu împungeau. Crescusem lîngă ei, printre picioarele lor, printre coarnele lor şi nu mă loviseră. Nu-mi făcuseră nici un rău.

— Nu-mi trebuie mie boi cu nărav, să-mi împungă

— Doamne fereşte ! — copiii.

Boii fuseseră buni, erau buni, dar nu mai aveau spor la muncă. *Acum tata îi ducea la tîrg, să-i vîndă măcelarilor pentru tăiere,* li şi vedeam tăiați la gît, jupuiți, împărțiți în hartane, atîrnînd în cîrligele măcelăriei unchiului Tone, pentru că, fără nici o îndoială, unchiul Tone, măcelarul, fratele mamei, urma să cumpere boii.

— Dii... Roşcatule... Dii, Bălane...

Dii... dii...

Am dat fără să vreau un țipăt ascuțit, unul din acele țipete pe care le scot copiii cînd se trezesc brusc, plini de spaimă, dintr-un vis urît. Tata a sărit din car, a ajuns lîngă boi şi, trăgînd carul lîngă şanțul şoselei, a oprit şi a dejugat.

— Dar ce e cu tine ? Ce ți s-a întîmplat ?

L-am mințit :

— Am visat că nişte măcelari tăiau boii noştri.

— Ei, băiete, băiete, visul tău a fost un vis adevărat. Asta chiar o să se întîmple.

— Astăzi ?

— Poate nu chiar astăzi, dar într-o zi, două, în trei...

Am sărit din car, am adunat nişte ierburi uscate şi

le-am făcut grămadă. Tata le-a dat foc. La flăcările înşelătoare ale focului sărac din şanţul şoselei, am părpălit cîţiva porumbi culeşi din lanul lîngă care ne aflam şi i-am mîncat. Porumbii aveau boabele moi şi dulci. Mi-a mai trecut tristeţea. Boii au păscut iarba de pe marginea şoselei.

Luna pălea, cerul devenea alburiu, se apropiau zorile. Tata a înjugat iarăşi boii la car.

— Dii, Roşcatule... Dii, Bălane... Dii...

Tata m-a luat lîngă el, şi-a aprins o ţigară şi-a prins a vorbi :

— S-ar fi putut ca tu să nu fii pe lume, ca nici unul din fraţii şi nici una din surorile tale să nu fie pe lume în afară de Gheorghe şi de Leana, care se născuseră înainte ca eu să plec la militărie. Am făcut armata la Turnu, la „Călăraşii cu schimbul". Pe atunci, pe

aici, prin părțile noastre, nu era tren. Oamenii călătoreau cu diligența şi tot cu diligența era trimisă poşta şi chiar banii. Diligența care pleca din Turnu spre Bucureşti era însoțită, pînă la Alexandria, de un călăraş. De la Alexandria spre Bucureşti o însoțeau călăraşii veniți de la Bucureşti. Călăraşul lua în primire la Alexandria diligența de Bucureşti şi o însoțea pînă la Turnu. Drumul acesta de întoarcere se făcea seara şi o parte din noapte, pe întuneric. Eram la Turnu, la cazarmă, mîncam masa de seară, cînd a venit sergentul şi mi-a spus :

— Tudore, mîine dimineață e rîndul tău să însoțeşti diligența de Bucureşti pînă la Alexandria.

— Am înțeles, să trăiți, domnule sergent.

Atunci s-a ridicat un soldat. Unul

Ilie Alimoş, din Ologi.

— Trimiteţi-mă pe mine, domnule sergent. Am auzit că mi s-a bolnăvit nevasta. Aş vrea să trec pe acasă s-o văd.

— Treaba dumitale, dacă Tudor n-are nimic de zis.

— N-am nimic împotrivă,* domnule sergent. Dacă Alimoş pleacă mîine, în locul meu, înseamnă că atunci cînd i-o veni rîndul o să plec eu în locul lui.

Zis şi făcut. A doua zi dimineaţă, Ilie Alimoş, călare pe cal şi înarmat pînă-n dinţi, a trecut cu diligenţa spre Alexandria. La Ologi, cît s-a oprit diligenţa să dea în primire scrisorile, soldatul şi-a văzut nevasta, care era bolnavă. Au plecat mai departe. Diligenţa de Bucureşti a ajuns la Alexandria cu întîrziere. Trebuia să ajungă la Turnu cam pe la zece seara.

N-a ajuns la zece, n-a ajuns la unsprezece şi nici la douăsprezece noaptea n-a ajuns. Atunci s-a dat alarma şi am fost trimişi cîțiva să-i ieşim

în întîmpinare, sau să vedem ce s-a întîmplat pe diurn. Printre călăraşii aceia mă aflam şi eu. N-a lost nevoie sa mergem prea departe. Cum am ieşit din fm nu pe a Fîntînă Dronii şi am apucat-o la dreapta,^ urând dealu , la pod, am găsit diligența răsturnată, călătorii legați îe- deleş cu căluşuri în gură, *călăraşul cu schimbul şt vizitiul ucid.* Ei ! Ce se întîmpla dacă nevasta soldatului ine Ali- moş nu se îmbolnăvea, şi el, soldatul, nu-i cerea sergentului să plece *în locul meu* cu diligența de Bucure* ı . *Muream eu,* nu Ilie Alimoş. Şi dacă

muream eu nU ma însuram cu maică-ta, şi nici tu, nici Riţa, nici Şte an, _ Elisabeta, nici Stela — nici unul din voi — nu m^i eiaţi acum pe pămînt. Înţelegi? Nici unul din voi nu venea pe lume. „
„
,
— Da. înţeleg. Mie... Mie mi-ar fi părut rau *

Tata rîde.' Rîde de se prăpădeşte. Rîde cum n-a ns niciodată de cînd îl ştiu. Rîde cum n-a ns niciodată de cînd munceşte cu Roşcatul şi cu Ba anul, cu bou cai e au îmbătrînit la noi, lîngă noi, cu bou care acum nu mai sînt buni de muncă şi pe care îi duce la oraş, sa-i vmda\ măcelări, *pentru tăiere... pentru tăiere... pentru ta nu mai* sînt destul de buni de muncă. wI1
w „

Cu oamenii, cînd nu mai sînt bum de munca, întîmplă ?

— De ce rîzi, tată ? _

— Păi cum să nu rîd ? Zic că dacă n-ai fi venit pe lume, n-ai fi fost. Şi dacă n-ai fi fost, n-avea cum sa-ţi pară rău.

Ridic glasul şi-i spun :

— Să nu vinzi boii azi, lasă-i, mai ţine-i, o sa-i vinzi altă dată.

Tata se miră : . . *

___ Dar ce ţi-a venit ? De ce sănu-i vi-nd *l*

— Daeă-i vinzi... dacâ-i vinzi măcelarilor, măcelarii au să-i taie.

— Da, au să-i taie, de aceea îi şi cumpără.

— Şi nu-ţi pare rău ?

Tata se întunecă la faţă :

— îmi pare rău, dar nu se poate altfel, Dacă vrem să muncim şi să trăim, trebuie să cumpărăm alţi boi. o pereche de boi tineri, puternici…

Obrazul i s-a întristat eu totul. I s-au întristat şi ochii. Zorile au venit şi scaldă nesiirşirile în lumina l-or proaspătă. fumurie. In slăvile cerului, ca un.clopoţel de aur idîrnat de boltă, o ciocîrlie îşi cînlă eintecul, cîntecul ei, cîntecul dimineţii.

Tata o să dea boii măcelarilor. Măcelarii au să-i taie şi-au să le vîndă carnea la cîntar…

— Dii, Roşcatule… DiL Bălane… Dii… dii… dii.»

Am urechile mici, neobişnuit de mici şi aproape lipite de cap. Ochii mei nu sînt mai mari decît ochii altor oameni şi nici mai adinei. Totuşi, cu

urechile mele, aşa cum sînt, aud nu numai sunetele din jurul meu, aud şi departe, în amintire, uneori chiar foarte deparle. în amintirile altora. Totuşi, cu ochii mei, aşa cum sînt — uneori verzui, alteori albaştri, alteori spălăciți — văd nu numai pîna unde văd ceilalți oameni. Văd departe, în amintire, ba chiar foarte deparle, in amintirile altora.

în aria noastră. în ariile vecinilor, în întregul sat, pe dealurile .şi pe cîmpiile din jur. s-a lăsat răcoare. Numai m odaia în care stă întinsă pe pat mama şnn care ard utîtea şi atîtea lumînări galbene şi lumînări albe n-a pătruns răcoarea. Acolo e iot zăpuşeală, zapuşeaia şi miros ue tămîie, miros de ceară topită, miros de spermanțet, miros de mort, şi moarta de acolo e mama, nimeni alta decît mama. mama

care m-a născut, mama care m-a alăptat la sînul ei veşted, mama care m-a purtai î'n brave şi mai tîrziu pe umărul ei drept şi pe umărul ei sting, pînă ce pe amîndoi umerii pielea i s-a îngroşat, i s-a bătucit,

Adie uşor vîntul dinspre poartă, trece pe lîngă bucătărie şi aduce miros de pîine proaspătă, fierbinte şi miros de mere. Se află pe aici, pe aproape, un măr care a dat în copt. La culoare merele al căror miros ajunge pînă la noi sînt roşii, la gust sînt acrişoare. De copt se coc înaintea strugurilor.

Aici, la noi, pe lunga, îngusta şi saraca Vale a Cal- mățuiului, toamna nu vine nici prea devreme, nici pi ea tîrziu, vine tocmai atunci cînd trebuie sa vina. In ana noastră se mai afla un măr. Era strîmb, chircit aproape de loc arătos, însă

merele lui, care se coceau cam pe Sfîntul Petru, erau grozav de dulci. De cum ı se ^utur floarea, noi copiii stăteam toată ziua cu ochii pe c ş părea că vedem cum cresc merele. Aşteptam vara ca sa lepădăm straiele vechi şi grele de pe noi, o aşteptam.ca.sa ne putem scălda în gîrlă, o aşteptam ca sa umblam haihm pe cîmpurile nehotărnicite şi o aşteptam mai ales ca pc la începutul ei să mîncăm fiecare macar cîteva meie dulci
din mărul strimb şi chircit.

— Mamă, au început să se coacă merele.

___Da, au început să se coacă, însă de copt nu
copt.

— Şi cînd au să se coacă ?

— De Sfîntul Petru.

— Şi cînd e ziua Sfîntului Petru ?

— Peste o săptămînă.

— Atunci o să ne dai mere ?

■— O să vă dau.

Ah ! Ce lungă mi se părea a fi săptămînă : Apioape cît o veşnicie. O săptămînă are şapte zile. Şi după fiecare zi urmează o noapte. Vara nopțile sînt scurte, însă zi e e...
Făceam socoteala pe degete.

— Pînă la Sfîntul Petru au mai ramas şase *zile.*

— Pînă la Sfîntul Petru au mai rămas cinci zile.

— Pînă la Sfîntul Petru...

___Mîine e Sfîntul Petru... Sfîntul Petru... Mama, mnne
e Sfîntul Petru... E Sfîntul Petru, mamă...

— Ştiu, maică.

■— Nu culegem mărul ?

— îl culegem. Cînd cade
soarele în chindie îl culegem. Mă uitam la soare. Nu ajunsese nici

măcar în cumpăna cerului.

___ Ce mult mai e pînă cade soarele-n chindie !

— Du-te la copii şi te joacă.

- ,fTS"uªa if.^piaTehindia: N, «dunan, in

SJSîi^ şi &&j*££ ;sî t

",Sr CuTegerm'me^teunul dte unul, le puneam cu

grijă în coşnicioare. _

Mai sînt mere în mar l

IHŞSşs—Hfia

u

n
d
e
n
-
a
]
u
n
g
e
a
m
.
P
e
c
c

l
e
J
a
u
c
s
i
l
e
a
s
c
u
n
d
e
a

— Nu ne dai mere ?
— Nu, nu vă dau.
— Nici măcar să gustăm ?
___ O să vă dau mîine dimineaţă.

Ştiam că stăruim degeaba, totuşi stăruiam.

Nici o noapte nu mi s-a părut mai lungă decît noaptea

Wf- —?
ceam peste „mJa, ■ ţi,. ssa s ne mamînşoaptăşieram
vîrful lui răsăritul soaielu . li^honaniP , audă
încredinţat că
soarele, deşi nu
aie uiccm, si-o s?
ă-mi asculte
chemarea.
‘ _ Soare, Soare, răsări mai repede, nene Soare, ca ba-

iatul vrea să mănînce mere. ^

Soarele mă auzea, răsărea şi începea sa uici. pi văzute scări, să se înalţe pe drumul lui de fiecaic _

Suna toaca la biserică. Sunau clopotele. Se^ . -
slujba. Femeile ieşeau din biserică. Toate purtau m bra,.e
coşuri pline cu mere. Printre ele. mama. Venea acasă. Se oprea în poartă, tocmai acolo uncie o aşteptam eu.

*— Ține. Zăricuță. şi .să fio de sufletul iui...

Le dădea cile un mar .şi celorlalți frați şi surorilor. Pe urmă... Pe urmă mai treceau şi alți copii pe la poarta noastră, mai treceau şi femei, treceau şi bărbați. Mama îi oprea şi le dădea mere sfințite la biserică.

— Să fie de sufletul lui...

Rostea şoptit nume pe care le auzisem şi nume pe care pînă atunci nu le mai auzisem. St am lingă ea. ipit de poalele ei şi mîncam mere. Văzduhul era de aur şi soarele era tot de aur şi

pulberea drumului era tot de aur, şi era de aur tot ceea cc vedeam şi tot de aur era şi ce nu vedeam dar mi se părea că văd.

Mîncam mere şi merele îndelung rîvnîie erau dulci şi mi sc> topeau în gura şi parcă o dată cu ele mă topeam şi eu. Merele se topeau în gura mea. se topeau în singele şi in carnea mea, iar eu mă topeam în lumina de aur a soarelui. în văzduhul care. in acea zia Simțului Petru, era lot de aur, numai de aur.

Mamă. mai dă-mi, te rog. un măr.

— Ține. Zări culă. şi să fie de sufletul lui Osman.

Cine a fost Osman ? '

— Un turc. cine vrei să fi fost. om şi el ! Avea altă lege, dar era lot om... lot

om. Mare lucru să fii om, Ză- ricuță !

N-ara ştiut niciodată cine a fost Osman, „ora şi el", şi nu ştiu nici acum. Să mă duc s-o întreb pe mama ? Chiar dacă m-aş duce şi-aş întreba-o, nu mi-ar răspunde. Acum mama e moartă şi nu mai poate răspunde la nici o între-bare... l,a nici o întrebare...

— Mamă, cine a fost Osman ?

— Un turc, cine să fie, om şi el !

îl las pe tata singur pe buştean. Ba nu. Nu-1 las singur. Î! las cu țigara aprinsă. Cînd un om are o țigară aprinsă în gură nu mai e singur. Mă duc la mărul rotat, rup două mere, mă întorc la tata. îi întind un măr. Nu se miră.

Aruncă țigara. O stinge cu piciorul. Muşcă mărul şi-1 mănîncă. îmi spune :

— Mărul acela strîmb_ şi chircit care s-a uscat făcea mere mai bune,

mai dulci. îți aduci aminte ?

Da, îmi aduc.

Rudele şi rubedeniile de prin alte sate, care au venit
s-o vadă pe mama moartă şi să ia parte la îngroparea ei, au mîncat, şi au băut atît de mult, că au uitat pentru ce se află la noi în arie. Trec pe lîngă mine şi pe lîngă tata şi parcă nu ne văd. Unii merg greu, îrnpleticindu-se. Alții merg ceva mai sprinten, însă cu capetele în pămînt.^ Femeilor, dacă încearcă să vorbească, li se împiedică limba în gură. Se duc cu toții şi cu toatele în partea din fund a ariei noastre. Acolo, unii se culcă pe iarbă, se întind or: se fac ghem şi adorm de îndată cu mintea abuiită. Alț-i, cărora alcoolul încă nu li s-a urcat la cap, smulg paie din şură, acoperă iarba cu ele şi abia după aceea se culca.

Acum forfota s-a potolit in aria noastră şi ş-a potolit şi în sat. Din cînd în cînd f luieră un tren de mailă în gasă, undeva, la cealaltă parte a satului latră, siteav, un cune. Cîntă, de urît, o caraulă somnoroasă. Tata apnnde aha ţigară. Aprind şi eu una. La bucătărie se coace în cupi or cel din'urmă rînd de colaci, cel din urmă rmd de pnm- şoare.

Au sosit la noi, mai din toate satele de pe Valea Câl- mățuiului, o mulțime de neamuri s-o vadă pe mania moartă, şi să-şi ia rămas bun de la ea, să ia parte la îngroparea ei.'Mîine vor veni şi mai multe rubedenii.

___ Să mergem s-o mai vedem pe Măria.. O să-i vedem
şi pe feciorii ei de la Bucureşti.

Trebuie să pregătim mîncare şi băutură pentru^ toţi cei ce se vor afla miine în casa noastră, în aria noastra, pe lîngă aria noastră.

— Să luaţi aminte, maică, să nu rămînă nimeni înfometat şi însetat la înmormîntarea mea.

— O să avem grijă, mamă.

Vorbea despre înmormîntarea ei de parcă ar fi vorbit de a altcuiva, a unui bărbat necunoscut ori a unei femei necunoscute.

Vorbea ! Acum nu mai vorbeşte. Nici un cuvînt nu mai scoate, unul măcar.

Frate-meu Ion se plimbă prin arie cu sîrboaica lui de mină. Amîndoi sînt osteniţi, s-ar trage undeva într-un culcuş, să doarmă. Se tem de gura

tatei. Tata îi simte. Ii cheamă la el : J-X-

— Vi s-a făcut somn şi vreţi să dormiţi. Nu va sluţi. N-o să se supere nimeni, cu atît mai puţin maică-ta. Cău- taţi-vă pe undeva un loc de odihnă.

Frate-meu Ion adventistul tace, însă cumnată-mea Oleanca nu.

— Zic să ne ducem pe deal, la covercă.

— Duceţi-vă.

Pleacă tot ţinîndu-se de mină. Ies din arie, trec peste terasamentul căii ferate, urcă dealul. Cît urcă dealul, luna îi bate şi-i luminează din plin. Au trecut de creasta dealului. Nu se mai văd.

— Somn uşor, le urez la amîndoi în gînd, somn uşor... Nimeni nu

mi-a urat vreodată somn uşor, nimeni şi niciodată. Mai bine. Poate somnul cel mai uşor e somnul pe care îl doarme acum mama, somnul fără vise, fără griji, fără trezire. Soră-mea Evanghelina îmi poartă grija.

— Zăricuță, oi fi ostenit, *maică*, hai la mine acasă, să te culci şi să dormi măcar un ceas, două.

Pînă acum soră-mea Evanghelina îmi vorbea cu *didâ,* ca o soră mai mare ce-mi era. Acum mama e moartă, dar ea. Evanghelina, ne va ține, la nevoie, loc de mamă... Loc *de mamă !...* Nimeni nu poate să țină loc de mamă.

— Hai, Zăricuță, mîine n-o să mai fii bun de nimic.

— Ba o să fiu.

Nici rudele şi nici prietenii nu ştiau cît sînt de rezistent.

O dată lucrasem şapte zile fără să închid ochii. Apoi dor- misem două ore. Pe urmă lucrasem iarăşi, fără întrerupere, încă şapte zile. îmi plăcea să-mi pun la încercare trupul

si spiritul. S-ar fi părut că voiam să-mi bat joc de: viaț . Nici gînd. Prețuiam viața exact la C1^S0C(^^ După Pleacă de lîngă mine sora-mea Evanghelina. După ci ti va paşi se întoarce şi-mi spune • .nnnx

’ — Tu ştii c-am început să-nu pierd vedeiea . După un an, cel mult doi, n-o să mai vad de loc, de loc. Auz N-o să mai văd... Atunci de ce să mai trăiesc .

Tac. Mă prefac că n-o aud. „
—- înțeleg să nu mai vadă mama, c-a murit, diar eu...
O să te duc la un doctor.
Poate-ți găseşti leacul.

— Su vreau la doctor. Daeă ai de gînd *A* ştria ceva bani cu mine,

să mă duci la vraci, am auzit ca la Seaca trăieşte un vraci care ştie să lecuiască toate boli .

— Bine, o să te duc şi la vraci...

Adie vîntul. Aria noastră miroase iarăşi a' relui, a mere coapte, a struguri. Mi se Jace lr f^- se face frig. Aprindem ţigări. Fumam. Acum fumam ca sa ne încălzim. Tata se uită pe cer. Spune :

___ Peste un ceas răsare soarele. Frumoasă zi de-n-gropare o să aibă maică-ta, frumoasă zi, băiete !

Aruncă ţigara fumată nici pe jumătate şi o striveşte cu piciorul. Tremură de parcă ar fi prins de friguri.

— Tată cG ai ?

— Nimic, ce să am ? ! Mi s-a făcut dintr-o dată frig. Nimic, ce să am ?!

I s-a făcut frig. L-a cuprins dintr-o dată frigul. Şi pe mine m-a cuprins frigul. îmi îngheaţă buzele şi-mi tremură. Trec numai cîteva clipe şi-ncepe sa-mi clanţane dinţii. Acum i-a venit tatei rîndul să mă întrebe :

— Băiete, ce ai ?

___ Nimic, îi răspund. N-am nimic. îmi clanţăne dinţii.
N-am nimic. Mi-au mai clănţănit şi altă dată.

— Da, îmi aduc aminte. Ţi-au mai clănţănit şi altă dată. Atunci cînd a murit unchi-tău Voicu.

— îmi amintesc şi eu.

Dinţii îmi clănţăne tare, tare de tot

îmi clănțane dinții.

■— Da-te la fîntînă, îmi spune tata. du-te la fîntînă, scoate o ciutură de apă şi bea pină ți se umflă pîntecul. N-o să-ți mai clănțăne dinții.

“— Dar cum să beau apă ? Nu mi-e sete.

— Ți-e sete, nu ți-e sete. du-te şi bea apă.

Vorbele lui, colțuroase, sună a poruncă. Nu vreau să-l mîhnesc şi mai mult neascultîndu-1.

— Bine. O să mă duc.

Şi într-adevăr, mă duc. O găsesc pe mătuşă-mea Roşia stînd de vorbă cu Papelca. Vorbesc de mama. Le pare rău c-a murit. Li se rupe inima de părere de rău, dar n~au ce face.

— Viața e viață. Moartea e moarte.

Ştiu. Moartea e moarte. Dar de ce trebuie să fie pe lume moartea ? Pînă

acum moartea a venit de cîteva ori în casa noastră. O dată a venit, şi l-a luat pe frate-meu Alexe. Altă dată a venit şi a luat-o pe soră-mea Rada. Acum a venit şi a luat-o pe mama. Cine cade Ja rînd ? După ce a luat-o pe mama, pe cine va veni moartea să mai ia din casa noastră ? Pe mine ? Poate pe mine ! Dar nu. Pe mine moartea va trebui să mă caute la Bucureşti, să mă ia de la Bucureşti. De la Omida la Bucureşti, cale, nu glumă ! Pentru oameni calea e lungă, nu însă şi pentru moarte. *Moartea călătoreşte repede, ea ghidul.*

Şi eu aş vrea să călătoresc repede ca gînclul. dar nu numai cu gîndul, ci şi cu întreaga-mi făptură.

Papelca ia în căuşul miinilor apă din jgheabul fîntînii, se spală pe picioare, pleacă. La fel şi mătuşă-mea Roşia. Mama nni să se mai spele

niciodată pe picioare. L» cîteva ceasuri după ce a murit au spălat-o nişte babe din Stă- nicuț în albie, cu apă caldă, cu săpun, pe urmă alde- soră-mea au gătit-o. au dichisit-o. Nu numai pe picioare n-o să se mai spele mama niciodată, dar nici pe obraz.

Scot apă din fîntînă. Ciutura e plină ochi. Apa e rece, aproape ca gheața. Beau. Beau. Beau pînă mă umflu. Nu-mi mai clănțăne dinții. Dintr-o dată mă simt bine. O clipă numai. Pe neaşteptate mă cuprinde amețeala. Pămîn- tul se învîrteşte cu mine. Mă apuc eu mîinile de gard. Cum

m

o să mă simt bine ? Vă/duhul devine din ce mre nru străveziu. Stelele păleşe. Unele cad lasmd m turna o

cind de lumină care dispare repede.

■— Bună dimineața.

— Bună.

întorc capul. Filimona s-a oprit lîngă budurond tmlinu. Poartă în spate un maldăr de iarbă plin, de rouă.. E» îmbrăcată cu o rochie de stambă albastră. Desculță.

•— A murit mama, ii spun, A murit mama.

Filimona mă priveşte lung. Acum văzduhul e alburiu. Dintr-o clipă într-alta va răsări soarele, t Limona tace, Mâ priveşte şi tace.

—- Pentru fiecare dintre noi vine o. zi în care murim. O zi ori o noapte. Dacia Maria a murit noaptea. Pe întuneric.

_ N-a murit pe întuneric, îi răspund, a murit pe lumină. Lampa

era aprinsă, iar în mînă îi ardea luminarea... l-o aprinsese şi i-o pusese în mînă soră-mea Elisabeta,

— Să nu ne supărăm pentru atîta. Am vrut să spun ca
dada Maria a murit noaptea. ■

— Să nu ne supărăm pentru nimic, îi spun. Pentru
nimic.

____ Da, zice Filimona, ai dreptate. Viața este atît de
scurtă ! De ce să ne-o umplem singuri cu supărări ? Cu supărări... singuri...

Răsare soarele. E proaspăt. Proaspăt şi tînăr. Parcă, s-ar fi.scăldat peste noapte într-un rîu rece şi limpede. Văzduhul se umple de lumină şi de mireasma ierburilor şi a florilor. Miroase a mere coapte şi a

struguri. Miroase a dude şi a corcoduşi.

Mă uit la Filimona şi Filimona se uită la mine.

— Ai obosit.

— Da. Am obosit.

— O să te odihneşti diseară, după îngropare. ^

— De ce ?

— Cum de ce ? Morții cu morții şi viii cu viii. O dată mortul îngropat, veniți acasă, mîncați şi vă odihniți. Moartea osteneşte multă lume.

Mîinile Filimonei sînt mari, aspre, urîte. Urîte îi sînt şi picioarele. Mîini şi picioare şi trup de muiere singură, care munceşte cît şapte... Cît şapte...

Cu ani în urmă, la şcoală :

— Filimona, ce-ai vrea tu să te faci ?

— Inginer.

A fugit cu un jandarm, s-a nenorocit. Ochii i-au rămas tot codați, sprîncenele tot stufoase, gura tot cărnoasă. Pune maldărul de iarbă rouată lîngă uluci, scoate şi ea o ciutură de apă rece, bea pînă i se umflă şi ei pîntecul şi-mi explică : „

— De cînd stau aici cu tine, mi s-a făcut frig, grozav de frig şi apoi, dintr-o dată m-am încălzit şi m-a năpădit setea. Ce-o fi asta ?

— Nimic, ce să fie, nu e nimic.

Miroase iarăşi a mere şi a struguri, a noroi şi a pă- mînt.

Filimona se duce lîngă jgheab şi se spală şi ea pe picioare. Toate femeile care vin la fîntînă să ia şi să ducă apă la ele acasă, ori numai să bea, se spală pe picioare. Isprăveşte cu spălatul

picioarelor. Se îndreaptă de mijloc. Zice :

— Am o vacă de lapte. în fiecare dimineață mă duc pe terasamentul căii ferate, rup iarbă, o fac maldăr şi o iau la spinare. Trăiesc mereu cu frica-n sîn. Cantonierii, dacă m-ar prinde, m-ar bate. De astă-primăvară pînă acum nu m-au prins decît de trei ori.

— Şi te-au bătut ?

— M-au bătut, de ce să nu mă bată, doar le furasem iarba. O dată m-a bătut Ciontul, altă dată m-a bătut Pitcaie, dar cel mai rău decît toți m-a bătut Bursuc. Ştii că sînt văduvă.

— Ştiu.

— Şi mai ştii că văduva n-are nici o apărare pe lume.

— Ştiu şi asta. Filimona dragă... Uneori mi se pare că ştiu prea multe. Alteori mi se pare că nu ştiu nimic...

— De... zice Filimona. De... .,

Frate-meu Ion adventistul vine cu sîrboaica lui de mînă de pe deal. Cumnată-mea Olenca se uită la mine, se uită la Filimona, nu înțelege de ce stăm noi ammdoi de vorbă. Spune : ,s

— Ne-am culcat pe un maldăr de buruieni uscate, in covercă, am vrut să dormim, nu s-a lipit somnul de noi.

— V-a fost frig ?

— Nu, nu ne-a fost. Nişte cai...

— Ce v-au făcut caii ?

____ Nu ne-au făcut nimic, ce să ne facă, paşteau prin apropiere, pe mirişte, erau împiedicați şi aveau clopote la gît care sunau într-una. Cum mişca un cal capul, cum îi suna clopotul de la gît. „

Jgheabul fîntînii e plin pe jumătate cu apa. Frate-meu Ion adventistul se spală pe mîini, pe obraz.

— Cînd te speli cu apă proaspătă parcă întinereşti.

— Ce să întinereşti ? Eşti destul de tînăr, spune cum- nată-mea.

— Am o vacă, zise Filimona, o mulg şi capăt lapte pentru copii. Mai vînd şi grefierilor de la judecătorie. Dimineața grefierii îşi iau cafeaua cu lapte. Oameni de la oraş ! Nu pot trăi fără cafea cu lapte.

Dintr-o dată se supără parcă pe întreaga lume. Se întunecă la obraz. Ia maldărul de iarbă rouată la spinare şi pleacă. înainte de a pleca mi se uită drept în ochi :

— O să ne mai vedem după înmormîntare, țin negreşit să ne mai vedem după înmormîntare.

— O să ne mai vedem.

Mă apuc să fumez. Buzele îmi sînt amare. Gura întreagă mi-e amară.

Fumul cald e şi el amar. Frate-meu Ion adventistul scoate o ciutură de apă, bea iarăşi apă. Bea şi nu se mai satură. Parcă ar fi spart. Beau şi eu. Capul îmi este neobişnuit de greu.

— Beți-apă pe stomacul gol, spune cumnată-mea, beți apă pe stomacul gol ca proştii.

Tac. Tace şi frate-meu. Nu ştim dacă proştii beau sau nu beau apă pe stomacul gol. Şi dacă nu ştim ! Dacă nu
ştim, nu ştim.

Cumnată-mea nu se lasă :

—- Să vă aduc nişte vin.

Frate-meu Ion se înfoaie spre ea :

— Cum să ne aduci vin ? Ştii bine că sînt adventist. Doar tu m-ai împins : „Fă-te, Ioane, adventist. Fă-te adventist !" M-am făcut. Şi de cînd m-am făcut adventist nu mai fumez, nu

mai mănînc carne de porc, nu mai beau țuică, nu mai beau vin, tu m-ai făcut adventist !

Cuvintele sînt rele, amare, bolovanoa.se, pline de mînio.

— Eu ? Adu-ți aminte bine. Ai vrut să te faci adventist si te-ai făcut adventist.

-- Lăsați, le spun, lăsați neînțelegerea. Cel puțin acum..
O să vă certați altădată. Ce Dumnezeu ? ! Acum a murit mama.

Cumnată-mea îmi. aduce o ulcică ele vin. O dau peste cap. Erate-meu Ion se uită cu jind la mine.

— Bine de tine, zice, bine de tine că tu nu te-ai făcut adventist. Mănînci. Bei. Fumead.

— Da, îi răspund, e bine de mine. Chiar foarte bine.

— Te pomeneşti că te ţii de curvăsărlîcuri...

— Mă ţin, de ce să nu mă ţin ? !

Cumnată-mea se răsteşte la el :

— Ioane !

Atîta îi spune : Ioane ! şi frate-meu Ion adventistul se cuminţeşte pe loc, ca un copil.

— Iartă-mă, îmi. spune, mi-a ieşit vorbă urîtă din gură. Necuratul. Trebuie să fie pe aici.

Vin ele peste terasamentul liniei ferate şi se opresc la noi la fîntînă doi soldaţi. N-au arme, numai raniţe în spate şi nu sînt prea umflate raniţele. Par osteniţi şi par şi nemîneaţi. Scot apă, beau din ciutură, ca vitele, se spală pe mîini, se spală pe obraz, n-au cu ce se şterge?. Rămîn. cîteva clipe cu faţa la soare şi cu mîinile ridicate. Soarele le usucă chipurile, le zvîntează

şi mîinile. Ii vede soră-mea Elisabeta. Vine cu poala plină de colaci, le dă.

■— Să-i fie mamei ! spune.

Soldaţii iau colacii :

— Dumnezeu să-i primească !

încep să-i mănînce. Soră-mea, după ce i-a cmlant bin . din ochi, îi întreabă :

-— Cum staţi cu actele ? _,„„

Soldaţii înghit, dumicaţii pe carc-i au m gura ,i miră :

— Bine. Stăm bine. Dar de ce întrebi !

— Jandarmul... şopteşte soră-mea. Plutonierul Ciob.

i w.^ dg. peste voi şi n-aveţi actele în regulă vă arestează— Vă arestează şi vă înaintea/,ă cu mîinile legate la Turnu, la regiment. _„

Soldații tac. îşi potrivesc ranițele la spinare, urca tera- samentul căii Cerate, trec dincolo de el şi_ se afunda în pădurea de porumb care acoperă cîmpunle întinse pina la mai ginea zării şi. pînă dincolo de marginea zarn _

__ Dezertori, spune soră-mea, dacă u prind jandarmii,
vai de capul lor.

Sună clopotul : dang-dang-dang, ding-ding-ding Cerul < albastru, fără pic de nor, albastru ca,un imens cimp de tn înflorit. Soarele luminează. Iar clopotul suna... suna...

Soarele luminează pămîntul pentru toți oamenii care trăiesc pe pămînt, dar clopotele... Clopotele bisericii suna numai pentru mama, pentru mama care a murii.

Cînd eram copil — cît timp o fi de-
alunci . De ce n-oi f. murit şi eu
atunci ? Mureau doar aţiţia■ *op ■ -^
geam clopotele morţilor, ciştigam
bani d^ c P t
telor pentru morţi şi mă gîndeam ca
mai tu/iu,dupăce voi mai creşte, să
devin gropar, sa-mi ciştig viaţa sap
nd gropi pentru morţi. Moare unul,
u sapi gi oapa. cîţiva gologani,
cumperi piine cîteva roşu, un ooţ de
brînză, te saturi. Apa e pe degeaba.
Iiaieşti. ^
La noi, la Omida, pe lunga. îngusta
şi saraca \ ale a Gălmăţuiului,
murea multă lume. Multa aceeaşi
vale şi acum. Nu ştiu cine a murit
saptamina Ue cută, dar ieri... Ieri a
murit mama.
___ Greu o să-mi fie, nespunea,în primazi,într-a

doua zi, într-a treia, greu o să-mi fie ziua şi greu o să-mi fie şi noaptea. Să stau acolo, în pămînt, singură şi pe întuneric, mereu, mereu... pînă la judecata de apoi... pînă la judecata de apoi. Nimeni nu ştie cînd va fi judecata de apoi...

— Lasă judecata de apoi, n-avea frică. N-ai mihmt pe nimeni, n-ai făcut nici un rău nimănui.

___ De unde ştiţi voi căn-am făptuit niciunrău ? Poate am făptuit. Poate am făptuitcu fapta.Poate am făptuit numai cu gîndul. *E totuna.*

—- Ba nu e totuna. Dacă ar fi să fim judecaţi după cîte gîndim...

— Cel mai mult mi-e frică de întuneric şi de singurătate... *De întuneric şi de singurătate...*

O viaţă întreagă a dormit cu lampa

aprinsă, chiar în timpul războiului, cînd gazul era scump şi se găsea cu multă osteneală.

Trecu un tren de marfă cu multe vagoane. Pereții casei se clătinam. Ferestrele se zguduiră şi zăngăniră. Trenul, după ce urcă dealul şi ajunse în cîmp, îşi iuți mersul. După un timp nu se mai auzi. Pogorî, din cer parcă, o tăcere adîncă. Dar tăcerea nu ținu mult. în porumbiştile de dincolo de terasamentul liniei ferate se auziră împuşcături. Pe urmă străbătu un țipăt prin văzduh. Soră-mea Elisabeta spuse:

— Dezertorii ! A dat plutonierul Ciob peste ei.

Sunară iarăşi clopotele : dang-dang, ding-dîng !... Clopotele — biserica era aproape de casa noastră^ —, împuşcăturile, lumina puternică a

soarelui sfîrşiră prin a trezi chiar şi pe cei mai somnoroşi dintre oaspeţi. Veniră spre casă căscînd şi scuturîndu-şi straiele mototolite de paie, se duseră la fîntînă, scoaseră apă, băură şi se spălară cu grijă pe mîini şi pe obraz.

— Ţi-e foame, Tipei ?

___ Cum să nu-mi fie ? ! Parcă mi-ar fi mas şoarecii
în pîntec.

Mulţi şi multe spuseră la fel ;

- Foame I Ni s-a făcut foame ! ^

, .,

___ Mai aşteptaţi niţeluş, îi ruga sora-mea SAisa je a,
să întindem numaidecît masa. _
Musafirii o auziră şi se mai potolita. Soia-mea, se
apropie de mine şi-mi şopti : rwa
— Trebuie negreşit s-o-ngropam astazi pe mama. Daca
o mai ţinem pe catafalc încă o zi, ăştia

sînt în stare
sa
ne
mănînce şi urechile. „„,
___ Dă-le să mănînce şi să bea
pma se satui a,
lot ce vor, mama dorea ca la înmormîntarea ei toata lumea

_L Bine," o să facem cum zici, dar de

plătit cine plă- teste ?
s Fii fără grijă, îi spun, fii fără grijă.
___ De cînd te ştiu, mînă spartă ai fost, mina spaita
ai rămas. O să mori pe rogojină.
___ Fie că mori pe rogojină, fie ca mori intr-un palat
aurit, moartea e tot moarte. *
___De ! Aşa o fi ! Dar parcă tot emai binesanu
mori în sărăcie. Ba chiar să nu mori
de loc.
Zîmbi soră-mea. Şi în timp ce ea zîmbi
— şi zîmbea

tocmai pentru că îi venea să plîngă şi nu mai voiasa fie
văzută astfel — se întinse iaraşi masa mare m faţa case
vechi, sub duzi, la umbră. Duzii spre care abia acum
avusei timp să-mi arunc ochii, sînt înca plini de dude. Un
dud face dude care atunci cînd se coc bat în albastru,
ba chiar în negru. Altul face dude albe. Dudele albe sînt
dulci, ca mierea, mai dulci chiar decît mierea. Cele negre-
albăstrii, acrişoare.

N-am inimă să mă aşez şi eu în rînd cu ceilalţi la masa. Trupul mi s-a strîns, mi s-a chircit şi parca mi-aîşi îngheţat, dar nu aşa cum îmi îngheaţă iama de frig, _ *altfel.* Una e frigul iernii — frig sănătos, chiar

plăcut uneori -, şi alta e *frigul morţii.* Mă strecor printre oaspeţ aceştia nepoftiţi, printre rubedeniile acestea caie nu ştiu cît îmi sînt de rubedenii. Pe unu îi cunosc, pe: a ţu - cunoscut cîndva şi i-am uitat, pe cei mai mulţi nu i-am văzut niciodată şi poate nici n-am să-i mai vad.

Întind mîna, culeg cîteva dude albe, le strivesc între dinţi şi le înghit. Cumnatu-meu Sămînţă a luat-o de dimineaţă cu băutul. „

.

”

.L Dude !... Dă-le-ncolo de dude, cumnate, ca te locuiesc la stomac.

Mă îmbie cu un pahar plin ochi.

— Pelin... Bea... Strînge stomacul._

Iau paharul, îl răstorn peste cap. Gura îmi era încă amară. Acum mi-a

devenit şi mai amara. Urechile îmi pocnesc. Capul îmi vuieşte. Lumea, îndemnata ori nu de vreuna din surori, se aşează la masă. Dm cind în cind se aud clopotele bisericii. Surorile mele sosesc, _ aduc oale mari pline cu ciorbă, coşuri cu pîine, copai eu carne fripta. (Ospăț ca de nuntă ! Nu. Ospăț de înmormîntare :) Tot aceleaşi rude şi tot aceleaşi rubedenii ar 11 venit la _ noi dacă s-ar 11 măritat vreuna din surorile mele şi tot din aceleaşi străchini ar fi mîncat, tot aceleaşi tehui de bucate, tot acelaşi vin, tot acelaşi pelin, tot acelaşi rachiu ar 11 băut si iot din aceleaşi pahare, din aceleaşi ceşcu-e...

Acu.ro mama a rămas iarăşi singură în casa.^ După **ce**
o s-o inmormîntăm, o *să răimină*

singură în pamint, iar acum a rămas singură în casă. **Ba** nu, **n-a** ramas **singuia. A** rămas cu cumnată-mea Olenca. Veghea/a **cumnata-mea** ca nu cumva să-i cadă mamei **din** mîinile moarte **lumi**narea a^îU să **ia foc** patul si toată casa. Nimic mai **rau** eâ focul cînd se înalță **şi** se întinde. Daca **stam strimb şi** judecăm drept, nici în pămînt n-o sa fie **singura** mama. în iurul ei se **voi**' afla **toţi** morții **noştri** şi **toţi morţu altoi a,** *toti morții* care au **fost cîndva vii şi** şi-au **petrecut viaţa,** atîta **cîtă** au **avut-o,** aici pe lunga, **îngusta şi** saraca Vale a Călmățuiului. .w.,

Din arie vine tata şi o dată cu el se arata frate-meu Ştefan. Ochii lui frate-meu, tulburi **de** atîta plms, î s-au umflat, i s-au bulbucat.

— Hai, băiete, îmi spuse tata, hai în casă, hai să mai stăm cu răposata, pînă se satură lumea asta de mîncare.

___ Lumea nu se satură niciodată nici de **mincare,** nici de băutură şi nici de viaţă nu se satură, să ştii. -

Nu apucăm să intrăm în casă. II striga pe tata dm iKi.'H'tâ gornistul satului, unul Kire. mărunt şi slnj.it. eu obrazul zbircit şi smochinit. Mai înainte, gornist al satului nostru era Diş. Diş veteranul. Sunase cu goarna ia atacul de la Griviţa. Stătuse frumos şi mîndru în bătaia gloanţelor im ceşti, drept ca un plop, cu goarna la gura; Tu-1u-tu... Tu-tu-tu... Iar dorobanţii urcau pe metereze, bi nu puţim cădeau în sântul plin de apă şi de noroi. Dar cind eşti mort, sau cînd eşti lovit de moarte, puţin îţi pasa daca te prăbuşeşti într-un şanţ uscat sau intr-

unu} noroios,

—-'Tu-tu-tu... Tu-tu-tu...

Ura băieți, uraaa...

— Tu-tu-tu... , * .,

A căzut Grivița. A căzut Plevna. S-a mintuil şi războiul.

Diş a rămas gornistul satului, gornistul salului nostru

(>m:ida.

— Tu-tu-tu...

— Să iasă oamenii la muncă la boier !

— Tu-tu-tu...

— Să iasă oamenii ia cărat pietriş.

Tu-tu-tu...

Goarna suna uscat, jalnic, ea care sunase marele atac. de la Grivița.

A murit şi Diş după ce Dişoaia şi ginerele lor- DîrîiaUi muriseră de‘holeră şi fuseseră îngropați unul peste altul m acelaşi sicriu. Ei...

Totuna...

Altă dată a fost Diş gornist al satului nostru Omida, acum e Kire, Kire col mărunt, Kire cel sfrijit. Kire cel ".mochinit, Dar goarna... goarna e aceeaşi care a sunat \ jjeliosul atac de la Griviţa...

Atunci au suflat în goarnă buzele lui Diş. Au putrezit buzele lui Dis. Omului mort îi putrezesc ochii, ii putrezeşte obrazul,' îi putrezeşte întregul _ trup. îi putrezesc şi buzele... buzele eu care a şoptit cuvinte de dragoste. buzele care s-au aprins de dorul altor buze. buzele care au sărutat alte buze.

Vor ..putrezi şi buzele mamei.

_ Zăricuţă, fă-te sănătos, Zăricuţă, nu muri, maică, m-am chinuit să te cresc mare, nu mun, Cucuta.

Zăceam pe prispă, întinse pe țol, umllat cimpoi şi

galben-ceară.

Buzele mamei tremurau : o

«ă

— Nu muri, Zăricuță. M-amchimtaitcşi

sate cresc mare. Nu muri, Zăricuță. ^_nuterile

Mi-am adunat voința, mi-am sirms la un loc mai mult de dragul mamei decît de-al vieții, am b

boJ0 ’ fi toptiT mama, cu buzele ei, cuvinte de dragoste ■ nentru lata ? N-am auzit-O. Şi nici ceilalți cu care am fi St în aceeaşi odaie n-au auzit-o. Acum buzele mamei sînt vinete. *Moarte şi vinete,* nu mai pot rosti nici un

H^eȚne^na subsuoară, vine lîngă noi şi-i spune

tat - Tudore, lasă-mă să-i cînt moartei cu goarna.

— ^e^ce să-i cînti cu goarna ? Pînă acum tu le-ai cînlat cu goarna numai veteranilor, ai cîntat cu goarna numai la moartea veteranilor.

— Aşa e.

— Femeilor nu le-ai cîntat.

— A s a e zice gornistul Kire„ femeilor nu le-am cm.c ,
(î n- cu Măria e altceva. Ea a născut atîția copii . Zece .... Doisprezece ! E mai greu să naşti şi să creşti atiția copii, ifccît să te repezi cu baioneta la armă asupra duşmanului.

L" mai mănîncă oamenii. Nici nu mai beau. Tata lasa : ru)ui în ios, capul lui aspru, trist, care pare a fi tăcut din pămînt negru, ars pînă la scorojire. Ii spune gomis-

Chilă Dacă tii negreşit să-i cînți cu goarna, cîntă-i. Intrăm în tindă'— e tinda casei noastre, dar acum mi .v pare atît de străină... atît de străină ! — ^ şi pe urma pătrundem în odaie, în odaia în care, întinsa pe pat, îşi Honrme mama somnul de veci. In mimile-i moane ține **o** kunînai e albă. Luminarea arde şi, arzmd, scoate ium.

în odaie aerul e greu. Miroase a ceară topita, miroase . V,„X ars 3 miroase a tămîie şi miroase a mort. Obiazul m'inei a învinețit. I-au învinețit şi buzele, aproape x^s-au Tata însenunche lîngă patul mamei, îşi sprijin *âJ*de tot, aşa de încet înot ,n;,i mult ghicesc decît aud voibfcle. ti

— Mărio, Mărio, ce mult te-am iubit tu pt

Mi cu frate-meu Ştefan Ungă uşă, ne sprijinim amîn- , i de usă *ln oteia asta ne-a născut pe toți marna. în*
ne n crescut pe toți pînă ce am învățat sa voibnn
.„laxa asta ne-a cie^cux pe. ăn facem un
,i să umblăm şi am pornit m larga lume, sa Th ta si ,,,st Pe sub usa asta intra iama ingul şi ne îngheț . t !<>'. pe sub uşa asta intra vara zapuşeala.

Mai departe nu mai aud şoaptele tatei. Şi nxei nu vieau ., i,, moi aud. Si nici nu trebuie să le mai aud. ^

Afară, pe prispă, după ce a spus „să-i fie țarina uşoaia i\l)viei-‘ si a băut pe nerăsuflate un mare pahai de \

^ **k£e a** dus goarna la gură şi a început sa sufle

"^Cenrie albastru, soarele luminează lumea, vintul adie ,i duzilor * kagănă alene.

lude dude albe şi dude negre-albastre. Zi buna. Zi dude, aua , z,.*frmnoasă de petrecut.*

M'0Kh:e reî“coI«cit sună in scofilcita lui goarnă *ițingerm.*

Zăricuță, că m-am chinuit cu tme »1e si te-am născut, Zăricuță.

Nu muri, Zancuța, ca m-am iuxsc şi am Jlcio , f ;*A*oy,- m'pciput mare. r li in uit cu tine să te cresc mare şi te--m crescut m

Zăricuță. *Nu te stinge,* Zaricuța.

N-am murit. Nu m-am prăpădit.

Nu m-am *f* ^

,-a luminarea. Are cineva ceva cu mine . Nu . I cn-■ ■*ido* *mple mi le ard Nopțile mele mi le ard.* Ard mti a **;,e*** ca **oTuSnare, »rd ca luminarea a. care, flacără** pilpîie în mîinile moarte ale mamei.

— Nu muri, Zăricuță, nu te stinge, Zancuța.

N-am murit Nu m-am stins. Nici surorile mele n-au murit. în afară de Rada, care a fost împuşcata cu a-ice

>j — Ce mult te-am iubit

în cfiL dm greşeală, de văru-mott Nicolae Dimozcl. diriguitele poştei.

Horcăia şi se zbatea în bravele mamei şi stngele îi țicnea din gît. iar mama. ca şi noi. cu ochii plini rie spaima, nu ştia ce sâ Iacă. Văru-meu Nicolae Dimozel aruncase puşca şi fugise pe cimp. se ascunsese în lanurile dr porumb, *sh* nu-i caute tata, să-l omoare. Seara, venind fr !a mun(:a_ tal:l a ffâsit-o pe soră-mea Rada moartă.

iii scapulalui KO;Î roiul. hlra caldă încă. Miri rau ocru ih't.stusul răstigni! pe cruce suferea mania, mult mai rău şi mult mai adine.

Noi n-am murit. Nu ne-am stins. *Dor acum a mvrit muma.* S-a suns mama.

I i!-iu-tti... Ti-ti-ii... Tu-tu-tu-lu-tu...- Tu-tu...

SHngerea...

Stingerea...

Scara. tir/iu. la cazarmă se sună stingerea. Soldații trebuie ,-â se

întindă sub paturile aspre, sâ închidă ochii sa adoarmă, să doarmă. Dar nu e destul să închizi ochii tei sa şi adormi. Soldaţii sînt şî ei tot oameni, au rămas lot oameni. Şi toţi sînt tineri.

— Om u ta mea... Acum Dinu fa mea doarme. A alăntat copilul. Satul, copilul a adormit. Pe urmă a adormit şi Ihnuţa mea. A adormit şi doarme somn dus... Dai- dacă Dmuta mea nu doarme? Dacă a lăsal în casă copilul să doarmă singur şi ea a ieşit in arie şi s-a intilnit pe după căpiţele de fin cu Ţâfne, vecinul ? Tău ne e hnăr si voinic, dai iie\astă~s;i e bătnnă. urită. grasă şi de-abia se mişcă! 1'lu * 'HiiiL' ii kiiiecâ ochii după i<>ate muierile din sat. **De** te nu i-ar fi lunecat şi după muierea mea ?

Stingerea.

— Ce faceți voi. soldaților ? Dormiți ?

Da. răspund soldații întinşi sub cenuşii];» pături aspre din pâr de cal. da, să trăiți, domnule sergent, *dormim.*

Rîde sergentul, o cle.şeâ veche care a îmbătrînit în regiment. Rid şi soldații,

Stingerea.

— Tu-tu-lu-tu-ti-ti-ti... Tu-tu-m-tu-tu... Tu-iu...

(«ornisfiil Kiie sună stingerea, stingerea. din viața a puimei o sună el în goarnă, în cîntecul acesta sfîşielor.'

— Tu-tu-tu... Ti-li-ti... Tu-tu-tu-.ru...

Lumea care a venit s-o vadă pe mania moartă — rude, rubedenii, cunoscuți, prieteni — şi să ia parte la înrnor- niiniarea ei stă Ia masă sub duzi. Nimeni nu mai mănîncă, nimeni

nu mai bea, nimeni nu mai vorbeşte. Tac toţi. Tac şi ascultă goarna lui Kire, goarna care altădată â fost a lui i)iş şi care acum este a lui Kire, iar acum această veche şi scofîlcită goarnă de tinichea sună *stingerea.* Sunetele pline de plin's înăbuşit şi de tristeţe se aud pînă departe, chiar pînă la marginea cîmpului. Pentru mulţi oameni din satul nostru Omida, lumea se isprăveşte acolo unde se isprăveşte cîmpul. Poate sunetele goarnei lui Kire se aud chiar şi în cer. Cerul nu e prea departe, nu e de loc departe.

— Tu-tu-tu... Ti-ti-ti...

A murit mama.

Tata stă îngenuncheat lîngă patul în care pînă acum cîteva zile, cînd boala mamei s-a înrăutăţit, a dormit alături de ea, noapte de noapte, ani şi ani. Cîţi ? Nu i-au numărat. Acum, pe patul

acesta stă întinsă numai mama. Stă întinsă şi îşi doarme somnul de veci. Somnul de veci are un început. Pentru mania somnul de veci a început în chiar clipa în care ea a murit. Şi va dura acest somn de veci al ei... Pînă cînd ?... Somnul de veci al mamei va dura mult mai mult decît a durat şubreda ei viață, somnul ei de veci va dura totdeauna.

Dar ce înseamnă totdeauna ?

Mi se pare că noi, oamenii, am născocit anume vorbe numai ca să ne împiedicăm în ele, ca să avem în ce ne împiedica. In drumul nostru către *totdeauna,* ne împiedicăm de moarte. Poate ne împiedicăm şi de viață...

— Tu-tu-tu... Ti-ti-ti... Tu-ru-tu-tu...

lat-o pe mama tînără ! Eu nu eram atunci pe lume. Dar unde eram ? Nimeni nu ştie unde a fost înainte de a

veni pe lume. Poate n-am fost nicăieri. Pe mama pot să mi-o închipui cum arăta cînd era tînără... Bălană era, înaltă era, înaltă şi subţire, copilă aproape şi totuşi văduvă, cu doi prunci în braţe. Intră în casa tatei, în casa aceasta în care acum stă moartă şi întinsă pe pat şi mai găseşte doi copii, pe soră-mea Leana şi pe frate-meu Gheorghe.

— Mărio, Mărio, ce mult te-am iubit eu pe tine ! Ce mult te-am iubit eu pe tine şi niciodată nu ţi-am spus-o, niciodată !

Acum tata a vorbit limpede şi tare... Limpede şi^ tare.

Il privesc şi mă cuprinde teama. Ce se va mai întîmpla cu el ? Dinspre partea mamei sînt, ca să spun aşa,^liniştit* Mama a murit, şi mai mult decît atît n-are ce păţi. Poţi. s-o

tai, s-o ciopîrţeşti, s-o zdrobeşti, dar de omorît n-ai cum s-o mai omori, pentru că ea e moartă. Nimeni nu moare de două ori, nimeni nu se naşte de două ori. Mă tem de viaţa tatei. Ochii i-au rămas tot uscaţi, însă întregul lui trup plîngc, un plîns tăcut cum n-am mai văzut, altul, zdrobitor. Simte că i s-au răcit picioarele. Se ridică, se apleacă şi-i sărută mamei fruntea rece, obrajii reci care au început şi ei să se învineţească, buzele reci caie din vinete cum erau pînă mai adineauri au devenit aproape negre... din ce în ce mai negre...

Mâ uit la el... Mă uit mai departe la el. Niciodată nu l-am văzut arătînd aşa. Scoate luminarea aprinsă din mîinile îngheţate ale mamei, cu multa greutate o scoate, şi' mi-o întinde.

— Ţine-o tu cîteva clipe...

Zăpuşeală. Aer greu... Miros de ceară şi de tămîie. •
Miros de mort. *Mama miroase a mort,* mama şi nu alt- • cineva, mama...

Afară Kire suflă vechea goarnă şi vechea goarnă sună, răsună. Tata îşi aduce aminte că altădată — de mult, de mult — marna a fost tînără şi că tot în vremea aceea — atît de îndepărtată... atît de îndepărtată... — a fost şi el om tînăr... *om tînăr... om tînăr...*

Cînd sînt copii, oamenii nici nu ştiu ce înseamnă a fi copil. Şi tot aşa, cînd sînt tineri ei nu ştiu ce înseamnă a fi tînăr. Abia la bătrîneţe le înţeleg pe toate, dar atunci e prea tîrziu... prea tîrziu... Prea tîrziu ? Niciodată nu e prea tîrziu... Ba este.

Tata îi mai sărută o dată mamei

buzele reci şi vinele, ore acum au început a se înnegri, şx-i mai saruta mamei, *pnitru întîia oară de cînd o cunoaşte*, mnmle reci şi wnete^ Dar mîinile mamei sînt moarte, tot atît de moaite .a '.i ochii, şi tot atît de moarte ca şi buzele ei.

' Mîinile-mamei nu simt că tata le-a sărutat iama* mai departe reci şi nemişcate, îngheța ce aproape au raro. mai departe moarte. Sărutarea a venit hWu Uneori în viață toate vin prea tnziu. Numai moartea nu vine niciodată prea tîrziu. Numai moauea vine totdeauna prea devreme. Mama nu mai era maia insa nici bătrînă nu era. Mai putea sa trăiască .ma mi t ,mi, ca bunica de la Cîrlomanu.

— A venit bunica de la Cîrlomanu-

— N-a venit. Cum era să vină ? !A muritacum zece

călcată de-o căruță încărcată cu

nuntaşi.

— Dar mătuşa Uţupăr ?

— O să vină ceva mai tîrziu. Naşte Diţa.

Nu' ştiu cine a întrebat. Nu ştiu cine a raşP^n*. Daca nu cunosc oamenii, nu le cunosc nici glasurile. Şi nu **le** cunosc glasurile, nu le cunosc Şi-g^ta. t

— Tu-tu-tu . Ti-ti-ti... Tu-tu-ru...tu-tu-ai-Uiu iuiu.

Doi copii si cu doi copii fac patru copii. Aşa cum doua

alţii... şi alţii.

Z Fiecare[1] lîn^pe lume cu norocul

sau cu neno-

n>C^De ce eu nenorocul ? Ar trebui ca fiecare să vină

numai cu norocul.

—- Cine a zis că ar trebui ?

— Nu ştiu.

— Nici eu nu ştiu.

Tata ia luminarea aprinsă din mîna mea şi o pune *vxv&i* înmîinile mamei Greu. Degetele sînt îngheţate. Sămtu taTei - un sărut tîrziu şi zadarnic tocmai prin **SSSluT-** nu a fost în stare să le dezgheţe... N-a fost în stare... Ce-a murii, mort rămîne. Kire sufla mai depaive. • Goarna lui sună, răsună.

— Tu-tu-tu... Tu-tu-ru...

Stingerea. ,

Tata iese t'rînt de mijloc din odaie. Trece printre oameni. iese afară din arie. Ies şi eu du pa el. be opteşte, îi spune lui Kire :

— Nu mai cînta. Ai cînlal destul.

Urcă pe tcrasaroentul căii ferate,

trece dincolo, ia dealul în piept Unchiul Alisandru Nasia — c a r e e Irate după-' marnă cu tata — ne spune, mie şi lui frate-meu Şteian, mie >i lui frate-meu Ion :

— Duceţi~vă după el. sâ nu-şi facă seama.

— N-o să şi-o facă. îi răspund şi-l întreb repede : Dar de ce nu te duci dumneata ?

îşi pune mîna pe piept. în partea stingă. _^ .

— Inima. zice. nu mă mai tine. Dacă sui dealul.îmi

ple/nesc bâierile inimii şt mor. Nu va ajunge ca aveţi în casă un mort ? Vreţi sâ aveţi doi ? :

—- Nu vrem.

După ce rostesc cuvintele acestea, pice şi întind pasul să-l ajung din urmă pe lata. 1* rate-meu Ion şi luile-meu Ştefan rămîn pe loc. insa soră-mea Elisabeta se ţine scai de mine. Îmi şopteşte : , „;

..... M_u te mai duce după el. Poate vrea.....să rairuna; singur, numai cu gînd uri le şi eu durt-rile lui.

Tocmai asta nu trebuie.

— Dar de unde ştii tu că nu trebuie ?

—- Presupun.

— Atunci o să merg şi eu eu tine.

..... Nu te osteni. Mai bine ai grijă de oameni, mai clă-le

sâ mănînce. mai dâ-le sa bea.

—- Unii s-au şi ameţii, să nu ne strict' înmormîntarca.

— N-au să ne-o strice.

Kire mai suflă de douâ-trei ori în goarna.

Pe cînd eram soldat la un regiment de cavalerie, seara i
se suna destul de tîrziu *Stingerea.* întorşi de la instrucţie, întîi mîncam. mămăligă cu varză fiartă, sau cu ciorbă de !

linte, ori de fasole, pe urmă ne duceam

latgrajduri, ţ^ă-

şi-“pregăteam pexvtru

noapte. Abia după aceea ne

ne curăţăm hainele de noroi, ne

lustiuiam bocancii > viram sub

pături.

-*Totn-Ă* adormit, ritm î S-.
sunai ««•« * tu
tot n-ai adormit !
___ «a ani adormit, domnule plutonier.

Şaizeci de paturi erau în dormitor, treizeci aşezate jos. pe duşumea^ *ftveize** deasupra, ^turile «ju îngust^ Tcooerite cu cite o saltea de paie şi in fit-[1]cai[e] P odihnea noaptea un soldat, bineînțeles cit putea odihnească. Dimineața...

Tata îmi aude paşii, se opreşte, se întoarce cu fag r-itre mine Nu se miră că mă vede. 1 oate s-ar fi mirat **daijnteclndu-se, nu m-ar fi vteut Ţine » mm. o**

țigară. -.,

— Mi s-au isprăvit chibriturile. Poate ai tu un foc Ii aprind țigara. îmi aprind şi mie una. în văzduhul pur, umezit uşor de sosirea nopții, deasupra Pțm'n^ul^ fumul pare mai amar şi mai acru caQ de obi^K ^ dgcm de cîteva ori in piept şi aruncam țigaiile. Tata se u la tieăi ile aruncate în iarbă. Ard mai departe, ,ar dm fiecare fumul se ridică într-un sul uşor, drept ca la
minare.

— Ard singure, spune tata. Tioărifpard

— Da. Tutunul e uscat, foița e uscata, ligariie
singure... .,

Le calcă. Întîi calcă țigara pe care a arunca't-o <îl, p urmă o calcă şi pe cealaltă. îmi caută^.eaş|p"ne

bănuia, îmi găseşte în ei. **un început** de mirare. Spu, hotărît, ca şi cum ar fi făcut cme ştie ce isprava .

— Să nu mai ardă.

. Plecăm mai departe. Şi mergem. Şi mergem. Mergem tăcuți de parcă am merge prin chiar miezul tăcem. D< tăcerea nu ține mult. Ne ajung din urmă clopotele, dang- dang-dang... ding-ding...

Pentru morți clopotele trebuie trase de copii, pentru că numai copiii au sufletul curat. Ce copil sau ce copii îi trag mamei clopotele ?

— Dang-dang... ding-ding...

Tata merge înainte. Mergem pe o potecă printr-un ian de porumb. El merge înainte. Eu merg în urma lui Ia numai un pas. Se opreşte şi mă

întreabă :

— Dar pentru ce se trag clopotele ? Cine-o fi murit ?

Iarăşi a uitat-o pe mama. Iarăşi a uitat că a murit
mama.

— Nu ştiu, îi răspund. Nu ştiu. O să aflăm cînd ne întoarcem. O să întrebăm pe careva şi-o să aflăm.

— Să nu fi murit vreun copil, spune tata, mi-ar părea rău să aflu c-a murit vreun copil. Copiii nu trebuie să moară. Trebuie să trăiască, să crească şi să ajungă oameni.

N-am ce să-i răspund. Tac. Tace şi tata. După ce mai face şapte-opt paşi spune :

— Sâ ajungă oameni ! Mare scofală să fii om ! Azi eşti, miine nu eşti.

Şi iarăşi pornim. Mergem. Mergem...

— Da, zic, nu e mare scofală să fii om.

Ajungem la un şanţ pe care au crescut sălbatice steble de salcîmi ghimpoşi. Găsim un pîrleaz. Trecem dincolo. Şi dintr-o dată ne îmbată miros de struguri copţi. Via De cînd n-am mai urcat dealul de lîngă casa noastră, de cînd n-am mai fost pe aici ! Am uitat că aici, pe deal, avem o vie ! Multe uită omul, de ce n-aş fi uitat şi eu. Dar de ce aş fi ţinut minte ?

— E via noastră, spune tata, e via noastră şi strugurii au dat in copt. Dacă vrei, am putea mînca struguri.

— Dacă vrei tu... Dacă vrei tu şi dacă ai poftă...

— De ce să n-am ?

Rămîn pe şanţ, în iarbă, la umbra salcimilor. Tata intră în vie. Cunoaşte fiecare butaş. Caută îndelung, caută, caută... Se întoarce cu doi struguri în

mînă. Strugurii sint roşii.

■— Roşioară, spune, s-a copt roşioam.

Chiar aşa se numeau strugurii aceia : roşioară. Boabele sînt dulci, mici, îndesate una într-alta. Ne aşezăm pe şanț, în iarba moale, şi mîncăm struguri. O boabă, două boabe, trei boabe... Dang-dang-dang, ding-ding...

Tata pune în iarbă strugurele din care abia a ciugulit rîl eva boabe. Se ridică şi iese din vie. Ies şi eu după el.

— Ți-ai uitat strugurele în iarbă, îi spun. Vrei să ți-1 aduc ?

Dang-dang-dang...

— Nu, îmi răspunde, nu l-am uitat. L-am lăsat într-a- tlins, să-l mănînce furnicile.

■— N-am văzut furnici pe şanț.

— Asta nu înseamnă că nu sînt. Furnicile sînt mai multe decît oamenii.

Pămîntul e plin de furnici negre, (ie furnici galbene, de furnici roşii...

O luăm spre casă. Mergem pe o altă potecă, nu pe aceea pe care am venit. Dealul e plin de poteci. Plin de poteci e şi cîmpul. Ne pomenim vorbind despre furnici.

— Cînd eram băiețandru a avut loc un mare război între furnicile negre şi furnicile galbene. Furnicile negre veneau dinspre miazănoapte...

Dang-dang-dang...

Acum soarele ne bate drept în creştet. Umbrele noastre s-au scurtat şi s-au lățit, dar aşa scurte şi late cum sînt, •sini legate de picioarele noastre şi se țin după noi.

— Nici un om nu scapă de umbra lui.

— Ba scapă,

— Cînd ?

— După ce moare şi e-ngropat. Omul intră în mormînt o dală cu umbra lui.

Tata şi-a mai venit în fire.

— Peste două, cel mult peste trei ceasuri o îngropăm...

Nu-i. spune mamei pe nume, nu-i spune în nici un
fel. Adaugă :

— Mortul, oricine ar fi fost el, trebuie îngropat. Altfel...

De fapt a .vrut să spună : „Mortul, dacă nu-1 îngropi **repede** începe să **miroase urît“.**

Mama e mortul care trebuie **să** fie îngropat repede, mama care m-a născut, **care** m-a **crescut,** mama care mi-a dus mereu grija şi **dorul.**

Vino pe-acasă **mai des,** Zăricuță, că ni se **face şi** noua dor de tine.

C ine ținea socoteală de spusele mamei ! Oraşul,, plin de capcane ! Tinerețea, pe **care** atunci cînd o ai ți se

pare c i n-o s-o pierzi niciodată !

•— O să viu, mamă...

Vorbe spuse în vînt, luate de vînt, duse de vînt.

Pogor în d dealul, ajungem iarăşi pe terasamentul liniei ferate. Vedem casa noastră şi vedem aria noastră plină de lume. Atîtea rude şi alîtea rubedenii au venit s-o vadă pe mama moartă, atîţia prieteni şi atîtea cunoştinţe, că nu mai au loc în curte, mai stau şi în uliţă. Tata spune ;

în casa asta m-a născut **pe** mine mama pe care n-am **văzut-o** niciodată, a murit la mai puţin de un ceas după ce m-a adus **pe** lume, în casa asta am trăit eu patru ani eu Dumitra care mi-a dăruit doi copii, în casa asta **a** murit Dumitra şi de aici, din casa asta au luat-o oamenii, au **dus-o** la cimitir şi-au **îngropat-o... Au**

dus-o la cimitir şi-au îngiopat-o... Au îngropat-o... Şi ce frică de întuneric avea şi ea... In casa asta am adus-o pe Maria. Era ca o fetişcana ! **Balană, cu coadele** ca spicul orzului copt... Aici. mi-a născut **ea** mie atîția copii !... Doamne ! Nu le mai ştiu numărul... Şi acum, **tot** în casa asta, în ace'asi pat în care a murit Dumitra, **a** murit şi ea... Măria... Măria..! Măria... Niciodată nu i-am spus c-o iubesc.

Se aşează jos, pe terasamentul căii ferate. Mă asez *eu* lîn8'ă **el.** Culege pietre mai **puţin colţuroase,** le alege dmtre celelalte, se **apucă** să le numere ca **un** eonii **si** tot ca un copil, începe să se joace cu ele. Mă întreabă :

— Tu ştii să joci tupuzul ?

—- Ştiu.

— Atunci de ce nu jod. tupuzul ?
— Nu-mi vine..

Tace. Se joacă mai .departe cu pietrele, Se sal io ă de tăoere. Zice :

— Pietrele ! Bine de pietre : nu vad. nu aud, nu şanţ.

Tac. Adie vuitul. Tuia se răzgîndi.ştc :

_— Nici pietrelor nu le este bine, Vine unui cu ciocanii' şi le sferroâ. ic omoară,

Troc* un băiat călare pe lingă casa noastră. Cai ui e murg. Băiatul se duce cu calul la cinip. la păscui. Vasea. calul meu de soldai, era murg. Oraşul in care îmi [ăceam armata se ai'la jos. intr-un fol dc fund de .strachină şi era "Kieat în noroaie. Lumea săracă. Zdreiivăr*>asă. Cazarma sus pe deal. De eu:m se lumina străbateam oraşul călări pentru a ajunge pe deal

ui din oealal tă parte uncl-e se găseau terenurile destinate instrucţiei. Vasea ora grozav. cam greoi, dar grozav. Cunoştea adine miiităria şi .se mişca la ;îorunci fără greş. ca o maşină. înainte de a ni se repartiza .caii, plutonierul Ureche mă chemase mai cle-o parte :

— Hai cu mine la ceainărie, am să-ţi iac o propunere.

într-o odăiţă lingă marea sală de mese fusese improvi-
'atâ o ceainărie pentru soldaţi. Ţi se dădea, peniru ci ţi va yologam, o ceaşcă de ceai, o bucată de zahăr. un bot de nune neagră. (La masă ni se împărţea numai mămăligă.)

■— Faci cinste c-un biter ?

— Fac. Beau şi eu unul.

Biterul era o băutură tape. roşcată, t'n păhăruţ iii aprindea nu

numai gura, iți aprindea M pinteeui. Am fsăut biter cu plutonierul.

— Pot să-ți repartizez un cal care să te trintească şt. tot eu, pot să-ți repartizez altul cu care w» n-ai nici <> bătaie de cap, pot .să ți-1 repartizez pe Vasea. E ce! nud vechi cal din regiment. Ştie toată instrucția, numai •■'ă-i dai frîu liber.

— Pe Vasea îl vreau, domnule plutonier, desi mă oricep să umblu cu cai, pe Vasea il vreau. Dar... cit o sâ ea coste?

— Mai nimic ! Un pol.

Pentru un pîrlrt de soldat ca mine. un pol e mult.

___ Mi-am trăit toată viața pe cîteva palme de pămînt.

Și Măria la fel : tot pe cîteva palme de pămînt. Aici am trăit. Aici murim.

___ Ai fi vrut ca mama să moara m„

alta parte

— Nu, dar aş fi vrut ca înainte de a muri sa mai fi văzut şi altceva.

— Lumea e pretutindeni la fel.

— Este şi nu este... ,

Surorile mele au strîns masa. Cîteva fete de pun vecini spală, într-un hîrdău plin cu apă, vasele, lingurile, cuţitele, furculiţele. Altele coc mereu rîndun de colaci, Pălesc altă mîncare. După îngroparea mamei toata aceasta lume se va întoarce aici şi va mai mînca o data, va mai bea o dată. „„..

CloDotele ! Ne-am mai linişti daca n-ar fi clopotele. Acum se apropie ceasul îngropării şi clopotele se aud sunînd din ce în ce mai des. Nu putem uita o clipa ca avem un mort în casă, un mort care peste un ceas

doua vi fi dus la cimitir şi îngropat. Tata nu poate uita ca mortul acela e nevasta lui, Mana, nevasta lui de-a doua. Eu nu pot uita că mortul acela e mama, mama **care** - născut mama care m-a crescut, mama care cit a tiait **a** avut mereu grijă şi frica în sîn să nu nu se mtimple ceva

prin **lumea** largă pe unde umblam ca un bezmetic.

— Dacă nu poți veni, scrie-ne, Zancuța, sa aflam şi noi ce mai e cu tine.

— Am să scriu.

Am scris ? Da, am scris din an m Paşte.

Soră-mea Elisabeta se apropie de noi şi ne spunej Ar cam fi timpul să vă întoarceți acasă. Au să

L? Care preoți ? Ştiam că vine unul singur, părintele Teofil.

___ NU zice soră-mea, în afară de părintele Teofil vor mai 'veni popii din Stănicuț şi din Băneasa. Aşa ' mi-a spus mama pe cînd trăia, de nenumarate ori, ca atunci cînd va muri şi va fi să fie îngropată, să fie îngropată cu trei preoți, cu trei preoți şi cu țîrcovnicii lor. Şi eu — moartă, tăiată ! — nu vreau să trec peste euvîntul mamei.

— Nici nu trebuie să treci, fată.

Ne întoarcem în curte, abia ne streeurăm printre oamenii adunați aci, îl luăm şi pe frate-nțeu Ştefan cu noi şi intrăm iarăşi în casă, s-o mai vedem o dată pe mama care a murit, pentru că peste un ceas, cel mult .peste un ceas şi jumătate, o s-o îngropăm şi după aceea n-o s-o mai vedem niciodată. îngropată,

mama va începe să putrezească, va putrezi, se va topi în țărînă, se va schimba în. țărînă. Toți ne vom topi în țărînă, toți ne vom schimba în țărînă.

Nepotul Stănică vine plin de năduşeală de la cimitir .şi, cu aerul că vrea să ne bucure, ne spune :

— Am isprăvit groapa bunicii, *o groapă largă, frumoasă,* -am căptuşit-o cu cărămidă şi i-am făcut şi bolta.

Aşteaptă un „mulțumesc" pe care nici unul din noi nu i-1 dă. Mai modest, Tutanul cel mic, care a făcut sicriul, aduce crucea. A scris pe ea cu litere strîmbe numele maniei. Crucea e de lemn moale, de paltin, în cîțiva ani va putrezi, se va prăbuşi peste mormînt şi se va topi şi ru in țărînă, se va schimba şi ea în țărînă. îmi vine să cred t-ă dacă luna s-ar prăbuşi pe pămînt şi ea s-ar topi în țărînă, si ea s-ar schimba tot în

țărînă.

Il întreb pe nepotul Stănică :

— Unde i-a ți săpat mamei groapa ?

— I-am săpat groapă acolo unde ni s-a arătat sâ i-o săpăm.

Soră-mea Elisabeta mă lămureşte :

— Alături de bunicul. Adică acolo unde au fost îngropa ți Alexe şi Rada.

Nepotul Stănică se fîstîceşte :

— S-ar putea să fi greşit cu ceva. Săpînd, au ieşit la iveală nu numai oasele Radei şi ale lui Alexe, ci şi nişte oase bătrîne, de bărbat de statură mijlocie. Socot ca acelea sînt oasele străbunicului.

— S-ar putea, zice tata, s-ar putea să fie oasele tatălui meu.

îl întreb repede pe Stănică :

— Şi ce-ați făcut cu oasele acelea ?

— Nimic, ce să facem ? ! Le-am

pus în iarbă, la soare,
să le mai vadă şi pe ele soarele. După ce o s-o vîrnn pe bunica în hruba ei, o să stropim oasele cu vin şi-o sa le aşezăm alături. '

____ O să le văd şi eu, zice tata. ̅O să fie ca şi cum l-aş
vedea pe toți trei cum erau în viață.

Luminările ard. Ard luminările de la capul marnei, înfipte în nişte sfeşnice vechi pe care le-a luat careva cu îmorumut de la biserică, şi arde _ şi luminarea pe care o tine mama care a murit, în mîinile ei moarte, caie acum s-au învinețit de tot. De acum maime mama n- să mai stea cu noi, cei vii, ci o s& stea in pamint alatu de oasele bunicului, alături de oasele micuțe ale lui ,
alături de oasele ceva mai marişoare

ale Radei, aiatun de nenumărate alte schelete.

Tata îngenunche iarăşi lingă patul pe_care îşi doarme somnul de veci mama. Clopotele biséricii îşi iuțesc^batai-e. Soarele a trecut de amiază. Vin preoții, toți trei, m oda]- diile lor scumpe, cusute cu fir de aur şi cu fir de argint. Şi după ei vin la rînd, călcînd mărunt şi îndesat, şase țircovniei cu sase cădelnițe. Sînt stinse cădelnițele Surorile se aştern pe plîns. Cel mai tare se aude glasul Costandinei.

— Mamă, mamă, de ce-ai murit, mamă. Mai bine muream eu, mamă, şi trăiai tu.

Toată lumea adunată acolo o aude, nimeni n-o crede. Costandina nici nu e fata mamei, nu are cu ea

nici o
rudenie. .„

Preoţii se rînduiesc pe bătătură, sub duzi, m ţaţa casei Doi veri de pe la Vodă Carol îl apucă pe teta de subsuori, îl ridică şi-l scot din casă, îl duc unaeva, m arie printre căpiţele de paie. Alţii, nişte flacaiandn, intia cu sicriul în casă, o apucă pe mama de cap şi de picioare .... după ce i-au luat luminarea din mîna - şi u culca uşor-uşurel in sicriul îmbrăcat în chimbricâ neagia .şt pregătit din vreme cu un aşternut dedesubt şi la cap cu două perne moi, pline cu fulgi.

— Să-mi aşezaţi bine cupuî pfe pernă. sâ nu ma-n- gi'opaţi eu gîlul strimb.

— O să avem grijă.

Veghează soră-mea Elisabeta ca toate dorinţei;' maniei f ă fie

împlinite. ..Soră-mea Evanghelina plingc încet, îi curg lacrimile şiroaie, insă glasul pană i-a secat de iot. nu i se aude. *nu i* se *nuri mi de.* \me lingă mine. mi se agaţă de braţ, îmi şopteşte la ureche :

___Zăricuţă. nu ştiu ce-o sa ma (ac. Zaricuia. *am* ■*începui sâ* orbesc. N-o să treacă mult şi-o să rămîn oarbă buştean.

___ Mi-ai mai spus. O să te duc Ui un doc.or ori ia un vraci, cum o sâ vrei tu.

Surorile melc o jelesc pe mama.

Celelalte temei jşi jelesc morţii lor. cu lacrimi clacă morţii au muritde curînd Vi durerea după urma pierderii nu s-a

si ins. cu ochu uscați dacă morții smt morii mai demult.

___L-as plînge şi l-aş-jeli şi eu pe A-vița. abia a trecut
anul do cînd a murit, zice soră-mea Evanghelina. dar cum să-i pling şi de ce să-l pling ? M-a lasat singură cu copiii si-a plecat m lume. iar cînd s-a-p.iois a \ ı nd.u^ pămîntul şi-a pierdut banii .la curți. M-a .suduit mereu şi m-a bătut mereu. Se întorcea acasă băul şi mă batea. Şi dacă mă batea numai în cap mă lovea cu pumnii. Poate din cauza bătăilor în cap rămîn acuma oarbă,

O rog inoet să tacă. să n-o mai audă şi ai iii.

— Nu face nimic, dacă mă mai aud şi aii ii. Zăricuță, toată tunica şlie care mi-a fost viața.

Mai are încă urme de

frumusețe peobrazsoră-mea
deşi ochii şi obrajii îi smt şi ei p
linşi.

Au aşezat-o pe mama în sicriu, i-au potrivit capul pe pernele moi, de puf, au avut grijă să n-o culce in. sicriu cu gitu'l strimb, au pus sicriul pe două mese lipite una ck alta. afară, sub duzi. Zăpuşeala zilei s-a mai micşorat.

Adie vîntul. Uşurel-uşurel adie vîntul. Ramurile duzilor se clatină, se leagănă. Cad dude negre, acrişoare, pe trupul mort al mamei şi pe acelaşi trup mort al mamei cad dude albe, dulci ca mierea. Mama nu poate să întindă mîna, să ia o dudă, s-o ducă la gură şi s-o guste.

— Mănîncă şi tu dude, Zăricuță,

sînt dulci, sînt mai dulci decît mierea.

Mă uit la buzele ei. Sînt vinete. Vinete şi reci. Au început să bată în negru, să putrezească. Soră-mea Evanghelina îmi şopteşte :

— O vezi ? Moartea a întinerit-o şi-a înfrumusețat-o. Acum mama arată întocmai cum arăta cînd ea era tînără iar eu mică, mică de tot... Dar de mîine... De mîine va începe să putrezească. Ce zic eu de mîine ? Chiar de pe acum mama a început să putrezească.

Soră-mea Elisabeta o jeleşte pe mama. Şi tot pe mama o jelesc şi celelalte surori : Leana, Rița, Stela...

Leana :

— Am fost certată cu tine douăzeci de ani, mamă, şi n-am vorbit cu tine douăzeci de ani, mamă, şi te-am duşmănit douăzeci de ani, mamă...

Stela :

— M-ai măritat de mică. mamă, şi-n patru ani i-am născut lui Florică patru fete, mamă, şi Florică a murit, mamă, şi m-a lăsat cu patru fete, mamă, cum o să le cresc eu, mamă, că-n afară de două mîini n-am cu ce să mă ajut, mamă...

Rița :

— Mamă, mamă, am născut patru băieți, mamă, şi-o singură fată, mamă. Şi moartea mi-a luat fata, mamă. Caută-mi fata, mamă, pe lumea de dincolo, mamă, şi stai cu ea, mamă, n-o lăsa singură, mamă, n-o lăsa singură, n-o lăsa singură. Şi adu-ți aminte că atît cît a trăit aici pe pămînt Nuşa a chemat-o.

Toți oamenii se tem de moarte şi mai ales se tem de singurătate, *de singurătate pe lumea asta şi de singură-*

tate pe lumea de dincolo. Cum o fi pe lumea de dincolo ?

Acum mama cunoaşte marea taină, cutremurătoarea, înfricoşătoarea taină a *lumii de dincolo.* O rog în gînd :

— Hai, mamă, spune-mi, mamă, făripi un semn, cît de mic, doar eu am să-l văd, şi-am să-l înțeleg, *există lumea de dincolo ?*

Degeaba mă rog, degeaba sînt fierbinți lacrimile care îmi curg din ochi. Mama, acum, după ce a murit, nu mai are milă de mine. Rămîne mai departe tăcută, înghețată.

Cumnată-mea Olenca şi-a isprăvit încă de ieri lacrimile pe care se hotărîse să le risipească la căpătîiul mamei. Băgă de seamă că nu mai există tămîie în cădelnițe. Şi nici cărbuni. Se duce la cuptor, umple făraşul şi-i ajută pe țîrcovnici să ia jar de pe făraş şi să

pună în cădelnițele lor de argint.

— Dar tămîia ? Unde e tămîia ?

— Vă aduc..

Se duce. Se întoarce. Face ce face şi dintr-o dată văzduhul se umple de fum şi de miros de tămîie. Femeile plîng, jelesc, cu ochii uzi sau cu ochii uscați, se căinează. Costandina urlă cît o ține glasul :

— Mamă... Mamă...

Părintele Teofil le face tuturor semn să tacă. Unele lac de tot, altele mai icnesc din cînd în cînd a plîns.

Acum, după ce preoții şi-au început slujba, ochii tatei s-au uscat şi o dată cu ochii i s-a uscat întregul trup, parcă ar fi devenit de lemn într-o singură clipă.

Preoții cîntă, țîrcovnicii îi îngînă, clatină cădelnițele, mirosul de tămîie şi de luminări aprinse umple curtea, se

risipeşte pînă departe, la marginea cîmpului şi chiar mai încolo. Ciocoşa, Dioaica, Roşia, Papelca au luat luminări cu braţul —. era o copaie plină de luminări în tindă — şi le-au împărţit la oameni, o luminare aprinsă fiecărui om. Kire stă stîroit, cu goarna subsuoară, într-un colţ de curte, lingă uluci. Mă caută mulţi să-mi strîngă mîna în tăcere, semn că-mi împărtăşesc durerea. (Durerea unui om n-o poate împărtăşi nimeni, însă asta este altă poveste. De altfel, pămîntul *e* plin de poveşti. Cînd să le mai auzim pe toate, să le învăţăm pe dinafară şi să le repovestim mmenilor mai cu coarne, mai înflorite ? în. tinereţe rm »e părea că viaţa este prea scurtă. Acum mi se pare ca, pentru mine cei puţin, ea a lost prea lungă.) Mă caută să-mi strîngă mîna .şi Veve Chiorul. Cînd i st' spune

c-a ajuns lingă mine. mă pipăie cu amindouă mîinile şi mă întreabă încet, să nu-i supere pe preoți şi pe țircovmci ::

T u eşti ?

— Da. eu sînt, Veve,

— îmi pare rău, din toată inima îmi pare rău.

— Iți mulțumesc. Veve. _

— Mai ții minte cind a murit frate-meu- C>tna.iS

pentru că băuse prea mult rachiu ?

... N-am uitat. .

Era toamnă şi l-am îngropat pe pioase. Acum e

soare..

~ Dar cum ştii tu cind e soare ?

- Simt. Cu pielea. . „...

Preoţii citită mai departe, ţircovnieii îi mgma, cădelniţele zornăie ca nişte lanţuri, vîntul adie şi, din cind m cind pe trupul dichisit şi îngheţat al mamei. cad_ de pe ramurile de deasupra-i dude negre, acrişoare. şi dude albe. grase parcă, şi dulci ca mierea, mai dulci poate decît mierea. Noroc câ nu-i cade nici una pe obraz, daca ăsta poate fi numit noroc. De ce să nu poată ! Nenorocirile îi lovesc uneori şi pe

morți, nu numai pe vu. Apa le îneacă sicriele, focul le pirjoleşte mormintele şt le arde craciie, dacă sînt de lemn. în locul unei cruci arse sau căzute de-a lungul mormintului obiceiul vechi spune că nu este bine să mai ridici alta.

— Doamne miluieşte... Doamne miluieşte,.. Doamne- Dumnezeule, miluieşte-ne după mare mila ta...

Preoții nu mai sînt tineri, nu mai sînt tineri nici tîreovnicii. Glasurile lor încearcă să se avînte. se prăbuşesc însă repede în țarină, întocmai ca nişte păsări împuşcate în plin zbor.

Mama, pe cind trăia, punea primăvara găinile care cădeau el oşti să clocească, să scoată pui de găina, pui de rață Scoteau cloştile pui, creşteau mari pun, repede de tot

creşteau. Era primejdie să sară gardul la vecini, să-i prindă vecinii, să-i gătească, să-i mănînce. Le scurta aripile la vîrfuri cu foarfecele.

— Doamne-Dumnezeule, miluieşte-ne după mare mila ta. Doamne-Dumnezeule...

Soarele lunecă spre amurg. Este încă departe amurgul, dar soarele lunecă spre amurg. (Toți lunecăm spre amurg, toți care avem viață. Şi pentru toți care avem viață vine un ceas cînd nu mai avem viață. Cînd nu mai avem viață !)

Al treilea rînd de oale cu mîncare fierbe la foc. Al treilea rînd de colaci au fost scoşi din cuptor^ şi puşi undeva, mai la fereală, în nişte copăi. Cîteva mari tavi ep colivă au fost pregătite. Coliva e împodobita cu cofeturi, cu

bomboane. Acum, cind mirosul tămîn s-a mai risipit, miroase nu numai a mort, miroase şi a năduşeala şi, pe deasupra, mai miroase şi a colivă. Gardul dinspre rintma a fost rupt în două-trei locuri de copiii care s-au grămădit şi s-aii urcat ciucure pe el *ca să vadă moarta.*

Pînă acum două zile mama era vie, *bolea încă vie* $i nimeni nu se grăbea s-o vadă, nimeni nu se înghesuia sâ-i vorbească.

Moartea îi vrăjeşte pe cei vii, îi -cheamă, îi atrage. Pretutindeni lumea se adună buluc la mort, *sâ vadă mortul,* iar atunci cînd cîțiva se apucă să bată şi să omoare un om ori să-l ucidă mai simplu, prin împuşcare sau spm- zurare, lumea se adună şi mai multă, se înghesuie şi mai mult, cască

ochii şi mai mari.

— Aleluia... Aleluia... .

înainte de a o scoate pe mama din casă, în amindoi

duzii şi în corcoduşii şi salcîmii din jur săreau din ramură în ramură vrăbii, săreau şi ciripeau. Acum nu se mai văd şi nu se mai aud. N-au murit. Au fugit numai. S-au dus pe la vecini. Le-au alungat cădelniţele — şase la număr şi toate şase făurite cu meşteşug din argint curat cu fumul lor şi cu zornăitul lanţurilor.

— Miluieşte, Doamne, miluieşte...

Prin văzduh, drept pe deasupra casei noastre, zboară în rotocoale un vultur de pradă, unul din acei vulturi care se reped ca săgeata, fură în'gheare un pui din ogradă şi fuge cu el departe, în cîmp. Vultur de pradă ! Nu-mi plac vulturii de pradă, nici

ereții, nici corbii, nici pupezele, ca să nu mai vorbesc de bufnite. îmi plac ciocîrliile, ele cîntă în zori, anunță răsăritul soarelui, dimineața cu cer limpede şi cu şesuri netede sau ondulate, pline cu rouă. Ce este mai curat ca roua ? Nu ştiu. Poate inimile noastre, cînd sîntem copii !

Soră-mea Evanghelina se lipeşte de mine ca şi cum i-ar fi teamă că vine şi la ea moartea s-o ia. îşi închipuie că eu as fi în măsură s-o feresc de moarte sau de alte nenorociri.

— Zăricuță, am început să orbesc, Zăricuță, ce-o să mă lac eu pe lumea asta fără ochi, fără vedere ?

— O să faci şi tu ce fac şi ceilalți oameni care au rămas fără vedere.

— Nu vreau să trăiesc în întuneric şi nu vreau să umblu pe

întuneric, Zăricuță.

Părintele Teofil întoarce obrazul spre noi şi ne [ace semn să nu tulburăm slujba preoților cu vorbele noastre. Tac eu. Tace şi soră-mea şi, în văzduhul albăstriu şi înalt numai glasurile preoților şi ale țîrcovnicilor se aud.

— Doamne miluieşte... Doamne miluieşte...

E ora patru. Patru după amiază. Trece un tren de pasageri pe linia ferată de lîngă casa noastră, vine uruind şi vuind, din tăietură, dinspre Ruşii de Vede, aleargă spre

- turnu,"spre Dunăre. Pămîntul ni se zguduie sub picioare. Pe urmă, după ce trenul a trecut şi s-a depărtat, pămîntul se linişteşte şi el. Totdeauna se întîmplă aşa : întîi se potoleşte

pămîntul şi abia după aceea se potoleşte şi văzduhul. La noi, oamenii, e tocmai dimpotrivă : întîi se linişteşte văzduhul din noi — atîta cît avem, numai atîta cît avem — şi abia mai pe urmă ni se potoleşte şi carnea, ni se potoleşte şi intră în schimbare, în topire.

Ah ! Dacă ar obosi odată şi preoţii aceştia şi dacă o dată cu ei ar osteni şi ţîrcovnicii !

Dang-dang-dang !...

Clopotele sau, dacă vreţi, numai sunetele lor plutesc peste sat, zboară peste case şi peste grădini. Ca nişte mari păsări obosite.

Oamenii din aria noastră, cei de pe uliţi, veniţi de aproape sau de departe s-o *vadă pe mama moartă* şi să ia parte la înmormîntarea ei, şi noi toţi, fiii şi

fiicele moartei, sîntem zdrobiți de oboseală. Ne-a obosit pînă la sleire nesomnul şi ne-a obosit tristețea şi statul în picioare, încordarea şi — de ce n-am spune-o ? — durerea. La început doare mult, pe urmă doare mai puțin şi după oarecare trecere de vreme amintirea mortului, care ți-a fost atît de scump pe cînd trăia, nu mai doare de loc. Şi nu mai doare de loc nici amintirea moartei fără de care nu-ți închipuiai că viața ar mai avea un rost.

— Mărio, Mărio, ce mult te-am iubit eu pe tine, Mărio. Mărio !

Acum chipul tatei nu mai e de lemn şi nici trupul nu-i mai e de lemn. Tata a devenit iarăşi un om alcătuit din carne şi din oase, din lacrimi şi din sînge. Mai adineauri îşi îndreptase spinarea, sta ca un brad şi părea înalt, dîrz, neînfrînt de moarte şi neînfrînt de

durere. Acum s-a ghe- boşat din nou, spinarea i s-a-ndoit, gîtul i s-a scurtat şi i-a căzut între umeri, însă glasul i-a revenit :

— Mărio, Mărio, ce mult te-am iubit eu pe tine !...

în cădelniţe s-a isprăvit iarăşi tămîia. Aduce Costandina un făraş de jar şi Papelca se grăbeşte şi ea cu boabe colţuroase de tămîie. Nu trece mult, şi văzduhul se umple iarăşi de fum subţire, albastru şi de miros de mort.

Cad mereu din dud dude negre şi dude albe, grase parcă, pe trupul nemişcat al mamei la fiecare adiere de vînt.

— Bate vîntul, Zăricuţă, - fă-ţi zmeu şi joacă-te cu zmeul, Zăricuţă.

- Din două şiţe încrucişate şi dintr-o coală de hîrtie făuream o minune de

zmeu. Sfoară aveam mai multă decît tmi trebuia. şi coadă — ce *să* mai spun ? ! — putere să fi avut zmeul s-o poarte prin văzduh si s-o clatine ! Viața măcinata, să '/imn trăită, luată, dusă. (De ce luată ?
De ce dusă ?)

Acum virilul adie dinspre Dunăre. Băieții lui Mielu Grofii, .noul circiumar de dincolo de gară. au ridicat zmeu. Zmeul lunecă în văzduh c'nrl i'nlr-o parte, cînd în alta şi, pentru că i-au pus vijiitoa>\\ zmeul vijiie. Doi băiețan- drî — ini se parc că sint amindoi ai cojocarului, ai lui Gogiu aleargă spre gară. Ce ruşine ! Auzi ! Să dea drumul zmeului să vijiie sub cer tocmai acum cînd satul e gata ;să-şi îngroape moarta ! Se vede că puii de circi u- mar sînt de cuiind pripăşiți pe aici, nu cunosc obiceiurile locul ui.

— Doamne miluieşte... Doamne miluieşte...

Au şi ajuns băieţii lui Gogiu la gară. i-au tăiat zmeului sfoara, zmeul se leagănă ca beat. cade şi în cădere se agaţă de vîrfurile unor sale îmi.

— Aleluia... Aleluia... Aleluia...

Clopotele se apucă şi ele să sune. întîi rar. apoi din ce în ce mai des, din ee în ce mai des. Preoţii şi ţîrcovnicii au isprăvii partea de slujbă care trebuie să fie ţinută ka casa moartei, adică la casa noastră.

Mama a murit. Mamei i-au cîntat cîntece de moarte preoţii aceştia înveşmîntaţi în odăjdii grele cusute cu fir de aur şi cu fir de argint. Zmeul oare vîjîia a căzut. Dar vulturul de pradă se roteşte mai departe pe deasupra casei noastre, pe deasupra ariei noastre. Zmeul se prăbuşeşte cînd îi tai sfoara,

vulturul cînd îl impuşii sau îl săgetezi. Odinioară îmi făceam singur, ca străbunii, suliță, arc şi .săgeți,

— Bagă de seamă, Zăricuță, să nu te înțepi cu sulița,

— N-o sâ mă înțep, are vîrJ'ul ars.

Cu arcul trăgeam în sus, să ajung norii cu săgeata
sau chiar stelele.

—• Miluieşte-ne pe noi, Dumnezeule, după mare mila ta.

— Miluieşte-ne pe noi. Dumnezeule.,,

Preoții tac, tac şi țîreovnicii, îşi fac cu toții loc mai la o parte. Patru bărbați voinici iau sicriul în care îşi doarme mama somnul, ei de v-ed şi-l aşează pe un fel do pat îngust. Pe urmă iau patul acela pe umerii lor, doi în față, doi în spate. (Mortul, ca totdeauna, cu picioarele înainte, pentru că omul vine pe lume eu capul înainte, dar de plecat

pleacă cu picioarele înainte.)

Preoţii şi ţîrcovnicii trec înaintea sicriului. Alaiul începe să se desfăşoare. Nenea Sorean. de 1a Stănicuţ şi frate-meu Ion adventistul îl apucă pe tata de subsuori eu'i-1 ajute să meargă. Tata se scutură.

— NUj nu trebuie. N-aţi văzut ? Pot să merg şi singur.

Nenea Sorean şi frate-meu Ion adventistul rămîn totuşi pe lîngă tata. Tot pe lîngă tata rămîn şi eu cu frate-meu Ştefan. Acum toate surorile — cinci la număr şi cu sora noastră de lingură, Costandina, şase —■ se aştern pe jelit.

— Mamă, mamă, îţi părăseşti peticuţul de pămînt pe -care ai trăit...

Intr-adevăr, mama părăseşte acum casa în care ne-a născut şi ne-a crescut

pe toți, pentru totdeauna şi tot pentru totdeauna părăseşte şi cele cîteva palme de pămînt din jurul casei, curtea noastră, aria noastră, cu duzii, cu salcîmii, cu corcoduşii şi cu merii ei unde şi-a trăit cum şi-a trăit viața. Tălpile ei n-au să mai calce niciodată pe aici, ochii ei n-o să mai vadă niciodată aceşti arbori şj aceşti pomi, casa noastră, poarta pe care, deschisă, intra la noi în arie, cu căruța cu cai, mătuşa Uțupăr de la Secara, cu Di ța, vară-mea... Cu Dița, vară-mea...

Purtat pe umerii a patru bărbați, sicriul e scos afară din curte şi trece pe lîngă fîntînă. Mama nu întoarce capul să mai vadă o dată, măcar o dată — *acum* — fîntînă din care, începînd din ziua în care s-a -măritat cu tata şi pînă mai alaltăieri, cînd boala ei s-a înrăutățit cu totul, a scos de mii şi mii

de ori apă cu ciutura, apă de băut, apă de făcut mîncare, apă de spălat rufele, apă de scăldat, în fiecare sîmbătă, copiii în albie.

— Azi e sîmbătă, maică, veniți mai devreme acasă de ia joacă ori de la muncă, să vă scald în albie cu apă caldă şi cu săpun, să fiți curați.

Ne scălda, ne spăla, ne pieptăna pînă ne-am ridicat mărişori şi am învățat să ne spălăm, să ne pieptănăm, să ne tăiem singuri unghiile de la mîini şi de la picioare.

Tata trece si el, cu noi, în urma sicriului, pe lîngă fîntînă. I s-a făcut sete. Tuturor ni s-a făcut o sete gioaznică,. ni s-a aprins gura, ne ard buzele, şi cel mai mult ne arde gîtul. Tata îl întreabă pe nenea Sorean :

— Vinul ! Au uitat să vină după

noi cu vinul.

— N-au uitat. Sînt şase oameni şi fiecarc duce cu el o vadră plină şi-o ulcică.

— Atunci e bine. zice tata, dacă n-au uitat să vină. după noi cu vinul, e bine.

Mergem la pas, mergem încet de tot, *mergem ca după mort.*

A murit mama. Marna e mortul după care viergem
încet, ca după mort.

Costandina e singura din jurul nostru care îşi da seama de ce se petrece cu tata. Se strecoară printre oamenii înşiruiţi după sicriu şi se întoarce repede cu o ulcică plină cu vin. I-o întinde.

— Ţine, taică, bea.

Tata se închină. Merge încet după

sicriul în care se odihneşte mama, se închină şi şopteşte :

— lartă-mă, Doamne. Iartă-mă, Doamne.

Ia ulcica, mîna îi tremură, şopteşte, fiind adine încredințat că oricît de încet va vorbi acum Dumnezeu îl va auzi :

— Primeşte-i, Doamne... I-o fi şi ei sete, primeşle-i, Doamne !

Dă ulcica peste cap, i-o întoarce Costandinei şi o roagă :

—■ Mai dă-mi una.

îi mai aduce Costandina o ulcică. O dă şi pe aceea peste cap. Zăpuşeala a mai scăzut. Lumina zilei şi-a mai pierdut ceva din strălucire, a început să bată în galben. De-o parte si de alta a uliței pe care trece lungul alai oamenii au

ieşit în poartă, copiii s-au urcat pe garduri ori chiar m pomi, în duzi, în corcoduşi. Bărbaţii careau asupralor vedrele de vin se opresc, dau cîte o cană de vin tuturor celor ce privesc trecerea alaiului nostru, tuturor celor pe care moarta i-a întîlnit în drumul ei fără întoarcere, în drumul ei spre cimitir.

— Dumnezeu să-i primească !

— Dumnezeu să-i primească !

— Dumnezeu să-i primească !

Dang-dang-dang !

Mergem încet, mergem încet de tot, *mergem ca după mort.* Mama e mortul după care mergem încet, *ca după mort.*

— Dumnezeu să-i primească !

Toţi oamenii care primesc şi dau

peste cap ulcica de vin spun :

___ Dumnezeu s-o ierte ! Dumnezeu să-i primească !

Femeile şi copiii cărora li se dă de pomană cîte un colac spun un cuvînt, unul singur :

— Bogdaproste.

De colivă nu se atinge nimeni, deşi multora le lasa gura apă după ea. Coliva se va împărţi după jngropaiea moartei'.

Vinul e vin negru, din recolta anului trecut, cam dulceag, clar oamenii îl beau cu plăcere, nu^se suie la cap, nu te îmbată dacă ai băut pînă ţi—ai băut şi minţile. Acum nimeni nu bea mai mult de o ulcică. Sînt totuşi unii care beau mai multe. Stau lîngă un gard, îşi primesc ulcica, o beau, lasă sâ treacă tot alaiul, se strecoară

dintr-o curte în alta pînă ies iarăşi înaintea mortului. Oamenii care împart vin se fac că nu bagă de seamă.

— Dumnezeu s-o ierte ! Dumnezeu să-i primeasca !

Tata s-a micşorat de tot, s-a gheboşat de spinare şi
parcă i-au intrat oasele unul înlr-altul. Ochii uscați i-au fugit în adîncul capului şi s-au ascuns acolo, genele i-au albit peste noapte şi tot peste noapte i-au albit sprîncenelc şi timplele. Capul chiar pare a i se fi strîns, a i se fi micşor.a'L Piuloa obrazului i s-a zbîrcit. Merge încet, încet de tot, cum mergem cu toții, merge *ca după mort.*

Mama e mortul după care mergem încet, ca după mort. Maria lui e mortul după care merge tata, alături de noi, încet, încet de tot, *ca după*

mort.

Mărio, Mărio ! Ce mult te-am iubit eu pe tine, Mario, Mărio !...

De ce i-o mai spune acum ?

~ -d'ang-dang [I]

Se cuvenea să i-o spună atunci cînd amîndoi erau tineri sau chiar mai tîrziu, după ce mama ne născuse pe noi-toți şi muncea la rînd cu el si cu alții si-i venea aşa de greu să muncească, *dar trebuia să muncească, sa aiba cu ce ne creşte.*

„ Nta crescut> Pe 1oti ne-a crescut mai bine sau mai raa, aar ne-a crescut. Am plecat de acasă. Ne-am risipit prin lume ca potîrniehile. Şi acum ne-am întors acasă.

0,1 ne-am mtors acasă *în acelaşi timp.* Ne-am întors acasă s-o vedem pe mama moartă şi s-o ducem cu alai s-o îngropam, hnga alți morți ai noştri, poate peste a!ti morți as noştri, în cimitirul satului... în cimitirul satului.

Toate drumurile duc la Roma... Toate drumurile duc la cimitir...

— Mamă... Mamă... Ai murit, mamă, şi acum o să te duci pe lumea cealaltă, mamă, şi-o sâ te întîineşli cu Florică al meu, mamă, cu bărbatul meu pe care mi l-a călcat trenul, marna, şi mi l-a omorît. Să-i aduci aminte, mamă, că m-a lasat cu patru copii, cu patru fete, mamă, şi n-am cu ce sa le cresc, mamă... N-am cu ce să le cresc... *N-am cu ce sa Le cresc...*

O aude şi tata. O aude tot atît de bine, cum o aud ne sora-mea Stela şi ceilalți oameni din alaiul mortuar Nu se poate stăpîni. Izbucneşte :

— Prostii ! Ce să-i spună răposata lui Florică ? Parcă
el nu ştie ați-copii a lăsat în urmă ? Ştie ! Morții stiu tot despre noi, numai noi nu ştim nimic despre morți Ni mic... Nimic... *

Nenea Sorean îi spune tatei :

— Nene Tudore. s-ar putea ca Florică sâ nu-şî mai amintească de copii. Cind l-a tăiat trenul era cam băut, ! .uase leafa, că era *yj* de leafă. Intrase în cârciumă cu prie- tenii şi se cam chei'chelise.

Miroase a dude coapte şi a corcoduşe, a pămînt aspru, ars de soare, miroase a tămîie şi a colivă şi miroase a mort. *Mama* **e** *mortul care miroase a mort. Mama e mortul după cure mergem încet ca după mori.*

Femeile jelesc, n-ai cum Ie opri, abia au aşteptat prilejul să-şi dea drumul. Fiecare îşi jeleşte morţii. Toţi avem morţii noştri. Pămîntul se asemuie cu o corabie, cu
o corabie de altădată, rotundă. Şi această uriaşă corabie, uriaşă faţă de

meschinele noastre măsuri omeneşti, e plină de vii, dar e şi mai plină de morți. Viii vorbesc, cîntă, pling. Morții tac. Poate că acesta e rostul morților : să tacă. Dar de unde ştim noi că morții nu vorbesc între ei ? Acum mama e moartă, 'face. Dacă aş fi venit acasă acum două zile. aş fi găsit-o încă vie. Mi-ar £i spus :

— Bagă de seamă cum umbli prin lume, Zăricuță, să nu ți se întîmple ceva râu.

Se gîndea mereu la fiecare dintre noi cu nesfîrşită urijă. ..să nu ni se în Umple ceva rău". Ni se mai intîmpia >i rău prin lume, nu numai bine. Nu-i spuneam niciodată nimic. Acum. chiar dacă ea ar mai avea ceva să ne spună, tot n-ar mai avea cum. Morții tac. Iar mama... e si ea moartă.

— Tu-tu-ru-tu-tu-lu... tu...

Stingerea.

Kire s-a strecurat pe lîngă noi, a trecut pe lingă cei patru oameni care duc pe umeri sicriul, pe lingă preoți şi a ajuns lingă băiatul, care poartă crucea. A dus goarna ia gură :

— Tu-tu-ru... tu-tu...

Goarna răsună tristă, mai tristă, toi maî tristă. Jeluitoarele îşi întețesc plin,sul. Tata mă întreabă :

— Cine l-a tocmit pe Kire să cînle azi cu goarna?

— Nu ştiu, ii răspund, nu ştiu. dar cred că nu l-a tocmit nimeni, a venit a.şa. din capul lui.

Din cauza goarnei care cîntă stingerea, toată lumea care se află în alai izbucneşte în plîns. De fapt izbucneşte în plîns tot satul.

— Tu-tu-ru-tu-tu...

Ajungem la întîia răspîntie, întîia

între casa noastră de unde am plecat cu moarta spre cimitir. Alaiul se opreşte. Cei patru pun sicriul în ţărînă. Ţîrcovnicii clatină cădelniţele zornăitoare. Preoţii :

— Doamne miluieşte...

— Doamne miluieşte...

Goarna lui Kire tace, însă lacrimile curg mai departe, mai departe...

Numai preoţii şi ţîrcovnicii nu plîng. (Unde ar ajunge ei dacă ar ^ plînge după fiecare mort şi după fiecare moartă ?) Nenea Sorean îl întreabă pe tata în şoaptă, ca să nu tulbure slujba :

— Părintele Gheorghe de ce n-a venit ?

Părintele Gheorghe e fiul tatei, cel mai vîrstnic dintre noi, ieşit din căsătoria cu întîia lui nevastă Dumitra.

— Nici nu i-au dat de ştire. Trăieşte tocmai la Ploieşti şi îşi are

acolo necazurile lui.

— îmi închipui.

— N-ai cum să-ți închipui. I s-a prăpădit preoteasa şi l-a lăsat cu cinci copii pe cap. Popă tînăr şi văduv, mai grea pedeapsă de la Dumnezeu nici că se poate.

Clopotele dăngăne. Oamenii împart vin cu ulcica celor însetați. Coliva rămîne întreagă, acoperită cu şervete curate. Cădelnițele zornăie, zornăie ca nişte lanțuri.

Cînd eram copilandru şi trăiam pe la Turnu am văzut nu o dată puşcăriaşi. Purtau straie vărgate şi aveau lanțuri la picioare. Mergeau încet, cum mergem noi acum, intre gardienii lor, şi lanțurile zornăiau, zornăiau... Mă uitam la ei şi după ei cu milă, deşi îi ştiam viețaşi. (Omo- rîseră om, o dată ori chiar de mai multe ori.

Dar cîți dintre cunoscuții noştri nu omorîseră om înlăuntrul războiului ori în afara lui ?)

Preoții şi-au isprăvit şi această parte a slujbei. Tac. Şiroaie de sudori le curg pe obraji. Zăpuşeala e mare, straiele sînt grele. Grele sînt şi ghetele lor negre. Plecăm mai departe. Se aud iarăşi plînsete şi jeluiri. Tata, care tot L impui se uitase la chipul vînăt al mamei, vede cum sicriul este ridicat iarăşi pe umeri de cei patru. Abia şopteşte printre buze :

— Mărio, Mărio, ce mult te-am iubit eu pe tine, Mărio. Mărio !

Cuvintele le-a şoptit încet, încet de tot, ca numai el să le audă, *numai el şi mama.* Tata a uitat iarăşi că mama e moartă şi a mai uitat şi altceva : că morții nu aud, că morții nu mai văd. Altfel, de ce ar întinde mereu gîtul şi ar

şopti mereu în urechile ei fără auz cuvinte aprinse de dragoste ?

— Tu-tu-tu... Tu-ru-tu-tu... Tu-tu...

A înviat din nou goarna lui Kire. A înviat din nou văzduhul.

Dealurile, cîmpurile, apele, toate au înviat.

Au înviat ochii oamenilor din alai şi o dată cu ochii le-au înviat şi lacrimile. Ştim, şi-ar fi mai bine dacă n-am .şti, că numai ochii vii văd, că numai ochii vii lăcrimează. Ochii morţi se sting şi se usucă. Acum... Acum totul a înviat, totul, pînă şi pămîntul. Numai mama a rămas moartă. Numai mama. Pentru că morţii, odată morţi nu mai în viază.

— Tu-tu-tu... Tu-ru-tu-tu...

Goarna, lui Kire are în ea sunete, însă are şi lacrimi. *numai sunete şi numai lacrimi.* Ce-ar fi oare lumea fără

lacrimi ? Lumea fără lacrimi ar fi o lume şi mai rea decit. aceea pe care o cunoaştem. Noi oamenii — bieţii de noi, bieţii noi ! — avem nevoie de lacrimi cum avem nevoie de apă, cum avem nevoie de aer, de pîine. Nu, nu e adevărat. *N-avem nevoie de lacrimi.* Avem nevoie mai curînd de zîmbete, *de cît mai multe zîmbete.*

Nenea Sorean nu mai e în stare să îndure boc; lele, văicărelile şi mai ales goarna lui Kire, vechea goarnă soldăţească. !i spune tatei :

•— De s-ar isprăvi odată !

Tata saltă sprîncenele a mirare *

— Ce să se isprăvească ?

■— înmormântarea.

~ Nu- Să nu se isprăvească. După ce s-o isprăvi n-am s-o mai văd niciodată, niciodată.

— Dar leica Măria e moartă.

Ştiu, dar vreau s-o mai văd,

aşa moartă cum, e, vreau s-o mai văd. Că pe urmâ.. Pe urmă n-am s-o mai văd.

■ Trebuie să te obişnuieşti să n-o mai vezi.

I O t să^ mă obişnuiesc, dar pînă atunci mi-e greu.

Vine iarăşi Costandina — măruntică, negricioasă — cu ulcica de vin.

„ . Ţine ulcica, tăicuţule, bea, că ţi s-o fi uscat iarăşi gura.

Bea tata vinul. Dă ulcica peste cap si din cîteva sorbituri o goleşte.

Dang-dang-dang.

Femeile cu care mama a fost certată şi cu care n-a apucat să se împace stau pe lîngă porţi, pe lîngă uluci şi se vede bine ca în ochi le luceşte răutatea. Moartea mamei nu le-a stins ura din inimă.

De ce iubim ? Şi de ce urîrn ?

~ Vreau s-o văd mereu, aşa moartă

cum e. Nu ştiu dacă am să mai trăiesc fără ea.

— Ai să trăieşti, nene Tudore.

■— De ce să mai trăiesc ?

— Nu ştim de ce trăim şi nu ştim nici de ce murim.

Unul dintre oamenii care împart vin se apropie de noi

şi ne îmbie cu ulcica. Buzele îmi sînt uscate, limba îmi este uscată. îmi este uscat şi cerul gurii. Setea m-a uscat parcă, şi stă să mă doboare.

— Bei ?

— Nu.

— Atunci am să beau eu.

Umple ulcica, o duce la gură.

— Dumnezeu să-i primească !

Alaiul ajunge în şosea şi o apucă devale, la stingă. în pridvorul casei iui Costaehe sta. cu gamela pe cap. doc-- liMiii Bula. Priveşte toată lumea aceea. înecată in praf şi sudoare şi

nu o dată se uită şi la moarta. O cunoaşte. A vi't11(de atîtea ori la el.

-- Dă-mi o doctorie să mă fae sănătoasă, domnule doctor.

.... E-he-he... Dacă aş avea cu doctorii să tac oamenii
sănătoşi... E-he-he... De mult m-a:? ti îmbogățit.

Băiatul jerpelit şi desculț care duce crucea, cei trei preoţi în odăjdii, țîrcovnicii caro îşi zornăit' intr-una cădelnițele in care jarul s-a stins şi tămîia s-a isprăvit, bărbații care impari vinul, bocitoarele, noi lot.i care facem parte din familia moartei...

Dacă stai pe margine şi priveşti alaiul, ai ce vedea..

!V cruce stă scris, cu litere mari şi strîmbe. un singur nume. MARIA. numele mamei.

în copilărie, cînd eram dus în fiecare duminică dimineața cu eîvdul de şcolari la biserica, iusesem mîndru că mama se chema întocmai ca Maica Domnului. Mana. Acum numele •maniei este scris pe cruce, cu cerneala neagră. Literele, mari şi strîmbe. au fost zugrăvite de Tutanul cel mic. cu stângăcie. Le iubeam. Ele îmi spuneau ca pe mama o cheamă Maria şi aveau sa-mi spună acelaşi iocru şi după ce mama avea să tie îngropata in pamîniui cimitirului... *în pămintttl ciniitindui.*

— Tu-tu-ru-Ui-tu... Tu-tu-ru...

Kire. cu goarna iui scufițeită. goarnă care altădată a fost a lui Diş şi care a ajuns să fie a. iui Kire abia după moartea lui Diş !

Dîrîială, ginerele lui Diş. a murit de holeră, şi tot de holera a murit şi

nevasta lui Diş. De aceea au iost înmor- mintati oi doi înlr-un singur sicriu. Dişoaica dedesubt şi Dîrîială deasupra. Şi tot de aceea Buz.u.lica a aruncat peste ei var nestins. La vreme de ciumă sau de holera, morții sînt îngropați îndată ce mor. ca să nu se întindă molima. Utieoi **i** holericii sînt îngropați chiar înainte de a-şi da duhul. Ce sa te mai încurci cu ei ? Tot mor.

Mama n-a murit de holeră. A murit de o boală care i-a măcinat clipă cu clipă trupul şi pe care mi-a lăsat-o şi mic moştenire.

— Bea, nene Agoste.

' — Beau, Costandino. Beau, şi... Dumnezeu să-i primească.

Aceeaşi boală care i-a măcinat şi i-a topit trupul mamei va mâcina şi va

topi şi tr upul meu.

Soră-mea Stela :

— Mamă. mamă, acum ai să te întîlneşti cu bărbatu- meu. mamă. cie ce-a murit, mamă, de ce-a murit şi m-a lăsat singură, mamă, singură şi cu patru copii pe cap, mamă.

E cea mai chinuită dintre cele cinci surori ale mele t are acum merg cu paşi mărunţi după sicriul mamei şi-o] el esc. f> căinează, o plîng. Cea mai nenorocită dintre toate «■.sie dida Evanghelina. Se ţine scai de mine, de parcă eu aş avea putere s-o vindec.

— Zăricuţă, am început să orbesc, Zăricuţă. Ce-o să mă Iac eu oarbă pe lumea asta, Zăricuţă !

— Nu ştiu, didă, zău că nu ştiu.

— Cum să nu ştii ? Tu trăieşti la Bucureşti, trebuie .sâ ştii. Tu trebuie

să le ştii pe toate.

Mă aflu numai la doi-trei paşi în urma sicriului în care doarme mama. Mă pomenesc că-mi vine a zîmbi.

— Nu chiar pe toate. N-am cum să le ştiu pe toate.

Trecem pe lîngă a doua fîntînă, fîntînă pe buduroiul
căreia se urca Trăcălie cînd ne întorceam cu caii de la păscut, să scoată apă şi să—i adape.

— Doamne miluieşte... Doamne miluieşte...

— Apă ca să-i adape... să-i adape... Caii se adapă. Oamenii beau.

Plecam cu caii la păscut seara, ne duceam departe de sat, pe mirişti şi ne-ntorceam în zori.

— Bagă de seamă la cai, Zăricuță,

să nu te trîn- iească.

Băgăm de seamă, eram cît nodul, caii mă ascultau, uneori mă mai şi trînteau. Norocul era că niciodată nu le căzusem între copite. ..,

Ce mult îmi plăceau caii ! Deşi nu aveau aripi, aler gau ca vîntul, parcă zburau. Parcă zburau, atît de repede alergau. Țineam cîte trei-patru cai, îi puneam la muncă. Caii din curtea noastră erau cai vii, cai adevărați, însă noi mai țineam cai şi în odaia în care dormeam şi mîncam, in care. visam şi vorbeam, ne certam şi ne încăieram.

— Nu vă mai certați, maica şi nu va mai încaieiați, că v-aud si vă văd duşmanii, maică, şi se bucură, maică.

Sîngele apă nu se face. Noi ne certam, noi ne-ra- păcam.

Caii din casă erau doi la număr,

numai doi. Unul era roşu ca focul, altul alb ca zăpada era. Pe calul cel roşu se afla călare, în icoană, sfîntul Dumitru, iar pe cel alb, sfîntul Gheorghe.

O dată, pe cînd lucram la o tăbăcărie din Ruşii de Vede, am venit pentru trei zile acasă. Toţi ai noştri s-au închinat la masa de seară. Eu nu. M-a răbdat mama, însă cind să mă culc văzînd că nici atunci nu mă închin, a podidit-o plînsul.

— Ţi-ai pierdut credinţa, Zăricuţă. Acolo pe unde trăieşti' printre streini, ţi-ai pierdut credinţa.

M-am închinat ca să n-o supăr, dar a rămas tot supărată. M-a simţit că mă închin fără să cred.

Altă răscruce de drumuri ! Iarăşi se opreşte alaiul. Cei patru bărbaţi pun încă o dată sicriul în pulberea dru-

mului.

— Doamne miluieşte...

— Doamne miluieşte...

Ding-ding-ding...

Acum sună şi clopotele bisericuţei de lemn din cimitir, în care toţi sfinţii din icoane au ochii scoşi, în care toţi sfinţii sînt fără ochi. Dioaica, moaşa şi vrăjitoarea satului nostru Omida, de pe lunga, îngusta şi săraca Vale a Călmaţuiului, le-a scos sfinţilor ochii pe vremea cînd eram copil, ca să facă nişte vrăji de moarte cu ei.

X alea Călmătuiului î Aceasta e Valea Călmăţuiului, valea aceasta care se vede şi pe albia căreia mergem

acum, cu întregul alai mortuar din care facem parte, spre cimitir, Pe fundul albiei curge spre miazări şi se varsă in lacul Suhaia de lîngă Dunăre un fir de apă tulbure, noroioasă pîrîul căruia i se spune Călmăţuiul. Odinioară, cînd oamenii abia se iviseră pe pămînt, ori poate încă nu se iviseră, Călmăţuiul trebuie să fi fost mai adînc şi mai larg decît Dunărea de astăzi. în curgerea treptată a timpului, apele au scăzut, cîmpurile s-au netezit, dealurile s-au rotunjit, munţii şi-au mai tocit colţii. Timpul roade, macină, netezeşte.

Preoţii cîntă :

■— Doamne miluieşte... Doamne miluieşte... *

Sicriul stă nemişcat şi nemişcată stă mama în sicriu, mama care a murit acum două zile şi pe care o ducem la cimitir s-o îngropăm.

Rudele ne împing din urmă şi ne pomenim că am făcut roată în jurul mamei. Preoții cîntă cu glasuri potolite. Țîrcovnicii zornăie cădelnițele în care s-a stins jarul şi s-a isprăvit tămîia. Cădelnițele...

Ne uităm la mama. Obrazul i s-a învinețit de tot, ochii
i s-au uscat, ori -poate i s-au topit, şi s-au afundat în cap, buzele i s-au înnegrit. în acelaşi timp i s-au înnegrit mîinile, mai ales degetele, ca şi cum moartea ar fi început de la unghii.

De fapt nu ştim unde începe moartea. Nu ştim nici unde începe şi nici unde se sfîrşeşte.

La noi în sat nu sînt flori prin gurțile oamenilor şi nu prea sînt nici în luncă la grădinile de zarzavat. Numai pe cîmp sînt flori, pe şanțul viilor, pe răzoare, flori sărace,
sălbatice.

înainte de a pleca de la noi de acasă cu mama spre cimitir, cîteva fete s-au dus dincolo de calea ferată, au urcat dealul şi s-au întors cu braţele încărcate de flori. M-am uitat mult la ele. De ani de zile nu mai văzusem asemenea flori. I le-au pus mamei sub cap, sub pernă şi de-a lungul trupului, în sicriu. Mortului i se pun flori în jur, ca mortul să nu mai miroasă a mort. Mortul însă tocmai atunci miroase şi mai tare a mort.

Unele flori fuseseră smulse din pămînt cu rădăcini cu tot. O dată cu aceste rădăcini şi cu pămîntul care rămăsese prins de ele, ajunsese în sicriul mamei o sumedenie de furnici. Erau nişte furnici slinoase parcă, negre, negre. Fugeau cu repeziciune, speriate parcă, pe mîinile moarte ale

mamei, se strecurau pe sub cămaşe, pe piele, şi nu mai nimereau să se întoarcă îndărăt, Acum tot trupul mamei era plin de furnici. *Nu apucasem s-o îngropăm, dar furnicile o şi năpădiseră.*

— Miluieşte-ne, Doamne-Dumnezeule... Miluieşte-ne cu marea milă a ta, miluieşte-ne, Dumnezeule...

Tata cade în genunchi la marginea sicriului, se uită la mîinile moarte ale mamei, se uită la fața ei moartă şi se uită şi la florile care, smulse din pămînt, au început şi ele să moară. Vede furnicile. Se apucă să le culeagă pe cele de pe obrazul mamei. Le culege una cîte una şi le striveşte între buricele degetelor. Furnicile ies tot mai mult la iveală, par tot mai multe, un adevărat furnicar. Unele îi pătrund mamei în urechi, altele încearcă să i se vîre pe sub pleoape, în nări, în gură, pe

la colțurile buzelor, care au înnegrit de tot.

Preoții sfîrşesc rugăciunile de la această a doua răscruce. Tac. Tac şi cădelnițele zornăitoare ale țîrcovnicilor. Preoții le fac semn celor patru bărbați să ridice iarăşi sicriul pe umeri.

Tata sărută mîinile mamei. Adînc i le sărută. Pe urmă îi sărută obrazul plin de furnici şi buzele negre pline, şi ele, de furnici. Toată lumea care e adunată acolo tace. Tace şi se uită la tata, iar tata sărută mîinile mamei, pe care niciodată nu i le-a sărutat cît au fost vii, îi sărută obrazul, buzele.

Nenea Sorean îl apucă de subsuori.

— Hai, hai, că ne-apucă seara pe drum.

— Pe care drum ? Toate drumurile duc către acelaşi loc, către cimitir…

Tata se lăsă ridicat, Alaiul porneşte. De ce **anume şi-o .** fi adus

aminte Kire ? Plînge. LacrimAle **i** se rostogolesc **pe** obraz şi i se sparg în barbă. *

— Tu-tu-tu... Tu-tu-ru-tu-tu..'.'

Stingerea.

La dreapta noastră, dealul cu vii, cu fişteci de pămînt pe care s-a cultivat floarea-soarelui. Dincolo de deal cîmpul, care pare nesfîrşit, plin de măguri : măgura Gogi ului, măgura Mălaiului, măgura de Pază, măgura Caprei... Măguri cu nume şi măguri fără nume. Măguri... Măguri... Cine-o fi ridicat — cînd, şi de ce — pe şesurile Deliormanului atîtea măguri ? Cimitirul e-nghesuit pe coastă între linia ferată şi şoseaua care duce la gară şi mai departe, la şirul de sate răsărite prin veacuri lîngă firul de apă, al Călmățuiului. La stingă, lunca uscată, sărătura, pe

care pasc cîrduri albe de gîşte şi cîrduri pestrițe de rațe, Călmățuiul şi, dincolo de Călmățui, satul Viorica, unde locuieşte fratele vitreg al tatei, Alisandru Nasta şi alte rude şi rubedenii de-ale noastre.

— Tu-tu-tu... Tu-tu-ru-tu-tu...

— Ce-ai spus, Sorene ?

— Am spus să mergem, să nu ne-apuce seara pe drum.

— Frate-meu Alisandru... nu-1 văd pe frate-meu Alisandru.

— O fi rămas acasă. Zicea că nu-1 mai țin picioarele.

— Tot acasă o fi rămas şi chioara lui Ciurea.

Ding-ding...

— Cine ? Mătuşa Ciurea ? Acasă. Să pregătească masa.

— Aşa e. Oamenii trebuie să mai mănînce şi să mai bea şi *după.*

Mergem încet, cu toții, mergem cît putem mai încet, mergem încet de tot, *mergem ca după mort.* Totuşi, cu' fiecare pas, oricît ar fi el de mic, ne apropiem de cimitir, ne apropiem de locul unde o vom îngropa pe marna. Şi pe urmă ? Ce vom face pe urmă, după ce-o vom îngropa ?

— Tu-tu-ru... Tu-tu-ru-tu-tu,.:

cJS'drumul acesta. I.-am călcat in mii cj mii de ori. Şi tot de mu şi mu cit ou i a u călcat şi mai tîrziu, cînd nu mai eram nevoit sa umxa

tU^Zăricuță, dă fuga pînă la gară şi du-i mîncare lux laieă-tău. încarcă la vagoane. Ştu unde sa-1 gasc,u.

— Ştiu.

Luam ulcica plină cu ciorbă de ştevie, de fasole într-o mînă şi

m cealalta luan ţ,«[ălj â
care se afla o bucată de pune sau un

■‘^STnffi ^Suci^S d^mo^nikte,
nici de bufnitele «yenam nici de ^ nduceam tatei mermdea.

O mtnca repede, repede de tot, nu numai pentru ea n era tare foame. Mînca repede ca să nu piarda rmdul la ţat. Totdeauna cînd îi duceam mîncare îl gaseam scald at m sudori, cu cămaşa îmbîcsită de praf şi lipita pe trup ^*x&* un sac de cinci duble în spinare, din magazie ori ţhmi-o Sută i pîrîia spinarea, auzeam cum îi pirna spinarea urcHO scară răsturna sacul în vagon. Pratul gros îngreuna norul si noi înghiţeam praful acela din zori pina se-nşera. Atunci li se plătea munca în bani de mchelou de aiynt. Mergeau pe linia ferată, ajungeau

la rampa, coborau * Jenua intrau în circiuma lui Bucurescu. Beau rachiu pt stomncS S pină nu le mai rămînea un ban m punga. •S i ciSlaP cU o țuica, cu una singură. Coste cmc, **pa-** rale întindea cîrciumarului ori circiumaresei zece.

e~u -u"

şi cît de greu muncise toată ziua şi-1 cei ta .

— Iar ai băut.

— Da. Un țoi. Unul singur.

__ Ai cheltuit banii. Lui - şi mă arăta cu degetu 1 - i-ai cumpărat un covrig, dar ăstora - ŞH arata pt ceila.ț.

copii care se aflau adunaţi în jurul ei — ăstora ce le dau Să mănînce ?

Avea ce să le dea, puţin, dar avea. Tata cădea în mîh- nire, nu se mai apropia de masa întinsă, se culca nemîncat, după ce muncise atîta ! Tot nemîncaţi ne culcam şi noi. Venea somnul, după somn se ivea visul. Visam — ceea ce era şi adevărat — că sîntem pocîltiţi de foame, că nu. avem ce mînca. Ne trezeam cu burţile ghiorăind. Mama ne simţea — mama care a murit şi pe care acum o ducem la cimitir s-o îngropăm — se aciuia pe vatră, aprindea focul, încălzea mîncarea, ne chema la masă. Tatei nu-i spunea nimic. Ieşea tata din casă, îşi făcea de lucru prin arie, îngrijea de vite. Afară era încă întuneric. Abia peste un ceas-două avea să sosească

dimineața. Obişnuința ne trimetea la lucru cu mult înainte de zori. \

Plecam cu alți copii din vecini peste gîrlă, la grădinile de zarzavat ale bulgarilor, unde găseam de lucru de primăvara pînă toamna tîrziu. Dacă se întîmpla să fie pîine în casă, ne dădea cîte o bucată.

— Pîinea e sfîntă, vedeți să nu vă cadă în țărînă.

Aveam grijă. O mîncam la amiază. Uneori ni se
strecurau printre degete cîteva fărîmituri, cădeau în țărînă, le lăsam acolo, îndată le năpădeau furnicile. In grădinile de zarzavat ale bulgarilor, pe cîmp, în vie, oriunde mă opream şi mă aşezam, dădeam peste furnici. Pămîntul era plin de furnici, de furnici negre, galbene, roşii.

Pe pămînt sînt mult mai multe

furnici decît oameni De unde au ieşit acum atîtea furnici, cum au ajuns ele în sicriul mamei, pe trupul mamei care eu numai două zile în urmă era încă vie ?

Se înghesuie printre noi, ca la pomană, Buzulică, un țigan turcit,^ mărunt, negricios, cu buze groase şi roşii, vopsite parcă. A căpătat o ulcică de vin. întinde mîna.

— Doisprezece copii am acasă, domnule, doisprezece.

Frate-meu Ştefan se scurmă în buzunar şi-i dă
cîțiva lei.

— Să vin acasă, *după* ? Poate rămîn resturi de **la** masă.

— Să vii, Buzulică.

Nu-1 cheamă Buzulică, îl cheamă Iusuf, dar aproape toată lumea i-a uitat numele adevărat, toată lumea.11 .spune Buzulică. Copiii îi seamăna leit. Toți sînt mărunți, negricioşi,

ochioşi, cu buzele cărnoase şi ro^\Cl«d r?
1'^t holeră la noi, pe lunga, îngusta şi saraca Vale a Cabna- ţuiului, lui Buzulică i s-a poruncit să îngroape morţii. Ei l-a aşezat pe Dîrîială peste soacră-sa Dişoaica.

Altădată Diş era gornistul satului, acum e Kire.. Go - nistul s-a schimbat, unul a murit, altul i-a luat locul, dar goarna a rămas aceeaşi.

— Tu-tu-tu... Tu-tu-ru-tu-tu... _

w

Plînge întristat văzduhul. în gară fluieră o locomotiva.

Acum, spre toamnă, grîul este încărcat în gară, în vagoane. Sosesc trenuri goale, pleacă pline. Totdeauna se afla în gară, pentru manevrarea vagoanelor, o locomotivă care, din cînd în cînd, fluieră.

____ Hai, măăă... Daţi zor... Daţi zor la încărcatul vagoanelor, că vine seara...

Vine amurgul ! Vine seara. Pe urmă vine noaptea cu întunericul ei gros. Nu mi-a fost frică de lumină. Şi nu mi-a fost frică nici de întuneric. Dar, pe cînd trăiam pe aici, mi-a fost frică de cimitir şi de strigoi. Cînd treceam pe lîngă cimitir, noaptea, dinspre casa noastră spre gara, sau dinspre gară către casa noastră, mă gîndeam la strigoi, intra spaima în mine şi o.luam la goană. Ajungeam acasa leoarcă de sudoare.

— De ce ai venit alergînd, Zăricuţă ?

— M-am speriat de strigoi, mamă.

____ Nu se află strigoi, Zăricuţă, te-ai speriat degeaba.

Mă chema lîngă ea, mă mîngîia uşor pe creştet, îmi da linişte, mă liniştearn.

Acum mergem după sicriul ei, mergem încet. încet de tot, *mergem ca după mort.* Kire... Mai bine n-ar 11 venit pe lume Kire, cu goarna lui !

— Tu-tu-tu...

Ding-ding-ding...

in turla bisericuţii de lemn sînt două clopote ca si **la**

din ,£a,-, insă

f,oa f VeC‹hl Chlar & au Slas de copil care fhnntrcloP<?te miC1 au sunat la moartea bunicului şi M au si n-ftV f moartfa străbunicului şi a străbunicii vechiIdHmoa.rtea futora dintre înaintaşii lor. Sînt cinci sute de ani P ' ^ Poate df patru« Poate de

Tata întoarce faţa spre mine. îmi spune cu voce uscată :

— inii arde gura de sete.

Ies. din alai, o văd pe Costandina, îi fac semn mă înţelege, aduce repede o

ulcică de vin. Tata ia ulcica si o
ih rn[8]vii" *J?[ulvesc]* fata. Parcă ar fi de
pămînt ars, negru Cap ochii u
lucesc uşor, cu luciri cenuşii.

— Tu-tu-tu... Tu-ru-tu-tu...

^ t0t,

mergem ca după mort -^ama. mama şi nu altcineva e mortul care miroase a mort şl dupa care mergem încet, încet de tot, c« *după*

îrăsSerhn^'rH[11]![1] de strigoii
P[e] care nu-i vedeam,
spenam ş de bufniţele care îşi aveau
cuibul pe undeva
pe aproape de clopotniţă. Ziua, cînd le
vedeam nu mă
&pttiam nici de ochii lor mari şi
rotunzi, nici de ciocurile
îns*T2™ "f ■[SP]f1 am de Ioc Nu le ve deam
noaptea, £ o *T r*[g]■ Ş1 SUnetul arela Pătrundeaîn mine
pînă hnois^lTi Ş1 ^â Şl SPeda_ Noaplca Se9uzeau

.ia ia noi stiigutele lor. Mamei nu-i

plăcea.

AhDe nu le-aş mai auzi !

^.,,,îCUm-° ,ducem la cimitir pe mama, s-o

îngropăm De

n-o'^i-T'iudl^N63^ ° Si1°1t audă glasul

bufniţelor.' Ba

■ »-' • ' ^ Saauda glasul bufniţelor, cumn-o să

mau',cT' ® Mamaamuritşimorţii „„

î!?* st!" « că morţii nu mai aud , poate

c y'de ţarina morţilor. Nu ştim nimic desnre t-ea ce este şi ceea ce nu este *dincolo.* Nimic. Nimic. Tu-tu-tu... Tu-ru-tu-tu...

Poate ştie Kire, Nu ştie. Poate ştie goarna lui Kire,' care a fost cîndva a lui Diş şi care e mai vîrstnică şi decît Kire şi decît Diş, goarna care, cu sunetele ei, a împins atîţia bărbaţi în fioare la moarte. Aş ! Nici goarna asta nu ştie nimic.

— Tu-tu-tu... Tu-ru-tu-tu...

Pe noi goarna nu ne mînă la

moarte, ne mînă însă într-o tot mai adîncă tristețe.

— Tu-tu-tu...

Către moarte mergem singuri, vrem sau nu vrem. Cu fiecare clipă care trece ne apropiem tot mai mult de moarte, ne apropiem tot mai mult de marginea vieții.

Din glasurile care au început s-o jelească iarăşi pe mama desluşesc glasul, ajuns siteav, al soră-mi Stela :

— Mamă, mamă, dacă-1 întîlneşti pe Florică-al meu, să-l întrebi, mamă, de ce-a murit şi m-a lăsat pe mine cu patru fete pe cap. Cum o să le cresc eu, mamă, şi cu ce-o să le cresc, mamă.

îmi aud şi numele meu strigat. N-am murit, dar îmi aud numele strigat printre numele morților noştri şi printre numele morților altora. De altfel, aici şi acum numele morților se

amestecă în mod obişnuit cu numele viilor. Toţi avem o singură viaţă şi o singură moarte, deşi unii spun : „O viaţă şi cu-a morţii două“. Viaţa pe care ne-o dă moartea nu e viaţă. Soră-mea Evanghelina îmi rosteşte numele :

— Am început să orbesc, Zăricuţă, cum o să trăiesa eu oarbă, Zăricuţă...

Celelalte surori îşi jelesc şi ele copiii pierduţi.

— Ionele... Ionele... Vine bunica la tine să-ţi aducă' lacrimile mele, Ionele, că erai ca o floare, Ionele, şi te-au călcat caii în picioare, Ionele, şi-ai murit, Ionele.

încerc să-mi aduc aminte întîmplarea cu Ionel, care a murit călcat în picioare de cai. Mintea mi-e prea ostenită. Nu ştiu cînd s-a născut Ionel şi nici cînd a murit, de fapt nu ştiu cine a fost Ionel. în schimb îmi

aduc numai- decît aminte cine a fost Vasile, prietenul meu Vasile
Meca. L-a trîntit calul, l-a călcat în picioare, i-a rup gîtul, l-a omorît.

Mergem spre cimitir. Mergem încet, ca după mor"

(Intr-o zi, poate mai tîrziu, spre toamnă, am să m întorc în sat, să văd cimitirul şi să caut crucile prietenilo mei care au murit, dac-or mai avea cruci. Crucile de lem putrezesc repede.)

— Ionele... Ionele... Vine bunica la tine. Să-i ieşi î cale, Ionele, că-ți aduce lacrimile mele...

Morții nu duc cu ei *dincolo* nimic, nici măcar lacrim[1] Au ochii uscați.

Ziua^ e^ în scădere. Soarele ne lumnează încă feței Mai e pînă să apună. Ii luminează şi mamei fața. Dintr- dată gîndesc : *Ziua de astăzi e cea din urmă în care soa rele îi mai*

luminează mamei fața. Cea din urmă. După c o s-o îngropăm, nici soarele n-o s-o mai lumineze p mama şi nici mama n-o să mai vadă lumina soarelui. Ce din urmă zi... Cel din urmă ceas... Cea din urmă secundă..

— Tu-tu-tu. Tu-ru-tu-tu...

Kire... Mereu Kire şi mereu goarna care acum e a lu Kire, dar care altădată a fost a lui Diş.

Veteranul îşi petrecea ziua şi noaptea la circiumă. Be pe datorie țuică, rachiu, drojdioară.

— Dă-mi să beau, Tomo.

— Ai bani ?

— N-am, dar mîine-poimîine moare un om în sat, î cînt cu goarna, cîştig cîțiva gologani, viu şi-ți plătes ce-am băut.

— Şi dacă nu moare ?

— Moare, cum să nu moară ? !

Trece rar săptămînă fără să moară

careva.

Ajungem în dreptul casei lui Floroiu, casă care desparte satul de cimitir, sau care nu desparte nimic. Satul de deasupra, cu oameni vii, e aproape lipit de satul de dedesubt, cu satul morților noştri, cu satul în care după ce vom muri ne vom muta cu4oții... *Cu toții...*

Deşi, de cînd am plecat de la noi de acasă, am mers cu toții încet, încet, ca după mort, am ajuns la cimitir.,.
Orieît am merge, tot ajungem **la** cimitir. Hei ! Asta e. Nu. Mai e şi altceva.

Mă uit în sus. Partea dinspre răsărit a cerului s-a acoperit de nori, dar norii sînt rari şi alburii, n-o să plouă. Aş fi fost şi mai îndurerat dacă trupul mamei s-ar fi pogorît în pămînt ud de ploaie.

— Parcă nu e totuna.

— S-ar putea să nu fie.

Pămîntul în care ne îngropăm morții, la noi, la Omida, c pietros. Pe sub sicriele morților noștri mustește apa și curge în fire subțiri spre Călmățuiul de care cimitirul e despărțit numai de șosea, o șosea îngustă, plină iarna de zăpadă și de noroi, iar vara de praf. Acum e către toamnă. Șoseaua e plină de praf. Abia acum bag **de** seamă că toți sîntem plini de praf, că întregul alai care urmează sicriul mamei se mișcă înfășurat **într-un** nor de praf des și gălbui.

Pe obrazul mort și vînăt al mamei, pe ochii ei reci, închiși, s-a așezat un strat subțire de pulbere gălbuie, alburie. Mama va intra în pămînt cu această pulbere pe obraz, ea, căreia îi plăcea atît **de** mult să **fie** totdeauna curată ca o floare. E gătită **și** dichisită în sicriul ei îmbrăcat în chimbrică

neagră : eimber negru, cămaşă albă, scrobită, ghiurt negru, fustă neagră, poştali negri. Toate cumpărate de mult, încă din tinereţe — nu se ştie cînd vine moartea, dar cînd vine, trebuie să te găsească gata— neîmbrăcate niciodată şi **păstrate în lacră, cu steble de busuioc, pentru** înmormîntare.

Cu o zi numai înainte de a muri, glumind, mama i-a spus soră-mi Evanghelina :

— O să mor. Şi-o să mă îmbrăcaţi toată în negru. Bărbatul meu dintîi nici n-o să mă mai recunoască.

— Aş ! O să te recunoască de la întîia ochire.

— După ce ?

— După obraz, după ochi, după mers, după tot. Tu nu te-ai **asemuit cu** nici **o altă** femeie **pe lume. Tu, mamă,** tu ai fast totdeauna tu.

. . ^ata 5 tlc că această femeie a lui, care

i-a născut- î-a crescut o sumedenie de copii, şi care a muncit de s- sPetit aiaturi de ei, intr-adevăr, nu s-a asemui! cu ni o alta itîmeie de pe lume, cu ochii ei adînci, cu mijloc-', ei subţire, cu mîinile ei frumoase, harnice, care parcă n: aveau niciodată somn, care parcă nu dormeau niciodat Niciodata...

Cît au fost vii mîinile mamei nu s-au odihnit niciodat Acum, moarte, mîinile mamei nu vor mai munci. Se v odihni. Vor deveni ţărînă şi, în sfîrşit, se vor' odihni *Dar de unde ştim noi că ţărînă se odihneşte ?* Din ţărm răsare iarba şi răsar tulpinele fiorilor, tulpinele florile şi tulpinele arborilor. Trupul mamei o să se schimbe î' plop, trunchi drept şi subţire, mereu legănat, frunz argintii mereu neliniştite... *mereu neliniştite.* Aşa au fos zilele mamei. Aşa au fost nopţile

mamei, neliniştite s chinuite... '
'

— Tu-tu-tu... Tu-tu-ru-tu-tu...

Apoi clopotele vechi, mici şi cu glasuri subţiri al' bisericii de lemn : ding-ding...

Sunetele se izbele între ele, se împletesc, se înalţ spre slavj, ca o scară de argint. Poate că pe această scar nevăzută, de noi, văzută numai de ea, urcă mama la cer,, inguia . Nu. Totdeauna a fost singură şi totdeauna ă «vut teamă de singurătate.

Doamne miluieşte... Doamne miluieşte... Doamn miluieşte...

Doi îngeri o ţin pe mama de subţiori — unul din dreapta, altul din stingă — dar n-o urcă la cer. O ţin în văzduh, deasupra cimitirului. Acum în cimitir sînt oouă Marii, una învestmîntată în alb, ca o mireasă — mama n-a fost niciodată mireasă, n-a făcut nuntă nici cu întîiul ei

bărbat,.mei cu. al doilea — tînără şi frumoasă, care pluteşte ca un abur alburiu în văzduh, şi alta moartă moartă .şi învestmîntată în negru, în sicriu. Măria cea din văzduh se uită cu ochi mari, miraţi, la Măria cea moartă, la Măi ia clin sicriu. Priveşte şi întreabă îngerii care o ţin de subţiori ;

— Oare aceea sînt eu ?

— Tu eşti, Mărio.

— Ce tare am îmbătrînit ! Am îmbătrînit şi nu :,.liu cînd.

— Nimeni nu-şi dă seama cînd şi cum îmbătrîneşte, IVI i! ri o.

Pier nălucirile. într-o clipă au venit, într-o clipă JIU pierit, ca să revină.

Călcăm încet iarba care a început să se vestejească, larb'i cimitirului. Ne strecurăm pe poteci

înguste printre • n uci, printre morminte vechi şi morminte noi.

Mama ne priveşte de acolo, de sus. Se-ntreabă de

o plîngem. Şi se simte uşoară ca un fum, ca un abur, uşoară, uşoară...

Ostenesc îngerii s-o tot țină de subțiori. Întoarce unul <lin ei capul, face un semn, cheamă un nor. Norul chemat; vine. Se asemuie eu o corabie eu pînze. Se urcă mama în corabie. Corabia are pînzele întinse, se clatină uşor, se clatină uşor, dar nu pleacă, nici spre răsărit, nici spre apus nu pleacă, nici spre miazăzi, nici spre miazănoapte nu pleacă. Corabia are o fereastră. Apare fața mamei la fereastră. Apare fața mamei la fereastră, se uită la noi. Se întristează obrazul mamei. Privindu-

ne pe noi şi privindu-şi obrazul din sicriu se întristează.

— Mamă, mamă, ce ne facem noi fără tine, mamă ?

Costandina se vaită. Face pe nenorocita, pe ostenita de atîta durere sfîşietoare. Tata se uită spre eş cu mînie,

— Costandina... Tot nebună a rămas, cum o ştiam,

— Tu-tu-tu... Tu-tu-ru-tu-tu...

Acum toate surorile o jelesc pe mama. Toate femeile din alai îşi jelesc morţii. Unele plîng cu lacrimi, cu lacrimi adevărate. Altele au ochii uscaţi şi se văietă numai aşa, ca să se vaiete. Morţii lor au murit de mult, durerea pierderii lor s-a stins de mult şi numai amintirea a rămas, vagă şi aceea, ştearsă şi aceea cu totul sau aproape cu totul.

Dacă m-aş duce la Ciocoşa şi aş întreba-o ce culoare ■aveau ochii bărbatului ei, răposat cu mai bine de treizeci de ani în urmă. mi-ar spune :

— Albaştri, ba nu... verzi... Ia... ia... stai nițel... Pa erau căprui.

Asta n-o împiedică să se vaiete şi să-şi strige om omul care a fost şi care acum nu mai este.

— Stoiane, Stoiane, cui m-ai lăsat tu, Stoiane...

Multora a lăsat-o Stoian Conci, tuturor celor care
dorit-o, ba chiar şi celor ce n-au
dorit-o, însă pe care i dorit ea,
Ciocoşa, voinica şi osoasa Ciocoşa
Conci,

Bucuroşi că au ajuns lingă groapă — toți morții s" grei sau aşa li se pare celor ce-i duc pe umeri —

cei pai bărbaţi pun jos sicriul, curmeziş, peste alte morminte. I viaţă — mă gîndesc la viaţa celor vii — înghesuiala mare, în cimitire însă înghesuiala e şi mai mare, d morţii nu mănîncă nimic ci, dimpotrivă, sînt mîncaţi ei pămînt, schimbaţi pînă la urmă în pămînt.

Ochii mamei s-au scufundat cu totul în orbite, ca cum s-ar fi topit. Peste ei şi peste genele-i lungi s-a aşs zat un strat de pulbere. Buzele îi sînt aproape negr Groapa căptuşită cu cărămidă nearsă şi cu boltă e gata Se asemuie cu un mare cuptor de copt pîini, cu un cupt- de brutărie de ţară.

Clopotele :

Dang-dang-dang... ding-ding-ding...

De obicei li se sună cu goarna numai bărbaţilor car< au trecut prin armată. Din moşi-strămoşi aşa e

obiceiul le. noi, la Omida, pe lunga, îngusta şi săraca Vale a Călmă- ţuiului. Mama a născut o sumedenie de copii : cu întîiul' ei bărbat — de care n-a avut parte, i l-a luat repede; moartea, aceeaşi moarte care acum a luat-o pe ea — a născut-o pe dida Evanghelina şi pe nenea Ion. Cu tata, pe Riţa şi pe Alexe, cel care a trăit numai şapte zile, pe Rada şi pe mine, pe Elisabeta, pe Ştefan şi pe Stela. Nu i-a născut ea, dar i-a crescut un timp pe copiii cîştigaţi de tata cu Dumitra, întîia lui nevastă. Să naşti atîţia copii, să-i creşti, să-i porţi la început la sîn şi apoi să-i ţii, cum ţine cloşca puii, pe lîngă tine, e mai greu, poate, decît trei- patru ani de militărie. Aşa a gîndit Kire şi de aceea a vmit la inmormin ta rea mamei cu goarna. Şi tot aşa au mai gîndit şi alţii.

__ Tu-tu-tu... Tu-ru-tu-tu... Tu-

tu... , „ ,

Toată lumea care a ținut s-o petreacă pe mama pina la cimitir se înghesuie în jurul mormîntului proaspat car MC asemuie cu un cuptor de brutărie, şi m care y.ală mama, cu sicriul ei, pentru a se Pentr'u a putrezi - cu ochi cu tot, cu buze cu totcuobrazcu t n. mîini cu tot, cu pintecul in care ne-a™ brațele în care ne-a leganat şi cu sinu
^ _ta deveni
cu umerii pe care ne-a purtat, cu tot , p țarină.

Tu-tu-tu... Tu-ru-tu-tu...

Părintele Teofil ii spune lui Kire : __

__ Destul, mai avem de cîntat rugăciuni.

"We seară, în fiecare nc^pte
Preoții își încep - pentru a
cita oaia azi ? - îu^aciu

nile 1_ Doamne miluieşte... Doamne miluieşte... Doamne

Cădelnițele zornăie.
Luminările ard. Miroase a pămînt uscS*a SŞ opaptâ, a ceară topită, arsă, miroase a mort,

mU £Tttmp oe'preoții își rostesc rugăciunile scurte surorile
se p'SeS asupra sicriului, îi sărutămamei
reci, ochii stinşi, secați, obrajii care au şi început sa d

^BufSțele cobesc a rău. Dar ce a fost rău Pnite fi ceva mai rău

decît moartea ? Tata da lumea m
lături îşi face loc cu greu,
îngenunche şi iarăşi o saruța p ¥
care acum e moartă şi pe care
peste cîteva
minute o s-o şi îngropăm — cum n-a sărutat-o niciodată..;' niciodată... Ochii îi înoată în lacrimi; Rosteşte cu glasul'. pierdut :

— Mărio, Mărio, ce mult te-am iubit eu pe tine !...; Nu numai ochii.

îi pling. Parcă i-ar plînge întregul trup. Se ridică repede, se mai uită o dată 3a mama, o' soarbe cu ochii, icneşte. Nenea Sorean îl apucă de braț şi-l trage deoparte. îi sărutăm şi noi mamei — noi, feciorii ei — ochii, buzele, obrajii, mîinile. -

Acum pe trupul mamei, pe obrajii ei, pe mîinile ei umblă o sumedenie de furnici, galbene, negre, roşcate,:' roşii.

Iar pe deasupra trupului ei mort zboai’ă albine. Unele sug sucul florilor din sicriul mamei.

— Să-i fie țărînă uşoară !

Careva spune :

— Gata.

Ding-ding-ding...

—- Tu-tu-ru...

Plecăm. Surorile jelesc.

— Mamă... Mamă... Mamă...

Kire mai sună o dată cu goarna.

Nepotul Stănică şi alții coboară sicriul, îi pun capacul,
îl potrivesc şi-l împing uşurel-uşurel sub bolta de cărămizi nearse. Furnicile şi albinele vor rămîne în mormîntul mamei. Poate furnicile vor găsi scăpare, dar albinele...

Cu o clipă înainte ca Stănică să zidească intrarea, se aude vocea soră-mi Elisabeta :

— Oasele... Ați uitat oasele...

— Ce oase ?

— Oasele lui Alexe şi oasele Radei. Şi oasele bunicului...

Oasele bunicului ! Aud. Şi mi se pare că mă aflu în mijlocul unor vîlvătăi de flăcări uriaşe.

Aude şi tata. Aude şi frate-meu Ion şi frate-meu Ştefan. Tata îşi muşcă buzele pînă la sînge. îi spun tatei :

-— Du-te cu ei. Vă ajung din urmă.

Nu-mi cere nimeni nici o lămurire. Mă întorc îndărăt. N-o mai văd pe mama. I-au acoperit fața cu capacul sieriu-

lui Au împins sicriul în mormînt. Alături de groapa trei iăkTede oase: oasele subțiri şi fragUe-al fratelui meu Alexe, care a trăit numai şapte zile. Şi cumiul a.b, cît o tărtăcuță al aceluiaşi Alexe.

(Dacă ar f.i Jxait ar fi acum lîngă mine.) Şi alături, altă grămajoara de oase oasele soră-mi Rada, mai mari decît ale lui iUext, şi hnc ei albă, ca de var. Mi se spusese c-a fost imputata m eît cu alice. Se poate. Dar atunci cine i-a ciuruit capul .

’Costandina, ca şi cum s-ar fi aşteptat la aşa ceva, vine cu o sticlă plină — cine ştie cum o fi păstrat-o . _ Şi s peşte oasele lui Alexe cu vin, stropeşte oasele Radei cu \ in.

’— Dumnezeu să-i ierte...

— Dumnezeu să-i ierte... w ^

Si “mică ia oasele şi hîrca lui Alexe şi le aşeaza m moi - mîni peste capacul sicriului în care, moarta, sta înțepenită marna. Tot acolo, în cealaltă parte, aşeaza oasele şi hnca

îtâ’dl'Gi •

___ AU u>lat oasele bunicului.

— Nu le-am uitat, dar nu ştiu unde sa le mai pun,
spune nepotul Stănică.

— Lingă sicriul Măriei. .
.

Oasele bunicului zac în iarbă. Sînt gălbui. Coasitle.

Scăfîrlia. Mîinile. Picioarele... p •k•

I-a mai rămas ceva vm m sticla. Costandma zice .

— Dumnezeu să le primească la toţi. _ . .....-

Duce sticla_ la gură şi bea tot ce mai rămăsese. Pe urmă zice iarăşi :

— Dumnezeu să le p'nmeasca la toţi.

— Mai ai vin, Costandino ?

Oasele bunicului sînt aşezate lîngă sicriul mamei fără a mai fi stropite cu vin. Careva zice glumeţ :

___O să le stropim cînd o să mai îngropaţi aci pe careva dintre voi...

Careva dintre voi", adică din familia noastră. _ ; Tata şi cu ceilalţi fraţi mă aşteaptă afara dm cimitir, în şosea. îl întreb :

— Mergem acasă ?

IA

— N-aş fi în stare să îndur.

— Atunci să mergem la circiumă, îi propun, e Ia doi paşi, să mergem la circiumă şi să ne îmbătăm. Să bem pînă ne-om bea minţile şi să uităm totul.

— Nu, spune tata, răposata nu m-a văzut niciodată beat, cît a trăit. De ce m-ar vedea tocmai acum ? Nici pe voi nu v-a văzut ameţiţi de băutură.

— Morţii nu văd. După ce mor oamenii nu mai văd.

— De unde ştii tu că morţii nu văd ?

— Dacă le-au murit ochii

Dar sufletul... Sufletul are şi el ochi... ochi care nu mor... ochi care nu putrezesc.

Lui frate-meu Ion adventistul nu-i place schimbul de vorbe dintre mine şi tata. Frate-meu Ştefan plînge. încă nu

i-a secat izvorul lacrimilor. Lumea începe să iasă din cimitir. Oamenii ne ocolesc. Urcă terasamentul căii ferate.

O iau spre casa noastră. Pe calea ferată drumul de la cimitir şi pînă la noi e mai scurt. Acolo femeile rămase acasă au întins masa plină de belşug, cum a vrut mama.

-— Să mergem la vie, spune tata, să mergem la vie şi să rămînem acolo, pînă mănîncă oaspeţii. M-am săturat de ei pînă-n gît.

Nici nu apucă sâ isprăvească tot ce are spus, cînd în spatele nostru se opreşte o căruţă. Se dă jos din ea, destul de sprintenă, mătuşa Uţupăr de la Secara. Rămasa în căruţă să tină hăţurile un bărbat mărunt/mustăcios, albit de vreme. îmi surîde :

— Cum ? Nu mă cunoşti ?

— Ba te cunosc. Eşti nenea Laurenţ. eşli nenea Lau- rent Piele.

— Am mai îmbătrînit.

Mătuşa Uţupăr nu plînge, nu se vaită, nici măcar n-are faţa tristă.

— Şi *zi* aşa, Tudore, muri Măria. îmi pare rău că n-am venit mai devreme. O vedeam şi eu cum arată moartă.

Tata tace. Tace şi se uită în jos. Mătuşa Uţupăr vorbeşte mai departe :

—. Am întîrziat. Diţa,..'

Mă speriai :

— Ce e cu Diţa ?

Mătuşa de la Secara îmi .surîde :

— Nimic, ce să fie. A născut al doisprezecelea copil.
O fată. Venise cu picioarele înainte — semn c-o să fie rea de muscă — abia am scos-o vie.

Se apropie şi mai mult de tata, vrea negreşit să i se vîre în suflet, îi spune :

— I-am spus Diţei s-o boteze pe noua născută Măria. Aici a murit o

Mărie, la Secara s-a născut alta... Roata lumii... Se-nvîrteşte... Se-nvîrteşte...

Tata o ascultă, dar e ca şi cum n-ar asculta-o. Nu spune nimic. O rog pe mătuşa Uţupăr şi-l rog şi pe nenea Lau- renţ Piele :

— Duceţi-vă la noi acasă. E praznic. Noi o să venim
mai tîrziu. înţelegeţi. ;

Mătuşa Uţupăr se urcă în căruţă şi se lipeşte de Lau- renţ al ei, ca o fată de iubitul cu care abia s-a măritat, înduioşătoare această dragoste care dăinuie de peste patruzeci de ani şi care nu se ofileşte, nu se usucă.

— Dii !

Ca si altădată, tot mătuşa Uuţupăr este aceea care mina telegarii. Căruţei îi sfîrîie roţile. Praful lăsat în urmă ne

îneacă. Urcăm pe lîngă cimitir, trecem dincolo de linia ferată, luăm în piept dealul. Poteca e îngustă. Mergem în şir, unul după altul, întîi eu, pe urmă tata, pe urmă frate-meu Ion adventistul, pe urmă fr-ate-meu Ştefan. Ar fi putut veni şi frate-meu Gheorghe. dar nu l-am chemat. Pentru o mamă vitregă ! Cu ani în urmă i s-a prăpădit şi lui nevasta. Nici nu avea treizeci de ani cînd a rămas văduv cu cinci copii mărunţi. Creşte-i, popă ! Dă-le să mănînce, spală-i, popă ! îmbracă-i, popă !

Soarele scapătă după muchea dealului de dincolo de Călmăţui. Văzduhul e roşu, roşu şi încremenit. Norii s-au destrămat, s-au topit, au pierit. Bufniţele — cinci sau şase la număr, n-am ştiut niciodată cîte sînt zboară pe deasupra capetelor noastre,

se întorc la cuiburile lor, în turla cu clopote a bisericii de lemn.

Mirişti. Şi lanuri de porumb şi lanuri de fioarea-soare- îui. Toate roatele de floarea-soarelui au fata îndreptată spre soarele care s-a rostogolit dincolo de marginea ori- zontului.

Mirosul de cimitir a rămas în urmă, Ajungem la via noastră. La capătul dinspre apus al viei, o bucată de pămînt, între vie şi şanţul pe care au crescut înalţi şi ghimpoşi salcîmii, a rămas necultivată. Iarba, prin care foiesc guşteri cu trupul de smarald şi broaşte roşcate, rîioase, s-a ridicat aproape pînă Ia brîu. O căjcăm în picioare pînă o biruim, ne aşezăm pe moale, în iarbă. Tata spune :

— Mi se pare că n-am fumat de azi-dimineaţă. De azi- dimineaţă pînă acum e mult, e tare mult. Are careva

dintre voi țigări ?

Scot un pachet din buzunar şi i-1 întind. Fumăm cu toții, în afară de frate-meu Ion adventistul, căruia legea lui nu-i îngăduie fumatul. Fumul e amar. Mi se pare că tot văzduhul e amar.

După ce isprăvim de fumat, stingem mucurile să nu ia foc iarba uscată. (Dacă iarba ar lua foc, focul s-ar întinde şi nu se ştie cine, cum şi cînd ar pune capăt prăpădului.) Lumina zilei se stinge încet, încet. Noaptea nu va fi neagră, va fi străvezie, luminată de lună ca şi noaptea care a trecut.

Mama a murit acum două zile. A murit ! Ce să facem acum? Împotriva morții, după ce moartea a venit şi a luat omul, nu mai e nimic de făcut... Nu *mai e nimic de făcui...* Frate-meu Ion adventistul îşi roade unghiile. N-a băut

nimic. N-a mîncat nimic. De ieri. Frate-meu Ştefan nu izbuteşte să se potolească, plînge înfundat. Mă mir de unde mai are atîtea lacrimi.

Deşi sintem destul de departe de cimitir, auzim bufnițele. A amurgit. A scăpătat soarele. S-a şi făcut seară. Mirosul, strugurilor care au dat în copt ! Mirosul buruienilor care au început să se veştejească şi să se usuce ! Mirosul pămîntului sănătos ! (Toți vom deveni cîndva pămînt. Pămînt sănătos.)

Dang-dang-dang... ding-ding... ^
_

Pe mama, care a murit acum doua zile, am-ingro- i>at-o. Acum cîteva ceasuri am îngropat-o. In_ coaja pa- rnîntuluî pe care a trăit şi s-a **chinuit am** îngropa o. In coaja pămîntului pe care noi vom trăi... Cît

vom mai trai... Pămînt din pămînt. Pămînt în pămînt...

Clopotele sună a mort. Bat a mort. Pentru morțu care au fost îngropați nu mai sună clopotele. Clopotele suna pentru morții care aşteaptă sâ fie îngropați.

— Ce s-a întîmplat ?

— Nimic, ce să se întîmple. A mai murit cineva m

.sat.

___ Cine ? -

Tata se ridică, îsi descheie cămaşa la gît, larg,, de parca pînă acuma l-ar fi strîns şi nu i-ar fi mgaduit . a res-oire în voie. Pleacă. Mă iau dupa el._ Nu ştiu de ce, dai mi-e grozav de frică să-l las singur. II apuc de mina şi-1

i„Lcb gă culeg cițiva struguri copți

să-i mîncam ?

Poale ne-am mai linişti.

———

îsi scoate uşor mîna din mîna mea, se întoarce se duce lîngă alde frate-meu, se lungeşte îaraşi m uiiba si-i întreabă : ■„

— Nu cumva ştiţi cine a. mai murit m sat . Clopotele bat a mort proaspăt. ,vnn)id,.i

_ Nu stim, îi răspunde irate-meu Ion adventistul,

nu ştim, dar dacă vrei să afli, mă reped pina-n sat, m

treb şi mă-ntorc într-o goană. rM•mmră

— Nu trebuie sa te osteneşti, spune tata. Ciedeam ca

ştiţi. Dacă nu ştiţi, nu ştiţi. Hihnite-

La numai cîţiva paşi de ci aleg struguii pe dibui]ea şi pe gustatelea,

mă duc, îl imbn pe tata . . . . . .

— Mănîncă. Sînt cîteva zile de cînd nu te-ai hramt. Ia un strugure. Ia cîte un bob. îl duce **la** gura. 11 spar„e.

îl înghite. , _,

— E dulce, spune, **roşioara** asta e mai dulce decît

oricare alt strugure.

Clopotul din sat sună iar rar şi jalnic, sună a mort, a mort proaspăt. Tata tresare. Şi iarăşi ne întreabă, deşi ştie că n-o să-i dăm nici un răspuns :

— Cine-o mai fi murit ? A ? Cine-o mai fi murit ?

A răsărit luna, o lună mare, rotundă. La început e roşcată. Cu cît se înalţă, cu atît devine mai galbenă. **Pe** drumul de la capătul viei trece un om. Merge singur prin praful adînc al drumului de cîmp.

Merge singur şi ca **să** nu i se pară că merge singur noaptea pe cîmp fluieră. îi ies în faţă. Mă vede, se opreşte, ridică ciomagul. Spune totuşi

— Bună seara.

Abia cînd îi răspund mă recunoaşte. Rîde,

— Era cît pe-aci să te pocnesc.

Ar trebui să rîd şi eu, dar nu pot să rîd,. Mă întreabă ;

— Eşti singur ?

— Nu, nu sînt singur.

— Îmi închipui. Cu nenea Tudor,

— Şi cu alde frate-meu.

Tac. Tace şi el.

. — Vino în vie, îl poftesc, vino în vie '**să mîncăm** struguri.

— • Viu, **dacă** mă-pofteşti, **viu cu dragă** inimă, **deşi** sînt sătul. Am mîncat şi-am băut la pomana dadii Măria. Toată lumea a mîncat şi-a băut pînă s-a săturat. De multă **vreme** nu s-a mai văzut la noi în sat un asemenea praz-

nic. Unii ajunseseră să se creadă la nuntă. Beau şi chiuiau., **/jBşau** şi chiuiau...

A venit după mine în vie. I-a dat bună seara tatii, le-a dat bună seara la alde frate-meu. Ştefan care vine mult mai des decît mine pe acasă şi cunoaşte pe toată lumea, îl întreabă :

— Nene Citică, nu ştii dumneata, cine a murit th sat ?

Cîtică rîde :

— Ştiu, cum să nu ştiu ? !

Cîtică e unul din pîndarii **satului.** Păzeşte viile şi recoltele de furi şi primeşte plată de la săteni.

— A murit Toma Ursu.

— Mai trăia ? îl credeam mort de mult.

— Mulţi îl credeau mort, dar omul trăia. Avea peste nouăzeci de ani, trăia şi-ar mai fi trăit cine ştie cît, dacă...

Pîndarul intră în vie, rupe un

strugure, se întoarce şi se apucă să-l ciugulească bob cu bob. După ce a mîncat cîteva boabe, tata pune strugurele în iarbă, mai la o parte.

— Ştiţi că bătrînul trăia la nepotu-său, la Guţă Ursu, că altul n-avea. I-a dat casa, pămîntul, carul şi plugul, boii şi caii, tot dichisul pentru ca Guţă să-l întreţină pînă la moarte. înţelegerea a avut loc cînd Toma Ursu trecuse de şaizeci de ani. Cine putea să bănuie că omul va trăi chiar atît de mult ? S-a prostit de bătrîneţe. Uneori cunoaşte omul care vine să stea de vorbă, alteori nu-1 cunoaşte. Dar -— şi aici e clenciul — de mîncat, mănîncă. Cere mîncare şi dacă nu se satură mai cere, iar dacă nu i se dă se duce pe la vecini şi cerşeşte, ca să-şi facă nepotul de rîs. Aşa s-a petrecut şi astăzi la prînz. Toma a fost prins de nepot cerşind, adus acasă şi

băgat într-o odaie. Aci i-a legat mîinile şi picioarele şi s-a apucat să-l bată cu pumnii în cap. Şi l-a bătut, l-a bătut pînă l-a omorît. Copiii lui Guţă, care ascultau pe la ferestre, s-au speriat şi au început să ţipe :

— Săriţi, tata l-a omorît pe străbunicul.

Au sărit vecinii, însă era prea tîrziu. Au venit şi jan-; darmii.

— De ce l-ai omorît, mă ?

— Mînca... Mînca prea mult şi nu mai aveam de unde să-i dau.

Am trecut şi eu pe la poartă. L-am _ văzut pe Guţă Ursu legat. Plîngea.

Acum e tîrziu. Clopotul nu mai sună. O să sune mîine dimineaţă. Tata ne întreabă :

— Credeţi că oamenii... oamenii aceia care se găsesc la noi acasă or fi

isprăvit masa ?

1 ’ Ii răspunse pîndarul Cîtică :

— De mîncat au isprăvit, de băut nu. Sămînță tot aduce de la circiumă damigeană după damigeană. „Beți, mă, le^ zice oamenilor, să-i fie soacră-mi țărînă uşoară, beți, că plăteşte cumnatul de la Bucureşti.“ Tu eşti cumnatul de la Bucureşti, nu ?

— Da, eu sînt.

Pindaiul îşi ia bună seara de la noi şi pleacă fluierînd mai depaite, spre măgura Gogiului. Are acolo o covercă în care se adăposteşte de ploaie si în care uneori mai duce şi muieri. îl întreb pe tata :

— Nu mai mănînci struguri ? Abia ai gustat cîteva boabe.

— Parcă am gustat fiere.

Tace. Tac şi eu. Tace şi frate-meu Ştefan. (Acum nu mai plînge, dar de ieri şi pînă azi i s-a umflat, i s-a buhăit

obrazul de atîta plîns.) Nenea Ion adventistul spune :

M-aş duce pînă acasă, să văd ce-o mai fi făeînd nevastă-mea.

Nu-i răspunde nimeni. Se întoarce spre mine si spre Ştefan :

— Aveţi voi grijă de tata.

Pleacă, li auzim paşii. Pe urmă nu-i mai auzim.

Luna urcă, urcă. Acum e galbenă. Parcă ar fi toată de aur curat. Chiar petele de pe obrazul ei par tot de aur.

Cîmpul îşi trăieşte viaţa lui. Vîntul adie. Arborii îşi leagănă ramurile, vîrf urile, îşi clatină frunzele,, foşnesc. Lanurile de porumb, adevărate păduri, îşi sună foile care au dat în galben şi care au prins să se usuce. Nechează undeva pe mirişti nişte cai aduşi la păscut. Spre gară pocnesc de două-trei ori puşti. (S-au îmbătat jandarmii la circiuma lui Bucurescu şi trag în lună.)

Prin iarba din jurul nostru se strecoară guşteri, gîze, gîndaci. Oare cînd doarme cîmpul ? Niciodată... Niciodată... Niciodată...

— Niciodată n-am s-o mai văd, niciodată. A murit. Şi astăzi, spre seară, am îngropat-o. Au vîr-ît-o în cuptorul acela de cărămidă zidit de Stănică. Peste sicriul ei au pus oasele lui Alexe şi oasele Radei. Alături, oasele latei, ©e-a mai rămas din el. Nu e singură, dar eu n-am .s-c» mai văd niciodată.

—- Ai să te uiţi la fotografia ei, îi spun, ai să te uiţi la fotografia ei şi-ai s-o vezi de parcă ar fi aievea.

Tata tace. Nu înţeleg de ce tace tocmai acum, cînd *eu i-am ciut o nădejde.* Vorbeşte frate-meu Ştefan, încet, încet de tot vorbeşte şi parcă plin de ruşine :

' Mama nu s-a fotografiat

niciodată. O să-i păstrăm chipul în amintire atît cît o să putem să i-1 păstrăm. Pe iirraâ... iar îl îneacă plînsul — pe urmă o s-o uităm.
I o ți oamenii îşi uită morții. De ce nu i-am uita si noi pe ai noştri ?

Vine o pală de vînt, îndoaie arborii, aleargă mai departe. In urma ei altă pală vine, altă pală şi altă pală. Dacă ne-am afla pe țărmul mării şi vîntul ar veni din larg, cum vine aici, din largul cîmpului, marea ar fi plină tio valuri.

Zăricuță, să vii odată acasă, să mă iei şi pe mine şi să mâ duci cu trenul la mare, *să văd şi eu cum e marea.*

Altadată îmi cerea s-o duc să vadă cum sînt munții. Văzuse Oltul, văzuse Dunărea, dar nici marea n-o văzuse, nici munții nu-i văzuse.

O sâ te duc, mamă, o să te duc să vezi marea, o să te duc- să vezi

munţii, o să te duc pretutindeni.

Stam în bătătură sub duzi şi vorbeam. Era trasă la lata şi i se topea carne-a, i se subţiau mîinile, i se subţia şi i se scurta într-una firul vieţii. N-am dus-o la mare. N-am dus-o la munte. N-am dus-o nicăieri. S-a născut; la Cîrlomanu, pe Călmăţui, a trăit cu înlîiui ei bărbat doi ani la Stânicuţ, pe Călmăţui, şi apoi tot restul vieţii ei aici, la Omida, tot pe Călmăţui. A văzut o dată Oltul şi o
o dată sau de două ori Dunărea. S-a dus de trei sau de patru ori la Turnu să se caute la doctori şi de *m?':* multe ori la Ruşii de Vede, la fratele ei, unchiul Tone, şi după moartea acestuia la copiii unchiului Tone. A mai văzut padu.rea de la Vodă Carol, crîngul de la Saiele, dumbrava de la Adîncata, în drum spre Ruşi, A mai

văzut; în fiecare

miâ?ecSecâTaP«e «rUl * <•““*» # ^cala de

p*. «. Zărkută' ™*> mare-, vad ^

ESSsSprS,"
n-am dus-o nicăieri. , n a™0săvadămunţii.
foi “rate îifmii" rleg
slmpri- Rue <*«™
carejmiirită limbai «no.
Sa ma duci, Zăricuţă, să-mi
arăţi..

WeXiIlSi«Cs-Ui' T CU “~a "W -te» din OM*.

na,se şi pe mine cînd fusesem bolna™^86' m& lndem~
în IaeJ CU m3ama'" Taci cu mama... Taei cu mama

^■^ASEMisr.» *»**
Dm SâScTr--Tad
cu mama_

« *> zahăr. Din "Kma S alM.
Şi nimic mai mult. Iar din Scul Î^TV®
£SL*** Mmi«* *»3««W taciT g£

poteca intii, apoi aceiaşi paşi îi auzim apropiindu-se de pe drumul prafos care trece pe lîngă şSntSl *t la JpăZ*

Bs s

vi s-olăcuUete^' nU beaU-" Vl J'am adus vouă_ Poate

vlvaT™' apr0ape « un S%tsS

— Nu vă supărați... Am crezut... Am crezut ci vi <? « i. făcut sete. Eu m-am repezit pînă acasă ^nt™ că m!

Am hTf mînCat nimic' dar mi s-> făcu* sete

Am băut aproape o ciutură de apă. Vouă v-am adus vin

V-am adus țuică. Poate vi s-o fi făcut sete.

Piciul %StWpU+ Vin Şi o bGa pînă la cea
urmi .Şopteşte':" pe
iaw,a> Pune mîna sub cap,

Adrarm^îf Ca?Ul Gl0ZaV mă doare băieți.

«lînc. Frate-meu^" ™ln«S

*

— Ce mai era pe acasă ?
, — Bine, *ce* să fie. Oaspeții ai;
băut, au mîncat i-i
apucat.somnul, 5-au dus în
curte și s-a culcat fiecare *nr*
unde a găsit loc.v uitai iieeart pe-

— Și alde soră-mea ?
— Sleite de osteneală.
Au să doai'mă mîine.
A venit miezul nopții. A
trecut miezul nonf ii r
„ luneca spre apus. E toată

de *ur, ,ca si   Lum
nopţii mă mai «lihneşte. Tata doarme nemiS ÎT**®
a murif? wr doOTffle, Parcă ^ fi *de* piatră. Nu oumva a munt ?
Mă apropii de el. Respiră. Mă întind ?i e™to
iarbă. Nici nu m-am întins bine, că am şi adormit. Nic n-am adormit bine, că am şi început să visez. «

Se făcea... Se făcea că murise mama şi că o ingro- pasem, ca şi pe ceilalţi morţi ai noştri, în cimitirul de 1 Umida. îndată ce o îngropasem, cimitirul se golise d oameni, nu pentru că oamenii plecaseră din cimitir. N plecase nici unul, dar în timp ce noi — noi. feciorii s' nepoţii mamei — o îngropam, sub fiecare om care s afla acolo se deschisese dintr-o dată -pămîntul şi-l în-i ghiţise. Nici unul nu strigase de spaimă, ci toţi rîscseră de mtîmplarc ca *de* o glumă.

Şi pămîntul se închisese peste ei şi peste rîsul lor. Tata, frate-meu Ion adventistul irate-meu Ştefan şi cu mine rămăsesem de'asupra, p<* coaja tare şi acoperită cu iabă aspră "a pămîntului. P mama o aşezasem în. fundul gropii, cum se aşază de obice" mortul, o acoperisem cu pămînt şi la cap îi pusesem' cuvenita cruce de lemn. Nu mai aveam ce face acolo; loate erau aşa cum trebuiau să fie după datină şi dup*' ciedinţă. fata s-a uitat la noi — avea ochii de două ori mai mari decît de obicei, dar mie acest lucru nu mi s- părut de loc ciudat •— şi ne-a spus :

Acum nu ne-a mai rămas nimic de făcut decît s mergem la pescuit.

— N-avem undiţe.

• Ba avem. Fiecare din noi are în mînă o undiţă- Am şi eu una.

Intr-adevăr, tata avea o undiță în mînă şi, de asemenea, fiecare din noi avem cîte o undiță. L-am întrebat z

—- în Călmățui pescuim ?

, — în Călmățui, mi-a răspuns tata.

. Ne-am luat după el — eu, nenea Ion adventistul şi; frate-meu^ Ştefan —- am trecut şoseaua şi cînd ne-am uitat, ce să vedem ? Călmățuiul era mai lat decît Dunărea Şi mai albastru decît albastrul cerului.

— Ce s-a întîmplat cu Călmățuiul, tată ?

~ Nimic, ce să se întîmple. *ll vedem cum a fost altă-*

Ne-am aruncat undițele în apă şi, cum le-am aruncat, (!<■ cîrligul ficcărei undițe s-a şi prins un peşte, aşa credeam noi. Am oraş undițele afară. Peştii-prinşi erau peşti, pi'şti

adevărați, dar capetele lor erau capete de oameni. IU'-am scos cîrligele din gură şi i-am pus alături, pe iarbă. Nu s-au zbătut, dar i-am auzit grăind între ei. Vorbeau '' limbă pe care n-o înțelegeam nici eu, nici frate-meu <m, nici frate-meu.Ştefan. Tata asculta. Tăcea şi asculta. Du pa ce a tăcut un timp şi i-a ascultat, tata ne-a întrebat :

— Şt iți ce spun ei ?

Nu, nu ştim, i-am răspuns.

Spun că e bine pe uscat, dar că e mai bine în apă

— Sa-i aruncăm în apă, am zis.

77 Să-i aruncăm, au răspuns alde frate-meu.

Zis si făcut. I-am aruncat în apă. S-au dus în adînc şi nu i-am mai văzut. Tata a început să plîngă.

— N-am s-o mai văd niciodată...

niciodată... Am în- fji opat-o şi n-am s-o mai văd niciodată.

Ba ai s-o vezi, zise frate-meu Ion adventistul, ai s-o vezi. chiar acum. Ia uită-te peste ape !

- ,Ne!a m (Uitat pesle 0Pe- Si"*1» văzut-o. Mama era imbiacata intr-un vestmînt albastru, larg, care o învăluia toata de la umeri pînă la călcîie. Pe cap purta (>_mai_ama alba., iar picioarele le avea desculțe. Era ținură şi frumoasa şi obrazul îi era plin de lumină. In brațe n Unea pe frate-meu Alexe şi pe umăr pe soră-mea Rada. Alexe zimoea. Zîmbea şi Rada. Tata nu s-a mirai. Nici unu! clin noi nu ne-am mirat. Mama venea pe apă. Călca pe apa aibastră a Călmățuiului cu picioarele ei desculțe, cum ar fi _ călcat pe un cîmp cu iarbă, şi nu se afunda'

•S a apropiat de noi si s-a oprit. I-a

vorbit întîi tatei :

_ Ştiu, omule, ştiu că m-ai iubit mult, ştiu bine, deşi nu mi-ai spus-o niciodată. Din prima clipă de cînd leam văzul; am ştiut-o şi pînă în ultima clipă. Am sliut-o omule am ştiut-o.

Tata se ui la la ea, se uita şi i se topeau ochii de dragoste si se uita la cei doi copii pe care îi avusese cînd va ;i care se prăpădiseră. Mama s-a uitat la frate-meu Ion.

— Te-ai făcut adventist. M-ai mîhnit, dar să ştii fiul meu, aici nu e deosebire... nici o deosebire.

Lui Ştefan i-*spus :

— Cînd te-am adus pe lume, cu chin mare te-a adus. Era cît p-aci să mor, dar am ținut la tine... A ținut la tine... şi-arn suferit îngrozitor cind, bolnavă fiin te-am dat cantoneresei, Tudoriței lui Foamete, să t crească.

Ştefan, care avea faţa buhăită de plîns, a izbucni iarăşi în lacrimi. Mama i-a mai spus : ,

— Plîngi. Lacnmile tale se vor schimba în stele Stelele nu sînt altceva decît lacrimi, lacrimi omeneşC care s-au închegat şi s-au aşezat în cer.

Mi-a fost teamă că mie nu-mi va spune nimic mama;

— Zăricuţă, să nu te mustre conştiinţa, Zăricuţă, c* nu m-ai dus să vâd lumea. Acum am văzut marea, am văzut munţii, tot pămîntul l-am văzut, Zăricuţă, şi- ‘ curînd am să văd şi cerul, cu toate stelele lui.

în timp ce mama vorbea, Alexe zîmbea şi zîmbea şi Rada. Murise împuşcată, însă nu avea nici un semn nic' la cap, nici la gît. Nici unul din noi n-am avut timp să-i spunem mamei măcar un cuvînt, unul singur. intr-'V: clipă s-a topit în văzduh. O dată cu ea

s-a topit Alexe. şi o dată cu Alexe s-a topit şi Rada.

— Ia uite-i cum dorm... Ia uite-i cum dorm...

— Dorm, de ce să nu doarmă ? ! Erau osteniți.

Vorbeşte pîndarul Cîtică şi-i răspunde frate-meu lor*
adventistul. Cuvintele lor ne-au trezit, dar ne-a trezit şi- lumina. care ne învăluie din toate părțile.

Cerul e limpede, limpede şi albastru ca inul înflorit.' Luna a pierit. Soarele se pregăteşte să răsară. Pîndarul- Cîtică mănîncă porumb copt. Mi se face poftă. 11 întreb :

— Unde ai copt porumbul ?

— Nu l-am copt eu. Nişte băieți, cu caii la păscut. : Coceau porumbi, le-am luat unul. Vrei să-ți dau jumătate ?

— Da. Mi s-a făcut pe neaşteptate

poftă, chiar pe neaşteptate.

— Toate poftele vin pe neaşteptate, spune pîndarul Cîtică, toate, mai ales cele urîte. __

Rupe în două porumbul copt şi-mi da jumatatea de care nu s-a atins cu gura.

— Mulţumesc, nene. , .• „s

— De ce-mi zici nene ? Sînt numai cu doi am m în vîrstă decît tine.

— Credeam că eşti cu mai mulţi.

Pîndarul îşi aprinde o ţigară. Pleacă,

Tata se şterge la ochi cu dosul mîinii.

— Aş fuma şi eu.

Aprindem ţigări. Fumăm. Mi se face gura punga. Frate-meu Ion adventistul, singurul dintre noi care n-a închis ochii toată noaptea, zice :

— Ar fi timpul să coborîm în sat.

Tatei i se pare că n-a înţeles. îl

întreabă :
— Ce-ai spus, Ioane ?
—- Ziceam că ar fi timpul să coborîm în sat.
— Da. spune tata, ar fi.
Stinge mucul țigării între degete. îlaruncăîniarba uscată. I se pare că nu l-a stins de tot, îl caută, îl găseşte, il lărîraă bine între degete.
Părăsim via. Pe drum întîi, pe urmă pe poteca, mer- p-em către terasamentul liniei ferate dincolo de care se află aria noastră şi casa noastră. Ne întîlnim cu nişte băieți şi cu nişte fete care se duc cu caprele la păscut. Unii. care sînt măi mărişori şi au trecut pe la şcoală, ridică pălăriile şi ne dau bună dimineața. Ceilalți, mai micuți, ne privesc cu mirare şi îşi țin degetele în guia. Ajungem la

calea ferată. Vecinul nostru Sandu (nebunul) bate saldmii, îi bate cu ciomagul şi-i înjură de marna focului. Au trecut mai mult de treizeci de am de cind face treaba asta, din zori şi pînă-n seară, tîrziu. L au căutat frații pe la toți doctorii. Nu i-au găsit leacul, ieri si alaltăieri nebunului i s-a spus să rămînă m bordei, şi a rămas. Dacă ar fi ieşit prin curte, toată lumea venita să ia parte la înmormîntarea mamei ar fi zgnt ochii la el.

De sus, de pe terasament, ne uităm la noi în arie : căruța şi caii mătuşii Uțupăr de la Secara, căruța şi caii Solîm dG la_ CîF'< ?manu>căruța ?i caiiluinen *?u PlRra«ei'a- Aveau sămai stea la noi,sărt mmgiit, sa ne ajute sa ne venim în fire.

*** Sa C()boare către casă, tata o apucă]a

slînga *p* poteca de pe terasament.

Ne luăm după el fără să-l i Jiebam unde are de gînd să meargă. Trecem du Dă u: imp pe lingă gardul dinspre linia ferată al lui Floroi lmga „al cimitirului. După aceea, Unîndu-n « Uvm a tatei>

coborîm spre sosea. Tat '°Pie jţe, întoarce capul spre noi,ne spune :

. .' . 1 mer gem să-i vedem morrnîntul. învipiad ieri nici n-am băgat de seamă cum arată.

Intrăm iarăşi în cimitir. Morrnîntul mamei era c'

ÎSrta "T31 -Că era n0U«

Ţarina de deasa»?

înfiotă s1 rîVnh 'm« de picioare desculte. Crucea iVes

3 MAR TA AT PC, ca era scris destul de clar nurael mamei . MARIA. Nu-i însemnase nimeni acolo do ctuco

S " 0t9"S> !a cei mai nici«nulnasSiiim
■ MAMA0 A» 1 •o ***«"> nk'1 numelc de
familie MARIA.... Oare nu era destul ?
. Ne rmclinăm — eu, tata, frate-meu Ştefan — si n' mchinam in fața mormîntului mamei.
Amin numele Tatâlui, al Fiului, al Sfîntului Duh,'

nu JeînchSS* l0n adventistul se înclină, dar de închinat:

soi/meTst^^ fa^0m doi_trei pa?i & ne întîlnim cu soia-mea Stela. Se duce spre gară. Are tren peste o iu-
matate de ora. Şi-a lăsat fetele — pe toate patru — în
gfija unei vecine. Cînd ne vede, începe iar să jelea-Jă
Se duce la morrnîntul mamei şi se sprijină' de cruce
întreih^m dacă te_
ntîlne^i cu Florică al meu'
„..îfp*1, mam.a> de ce~a murit şi m-a lăsat cu patru topii. Cum o sa-i cresc eu

singură, mamă ?

O lăsam s-o jelească pe mama cît o vrea. Frate-meu Ion adventistul se întoarce şi-i spune :

r, -Yezi Pierzi trenul. Dacă pierzi trenul ăsta pînă di&eara la opt nu mai trece altul.

Soră-mea Stela îşi întrerupe jelitul, iese din cimitir i,.i se îndreaptă spre gară cu paşi mărunţi şi repezi.

O apucăm spre casă . pe şoseaua pe care am adus-o Ieri pe mama la cimitir. Acum văzduhul nu mai miroase nici a tămîie, nici a luminări aprinse, nici a mort. Acum \ a/duhul miroase a pămînt uscat, crăpat, miroase a frunze care încep să se veştejească, *acum miroase a în-*

■ ■i'pul de toamnă.

-

Mergem... Mergem spre casă... Mergem spre casa în

■ ■are ne-a născut şi ne-a

crescut mama, spre casa în care afum trei zile a murit mama, spre casa din care ieri

■ lupă amiază am luat-o pe mama, am dus-o la cimitir

•i-am aşezat-o în morrnîntul acela care se asemuie cu un cuptor de brutărie.

Trebuie sa uităm... Trebuie să uităm ca să putem trăi. *Vură uitare viata este cu neputinţă.* Haaa !,.. Doi jandarmi... Sînt ani de cînd n-am mai fost pe la ţară şi n-am mai văzut jandarmi. Amîndoi — parcă ar fi gemeni — sînt înalţi, blonzi, tineri. Cizme lustruite. Carabinele pe umăr. între cizmele lustruite ale jandarmilor ,.i carabinele lor de pe umăr se află un ţăran mărunţel, uscăţiv, rupt, jerpelit, desculţ... *Desculţ şi cu capul gol.* k omul care ieri — în timp ce noi o înmormîntam pe mama —- şi-a omorît bunicul în vîrstă de peste nouăzeci

■ le ani, bătîndu-1 cu pumnii în cap. Ajung în dreptul nostru. Jandarmii se opresc, ne salută şi... ne cer ţigări.

I.c du frate-meu Ştefan.

Mă uit la ucigaş. Mă uit şi nu-i spun nimic. E numai piele şi os. Negricios. Noduros. Mărunt. îi privesc manile : oase, oase şi. vine umflate.

Văzînd că-i privesc mîinile, omul se vaită.

— Mă dor. Amîndouă mîinile mă dor. L-am bătut pe bunicul în cap. L-am bătut pînă l-am omorît. Avea capul tare.

Jandarmii fumează. Fumează şi rîd. Unul zice eă- ire celălalt :

— Auzi, mă ? Bunicu-său avea capul tare... Ha-ha !..? Tata tace. Toţi tăcem. Frate-meu Ion adventistul nu

KC stăpîneşte, îl întreabă :

— De ce ți-ai omorît, mă. Guță, **bunicul** ? Era dest de **bătrîn.** Nici nu mai avea mult de trăit.

— Mînca. Mînca mult. **Ca** un lup mînca. **Nicioda** nu se sătura. Mînca... Mînca... Nu mai aveam ce să dau să mănînce... Nouă guri în casă... Nouă şi cu a **bl** nicului zece.

— Hai ! îi spun jandarmii. Hai la gară, că pierde trenul.

Pleacă toți trei pe mijlocul şoselei. Şoseaua e plirv de praf. Nu se poale să mergi pe şosea fără să stirneş praful Nu **mai intilnim** pe nimeni. Slavă Domnului r **nu** mai intilnim pe nimeni. Ajungem acasă. Clopoțel bisericii din apropiere, care acum sînt trase pentru **no** J **mort.** ne sparg urechile. Uităm că mama a murit. Uită că am **^îngropat-o.** O căutăm prin casă. Prin arie o cău **tăm.** N-o găsim. **In** schimb, dăm peste mătuşa Uțupăr

— Tudore, Tudore, ai rămas fără Maria, Tudore.

Tata taee. Se uită la rubedeniile care încă n-au pleca
şi tace. Mătuşa Ciurea.,. Nenea Sorean... Această nelip sită mătuşă Uţupăr, care acum a îmbătrînit de tot, c Laurenţ. al ei !

Stăm în bătătură, sub duzi. Mesele la care au mînca** oaspeţii noştri aseară sînt încă întinse, dar nu se **mai**[1] vede **urmă-** de mîncare sau de băutură. Sub mese şi sub, scaune, furnici, o sumedenie de furnici alergînd năuc? după **fărîmituri. Nu mai** sînt **fărîmituri.** Soră-mea **Eli**sabeta şi cumnată-mea Olenca au spălat cu apă caldă' mesele, au adunat şi-au îndepărtat fărîmiturile, au stropit şi **au** măturat întreaga curte din faţa casei. Prin duzi, ale căror crengi se clatină

uşor deasupra noastră, zum- 2ăie albine. Pămîntul e plin de furnici. Văzduhul e **plin**' de-albine. Dar unde am mai văzut eu atîtea furnici **şi** atitea albine ?

Ne aşezăm pe nişte scaune, sub duzi. După ce ne aşezăm, băgăm de seamă că ne aflăm chiar pe locul unde se odihnea ieri mama în sicriul ei îmbrăcat cu **chimbrică** neagră.

■— Să ne mutăm,..

Dar unde să ne mutăm ? Bucata asta de pămînt, din fata casei, neagră, aspră, uscată de soare, a fost — şi continuă să fie — amestecată în viața noastră, *una cu mata noastră.* Aici au trăit, aici au iubit, aici au urît străbunicii şi străbunicele, bunicii şi bunicele, mama şi tata. Aici ne-am născut şi am. crescut noi, copiii, lui ‘Tudor şi ai Măriei. Aici am bolit, aici ne-am. însănătoşit, de aici am plecat,

aici ne-am întors.

Ne-am întors ! Nu. Nu ne-sam întors. Am venit pentru două-trei zile s-o îngropăm pe mama. Pe urmă vom pleca fiecare la treburile de care abia ne-am rupt.

Mătuşa Ciurea, pe care tata abia o îngăduie prin apropierea lui, se chiorăşte la noi. Nenea Sorean s-a tras mai la o parte cu cumnatu-meu Sămînţă. Vorbesc între ei pe şoptite şi se cinstesc cu ţuică. Cumnatu-meu e *dres* bine. Acum se *drege* nenea Sorean.

Surorile tatei — cinci sau şase, dacă nu cumva mai multe — sînt toate bătrîne, uscate, mărunţele. Sfioase, s-au pierdut în mulţimea din casă şi din jurul casei noastre. Tulburat cum eram aproape că nici nu le-am văzut.. Cu tata şi cu frate-meu Ion adventistul s-au văzut, nu chiar în fiecare zl, dar

destul de des. Pe mine şi pe frate-meu Ştefan era mare lucru dacă ne vedeau din an în Paşte.

— Ce mare te-ai făcut, Zăricuţă...

— M-am făcut !

Tuşa Bîca vine lîngă mine, se înalţă pe vhiurik picioarelor — e cea mai negricioasă dintre surorile tatei şi cea mai mărunţică — ca să-mi privească mai de aproape părul stufos.

— O !... băiete... băiete... a început să-ţi albească părul. Tot aşa s-a întîmplat şi cu Tolincă al meu. **A** plecat la armată cu părul negru-corb şi, după patru ani, s-a întors cu el pe jumătate alb.

-— Asta nu l-a împiedecat să se însoare, zice rîzînd mătuşă-mea Uţupăr, cu cea mai frumoasă fată de pe Călmăţui s-a însurat.

Mătuşă-mea Bîca se întristează uşar :

—-De însurat s-a însurat, dar parte de ea n-a avut,. A plecat fiu-meu Tolincă la război şi cum a ajuns pe ironț a şi murit. Iar nevâstă-sa, cu cine nu s-a-ncurcat, cu cine nu s-a înhăitat ! Pe toți cu nădragi îi are dragi. Acum^ am auzit că trăieşte tocmai pe la Orşova. Ce-o fi făcînd ea pe-acolo, numai Dumnezeu ştie... Numai Dumnezeu ştie.

Mai ştiu şi oamenii, dar nu-ți spun,

— De ce să nu-mi spună ?

■— Ca să nu-ți amărască inima.

, Inima !... mai amărîtă decîtîmi este,nicin-ar putea fi... '

- Toate <m avut copii cu nemiluita. Unii au murit scă- pmd astfel de orice grijă, alții trăiesc si au, la rîndul lor, copii, ba chiar nepoți. '’

Dada Roşia, care a fost certată cu mama şi n-a vorbii cu ea mai multde treizeci de ani,se uită depegard

la noi m curte. O întreabă pesoră-mea Elisabeta:

— Pot să viu şi eu pe la voi ? \
Soiă-mea ^ poartă încă pică. Nu se cade s-o repeadă
de faţă cu atîta lume. îi răspunde :
— Poţi, numai să vrei să vii. Poţi, cum să nu poţi.
Papelca o ajută pe dida Evanghelina să curețe prin
casa aşternuturi care trebuie să fie scoase afară, puse pe iringhie, la aer, şi apoi scuturate de praf, paturi de curaţat, odăi de stropit pe jos şi de măturat.
Mii osul de ceară topită, arsă,

mirosul de tămîie___________________de fapt *mirosul de mort* — *o* să mai stăruie în casă cel puțin o săptămînă. Noroc că acum ne aflăm abia la începutul toamnei. Ziua e cald. Noaptea e tot cald. Oa-- menii dorm pe afară, aştern rogojinile pe pămîntul gol şi se întind pe ele. '

Soră-mea ^ Elisabeta şi cumnatu-meu Sămînță o să doarmă şi ei afară pe rogojină. Acum cumnatu-meu Samința e aproape beat. Se duce în sat. Soră-mea strigă după el : s

— Unde te duci ?

—■ La Buciuc, la circiumă.

— Dar ce treabă mai ai la Buciuc ?

— Să viu aici eu drciumarul, să încheiem socotelile, .să achite cumnatul de la Bucureşti ce-au băut oamenii, i ă doar n-o să plătesc eu.

Soră-mi i se face ruşine. Ah ! Acest

băi'bat pe care l-a luat din dragoste cu atîția și atîția ani în urmă ! S-a dedat la beție. Bea pînă își bea mințile. O bate. O înjură.

O bălăcăre.ște cum îi vine la gură. Pe urmă se culcă, adoarme, dimineața cînd se trezește din somn. nu-și mai uduce aminte de. nimic. Să-l lase ? Acum e prea tîrziu. Și dacă l-ar fi lăsat mai înainte, pe cine-ar fi luat ? Aproape pe toate muierile din sat le bat bărbații. Să- mînță o bate pe soră-mea cînd e beat. Treaz, n-o atinge nici măcar c-o floare. Alții își bat nevestele cînd sînt treji, le bat pînă le dăulează.

— De cînd nu te-am văzut, maică, de cînd nu te-am văzut !

Mătușa Uehe se miră. Atît de tare a îmbătrînit încît cu greu aș fi recunoscut-o dacă nu s-ar fi apucat să mănînce, cum o știam că are obiceiul, pămînt ars. Papelca a îmbătrînit și ea,

dar ochii tot îi mai fug după bărbaţi. A venit şi azi, cum a venit şi ieri, cu Veve Chiorul. Prietenul meu de odinioară acum e orb de tot, orb buştean şi mereu mă întreabă :

— Pe acolo pe unde umbli tu, cum e lumea... cum e lumea ?...

— Tot aşa cum o ştii. Nu s-a prea schimbat.

— Păi vezi tu, asta e, eu am rămas orb de mic şi nu-mi mai amintesc de loc cum era lumea, dar de loc, înţelegi ?

— înţeleg, Veve, atîta lucru înţeleg' şi eu.

— Mă iei peste picior.

Tace. închide ochii şi se uftă prin amintire undeva în urmă, în timp. Nu-mi dau seama ce vede el acolo şi ce nu vede. După un timp zice :

— Mi se pare... Mi se pare că tu aveai pistrui pe obraz, erai niţeluş cîrn şi aveai ochi verzi-albaştri... Aşa să fie ?

— Chiar aşa, Veve, aşa şi nu altfel.

Surorile, nedormite de **cîteva** zile şi de cîteva **nopţi* au pregătit** masa. A cîta, oare a cîta ? Ne aşezăm, î **sfirşit ne aşezăm** şi noi la masă. Soră-mea **Evanghelin** ia **loc lîngă mine.**

— Ciorbă de pui cu roşii şi cu ardei ! **Mănîncă,** Ză*.
ricuță, mănîncă. Ai flămînzit destul. t

Pîinea e caldă. Ciorba e fierbinte. Mănîncă şi **frate-'** meu **Ştefan.** Mănîncă şi frate-meu Ion, adventistul, **şi** soră-mea Rița, şi soră-mea Leana. De mătuşa **Uţupăr:** şi de mătuşa Ciurea, să **nu** mai vorbim ! **Se bat** tătarii **1*** gura lor !

Toate surorile latei stau pe lîngă el ca pe lingă **un** eopil.

— Bea o țuică, Tudore,. o să te mai întărească.

Tata bea o țuică.

■— Mulțumesc, dadă.

— Mai bea o țuică, Tudore. să-ți-țină inima.

Mai bea tata o țuică. I se roşeşte obrazul. Nu duce
la băutură. Mănîncă o strachină de ciorbă. încă una şi încă una, şi cîteva coltuce de pîine. Dă peste cap o ulcică de vin. Spune :

— Mă duc să mă culc în arie. la paie. Orice s-ar în- **timpla,** să nu mă treziți, să mă lăsați să-mi fac somnul.

Pleacă. îl **lăsăm să** se **ducă** să-şi **facă** somnul, **deşi** mătuşa Uțupăr are chef de vorbă.

Am mîncat şi eu. Ceea ce am mîncat şi am băut îmi cade greu la stomac. Parcă aş fi mîncat piatră şi parcă aş fi băut plumb topit. îmi vine să fumez. Am isprăvit țigările. Frate-meu Ştefan spune :

— Nene, mă duc eu să-ți cumpăr.

La **noi** în **sat,** la **Omida, sînt cinci**

sau **şase cîrciumi** şi la toate cîrciumile se vînd ţigări.

— Mulţumesc, îi spun lui frate-meu Ştefan, mă duc singur. Vreau să văd satul, nu I-am. văzut de mult,

Soră-mea Elisabeta îmi întinde un baston :

— E al tatei. Vezi să nu-1 pierzi. Nu e bine sâ umbli prin-sat fără baston în mînă. Clinii sînt răi, te-ar putea muşca.

Iau bastonul de la soră-mea.

Noduros. Lucios. Greu.

Mai mult ciomag decît baston.

Soră-mea, care între timp s-a tot uitai la beşte. Ieri am îngropat-o pe mama, iar sora-mea E i^beţa zâmbeşte, a găsit în ea putere sa zimbea&La . Zimbcşte

'satul ăsta şi oamenii sînt răi, nu numai amu.

— In toată lumea e la fel... Oameni bum — oameni răi... Oameni care nu sînt nici buni, nici rai...

___ Or fi, zice soră-mea, aşa o fi cum spui tu, dai oameni răi ca la noi în sat nu cred să se mai afle... ^

Ridic din umeri. O cred şi n-o prea cred. bora-mea

dă din cap. ,
,

— Noaptea trecută, zice, noaptea trecu uj, o
\t

gheara pe mama...

Tace. înghite în sec şi tace. .-

— Ei, spune, ce s-a petrecut noaptea trecuta ?

— Caprele !... Aveam, două capre de lapte... Mi <c--su furat pe amîndouă.

___ Cine ?

___ Parcă pot eu să ştiu ! Cunoşti, zicala : Hoţul cu un păcat şi păgubaşul cu o mie.

— Zicala o cunoaştem amîndoi, dar mai bine am tj-noaste, amîndoi hoţul.

— Pînă la urmă o să-l aflu eu.

— Şi dacă o să-l afli, ce-o să-i faci ? ^

...

— Nimic, ce să-i fac ? ! Doar aşa, sa-]u... sa-i ca să-l mai blestem din cînd în cînd.

■— Nu cred în blesteme.

— Rău faci.

— Dacă te blesteamă o femeie rea de gură, ■ blestemul se

prinde.

— O să mai vorbim noi despre asta. ^

. .

Cu bastonul tatei în mînă, mă îndrept către inima satului. Trec pe lîngă casele vecinilor, ajung în şosea, o cotesc spre cîrciuma lui Buciuc. De la Buciuc a luat cumnatu-meu Sămînță băutură pentru praznicul, sau mai bine zis pentru praznicele mamei. Oamenii, ieşiți pe

pund aitii nn N UPa m_me lung, *U* Salut Unii ras *că* nu te-am f'iriif[1] r" ^ ∘U Je_am făcut Este ^devăra cinuit niri^,n “ „ne,„ ln orice caz, nu le-am pri

de Alexe' ™ul din fraW ma

H = “ i £ » H S 5€ H 1
care varsa o lacrimă, chiar pentru cei
din veche vechime

s&Ş&Sz

^upci ^ț. cu nu voi
rrîc>] ff în vhf^ cade datona să
plingeți morții noştri T î?\ , 3 Va
mană colaci, să le faceți colivă <=» ı.
i- «. ®. vJ de P°“ în care li se odihnesc si
în ™ r tamuat;i mormintele" vecilor
tărîna, sfîn^a lor țărină ^ 86 Va odihni în

*_

*JS?SLrrCL^*rt< *

***■;

soarelui. Pentru că~înainfe H. ?- •* , 6rasaritul
morții, înainte de răsăritul soarelui 1
soai;elui se plîng

fiflr " dupa ce mama îşi aspreşte glasul sar si ele dm pat, se spălă şi se g?1 îmbracă.

- Sîntem gata, mamă.

S.-* duce mama cu fetele mai măricele după ea la cinul ir. Le arată crucile pe care nu e scrisă nici măcar o » |n< ra şi Ic; spune :

. . Aici e inmorminLat...

Sau :

Aici e înmormintată...

Nume de bărbaţi şi nume de femei. Bărbaţi care au I' !... Femei care au fost!... Un .sat întreg! Numai un 1V Nu. Multe sate. Grozav de multe sate.

. . Sînt mai mulţi oameni în pămînt decît pe pămînt,
mamă.

— Da. maică, numărul morţilor e mult mai mare ilccil al viilor. De la începutul lumii pînă astăzi au tot Inii. au lot murit oameni...

Toate surorile mele ştiu unde sînt

îngropaţi morţii noşlri. Unii morţi nu mai au cruci. Au căzut crucile, le-au duhorii ploile, vîntul, le-au mai luat şi copiii să facă foCul
i ii ele, dincolo de calea ferată şi să-şi coacă porumbii...
I tumnezeu mai ştie !... Poate nu mai ştie nici Dumnezeu.

Mania n-a lăsat mormintele morţilor noştri în uitare. A adunat cu mîinile ţărînă, a făcut-o muşuroaie şi în fiecare muşuroi a răsădit o floare, un arbust. Acolo unde ;i .Cost îngropată Dumitra, întîia nevastă a tatei, mama a răsădit o muşcată. Cît e toamna de lungă, muşcata înfloreşte mereu flori albe pentru o viaţă care n-a apucat să ajungă tîrzie. Peste oasele bunicului şi străbunicului latei se răsfiră rădăcinile unui măceş ghimpos, care păstrează pe ramurile lui pînă în decembrie măceşe roşii, lari, pe care le

culeg copiii şi le mănîncă.

Nu e ceas al zilei în care, în cimitirul satului nostru Omida, să nu se afle doi-trei copii, dacă nu chiar mai mulți. Unii se urcă în clopotniță, trag clopotele pentru morți şi sperie bufnițele,, alții culeg flori de pe morminte, Ie strîng în buchete şi se duc cu ele la gara din apropiere să le vîndă, pe mai nimic, călătorilor. Toate trenurile cu pasageri opresc cel puțin patru-cinci minute la noi în gai'ă. ^

— Bujori, domnişoară, acum i-am cules.

r— Lalele, domnule, se păstrează proaspete trei zile.'

— Trandafiri, bunicule, poate te aşteaptă acasă o poată ochioasă, du-i trandafiri.

— Obraznicule !

— De ce obraznic, domnule Ridol, de ce obrazni M-am gîndit la o nepoată adevărată.

Rîdeau cei din vagon. Rîdeau şi cei de pe peron. Rîde toţi cei ce mă auzeau. Cine nu-1 cunoştea pe bătrîn grec, samsar de grîne, care punea ban lîngă ban — *î* se ştia pentru cine — şi se ţinea într-ascuns după **f** tişcane ? îmi lua florile pe care i le întindeam ridicat vîrfurile picioarelor şi-mi arunca pe geamul vagonul gologanul. Cumpăram cu el o lipie. Mare lucru să trăie la Omida, pe lunga, îngusta şi săraca Vale a Călmăţ' iului şi să ai cu ce-ţi cumpăra din cînd în cînd o lipi

Acum nu mai umblu prin cimitir, nu mai culeg fl oe pe mormintele morţilor noştri şi de pe morminte morţilor altora, nu mă mai duc cu flori la gară să vînd pentru un gologan, nu-mi mai. cumpăr lipie, **r** mai mănînc lipie, am şi uitat gustul lipiei, am pierd gustul lipiei pe drum

şi tot pe acest drum care nu şt unde se va sfîrşi am pierdut şi gustul vieţii.

— Ţi-e foame, Zăricuţă ?

— Nu, mamă, nu mi-e foame.

Se mira mama. Ridica sprîncenele a întrebare. N lăsam fără răspuns.

— Am fost la cimitir. Am cules flori. Le-am vînd' ia gară. Am cumpărat o lipie.

Mama mă întrerupea :

— Caldă ?

Rîd. Rîd şi-i răspund :

— Caldă.

Mă caut sub flanelă. Am păstrat acolo un sfert d lipie. 1-1 dau mamei :

— Mănîncă şi tu.

Rupe un dumicat de lipie, unul singur, îl duce la gură
îl mestecă îndelung, îl înghite.

— Da, zice, lipia nu mai e caldă,

dar e buna.

Pune bucata de lipie pe policioară.

— De ce n-o mănînci ?

— Trebuie să le dau şi la ceilalţi.

Ceilalţi erau o droaie. Nu le-ar fi ajuns, ca să-i sature, un cuptor întreg de lipii. Un întreg cuptor de lipit...

Acum mama nu mai are nevoie de lipii, nici pentru ea, şi nici pentru noi. Am îngropat-o. Am culcat-o intr-un ,‘ ieriu de scînduri si sicriul de scînduri, îmbrăcat în chim- lirică neagră, l-au pus oamenii aceia — nici nu le ştiu numele — într-o groapă boltită, într-u.n fel de cuptor de brutărie asemănător aceluia în care brutarii din gară coceau pîinile negre* franzelele şi lipiile din care, din cînd în cînd, adică atunci cînd aveam zece bani, cumpăram şi eu una. Gara e destul de aproape de cimitir, iar

I>i utăria se află chiar în spatele gării.

Aş vrea, cînd voi muri, să fiu îngropat aici, la Omida, Ştiu că morţilor nu li se mai face foame, dar dacă, lotuşi, mie mi se va face, ei bine, atunci mă voi ridica din groapă, voi da o fugă pînă la brutărie, şi-mi voi cumpăra o lipie, O voi mînca, iar după aceea mă voi întoarce în cimitir şi-mi voi lua locul.

Am întrebat-o odată pe mama, de mult, de mult, cînd ca era încă tînără .şi eu eram încă băietandru :

— Mamă, unde este îngropată bunica mea după tată, adică mama tatei ?

-— Nu ştiu, Zăricuţă, morrnîntul acela mic nu mi l-a arătat nimeni niciodată şi dacă nu mi l-a arătat nimeni» do unde să ştiu ?

Atunci faptul m-a mirat şi abia

mai-...tîrziu am aflat; că femeia aceea, care îl adusese pe lume pe tatăl meu, murise în chiar clipa în care copilul se năştea. Mohoriţi la faţă, călări şi cu flinte grele pe umăr, fraţii ei — şapte sau opt la număr — veniseră de departe, luaseră moarta şi-o duseseră în satul lor de baştină,, undeva, spre miazănoapte.

— Cum se numea satul acela, lată ?

— Nu ştiu, de unde vrei să ştiu ?

Nici acum nu ştiu cum o chema pe bunica rnoa du tată, adică pe mama tatei. Poate nu l-am întrebat pe tat Poate l-am întrebat, el mi-a spus, şi eu am uitat. De un venise ? Din cine se trăgea ? Cum arăta la chip ?

Nu ştim nimic despre înaintaşii noştri, şi. nimic i ştim despre urmaşii noştri. E bine că nu ştim nimic. N

ştiind nimic lăsăm închipuirea să zboare cu aripele mari încotro are pol'tă.

Vulturii au aripi întinse. Bufniţele, nu. Aţi văz* vreodată bufniţe zburînd peste cîmp ori peste sat ? Bu niţele numai ochii îi au mari, numai ochii, numai ochi

— Zăricuţă, pierd ochii, Zăricuţă, ce-o să mă fac e pe lumea asta, *fără ochi,* Zăricuţă ?

— Nu ştiu, didă.

— Trebuie să ştii, Zăricuţă, tu trebuie să ştii tot, toţ

De aceea plecasem cu ani în urmă de acasă, ca să afl

multe, cît mai multe şi dacă s-ar putea să aflu tot ce s poate afla într-o viaţă de om. O viaţă de om!... Viaţ lui Alexe a fost de şapte zile, a Radei de opt-nouă ani a mamei... La cîţi ani a murit

mama ? Alaltăieri a muri mama. Alaltăieri. Şi ieri am îngropat-o. Iar eu mă intre"' acum cîţi ani avea mama şi-mi dau seama că nu ştiu'

— Zăricuță, tu trebuie să știi tot, tot, tot...

O viață de om e o viață de om, oricît de puțin sau oricît de mult ar ține.

La poartă stă cam de vreo jumătate de ceas Buzulică. A venit cu copiîi, dar nu cu toți. Le umple soră-mea Elisabeta traista cu colaci.

— Dumnezeu să-i primească.

Copiii nu aşteaptă să plece de la poartă. întind mîinile. Buzulică le dă la fiecare cîte un colac. Copiii, hulpavi, mănîncă. Abia cînd isprăvesc de mîncat se întorc spie soiă-mea care nu i-a scăpat o clipă din ochi şi spun :

— Dumnezeu să-i primească, dada.

— Dumnezeu să-i primească...

— Dumnezeu să-i primească...

Costandina îmi dă ocol. Parcă ar vrea să-mi spună ceva .ni parcă n-ar vrea. Schițez o umbră de zîmbet şi o întreb :

— Vrei să-mi spui ceva ? Mi se pare că vrei să-mi «îmi cgva,

— Da, zice Costandina, mai curînd aş vrea să-ți iu-'il ceva.

— Arată-mi...

Se duce în curte şi cînd se întoarce o văd venind spre mine cu doi pitici, cu doi pitici adevărați. Nu mă apucă nici o mirare. Cunoşteam, e drept că numai din auzite, nu vestea. Din măritişul ei cu Digă, soră-mea vitrega, soră-mea de lingură avusese cinci copii : patru băieți şt o Cată. Trăiau cu toții pe Olt şi îşi aveau rosturile lor. Digă, care o

bătea de-o snopea pentru fiecare fleac, murise. Era de mult oale şi ulcele. Fusese, în miez de iarna, cu nişte prieteni la Liţa, băuseră şi pe cînd se întorceau spre casă îi apucase pe drum, în plin cîmp. un viscol. Prietenii lui Digă se aleseseră numai cu mşie degeraturi. Digă murise şi Costandina, de bucurie, dăduse -acatiste şi aprinsese luminări la biserică. Înhămîndu-se cu hărnicie şi cu încăpăţînare la treabă, Costandina se descurcase destul de bine. Copiii creşteau şi creşteau frumos,^ gospodăria înflorea. Costandina se apucase — e drept ca numai printre picături — să-şi trăiască viaţa. Şi şi-o_traia fără să aducă vreo supărare cuiva. Tocmai cînd se simţea mai bine, pe Valea Oltului trecuse într-o toamnă un circ şi circul făcuse o noapte popas

la Saiele, Circarn se aciuaseră, ca să nu doarmă în 'uliță, pe la casele oamenilor.

— Primeşte şi tu nişte circari, Costandino ?

— Primesc, de ce să nu primesc ? !

Am şi eu casâ de om.

— Atunci primeşte piticii.

Trei pitici erau şi cu toți trei Costandina se lupta o noapte întreagă. Rămase grea, soră-mea de lingur care se mai culcase şi cu alții, nu ştia ce poartă în pînt Oricum, dacă ar fi voit, ar fi putut să se tragă ori să- pună oala pe burtă şi să-i lepede. N-a făcut-o.

— O să intri-n gura lumii, Costandino.

— Şi ce dacă ?

A născut doi gemeni, doi pitici.

— Gemenii mei, Zăricuță, nu te uita la ei că nu sî prea voinici, muncesc cît patru.

Mă scol în picioare, le strîng mîna tare, ca la nişt adevăraţi bărbaţi. Costandinei îi străluceşte obrazul **d** bucurie. Piticii sînt îmbrăcaţi ca şi ceilalţi săteni şi nu stă rău de loc.

Nebunul de peste drum bate salcîmii şi-i înjură, bate şi-i înjură ca pe nişte oameni.

Surorile tatei, mătuşa Ciurea şi mătuşa Uţupăr, c Laurenţ al ei, s-au ghemuit fiecare pe cîte un scaun Toate aceste femei din jurul nostru au feţele zbîrcite smochinite, ostenite de bătrîneţe. Unele, că mătuşa Ciurea^ sînt chioare, altele nu mai văd aproape de Ioc şi nic nu maj^aud.

— A ? Ce ziseşi ?

— Zisei că.., Am uitat ce zisei.

Despre **fiecare** din ele am auzit odinioară o arzătoare poveste de dragoste. Unchiul Manea Militaru, tatăl

lui’ nenea^ Sorean, dezertase din armată ca să vină s-o fure pe mătuşă-mea Agopa. Din căsătoria lor, din înflăcărata lor dragoste ieşise acest nenea Sorean şi după el, la numai un an, nenea Badea, pocitul, nenea Badea epilepticul pe' care cine nu voia nu-1 batea.

— De ce dai, mă, nene, în mine ?

Ca să te faci sănătos. Beteag la casă nu ne tre- i buie. **Iar epilepsia... epilepsia** se lecuie-tc c-u bătaie... ‘ Cu bătaie. -j

— Care dintre ele o îi mătuşă-mea Agopa ? o întreb încet pe soră-mea Elisabeta.

— Aceea de lîngă baba Bîca.

Mai bine n-o întrebam. E cea mai bătrînă şi mat butrtnită dintre ele : mai curînd arătare decît femeie. Soră-

mea Elisabeta îşi dă seama după căutătura mea cam ce fel de gînduri îmi trec prin cap. îmi şopteşte :

— Dacă nu murim curînd, aşa o să ajungem,

— Ferească Dumnezeu !

Soră-mea Elisabeta zîmbeşte :

— Dumnezeu !... Dumnezeu te fereşte,, te fereşte pînă te nimereşte.

____ Ba n-o s-ajungem de loc aşa, n-o s-ajungem - de loc aşa, se împotriveşte soră-mea Evanghelina,

Pe urmă iarăşi îmi toarnă în ureche :

— Am început să orbesc, Zăricuţă... Ce-o sâ mă fac t u fără vedere pe lumea asta, Zăricuţă...

Tac. Soră-mea Elisabeta care a

auzit-o văicarindu-se mereu îi răspunde

— Ce-o să te faci ?.., Ce-o să te fad… O să orbeşti,, (i să imbătrîneşti şi cine ştie cită vreme o să tiaieşti aţ>a, oarbă şi bătrînă.

— Mai bine nu, zice soră-mea Evanghelina, mai bine nu. Nu vreau să fiu nici oarbă, nici bătrînă, Mai bine sâ mă culc şi eu între patru scînduri şi să mă duceţi lingă mania. .

.

Se duce pe prispă, se sprijină de un stîlp al casei şi se apucă iarăşi de jelit :

— Mamă, mamă, de ee-ai plecat singură pe lumea cealaltă, mamă, de

ce nu m-ai luat şi pe mine cu tine, mamă...

Clopotele sună pentru celălalt mort, pentru moşneagul care a fost omorît în bătăi de nepotu-său *pentru* că trăia *şi mînca mult... şi nu mai murea odată..,*

Adie uşor vîntul. Adierile vîntul vii clatină ramurii duzilor sub care stăm. Cad peste noi dude albe grase dulci ca mierea, şi cad şi dude albastre, acrişoare.

P°c j Poc ! Sînt în cămaşă. îmi cade o dudă neagr pe umăr şi-mi pătează cămaşa. Soră-mea Elisabeta s' supără.

— Duzii ăştia ! Nu-mi plac. Mă gîndesc să-l pun p~ bărbatu-meu să-i taie. Cămăşile pătate de dude s© spală greu.

Tata, care tocmai s-a trezit şi s-a întors din arie, - o, aude. I-o retează : ;

— S-or spăla greu !... Se poate ! Dar cît trăiesc eu-
să nu vă văd că v-atingeți de duzi, c-atîta v-a fost ! Nud?, n-avem,^ peri n-avem, pruni n-avem. Cîțiva corcoduşi! şi duzii ăştia. Atît. Ne mai îndulcim şi noi gui'a. ;

Soră-mea n-a vrut să-l supere, mai ales acum cînd'. amintirea morții mamei e încă atît de proaspătă... atît. de proaspătă.

— Zisei şi eu aşa... Fii liniştit. N-o să ne legăm de duzii tăi...

— Duzii mei... Duzii voştri, nu duzii mei ! Eu... Eu
o să mă duc curînd după maică-ta... Ai văzut furnicile ! N-o îngropasem încă şi furnicile o şi năpădiseră... Furnicile...

— Cînd mi-a murit bărbatul, zice mătuşă-mea Agopa, cînd mi-a murit bărbatul n-avea decît treizeci de ani...

Numai treizeci de ani avea şi-a murit de dalac. Ce s-a mai chinuit! Se umflase ca un butoi, şi muştele pe el. roiuri, roiuri...

Să mai lăsăm la o parte moartea, zice soră-mea Evanghelina care tocmai s-a oprit din jelit, să mai vorbim şi despre viață. Vreau să-l însor pe Stănică... Cu fata lui Vintilă Buz.

— Bună fată, zice soră-mea Elisabeta, dar alde Buz ce spun ?

— Nimic, ce să spună, s-ar arăta bucuroşi. Astăzi băieții buni sînt rari.

Acum toată lumea rîde. Amintirea moartei s-a mai risipit. Mătuşă-mea Agopa o întreabă pe soră-mea :

— Dar de unde ştii tu că băiatul tău e bun ?

■— Dacă n-oi şti eu, cine să ştie ?

Mătuşă-mea Agopa se întristează.

— Ce ne-am mai bucurat şi eu şi omul meu cînd î-am născut pe Badea!

Era grăscior, durduliu aproape. A crescut frumos şi sănătos pînă la şapte ani şi pe urmă a-neeput să-l apuce, la o săptămînă, la două, boala copiilor. Păzeşte-1 să nu cadă lingă apă sau în apă şi să se înece ! Acum cine să-l mai păzească ? Cade pe unde se nimereşte, se zbate şi după ce îşi vine în fire se scoală şi pleacă la ale lui...

Mătuşa Uțupăr aude scîrțîitul porții, întoarce capul spre fintînă :

— E-he-he... E-he-he... Iată oine vine !... Iată cine
vine ! ■'

Se mira şi se bucura de parcă l-ar fi văzut pe Por împărat. Ne-am uitat şi noi spre fîntînă. într-adevăr, aveai de ce să te miri ! Nenea Dumitrache, de la Cîrlo-manu, fratele mai mic al mamei, şi

singurul dintre frații ei care mai trăia ! Nenea Dumitrache şi dada Anica, nevastă-sa. Am dat mîna cu ei şi le-am făcut loc la masă. Dada Anica s-a aşezat pe scaun numai după ce l-a pipăit îndelung cu amîndouă mîinile. Mătuşa Uțupăr le-o trînti :

— Venirăți tocmai la spartul tîrgului. Soră-ta a fost îngropată de ieri, Dumitrache. Eu cel puțin am apucat să-i văd morrnîntul...

— Apăi... Apăi morrnîntul o să-l vedem şi noi, azi sau mîine. Că morrnîntul' nu se mişcă din loc. Dar eu pe soră-mea Măria aş fi vrut s-o văd, că a trecut anul de cînd n-am mai văzut-o.

Soră-mea Elisabeta zice :

— Ar fi trebuit să veniți de ieri dimineață, dacă vroiați s-o vedeți.

P- , m ost acasa- fată> fost cu Anica tocmai la Piatra am auzit ca se află acolo un vraci si ne-am dus la el sa-i descînte, poate i-o veni vederea Ia loc

Dada Anica tace. Se uită eu ochii goi în gol si tace.' Are ochi frumoşi, marî, negri, codaţi. La nimic nu-i folosesc. Nu mai vede. Sînt cîţiva ani de cînd i-a pierit vederea. -

- Soră-mea Evanghelina se duce la nevasta lui nenea JJumitrache, o apucă de umeri şi o zguduie :

. T **Spune-mi,** Anica, ce-a zis. vraciul ? A Spune-mi şi mie, ce-a zis vraciul ?

— Multe a zis, însă eu mare lucru n-am înţeles. Am stat la el trei zile şi trei nopţi. Şi Jn trei zile si-n trei nopţi mi-a descîntat de nouă ori şi tot de nouă ori m-a uns pe la ochi

c-o unsoare care mirosea urît.

— Şi nu ți-a spus dacă ai să tefaci bine ?

^ — Nu mi-a spus. Mi-a luatbanii și numi-a spus nimic.

^

Tăcem. Toți tăcem. Vîntul adie dinspre calea ferată de alături şi aduce în aria noastră şi in tot satul miros de floarea-soarelui. de struguri- copți, de pămînt aspru uscat, ars de soare.

Spune-mi. Anico, cum e cînd eşti oarbă ?

Soră-mea Evanghelina, care a început să orbească a pusaceastă întrebare nevesteiIui nenea Dumitrache de Ia Cîrlomanu. Tăcem. Tăcemşi aşteptămrăspunsul oarbei, care nu întirzie :

El> mai a?ieaptâ nițel *sâ orbeşti şi tu* şi-o să afli. Oarba îşi muşcă buzele, adaugă :

— De cind am orbit am mai născut doi copii si cred că nu peste mult o să-l nasc şi pe-al treilea.

— Va să zică. inginâ soră-mea Evanghelina va să
zică se poale trăi şi tai a ochi... ’

Tăcu şi^ ea, tăcu şi dada Anica. Nici unul dintre noi nu îndrăzni să rupa tăcerea. Soră-mea Evanghelina ţipă :

Nu vreau să trăiesc fără ochi !
Nu vreau să trăiesc fără ochi !

Jeli un timp, sau mai curînd cîntă, un cîntec nemaipomenit de trist, sfîşietor. Ne muşcarăm limba, aprin-serăm, cu mîinile tremurînde, ţigări, o ascultarăm şi fumarăm. O dată cu noi traseră tutun şi gemenii Costan- dinei. Fumau ca şerpii.

Costandina alergă în arie să încerce s-o potolească pe soră-mea Evanghelina.

— Nu mai jeli, tu, nu mai jeli.

Mama a murit, a murit şi-am îngropat-o, nu mai avem mort la casă, aşa că nu mai jeli.

— N-o jelesc pe mama, tu, îmi jelesc ochii, au început să-mi moară ochii şi-i jelesc.

Costandina ține morțiş s-o liniştească :

— Taci tu, nu-ți mai jeli ochii, că poate mori înainte ca să rămîi cu totul oarbă.

N-am rîs nici unul. Nici măcar n-am zîmbit. Soră- mea Evanghelina spune :

— S-ar putea. Mă tîrăsc pînă la linia ferată, aştept trenul şi cînd se apropie, întind gîtul pe şină.

Nenea Sorean s-a dres bine de tot. Bea mai departe de umil singur. Soră-mea Evanghelina zice :

— Iți mulțumesc, Costandino.

— De ce ?

— Vorba aceea, cu moartea, să

mor înainte de a orbi cu totul. Nu mi-ar fi trecut prin gînd...

— N-ai s-o faci, zice dada Anica, oarba. Omul trebuie să fie tare de tot ca să-şi dea singur moartea.

Costandina zice către soră-mea Elisabeta cu glas foarte aspru :

— Băieții mei... Băieții mei n-au şi ei dreptul la băutură ? De mîncat, poate s-or fi şi săturat, că tare sînt mîncăcioşi, dar de băut !... De băut amîndoi mi s-au plîns că li s-a uscat gîtul.

L ia sora-mea pe pitici şi-i aşează lingă nenea Sorean.

jw i zice aproape milogindu-se, ai grijă de ei da-le sa bea. Să bea pînă s-or simți fericiți,

Ii cheamă nenea Sorean lîngă el. cu spor Ua^, ma, Clte,o ulcică, din u!cică se bea mai'

— Țuică ?

— Da, țuică..

Uită toți trei că mama a murit, că ieri spre seară am Ingropat-o. Acelaşi lucru îl uită ?i ne„,a Dumitrache 3 dada Anica, oarba, şi cele cinci sau şase sau şapte surori ale tatei. Oaspeții noştri au început să sc creadă la nuntă,. deşi, pe undeva, mai stăruie mirosul de mort. Ciocnesc ulcelele şi abia cînd să zică „noroc“ îşi dau seama unde se afla şi pentru ce, şi, cuprinşi de oarecare ruşine rostesc :

Dumnezeu să-i primească.

Toți beau de sting, mai ales piticii.

— Dumnezeu să-i primească, nene Sorene.

— Să-i primească.

— Dumnezeu să-i primească, nene Sorene.

— Să-i primească.

Pe unul îl cheamă Nae, pe altul Noe. Se asemuie unul cu altul ca două picături de apă. Toată lumea-i încurcă Ii încurcă şi nenea Sorean.

Dumnezeu să-i primească, nene Sorean.

■— Să-i primească, Noe.

•— Eu sînt Nae, nene Sorean,

— Tot aia.

Ba nu e de loc tot aia. Eu sînt eu, şi frate-meu e irate-meu.

.Se.^u la hartă- Tata aruncă o privire spre ei, alta spre noi, uita sa scoată ţigara din gură. Focul îi arde buzele Abia atunci o aruncă. O cheamă pe soră-mea. Ii şopteşte :

— Sâ le dai să bea, să bea-cît vor să bea.

— Am să le dau, nici o grijă, am să le dau cit vor.

Costandina se bucură. Ii mulţumeşte soră-mi. Deodată îşi aduce aminte de ceva şi i se întunecă faţa.

— Ascultă, soră-mea, ce-aveți de gînd să faceți cu țoalele care au rămas de pe urma mamei ?

Luată pe neaşteptate, soră-mea Elisabeta saltă capul.

— Nu ştiu, Costandino, nu ne-am gândit. De altfel, nici n-a rămas cine ştie ce. Nişte straie vechi. O să i le dăm cuiva ele pomană.

Costandina vrea să mai spună ceva. Tata se încruntă la ea.

■— Costandino !

— Da, taică.

Tata nu-i mai spune nimic. Costandina a îriyeles. Soră-mea Elisabeta capătă milă pentru ea.

— Avea mama o cămaşă de noapte. N-a purtat-o niciodată. O s-o caut şi-o să ți-o dau ție.

— Nu cumva e aceea cu flori albastre ?

•— Mi se pare că dă.

■— Cămaşa de mireasă a mamei. O ştiu.

Soră-mea Elisabeta zice :

— Nu ştiu dacă era sau nu cămaşa ei de mireasă, dar dacă zici tu... Aşa o fi, dacă zici tu...

Frate-meu Ştefan se vaită ;

— Am venit de atîtea ori pe acasă şi niciodată nu mi-a trecut prin cap să vin cu un aparat de fotografiat şi s-o fotografiez pe mama. Ne-am fi uitat din cînd în cînd la fotografia ei şi nu am fi uitat-o sau... sau *am fi uitat-o mai greu...*

Tata soune :

— Pe mine m-a fotografiat un cumnat de-al lui îfu- meu Gheorghe, preotul. M-am dus într-o vară la Tomşani să-l văd pe fiu-meu şi de acolo m-am dus cu Marioara şi cu el la Văleni. Cumnatul lui Gheorghe, unul pe care îl

chema tot Gheorghe. dar îi mai spunea şi Zicu, era. şef de gară acolo, la Văleni. Am luat masa într-un chioşc de lîngă gara. Către sfîrşitul mesei omul acela a intrat în casă. s-a întors cu un aparat şi ne-a fotografiat. Mai tîrziu mi-a trimis şi mie o fotografie cu poşta... Nu cumva s-o fi pierdut ?

Soarta fotografiei îl nelinişteşte. Soră-mea Elisabeta zîmbeşte. Zîmbetul ei spune :

— Poza nu s-a pierdut. Ți-o aduc îndată.

întru-adevăr o aduce şi i-o întinde tatei. Tata o ia şi o priveşte îndelung.

— Da, zice, asta e fotografia de care vorbeam. Pe atunci eram mai tînăr, iar fiu-meu Gheorghe, preotul, era tînăr de tot. Barba neagră şi mustățile negre nu-1 îmbătrîneau de loc. Uite-o şi pe Manoara, vesela... De

unde să ştie ea că o pind'ea moartea ? Şi uite-mă si pe mine...

îi dă soră-mi Elisabeta fotografia.

— S-o păstraţi... După ce voi muri şi eu...

Piticii se ţin bine. Bine se ţine şi nenea Sorean. Beau... Beau toţi trei... Beau şi nu se îmbată... Aş vrea să-i văd pe toţi beţi, lungiţi pe pămînt si adormiţi. Costandina ridică glasul la tata :

.— Dumneata, tată, dumneata să nu vorbeşti de moarte, dumneata eşti sănătos-tun. o sa trăieşti şi-o să ne îngiopi pe toti... pe toţi... ascultă-mă ce spun eu...

Tata, care între timp se mai înviorase, se afundă iarăşi in tristeţe şi spune, cu o voce care nu mai e de loc a

lui :

— Să mă ferească sfîntul de aşa ceva... Să mă ferească sfîntul... Aş vrea să trăiesc numai atîla... Numai cît pot munci ca să-mi eîştig pîinea... Nu mi-ar sta bine să ajung să acir la masa cuiva...

Se uită la mesele întinse, la scaunele pe care au stat atîția oameni, la rudele care încă n-au plecat şi care vor mai rănrîne la noi cel puțin pînă mîine — şi deci vor mai mînca şi vor mai bea o dată — şi şopteşte încet, încet de tot :

— Cît mi-a trăit nevasta, puține rude mi-au călcat în casă... Şi acum... Acum au venit cîtă frunză şi iarbă...

— Ai fi vrut să nu fi venit ?

— N-aş fi vrut nimic. Dar e bine ca

atunci cînd oamenii trăiesc singuri, să moară singuri. De ce atîta tămbălău ?

— Obiceiul, zic, obiceiul vechi.

— Nu e numai obiceiul... Mai sînt şi altele...

Nu ştiu la care altele se gîndeşte.

Frate-meu Ştefan îşi aduce iarăşi aminte că mama a murit acum trei zile, că ieri spre seară am îngropat-o şi abia după aceea ne-am dat seama că mama nu s-a fotografiat niciodată, că acum nu avem nici o fotografie de-a ei. Soră-mea Elisabeta spune :

— Dacă ne aduceam aminte ieri, trimiteam după un fotograf — se află unul la Stănicuț, un băiat al lui Vancu Vene, s-a făcut fotograf şi fotografiază miresele — venea şi-o fotografia şi pe mama.

— Moartă ? întreabă soră-mea Rița.

I se răspunde :

•— Da, moartă.

— Mai bine că nu ne-am adus aminte. Ar fi trebuit s-o fotografiem pe mama cit a fost vie. Moartă ce să facem cu ea ? Să ne uităm la fotografie, s-o vedem pe mama cum arăta cînd era moartă ? Nu...

Aşezate fiecare pe cîte un scaun, cele cinci sau şase surori ale tatei s-au strîns şi s-au ascuns şi mai mult în ele însele, s-au ghemuit şi mai mult ca şi cum ar fi cuprinse de frig. Zăpuşeala zilei nu descreşte. Beau toate țuică, tac şi beau țuică din ulcele, şi o dată cu ele bea încet, cu multă socoteală, şi mătuşă-mea Uche. Bea şi roa- țăie

îndelung bulgări de pămînt ars, roşu. De cînd o ştiu, mănîncă pămînt ars. O întreb :

— Mătuşă Uche, tot nu te-ai săturat de pămînt ars ?

— Nu, maică, nu m-am săturat. Şi dacă nu m-am săturat, nu m-am săturat.

:— Iți place ?

— îmi place, nu-mi place, simt că-mi cade bine la stomac.

> — Şi dacă n-ai mînca pămînt ars, ce ți s-ar întimpla ?

— M-aş bolnăvi. Poate aş muri. Cu pămîntul ăst ars îmi țin zilele.

' Mătuşa-mea Ciurea rîde şî o dată cu ea rîde şi mătuşa Uțupăr. Mătuşă-mea Ciurea spune :

— Eu mănînc pîine, şi cînd nu avem pîine, mănînc mămăligă... Da, pămînt... pămînt, chiar pămînt ars, daca aş mînca aş muri...

Mătuşă-mea Uche îşi iese uşor din ţîţîni.

— Eu... Eu mai bine aş vrea să mor decît sâ văd femeie cu un singur ochi.

S-ar fi dondănit mai departe şi cine ştie ce şi-ar mai fi spus dacă soră-mea Elisabeta nu le-ar fi sfătuit sâ se potolească.

— Acum trei zile a murit mama şi ieri spre seară am dus-o la cimitir şi-am îngropat-o. Şi voi... Voi vă apucaţi să vă certaţi... Aici, în casa asta care a fost atîta timp a ei...

îşi lăsară nasurile în jos, dar de

băut băură mai departe încet, tacticos, cum beau oamenii care se pricep la băutură.

— O poză !... spune iarăşi frate-meu Ştefan. O poză ! Dacă ne-ar fi rămas de la mama o poză... Nu ne-a rămas nici o poză... N-o să treacă mult şi-o să uităm cum arăta mama la faţă.

Mătuşă-mea Uţupăr nu tace :

:— Tudore... Tu n-o s-o uiţi niciodată pe Măria, nu este aşa ?

Pe tata îl tulbură întrebarea. Nu se grăbeşte sa răspundă. Tace. Tacc. Pe urmă zice :

- Eu ptiu. Utupăroaico ? Nu ştiu !... Pe mama n-am văzut-o niciodată: M-a născut şi-a mUr.t toate *iî nmu*

I, un ceas după ce m-a născut, poate la_ doua u

N-am văzut-o niciodată. Nu ştiu cum ai ala. Dai t, .a T-ifi a murit după ce-mi isprăvisem militaria... Aoia mi *£ «Z, de ibrazul
cum îi avea. Albaştri îi avea.? Verzi n «vta . l^pos^.a, care-1 văzuse numai de două oii, spunea ca i-ar ti avut
verzi
Poza! îngînă frate-meu Ştefan, poza... daca ne ar
fi rămas o poză de la mama !

Dacă ne-ar fi rămas o poză ! Am fi țmut-o minte mat bine. Dar cită vreme? Pozele imbătrinesc şi ele, chipi- vile se şterg, dispar. Tot aşa se şterg chiar chipuule ctU. mai dragi din memoria noastră, din amintirea noas.ta. îi uităm

repede, uneori repede de tot, pe cei care au murit înaintea noastră şi sîntem uitați destul de cuund de cei ce rămîn să trăiască după noi.

Nebunul de peste drum bate salcîmii. Tata 11 spune soră-mi Rița : ...

___ Du-i lui Sandu o strachină cu mîncare, cîțiva colaci si-o sticlă de vin. .„

___ Dar mi-e frică, spune soră-mea Rița, mi-e frica să intru la el în curte.

— Dă-i peste gard.

Ii duce . soră-mea Rița

mîncarea, îl cheamă şi 1-o'da.

___ Bogdaproste, spune

nebunul, bogdaproste, fată, şi Dumnezeu să-i primească. _

Se aşeză jos, pe iarbă,, mî-ncă tot, bea tot, îi da sora-mi vasele goale şi încă o dată spune :

— Bogdaproste, fată, Dumnezeu să-i primească.

Aşadar el ştia că acum trei zile a murit mama şi ca ieri, spre seară, am îngropat-o.

Poate că nebunul, nu e chiar atît de nebun cum se crede, ;

Nenea Sorean bea mai departe cu piticii Costandinei.

Mătuşă-mea Uche îmi întinde cîțiva

bulgări de pă- mînt ars, roşu.   j

•— încearcă, poate îţi place,   *

— Nu, mulţumesc.

— Dacă toţi oamenii ar mînca pămînt, pămîntul isprăvi repede, iar oamenii pe pămînt... he-he... destui... aproape ca furnicile.

— Ce-or fi făcînd furnicile care au fost îngropate o o dată cu mama ? Dar albinele ? Furnicile îşi fac drum^ ies la suprafaţă, albinele însă, albinele vor muri, dacă nu'j cumva au şi murit.

Ştim atît de puţin despre furnici şi tot atît de puţin; ştim şi despre albine. Dar despre oameni ? Despre oameni ştim şi mai puţin, aproape că nu ştim nimic.

Intru în casă, beau o cană de apă,

deschid uşa, văd patul în care a dormit, ani şi ani, mama, alături de bărbatul ei.

Mama a murit acum trei zile, iar ieri spre seară noi,i copiii ei, rudele ei, rubedeniile ei, neamurile toate şi atîția alții, printre care şi bărbatul ei, tata, am dus-o la' cimitir, am îngropat-o şi am lăsat-o acolo singură, cu oasele bunicului după tată alături, cu oasele lui Alexe **şi** ale Radei deasupra, pe capacul sicriului. Am lăsat-o, am: părăsit-o acolo singură. Ba nu, n-am lăsat-o singură, am lăsat-o acolo laolaltă cu toți morții noştri — şi avem cu sutele, dacă nu cumva cu miile — şi cu ceilalți morți ai satului. Aceştia sînt cu zecile de mii, pentru că satul e tare vechi.

Mătuşă-mea Uche mă îmbie iarăşi :\

— Mănîncă, Zăricuță, mănîncă şi

tu pămînt ars, măcar
o bucăţică, poate ai găuri în stomac. Dacă ai găuri în stomac şi mănînci pămînt ars, te faci sănătos. ,

— Nu, n-am găuri în stomac.

Iau totuşi un bulgăr de pămînt ars, îl ronţăi între dinţi» 51 mestec îndelung şi-l înghit. Mătuşă-mea Uche se uită la mine, îmi urmăreşte toate mişcările.

— A fost bun ?

— N-a fost rău, mătuşă.

N-a fost răspunsul pe care îl aştepta, însă se mulţumeşte şi cu atît. Îmi mai întinde un bulgăre,

— Ia-1 şi-l păstrează. Poate îţi vine poftă. Mîncatul
pămintului ars e ca fumatul. Dacă te înveţi, nu mai scapi.

Soră-mea Elisabeta'îmi spune

— Hai prin curte să ne mai mişcăm. De cînd stai aici pe scaunul ăsta, ţi-au intrat oasele unul intr-altul.

Tace un timp. Pe urmă mă întreabă :

-— Parcă plecasei în sat, la circiumă, să închei socotelile cu cîrciumarul.

— Da. Plecasem. M-am întors din drum. O să mă duc mai tîrziu.

Ne plimbăm prin curte. Cînd eram mici casa ni se părea mare, copacii **ni se** păreau uriaşi **iar** curtea, **curtea în** care **trăiau vitele şi** păsările **ni se** părea **grozav de** mare. Acum toate au scăzut. Casa nu e decît o biată colibă, sal- drnii, corcoduşii, merii sînt **strîmbi,** sfrijiţi, piperniciţi, mărunţi, **curtea neîncăpătoare,** micuţă **chiar. In** fund **au** crescut, sălbatici, saleîmi **ghimpoşi,** paltini, iar printre ei tulpini înalte de lobodă, cu foi groase şi grase.

— Aici, spune soră-mea, aici am

sădit noi odată **un nuc.** A crescut ce-a crescut, **n-a** apucat sâ facă nuci, **s-a** uscat,

— Da, zic, de multe ..ori am încercat să avem nuci. Sădeam doi-trei, creşteau ce creşteau şi se uscau,

•— Nu le pr.ia pămîntul.

Se opreşte soră-mea Elisabeta.

Ia stai, spune, ia stai...

. ' SI a u- u} ljmP ce eu stau, înconjurat de copaci » ; m0. *, noduroşi, sfrijii „ ghimp„si J ?i dc bul•u?^

J , CL I mJros ,tare> înțepător, soră-mea Tace cîțiva pas se opreşte, se apleacă şi **culege** ceva de jos.

■ Ia uită-te !... Caprele mele ! nnifo dl4în.i d?aSUpra ie5burilor două caPete de capră ju- ' • b n^tle s-a. mghegat, coarnele sînt întregi, dinții[1], i-a la orice animal jupuit, rînjiți.

• ^sta n,Tai ®icoi mi›a făcut-o. Mi-a furat caprei*

se sîinti, • ‘ v m ºe collon> caprele
mole, sarate
M- nsuca ¤a *boare* şi se iac pastramă...

îl draciue soră-mea Elisabeta pe presupusul hot şj- oi.aiaşte pina-1 trece Dunărea. Păcat că nu se află 'si e prin apropiere să audă. ’

- ~ Blne’ îi sPun soră-mi, înțeleg, ți-a furat caprele ca oa lc iaca pastrama şi sa le mănînce, dar ce nevoiseră să vina cu capetele caprelor şi să ți le arunce în arie ț

— De-al dracului !... Ca să-şi bată joc de mine...

. « »ar de Unde ştii tu că tocmai Bicoi ți-a furat ca-pi ele . 1 utea să ți le fure şi altcineva.

- Aş ! Bicoi mi le-a furat. El are obiceiul s-aducă Ş1 .i5~c<TMriceT m ana omului caPT-1l jupuit al caprei. Dacă mi le fura Lambe Coş îmi arunca în arie copitele. Aceluia

11. trebm<7 coarnele. A învățaf"de la nişte țigani să facă piepțem dm coame

de vită, aşa că face piepţeni şi-i vinde a tirg. Se mai alege cu ceva bani. Aici, nene, banii sînt rari şi scumpi.

Zîmbesc şi-i răspund :
j ir 1 fi^- SOCOeSC după cîtă băutură a luat Bai batu-tau de la circiumă pe socoteala mea...

o 77-ACG0a C altceva- A luat pentru moartea mamei u data moare omul.

Ne întoarcem iarăşi sub duzi. Cind trecem pe linsă pâtuj, sora-mea se înalţă pe virful picioarelor si înfige capetele caprelor sus, sub streaşină. ’

— Să se usuce la vînt şi la soare. Cinci vor trece prin ■s.ii pieptănarii o să le dau coamele să-mi scoată din ele i iţi va piepteni frumoşi.

— Şi lui Bicoi... Ce-o să-i ceri lui Bicoi pentru furtul leprelor ?

— Nimic. •

— _De ce ? Dacă eşti încredmlafă că el e hoţul, trebuie negreşit să-i ceri ceva.

— Dacă îi cer... Dacă îi cer

despăgubiri îmi dă foc la casă.

— Chiar atît'de mult s-a ticăloşit ?

— Chiar. După ce s-a întors din armată.

Timpul înaintează... Tot pe scaune. Tot ia umbra duzilor. Cad pe noi cînd dude albe, grase, dulci ca mierea, cînd dude albastre, dulci-acrişoare. după cum se înlîmplă.

Nenea Sorean tot cu piticii Costandinei. Se țin bine, toți trei. Beau mai departe.

— Cînd eram eu soldat, spune nenea Sorean. cînd eram eu soldat şi păzeam Dunărea...

— Noi n-o să fim niciodată soldați, spun piticii în- (r-un glas, am tras sorții la Turnu şi ne-au reformat. Ziceau că sîntem prea mici de statură.

— Cine mai e ca voi

Tata intră iarăşi în casă. Tinda e plină de vase, de resturi de bucate, de sticle şi damigene goale. Soră-mea

Elisabeta s-a retras aici să pună rînduială. îl vede pe tata în prag, îl întrebă :

— Vrei să intri în casă ?

— Da. Aş intra şi m-aş culca. Mă dor oasele. Parcă m-ar fi bătut cineva cu maiul, aşa mă dor oasele.

— Poți să intri să te culci. Am scuturat patul, şi-am schimbat şi aşternuturile.

Tata trece prin tindă pe lingă soră-mea, deschide uşa. Nu intră în odaie. Rămîne în prag. Patul e curat. Cearceaful e alb ca zăpada şi tot albe ca zăpada sînt şi cele *două perne.* -

Dar de ce, cînd a scuturat şi-a făcut patul, soră-m Elisabeta a pus două perne ? Acum trei zile în paA' acela a murit mama. Şi-acolo a zăcut ea moartă pînă i spre seară, cînd am luat-o de aci, am dus-o la cimi şi-am. îngropat-o.

Tata parcă ar vedea acum întîia oară odaia. Deasupr paiului sînt două icoane. Sfîntul Gheorghe călare pe c" alb şi Sfîntul, Dumitru călare pe cal roşu. De ce în toa icoanele Sfîntul Gheorghe e călare pe cal alb şi Sfînt Dumitru, pe cal roşu ? Pe întîiul lui fiu îl chea Gheorghe. ^ Acum. fiul. lui poartă barbă şi e pre la Urlați, în Prahova. Pe întîia lui nevastă a chemat Dumitra. Acum... Acum Dumitra e țărînă... Țărînă ş oase goale în cimitir. în cimitirul în care ieri spre sear a fost îngropată şi cea de a doua nevastă a lui, Măria.,; Se mai află încă o icoană în odaia aceea din care n-a. pieri încă mirosul de tămîie, mirosul de ceară topită şi arsă mirosul de mort. O femeie tînără, copilă aproape, fru moaşă şi bălană, ține în brațe un prunc.

Pruncul surîde. gol de tot şi surîde. Femeia tînără e Maria — Maria Maica, Domnului — iar copilul gol e însuşi Domnul nostrii lisus Christos. Maria, Maica Domnului, stă neclintit în icoană. Cealaltă Mărie, Maria lui, Maria, mama copiilo lui, stă tot neclintită, însă în pămînt. Şopteşte :

— Mărio... Mărio... Ce mult te-am iubit eu pe tine,
Mărie !...

Nu. Nu se va culca în patul acela curat, *cu două perne.*

A dormit acolo alături de Măria. Ani şi ani. Sute de nopţi. Nu. Nu sute, ci. mii şi mii de nopţi... Mii şi mii de nopţi. întoarce capul. îi spune soră-mi : ,j

— Nu pot să mă culc aici. Să-mi pregăteşti odaia

din curte, de lîngă bucătărie. O să mă mut acolo. Înțe-J legi ? ;|

— Da, îi răspunde soră-mea Elisabeta, înțeleg. Nu !

vrei să dormi singur acolo unde pînă acum n-ai dormit i niciodată singur. -

Tata o ceartă :

.— Crezi că trebuia să mi-o spui ?

li las, şi urc singur terasamentui drumului de fier-' Frate-meu Ştefan strigă din urmă ;

— Te duci Ia vie ?

— Nu. La gară, să-ntreb cînd avem tren spre Bucureşti

— Nu e nevoie. Avem unul Ia şapte şi altul Ia unsprezece.

•— Tot mă duc.

•— Treaba ta.

De fapt nu la gară vreau să mă duc, ci La cimitir: Ieri, la ora asta, o duceam pe mama Ia cimitir, o duceam s-o îngropăm în cuptorul acela de cărămidă neagră, boltit, făcut de nepotu-meu Stănică. O jelea toată lumea clin alai şi o jeleau mai ales fetele el, o jelea pină şi Costandina. Am dus-o, am înmormîntat-o, am lăsat-o acolo şi ne-am întors acasă, am mîncat, am băut, ne-a ajuns osteneala, sleirea, am adormit. Noi am dormit

sus, pe deal, ta vie, alde soră-mea, frînte de oboseală, au dormit aici, tai mama şi-a dormit întîia ei noapte din somnul de veci la cimitir.

Tot mergînd pe poteca de pe terasamentui caii ferate, am ajuns în dreptul cişmelei, -un fir subţire de apă. rece şi limpede care ţîşneşte din buza dealului. Mâ opresc, înu spăl mîinile, Ie fac căuş şi beau apă din ele. /Vite izvoare, tot atît de limpezi şi tot atît de reci trec pe sub terasa - ment, pe sub cimitir — adică pe sub morţii noştri — pe sub şosea pînă la albia Călmăţuiului.

Am ajuns Ia gardul care desparte marginea de răsărit a cimitirului de terasamentui drumului de fier. Gardul e înalt-şi e făcut din uluci groase,

ascuțite la vîrf. în cimitir, pe lîngă gard au crescut — unii sădiți de mînă de-om,'. alții răsăriți din întîmplare — o mulțime de duzi şi de corcoduşi. Cercetez gardul, găsesc două uluci rupte, le dau Ia o parte şi intru în cimitir. Biserica, veChe, de lemn, are uşile deschise, date de perete. înăuntru, mai mult înt' neric decît lumină. După cîteva clipe ochii mi se obişnuie şi încep să desluşesc pereții, jilțurile, sfeşnicele şi chi icoanele cu sfinți cărora moaşă-mea Dioaica le-a sC ochii cu vlrful cuțitului ca să facă nişte vrăji. Iată-cădelnițele în care de ani n-a mai aprins nimeni tămîie, iat' lîngă altar, patrafirele şi comanacele vechi ale preoțilo care prin vremi au slujit aci o viață de om.

— Ce nume vor fi purtat ?

Satul i-a uitat. Satul nu-1 mai ține minte decît p tatăl şi pe bunicul părintelui Teol'il, preotul care slujeşt ‘ astăzi la biserica nouă din satul nostru Omida, de p lunga, îngusta şi săraca noastră Vale a Călmățuiulir

într-o zi satul o să-I uite şi pe părintele Teofil... In[1] tr-o zi satul o să ne uite pe toți cei care trăim astăzi Satul o s-o uite şi pe mama. Dar chiar noi, fiii ei, o s- uităm destui de repede pe mama, pe mama care ne-[1]* născut şi ne-a crescut, pe mama care a murit acum Ire zile şi pe care ieri spre seară am adus-o cu alai aici, 1®. cimitir, şi am şi îngropat-o. Unde am îngropat-o ? Aici* am îngropat-o, la numai cîțiva paşi de biserică... -

Satul şi-a uitat preoţii. Satul a uitat tot ce a fost., Satul nu se mai uită în urmă, se uită înainte, numai' înainte. :

— Şi dumneata te uiţi înainte, mătuşă Uţupăr?'

-— Nu, Zăricuţă, eu mă uit în urmă şi-mi amintesc'.

ce tînără eram cînd l-am cunoscut pe Laurenţ al meu... înainte ! Ce să văd eu înainte ? Moartea mea şi moartea:: lui Laurenţ al meu ?... j

Laurenţ Piele, care părea căzut în

somnolență, tresare. Tresar a şi spune :

— Dar de ce te gîndeşti tu, Uțupăroaico, la moartea

ta şi la moartea mea ? Ai face mai bine dacă te-ai gindi la-[5] nunta celor doisprezece copii ai Diței, ca să nu mai vorbesc şi de ceilalți nepoți şi strănepoți ai tăi. J

De ce Sfîntul Gheorghe, în icoane, e înfăţişat totdeauna călare pe un cal alb şi Sfîntul Dumitru pe un cal roşu ? Nu am văzut pînă acum cai^ roşu, numai cai roibi am văzut. Dar unul e calul roşu şi altul calul roib.

Satul de odinioară ! Cîteva bordeie cu niari^ arii în jur pentru vite,

biserica aceasta de lemn, Călmățuiul şi pădurile din apropierea satului. Numai biserica de lemn a rămas cum era. Ba a mai rămas ceva : cimitirul... Cimitirul şi Călmățuiul...

Cum arătau la față bunii şi străbunii mei ? Cine a fost misterioasa femeie care l-a adus pe lume pe tatăl meu, şi a murit îndată ce-1 născuse ? Venise în^ casa bunicului cu un băiat de la întîiul ei bărbat. Băiatul acela e fratele vitreg al tatei, Alisandru Nasta, care ştie să scrie şi să citească cu vechile slove chirilice... Batrînul care ciopleşte cruci şi le dă de pomană. Şi cine erau ciudații frați ai misterioasei mele bunici după tata,_ acei frați care veniseră călări, încruntați şi înarmați, şi-i luaseră trupul mort ca să-l îngroape, unde ?

Cînd avusesem pe cine să întreb,

nu întrebasem, iar acum, acum nu mai am pe cine să întreb, pentru că toţi cei ce ar fi ştiut să răspundă întrebărilor mele au murit.

— Tată, spune-mi cum o chema pe mama dumitale ?

— Nu ştiu, băiete.

— Dar altădată ai ştiut ?

— Nu, n-am ştiut.

— Şi nu-ţi pare rău că nu ştii ?

— Şi dacă mi-ar părea rău că nu ştiu, c.u ce m-aş alege ? De aflat, tot n-aş afla.

■— Mătuşă Agopa, dumneata trebuie să ştii...

— Ce să ştiu, băiatul maichii ?

— Cum o chema pe mama tatii ?

— Nu ştiu, băiatul maichii, şi dacă nu ştiu, nu. ştiu. Bunicul tău, cînd vorbea cu ea, îi spunea: „Hei, tu, femeie“, iar cînd vorbea despre ea zicea

„Muierea asta a mea“, iar după ce murise „Muierea asta a mea care a

murit de cwînd“. Mai tîrziu nu mai. spunea despre ea- rjimic. Cîr-d lotuşi o pomenea careva, el zicea : „A, da, răposata... răposata de la care mi-a rămas Tudor”. încolo... , Încolo nu mai ştiu nimic, Zăricuță, maică, şi dacă nu mai ştiu, nu mai ştiu.

L-am întrebat o dată şi pe unchi-meu Alisandru Nasta :

— Bîvule, cum o chema pe mama dumitale ?

— Pe mama ?, Nu ştiu, nepoate. *Pentru mine mama era mama.* Ce

nevoie mai era de alt nume ?

— Dar la faţă cum arăta ? ,

— Am uitat, Zăricuţă, am uitat, cu totul. Aveam numai şase-şapte ani cînd a murit. Cînd mă gîndesc la ea o văd nedesluşit, ca prin ceaţă, ca printr-o ceaţă deasă, deasă...

Deasupra mea, în turlă, aud filfîit de aripi. Mă uit. Bufniţele. Afară e lumină. Soarele n-a ajuns nici măcar ‘ ia chindie. N-au să cînte. Au cîntat azi-noapte. Mamei i-au cîntat, mamei care a murit acum trei zile şi pe oare ieri, spre seară, am îngropat-o aici, în cimitir, în vecină- ţ tatea bufniţelor...

Deschid o carte. Peste literele mari, înflorate parcă, şi printre ele, picăturile de ceară. Picături de ceară. de., la luminările care au ars şi au luminat aici.

Unde sînt mîinile care au aprins aici luminări ? Unde sînt ochii care au văzut aceste slove ? Unde sînt buzele care au rostit ori au cîntat aceste rugăciuni ?

,, — Doamne miluieşte...

— Doamne miluieşte...

— Dumnezeu să-i primească...

In această biserică veche, de lemn, au fost botezaţi înaintaşii mei.

— Botează-se robul lui Dumnezeu...

— Ai adormit în strană ?
— POâtfî
— Te-a ostenit înmormîntarea de ieri.
— Toate înmormîntările ostenesc.

___ Parcă nunțile, nu ! Ostenesc destul

şi nunţile.

— La nunţi cel mai rrîtilt osteneşte ginerele, Ha-ha-ha... ha-ha-ha...

— Am venit să reparăm biserica.

Pamenii au adus-cu ei scînduri, cuie, ciocane.

lume nu e linişte, nici măcar în cimitire.'

Boc...

Boc..,

Boc...

Ies din biserică în bocănitul ciocanelor. După cîţiva pasi mă întorc şi le spun oamenilor :

Să nu uitaţi să reparaţi şi acoperişul. Plouă în biserică.

Boc...

Boc..,

Boc...

Nicăieri pe

îmi răspunde unul mustăcios ce pare a fi mai mare peste toți :

___ N-a să ne atingem de acoperiş, chiar dacă ar fi

ciuruit peste tot. Părintele Teofil ne-a tocmit numai pentru pereți.

— O să vorbesc eu cu el să vă tocmească pentru o reparație generală.

— Aşa da.

In duzii şi în corcoduşii de lîngă gardul dinspre răs._. rit al cimitirului se cațără un cîrd de copii gălbejiț' rupți, desculți.

— O !... Ce dude coapte, țică !...

— Ce corcoduşe coapte, țică !...

— Să mîncăm pînă ne umflâm...

— Pînă ne umflam...

Ajung lîngă morrnîntul mamei. Un muşuroi prelung,' Pe ţărînă neagră urme de paşi desculţi, de copil. S-aU- jucat pe aici, morrnîntul mamei le-a stat în drum, l-au călcat, au sărit peste el, nu l-au ocolit. De ce să-l oco-' lească ? Morţii nu mai simt nimic. Adun mai bine ţărînă : o potrivesc, încerc să dau muşuroiului o formă mai îngrijită, şterg urmele de paşi, dau la o parte frunzele galbene aduse de vînt. .(

Mormînt îngrijit şi mormînt neîngrijit... Parcă nu e tot una !... Crucea de la capul mamei e strîmbă. Scrie pe' ea un singur nume : Maria.

Pe cele mai multe cruci, fie că sînt de lemn, fie că ' sînt din piatră, nu e scris nici un nume.

Mă lungesc în iarbă lîngă

morrnîntul proaspăt al i mamei. Peste cîteva clipe bag de seamă că m-am culcat peste un mormînt vechi. Al cui o fi ? Crucca de lemn s-a frînt şi s-a lungit şi ea pe lîngă mormînt, ori peste mormînt. Doamne, al cui o fi ? Peste a cui ţărînă şi peste ale cui oase îmi caut odihna ?

Mă ridic într-o rînă şi privesc în jur. Cruci şi morminte; Arbori şi arbuşti. Iarbă. Buruieni. Şi flori. Oare florile acestea nu sînt ochii cu care morţii de dedesubt ne privesc ?

Iarăşi sună clopotele de la biserica cea mare din sat' Pentru cine ? A, da, pentru moşneagul care a fost omorît cu lovituri de pumni în cap, de nepot, pentru că *mînca mult şi nu mai murea odată.*

Nu trebuie să trăim prea mult. Nu trebuie să ne silim nepoţii să ne

omoare pentru că mîncăm prea mult
;, i nu mai murim odată. Trebuie să ne învăţăm să primim
ii cartea. Trebuie să învăţăm să ieşim la timp din viaţă |K ntru a le lăsa şi altora rîndul.

Pe ţărînă mormîntului proaspăt al mamei au .năvălit n sumedenie de furnici negre, slinoase parcă. Nu cumva vi >r să-şi facă aici furnicarul ?

Albinele zboară din floare în floare. Albinele sînt aidoma cu cele ce au rămas ieri spre seară în sicriul mamei, în morrnîntul mamei. Poate au plecat toate de la .'icelaşi ştiubei. Seara unele s-au întors la şiubeiul lor. Altele nu s-au mai întors. O bătrînă adusă de mijloc c ulege iarbă de pe morminte şi o pune într-un sac. îi dau bună seara, căci acum s-a înserat, şi o întreb :

— Nu cumva dumneata eşti

mătuşă-mea Dioaica ?

Bătrînă rîde şi cînd rîde îmi arată două şiruri de dinţi albi şi întregi.

— Nu, maică, nu. Ferească-mă Dumnezeu ! Dioaica aceea de care vorbeşti a murit de mult. A scos ochii sfinţilor, a făcut nişte vrăji şi a murit. A murit blestemată de tot satul.

-— Atunci, stărui eu, atunci dumneata eşti mătuşă- mea Unturica.

Acum bătrînă rîde şi mai tare :

— Unturica !... Cum o să fiu eu, maică, Unturica ?... Pe Unturica a tăiat-o trenul. Bucăţi-bucăţele a făcut-o. Era beată turtă. Venea de la gară pe linia ferată, a prins-o trenul sub roţi şi-a tăiat-o. A... Parcă văd că vrei să mă întrebi dacă nu sînt cumva Ciocoşa...

— Nu, pe Ciocoşa am văzut-o ieri. A venit s-o vadă pe mama moartă şi a

văzut-o.

— Eu, băiatule, ce mai calea-valea; eu sînt Pitulicea, văduva lui Vititiu din Viorica. Poate l-ai apucat dumneata pe Vititiu cel bătrîn, acela care la un .bîlci, la Turnu, a intrat la circ în cuşca urşilor şi le-a frînt, la toți, gîtul, pe rînd.

— A mm'i-t de rnuii Vititiu ?

— De mult. Să tot fie douăzeci de ani de atunci.

— Şi unde l-ai îngropat ?

îmi arată un mormînt acoperit, aproape tot eu iiori.

— Aici l-am îngropat.

Crucea, de piatră cenuşie, e fără nici un nume.

. — De ce n-ai pus pietrarul să-i scrie numele i pe cruce?

■— Cine să citească ?

Rupe iarbă de pe toate mormintele, umple sacul.

— Ce-ți trebuie atîta iarbă ?

— Pentru capră. N-am puteri să țin vacă de lapte, aşa că țin capră.

— Cum de nu ți-a furat-o Bicei ?

•— Mi-a furat una, acuma-trei ani.

/ — Şi ce i-ai făcut ? L-ai blestemat ?

■— Nu l-am blestemat. Nu cred în blesteme. L-am ciomăgit bine.

— Cum. ?

— La circiumă, la Buciuc. L-am aşteptat pînă a ieşit afară. M-am pus eu ciomagul pe el şi i-am dat pe spirare, i-am dat pînă l-am săturat.

— Şi el nu s-a apărat ?

— Cine i-a dat timp să se apere ?

■— Şi nu te-a lovit ?

— Cum să mă lovească. ? Sînt

femeie trccută de optzeci de ani. Dacă dă cineva in mine i se usucă mîna.

Schimb vorba.

— Morrnîntul lui Vititiu... E totdeauna gătit cu flori ?

— De ce să nu fie ? Cînd trăia, îl țineam curat. îi schimbam cămaşa de două ori pe săptămînă. Acum că a murit, nu-i mai spăl cămaşa. Mortul nu are nevoie de cămaşă curată. Mortului nu-i mai trebuie nici un fel de t â m â ş d a r mormînt îi trebuie, aşa că eu, de cînd a murit, mă îngrijesc de morrnîntul lui, ce să fac ?...

— Şi .după ce dumneata n-o să mai fii...

— O să se îngrijească de mormintele noastre o nepoată, şi mai pe urmă... mai pe urmă nimeni. O să

cădem
111 uitare şi atîta o să fie... atîta o să fie.

îndeasă iarba culeasă în sac, .ia sacul în spinare, pleacă, sprintenă. Parcă ar avea treizeci de ani, nu optzeci. Ajunge la poartă. N-o deschide. Se întoarce cu sacul cu iarbă la spinare.

— Tu eşti băiatul Măriei ?

— Da.

■— Acela care trăieşte la Bucureşti ?

— Da, acela.

— în sat se spune despre tine că ai citit multe cărţi.

— Am citit.

Femeia pune sacul jos, peste un mormînt acoperit cu buruieni, întinde

capul spre mine şi, privindu-mă drept in ochi, mă întreabă :

— Şi tot citind ai aflat tu ce este viața şi ce este moartea ?

— Nu. N-am aflat.

— Atunci, tot ce-ai citit, ai citit degeaba.

Tace. Se uită la mine. Se uită la morrnîntul mamei. Se uită la celelalte morminte. Spune :

— Eu... am întrebat mereu, cînd pe unul, cînd pe altul, să-mi spună dacă ştiu ce este viața şi ce este moartea. Şi nimeni n-a ştiut să-mi spună. Unii m-au luat peste picior : „Ce vrei, femeie ? Nu cumva te-ai zăpăcit ?“ Aşa înii spuneau. Nu ştiu, poate mă zăpăcisem, dar voiam să şUu

ce e *viața* şi **voiam** să **ştiu** *ce este moartea.* Cînd **am** vă/ut că omul meu e pe moarte m-am înțeles cu el aşa : îndată ce mori şi afli ce e moartea, să mi te arăți în vis şi să-mi spui tot ce-ai aflat. Auzi, Vititiule ?

— şi ți s-a arătat ?

— Nu chiar în prima noapte. Mi s-a arătat într-a trei» noapte după ce l-am îngropat aici. Se făcea că e vară, şi era intr-adevăr vară, şi că eu stau pe prispa casei şi-l- aştept. Aşa îl aşteptasem aproape şaizeci de ani, *să vie de la muncă.* Şi a venit. Era tînăr şi frumos, dar fața **o** avea grozav de tristă. S-a oprit la un pas de mine şi m-a· privit... m-a privit... „Ei, i-am zis eu, *spune-mi ce e viața şt spune-mi, omule, ce este moartea ?“* Vititiu a lăsat capul în jos şi mi-a spus încet,

încet-de tot, aşa de încet că abia, l-am auzit : „Viaţa nu este nimic, Pituliceo, şi nici moartea' nu este nimic. Şi una şi alta sînt un fel de vis. întinzi mîna să prinzi viaţa. Şi n-o prinzi, întinzi mina să prinzi visul. Şi nu-1 prinzi." M-am apropiat de el şi-am întins' mîinile să-l iau în braţe... Să-l iau în braţe, cum îl luam ; cînd eram noi amîndoi tineri. A pierit... Aşa cum se iscase din nimic, s-a destrămat şi a pierit în nimic. Ai priceput ?

— Da, am priceput.

Pitulicea a ris.

— Ţi-a umblat cineva în gură ?

■— Cum adică ?

■— La dinţi.

— Nu. Dar de ce să-mi umble ? Niciodată nu m-au durut dinţii, nici atunci cînd eram copil. Bună seara,

zise, acum mă duc, m-aşteaptă capra acasă, s-o mulg şi să-i dau iarbă să mănînce. Dacă nu-i dau iarbă să mănînce, nici ea nu-mi dă lapte.

— Bună seara, îi spun, bună seara, mătuşă.

Băieţii din duzi şi din corcoduşi pleacă tot atît de gălăgioşi cum au venit. In acelaş timp pe poarta cimitirului intră doi găligani cu cazmale şi cu lopeţi pe umăr.

— Unde zici că e locul, Lieă ?

— Uite colo, în colţ.

Măsoară pămîntul cu paşii şi încep să sape o groapă. Mă duc lîngă ei. Intrăm în vorbă :

— Pentru cine ?

— Pentru moşneagul pe care l-a omorît nepotu-său.

•— îl îngroapă astăzi ?

____ Hu. mîine. Trebuie să vinăun doctordela Turnu

să-i facă autopsia.

— Vine şi procurorul ?

___ Am mai avut aici la Omida şi _______alte cazuride omor.

cj ᴄînd sînt la mijloc cazuri de omor vine negreşit şi procurorul.

Mă trag mai la o parte şi-i las pe cei doi să croiască si să sape groapa, o groapă scurtă şi îngustă. Mortul, o mînă de om. Scăzuse. Se micşorase.

Săpau **şi** glumeau. De **cînd- sînt cimitirele cimitire** oamenii care sapă gropi pentru morți glumesc, rîd, se țin de soții. Oare aşa s-a **întîmplat** şi cu cei care i-au pregătit groapa mamei ieri dimineață ? Mama a murit acum trei zile, ieri dimineață i-au săpat şi i-au pregătit groapa şi mai către seară am adus-o aici, cu mare alai, şi am

îngropat-o.

Cînd să ies din cimitir, mă întîlnesc cu frate-meu Ştefan.

— Mergi la gară ? Dacă nu mergem acum la gară şi dacă nu ne grăbim, pierdem trenul de Bucureşti.

— Mai avem încă unul, ceva mai tîrziu.

— Acela nu e bun, stăruie frate-meu Ştefan. **La** Costeşti se schimbă vagonul.

— O să schimbăm vagonul.

■— Şi dacă dormim ?

— Ne trezim şi schimbăm vagonul.
— Cum zici tu.

— Acum, zic, acum să mergem amîndoi la circiuma din gară, să bem ceva. La Bucureşti sîntem amîndoi atît

de prinşi de treburi, că nu avem timp nici să ne vedem, necum să mai bem ceva împreună.

O apucăm pe marginea şoselei, spre gară Lui frat«- **meu i se pare** că în mersul meu **şovini** apucă de sa ma sprijine.

1. Iif rin«de ia mult' !-înd~ era miC' 1_am luat la sPinare şi am dus la şcoala, sa-nveţe şi el ceva carte. Acum a

ciescut, e vornic, lat în spate, puternic. M-a prins de brat de plînsSPnjme' mare' rotundă' 0 are tot buhăită

~ ^a, spune încet, la Bucureşti amîndoi sîntem robiţi *do* treburi m-ai ales tu, n-avem timp nici să ne dăm buna ziua. Nenea Gheorghe de la Ploieşti e chiar supărat de-a binelea pe tine. Zice că sînt ani de cînd n-ai

mai trecut
&cl⁻1 VGZ1.

— Chiar că sînt. Are dreptate. Ce fac copiii lui ? Tre- ‘ buie să fi crescut mari.

— Au crescut. Fetele... Toate trei au ajuns de măritat.

— O să se mărite, n-am nici o grijă.

Frate-meu Ştefan zîmbeşte. Acum trei zile a murit mama, mama care ne-a născut şi ne-a crescut, iar ieri spre iseara am adus-o la cimitir şi am îngropat-o, iar frate-meu care a plms într-una, acum zîmbeşte ! Zîmbeşte si-mi spune : ’

Tu n-ai grijă, dar frate-meu popa are.

Intram m circiumă. S-a lăsat amurgul, însă zăpuşeala a ramas tot

zăpuşeală, nu s-a micşorat. Circiuma e goala. In gară zeci de oameni încarcă griul abia treierat m vagoane. Galăgia pe care o fac se aude pînă aici jos lâ eu ciumă. Praful gros pluteşte pe deasupra gării. La teiehea circiumăreasa grasă, negricioasă, cu ochi mari şi luciosi ca măslinele. 'J-unoşi,

— Sărut mîna, cucoană Saulina..: j

^ Frate-meu Ştefan îngînă şi el un „bună seara[11]. Putea sa şi tacă. Ochii cîrciumăresei, amîndoi, sînt pe mine.

■— A !... Dumneata erai ?

-— Da, cucoană, chiar eu.

•— Ai venit cu ocazia...

A ' ^a' **grăbesc** sâ-i răspund, am venit la înmor-mîntarea mamei.

Şi dumnealui... Dumnealui e Ştefan.

— Da. Ne pare bine că nu ne-ai uitat.
" — Gustaţi ceva ?
Coniac. Să ne mai venim înputeri.Nesimţim sleiţi.
/ Vă cred. Cînd a murit bărbatu-meu atîta m-am zbătut şi-atita am muncit, că era cît pe-aci să mor şi eu.
— Din ce-a murit domnul Bucurescu ?
— Ficatul... Din ficat i s-a tras.
Pune pe tejghea două pahare de coniac. Le bem aproape dintr-o înghiţitură şi, dintr-o dată, ne încălzim pe dinăuntru.
_ — Omul, filozofează tanti Saulina, omul e muritor. Din ceva tot trebuie să moară.
Te rog sa ne mai umpli din nou paharele.
— Cu plăcere, domnule...
A uitat cum mă cheamă. Nu am murit încă. Trăiesc. Iar

cîrciumăreasa, cu ai cărei copii m-am jucat ani de zile, mi-a uitat numele.

Ce-ți mai fac copiii ? La oraş...

La oraş...

Mai bine nu mă-ntrebai, domnule...

Dăm peste ^cap al doilea rînd de coniac.

— Pe cel mare l~au găsit cu lipsuri. Era casier la gară. Vindea biletele. Trei ani i-au dat. Pentru trei mii de lei. trei ani de închisoare. Dar e bine că anii îi face la Văcăreşti, lîngă Bucureşti. Al doilea, domnule... domnule... Lucra la Administrația financiară... Tot la casierie... E în proces cu statul. Al -treilea învață dreptul. N-o să mai

intre slujbaş, o să facă avocatură aici, la judecătorie. ■

Tăcu. Oftă. îşi umplu şi ei un pahar de coniac, îl ridică în sus, spuse :

— Dumnezeu să-i primească ! (şi-l trecu în socoteală mea.) De-al patrulea, să nu mă-ntrebi. S-a împuşcat ins gură. Nu s-a ştiut niciodată pentru ce, dar s-a împuşca" în gură. Nu i-ai văzut crucea la cimitir ? E lîngă a Iul tată-său.

— Mai dă-ne. >

îi întindem paharele. Le umple. Şi-l umple şi pe-al ei.

— Dumnezeu să-i primească. Cît despre fată... Nu şt" nu că e-ndrăgostită de unchiu-său Gagiu. „Bine, maică, dar! unchiu-tău Gagiu are douăzeci şi ceva de ani mai mult' decît tine.“ „Şi ce dacă ?“ El îmi spunea

că dacă nu-i dau fata se spînzură, ea că dacă n-o laş să se mărite cu el bea-otravă. N-am vrut să mă-ncarc cu două suflete. I-am lăsat; să se căsătorească. Viața lor, păcatul lor. Avocatul — Gagiu; era avocat la Baroul din Turnu, cîştiga bani, nu glumă —• a murit Ia două săptămîni după nuntă, bolnav — zice-se —: de inimă. Acum fie-mea îi roade averea...

îşi umple paharul, numai pe-al ei, îl duce la gură, spune :

— Dumnezeu să-i primească...

A vrut să-mi spună pe nume... tot nu şi-a adus aminte[1'] cum mă cheamă. Uitarea... Ce bună e uitarea ! Poate dacă n-am uita n-am putea să trăim.

— Peste jumătate ceas încetează munca în gară. Atunci prăvălia se umple de clienți.

Cîrciumăresei îi străluceşte faţa.

— Dar cum izbuteşti, tanti Saulina, să faci faţă la atîta lume de una singură ?

— Nu sînt singură. îl mai am şi pe Nichita.

— Cine e Nichita ?

— Un nepot de-al lui Bucurescu. L-am adus de la . Cîmpulung. Seamănă leit cu răposatul.

în dosul tejghelei, flutură o perdea de postav gros, verde. Perdeaua e dată o clipă în lături şi de după ea

la iveală un bărbat tînăr, **bucălat,** cu părul roşu, **cu** iii,;iaţa roşie, cu sprîncenele roşii, întocmai cu răposatul, nr întocmai, întocmai. Tanti Saulina tresare, surîde :

■— Nepotu-meu de care tocmai vă vorbeam.

Nepotul Nichita ne întinde mîna.

— Am auzit. Condoleanţele noastre. Am auzit şi ne para rău.

Ne umple paharele cu coniac, îşi umple şi lui unul ţi nu uită nici paharul mătuşă-si.

____ Dumnezeu s-o ierte. Dumnezeu să-i primească.

Fluieră în gară o locomotivă. Munca încetează. Aşa plini de praf cum se găsesc, osteniţi, răguşiţi, oamenii dau năvală în circiumă. Nepotul Nichita, care se pare ră-i ţine locul în toate răposatului său unchi, îşi suflecă Iiiinecile cămăşii. îmi zîmbeşte :

— Facem bani, nene, avem nevoie de mulţi bani şi facem bani.

O întreb pe tanti Saulina :

Pe vremuri, cînd trăiam şi eu pe aicea, nenea Hucurescu era tovarăş de

circiumă cu domnul Sile... Ce K-a întîmplat cu domnul Sile ?

— Sile... o ținea pe soră-mea de nevastă. După ce s-a întors din război, lumea, ca lumea, a pîrît-o că s-a ținut cu nemții. Sile a lăsat-o. Norocul sorămi. S-a măritat cu Cleja, unul care tocmai se întorsese dm America plin de bani.

— Avea casă frumoasă domnul Sile !

— O are şi acum, dar ce folos ? ! După ce a lăsat-o pe soră-mea, Sile s-a însurat cu una, domnişoara Roată. L-a pedepsit soarta. Sile a înnebunit acum patru ani. La nici un spital n-a vrut să-l primească. îl ține fosta domnişoară Roată într-o odaie, şi-i dă să^ mănînce printr-o ferestruică. El, bătu-

l-ar Dumnezeu să-l bată, umblă în patru labe prin casă şi latră, se crede cîine şi aşteaptă să-i crească coada ca să aibe din ce da... Doamne fereşte...
Doamne fereşte de mai râu... Dar ce ? Nu vreți sâ mai’ beți ? Nichita... Unde eşti, Nichita ?

•— Aici sînt, cucoană, unde să fiu !

Acum Nichita umple toate paharele :

— Dumnezeu s-o ierte... Dumnezeu să-i primească.

Plec. Plătesc şi plec cu frate-meu Ştefan. Nichita ne,
însoțite cîțiva paşi.

— Ne-a părut rău. Şi mie şi coanei Saulina ne-a părut. rău. Sămînță a cumpărat băutură de la Buciuc.' La r.oi ar fi găsit băutură mai bună, mai ieftină şi 1 nevoit- am fi dat şi pe credit.

Tac. Tace şi frate-meu Ştefan.

Nichita ne strig din urmă :

— Noapte bună... Şi eu şi coana Saulina vă ură[1] noapte bună.

îl întreb pe frate-meu :

— Coniacul... Coniacul pe care l-am băut l-am plătit sau nu ?

— L-ai plătit. Ai plătit tot ce s-a băut.

— Hai la Buciuc, îi spun, hai la Buciuc să plătim: şi ce s-a luat de acolo.

Mergem încet. Ne-am cam ameţit. Trecem pe lîngă cimitir. Seara e subţire, albastră. Nu peste mult o să răsară şi luna, cu faţa ei galbenă, strîmbă.

— Ce-ar fi, îi spun lui frate-meu Ştefan, ce-ar fi să mergem să-l vedem pe domnul Sile ?

Frate-meu Ştefan se împotriveşte.

— Nu. Am băut. Amîndoi mirosim a coniac. Femeia aceea care-1 păzeşte şi-l hrăneşte o să creadă că sîntem beți şi că de aceea ne-am dus.

Rîd. Rîd de-a binelea.

Acum trei zile a murit mama, ieri spre seară am adus-o aici şi am îngropat-o, iar acum eu trec cu frate-meu Ştefan pe lîngă cimitir şi rîd, rîd de-a binelea. ^

— Va crede că sîntem beți ? Să ştii că sîntem, cbisf sîntem beți.

La Buciuc îl găsim pe cumnatu-meu Sămînță, dar şi pe soră-mea Elisabeta. Cumnatu-meu Sămînță e de partea cîrciumarului : cîtă băutură spune el că s-a dat, atîta s-a dat şi atîta s-a băut. Soră-mea Elisabeta spune :

— Eu am avut multă treabă

zilele astea, dar tot ce' s-a adus de la circiumă a trecut prin mîinile mele. Pe mine să nu-ncercați să mă păcăliți, că nu vă merge. ;

Se întoarce spre mine :

— Tu, tu nu te lua după ei, că nu cîştigi banii la belciuge, îi cîştigi cu sudoare, şi-ai să plăteşti numai socoteala dreaptă, numai cît îți voi spune eu sâ plăteşti atît să plăteşti şi nici un ban mai mult, că hoț mai mare ca Buciuc nu se găseşte în satul ăsta, şi nici prost mai mare ca bărbatu-meu. I-a scos ochii cîrciumarul cu băutură : „iscăleşte, mă, aici, că plăteşte cumnatu-tău de la Bucureşti şi ție ce-ți pasă, bei la mine cît poți, pe gratis, o săptămînă'[1] aşa i-a zis şi prostul s-a prins în laț.

Aşa e, mă ?

Sămînţă se uită la soră-mea, ar rupe-o-n bătăi, ar omorî-o chiar, dar nu-ndrăzneşte, noi, fraţii ei, sîntem de faţă.

— O fi aşa cum spui tu.

Plătesc cîrciumarului cît cere, nu mă tocmesc, băuturile au fost împărţite de pomană la moartea mamei. Cîrciumarul bătrîn, pe care îl cunosc de cînd lumea, se miră, tocmeala intră în obiceiul locului, fie că e vorba de vii, fie că e vorba de morţi. Ia banii, îi numără, îi vîră repede în tejghea, nu-mi mulţumeşte. Soră-mea Elisabeta spumegă.

— înşeli la socoteli, nu ţi-e frică de Dumnezeu, nene Buciuc.

Cîrciumarul se face a nu auzi. Frate-meu Ştefan spune încet ?

—- Mă arde stomacul. Poate ar fi bine să bem **şi aic! cîte** un coniac.

Bem toţi. Bea şi soră-mea Elisabeta.

Tocmai cînd cîrciumarul rosteşte „Dumnezeu s-o ierte... Dumnezeu să-i primească", intră în circiumă pa-' tru oameni : opinci, cămăşi albe, lungi, pălării date p_, ceafă. Mă uit la ei şi nu prea ştiu de unde să-i iau. **Rîd**" toţi patru. Unul zice arătîndu-mă :

— Ne-a uitat, de cînd s-a boierit ne-a uitat...

Rîd şi eu şi le întind mîinile.

— Nu e char aşa. Doar am învăţat cinci ani la aceeaşi
şcoală... Tu eşti Ion... Tu eşti Ilie... Tu eşti Călin... Tu eşti Şoavă... _ j

îl rog pe cîrciumar să le dea şi lor cîte un pahar de* coniac.

— Coniac ! Băutură boierească... Cred că răposata, cît a trăit, n-a gustat coniacul.

— Nu, nu l-a gustat, spune morocănos frate-meU; Ştefan, şi ce vreţi să spuneţi cu asta ? Că n-am avat grijă de părinţi ? N-am avut şi gata ! Ce vă priveşte pe voi ?

E gata de harţă. îl potoleşte soră-mea :

— Lasă-i în pace. Parcă le pasă lor de nenorocirea* noastră...

Ridicăm paharele pline ochi ca şi cum am vrea să spunem „noroc" şi să ciocnim ca să ne fie bine. Rostim" însă alte vorbe, cu glasuri grave, încărcate de păreri? de rău :

—- Dumnezeu s-o ierte...

— Dumnezeu să-i primească...

După ce am dat paharele pe gît, bînd coniacul tare **ca** şi cum am fi băut apă, Ilie zice :

— Mîine... E-he... Mîine o să avem petrecere...

— Despre ce fel de petrecere e vorba ?

— Vine doctorul de la Turnu. Şi o dată cu doctorul **vine şi** procurorul. Şi-l aduce şi pe ucigaş.

-— Şi unde vedeţi petrecerea ?

— Cum unde ? Doctorul îl taie bucăţi-bucăţele pe moşneag — îi face autopsia — şi pe urmă sanitarul îl coase la loc. Tăierea se face în curte, pe o masă, iar noi ne urcăm pe gard, ne uităm şi vedem cum e făcut omul pe dinăuntru.

— Asta numiţi petrecere ?

■— Dar cum ai vrea s-o numim ?

Rîd toţi. Rîd de se prăpădesc.

Şoavă întinde gîtul şi-mi şopteşte la ureche :

— Nu vrei să mai spunem încă o

dată „Dumnezeu să-i primească ?“.

— Ba da.

îi comand cîrciumarului încă un rînd de pahare pline.' Soră-mea Elisabeta îmi trage un ghiont în coaste :

— Nu-ți pune mintea cu ei, ăştia patru au devenit' bețivanii satului, unde află că e ceva de băut se duc şi beau.

—■ Se poate, îi răspund soră-mi, se poate să fie adevărat tot ce spui tu, dar ei sînt prietenii mei, au fost colegii mei, am învățat cu ei la aceeaşi şcoală, ba chiar în aceeaşi clasă.

— Şi ce e cu asta ? Ți-au sărit ei ție în ajutor cînd ți-a fost greu ? Nu. Cînd ți-a fost greu nu te-a cunoscut nimeni, nici rudă, nici prieten. Iar acum vin toți ! Ba fă-mi una, că mi-

eşti rudă, ba dă-mi alta, că-mi eşti prieten. Rudă ți-e punga plină.

Prietenii mei — sau ceea ce-mi închipui eu că sînt prietenii mei — se uită la soră-mea cu ochi sălbatici, ar mînca-o de vie dacă s-ar putea. Cel ce răspunde la numele de Călin nu mai e-n stare să se stăpînească şi mîrîie printre dinți arătindu-ne cu degetul, pe mine şi pe frate- meu Ştefan.

— Nu uita că ei doi pleacă, celelalte rude şi rubedenii se risipesc şi ele, şi tu, aici, la Omida, rămîi cu noi.

, Soră-mi îi sare țandăra :

— Adică ce vrei să spui ? Să încercați numai să-mi faceți vreun rău ! Cît sînteți voi de voinici, nu mă uit, pun dîrjala pe voi şi nu vă las pînă nu vă moi oasele, aşa să ştiți !

. Cineva spune în glumă :

■— Dar grozavă nevastă ai, nene Sămînță, nu ştiam !

Ajungem acasă tîrziu, după răsăritul lunii. Surorile tatei, mătuşa Uțupăr şi Laurenț al ei, Costandina şi piticii Nae si Noe, nenea Sorean au băut, au mîncat, acum beau iarăşi, bucatele au fost ardeiate şi cer băutură. întreb de tata şi mi se spune să-l caut în fundul curții. S-a dus cu nenea Ion adventistul, să încerce să doarmă.'

— Dar Olenca ?

— A plecat la casa ei, la Stănicuț, trebuie să dea grăunțe şi apă la păsări, altfel ies din curte, trec la vecini şi vecinii atîta aşteaptă ca să le jumulească, să le opărească şi să le pună la foc, în frigare. -

Luna se ridică uşor peste deal. N-o

să mai treacă mult şi-o să ajungă în dreptul capetelor noastre. Vîntul adie ca în fiecare seară şi aduce puțină răcoare şi miros puternic de struguri copți, de pămînt ars îndelung de soare, de buruieni pe jumătate uscate şi de floarea-soa- relui. Dintre toate aceste mirosuri care vin unele peste altele şi se amestecă între ele, cel mai puternic e mirosul

— dulce şi aspru în acelaşi timp — al întinselor lanuri de floarea-soarelui.

Costandina, care nu-mi este soră de sînge ci numai soră de lingură, vine şi-mi spune :

— Fetele mamei, fetele ei cele adevărate, ce crezi c-au făcut ? Au uitat să pună pe policioara de pe prispă cănuța cu apă, şi de trei zile biata

mama, mama care pe mine nici nu m-a născut, nici nu m-a crescut dar mi-a dat, după ce m-am măritat cu Digă, o bucăţică de pămînt, cu acte, *rabdă de sete.*

Nu pricep despre ce e vorba, de cînd trăiesc la oraş am uitat multe obiceiuri ţărăneşti, ridic din umeri.

Dada Costandina nu mă iartă.

— După ce moare omul se pune pe policioara de pe prispă o ulcică nouă care, -timp de şase săptămîni de la moarte, se umple în fiecare seară cu apă neîncepută.^ Sufletul mortului se duce în cer, se întoarce pe pămînt, dă ocol casei să-i vadă pe ai lui şi osteneşte, i se face sete, bea apă din ulcică. Dacă nu găseşte apă în ulcică rabdă, rabdă şi plînge. Rabdă pentru că n-are ce face. şi plînge de mîhnire c-

a fost uitat... *de mîhnire c-a fost uitat.* Săraca mama !... Fetele ei adevărate au uitat-o, cele pe care le-a născut şi le-a crescut ! Eu nu, Zăricuță, eu, sora ta de lingură, n-am uitat-o pe mama asta care, după ce m-am măritat cu Digă...

— Ştiu ! Ți-a dat o bucată de pămînt, cu acte.

- _ Va să zică, tu, Zăricuță, ții la minte... ții minte,
deşi pe atunci erai micuț de tot.

Surîd şi adaug :

— Țin minte totul, dadă Costandino, țin minte şi cum, după ce ți s-a dat pămîntul cu acte, ai plecat de la noi blestemîndu-ne : *„Să vă mănînce inima cîinii,* ne strigai din uliță, *să vă mănînce inima cîinii“.* îți aduci aminte, dadă Costandino ?

— Țin minte, Zăricuță, cum să nu țin, dar mai bine n-aş ține. Eram necăjită şi eu, mă bătea Digă de mă snopea şi mă‘trimitea la voi să cer pămînt — o bucățică de pămînt cît de mică, dar să fie dată cu acte — şi la necaz omul zice multe. Noroc însă că Dumnezeu nu se ia după gura omului.

De undeva din umbră aud glasul lui Veve Chiorul.

— Pe mine m-a adus mama pînă la poartă şi m-a lăsat aici. Zicea că la voi se mai găseşte mîncare şi se mai găseşte şi băutură. Dar se pare că nu mai aveți nimic-nimicuța.

Soră-mea Elisabeta se duce, vine cu el şi-l aşează pe un scaun.

— Stai aici, Veve. O să caut să-ți aduc ceva de mîncare.

— Şi băutură... băutura n-o să-mi

aduci de loc ?

— Ba o să-ți aduc și băutură. Cum o să las eu o mîndrețe de om ca tine să crape de sete ?

îi aduce mîncare, îi aduce și băutură.

— Bogdaproste și... Dumnezeu să-i primească. .

Se apucă să mănînce. Și mîncă... Mîncă... Parcă ar fi flămînzit, el și ai lui, chiar de la începutul lumii. Costandina mă părăsește. Trece în cealaltă parte a bătăturii unde se găsește soră-mea Elisabeta.

— Tu, soro, cît ai fost tu plecată după Sămînță, la circiumă, eu am mai cotrobăit prin casă...

— Ei !... Și ce-ai găsit ?

— O pereche de papuci. Sînt cam vechi, dar sînt încă buni. Papucii, tu, papucii pe care i-a tot purtat mama înainte de a muri...

— Unde i-ai pus ?

— în traistă. Gîndesc să te rog să mi-i dai mie.

— îți făgăduisem cămaşa. Am căutat-o şi n-am găsit-o.

■— Cum era s-o găseşti ? se miră soră-mea Evanghelina, n-aveai cum s-o găseşti. A dat-o mama, să tot fie două săptămîni de atunci, unei vrăjitoare care i-a făgăduit să-i aducă în schimb nişte buruieni bune de leac.

— Ce vrăjitoare era aceea, didă ?

— O țigancă. Era destul de tinerică şi făcea parte din şatra lui Heru.

— Şi eu unde eram ?

— La Ruşi, te duseseşi la bărbatu-tău, la Ruşi.

— Dacă aş prinde-o, zice soră-mea Elisabeta mînioasă, i-aş rupe coadele.

Trece un timp. Pe urmă se năpusteşte asupra soră-mi Evanghelina.

— Şi tu, tu de ce ai lăsat-o să-şi dea cămaşa, singura
11 cămaşă bună, pe nişte buruieni pe care păcătoasa nici măcar nu i le-a adus ?

■— Nu puteam să mă împotrivesc, te superi degeaba, era cămaşa ei şi dacă aş fi împiedecat-o s-o dea ţigăncii ar .fi crezut că vrem s-o moştenim noi după... după moartea ei. Ştii bine cît devenise de bănuitoare în ultima vreme.

— Numai pentru atîta nu te-ai împotrivit ? N-a mai Cost şi altceva la mijloc ?

— Ba a mai fost, spune soră-mea Evanghelina cu voce moale, vinovată, a mai fost ceva.

— Ce anume ?

— Ochioasa aceea, că era grozav de ochioasă, avea nişte ochi cît

farfuriile, ochioasa aceea zicea c-o să-mi aducă şi mie nişte alifie neagră, să mă ung la ochi, să nu-mi mai piară vederea, să rămîn şi eu cu vedere.

Soră-mea Elisabeta tace. Soră-mea Evanghelina vine lîngă mine, mi se agață de braț :

— Zăricuță, orbesc, Zăricuță. Ce-o să mă fac eu pe lumea asta fără ochi, Zăricuță ?

Ridic'din umeri. Iarăşi ridic din umeri.

— Nu ştiu, didă.-O să mergem la doctor.

— Doctorii... doctorii nu ştiu nimic. îmi piere lumina ochilor, zi de zi îmi piere lumina ochilor... Ce-o să mă fac eu pe lumea asta fără lumina ochilor ?

Nebunul de peste drum bombăne şi bate salcîm cu ciomagul. A mîncat şi el

din pomana mamei. A băut şi e] din pomana mamei. Ba a spus şi „Dumnezeu s-o ierte... Dumnezeu să-i primească." Poate nebunul nu este nebun,

— Ce mă fac eu fără lumina ochilor, Zăricuţă ? Să nu-mi spui că nu ştii, că tu ştii, că tu ştii tot, tot, tot.

Dacă aş fi ştiut că orbeşte soră-mea Evanghelina poate m-aş fi făcut doctor de ochi. Dar nici doctorii de ochi nu ştiu mare lucru. Sînt atîtea cauze care duc 1a. orbire... Atîtea cauze...

nu ITii■?/;'Hte Şi Vino cu PaPuc]i mamei. Să nu-mi snui că nu ştii unde i-ax pus, ca mă supăr... Mă supăr si to nti-b f

nu-rpi'-Ti *r*

Tpmcii ,5i_dnd

bin ': » ^

u pWa Sd te vada venind la noi cu polcii tăi. Mama nu i-a îuoii niciodată pe piticii tăi.

odr^lewTp Mama -nU iUbea Pe nimcni ^ afară de „p n e t:- mrne ni nu iubea mama. Era o feme^ rece-
se certase cu toate vecinele... *ece>
mai^ă-t^de[1]? andino' de cine vorbeşti tu aşa ? De
mama ia ele ia Saiele care te-a născut ?
m VorbeSC aŞa de mama mea de
«ici, care nu
m a născut, dar care m-a crescut un timp si care Munci

“,nt“ n.,aritat CU «**• "■-* * • . « acte in talâ
legea, o Jişteica ae pământ.

Ai tu drept ul s-o. judeci pe mama ?

-- De ce sa n-am ? Fiece om are dreptul să-i judece pe ceilalți oameni şi,, de asemenea, să fie judecat la rîrdu-i de oricare dintre ei. *-ui*

^ Se duce în casă, după papuci. Mama a murit. Ieri s-au

împlinit trei zile de la moartea mamei şi, spre seară, am

dus-o cu alai la cimitir şi-am îngropat-o, mai curînd am

V 1; -o Jntr-un fel de cuptor de brutărie, zidit din cărămidă nearsa şi boltit.

_ De ieri pînă acum a mai trecut o zi şi a mai trecut si o jumatate de noapte. ş

.

Frate-meu Ştefan n-a mai plîns, însă obrazul i-a rămas tot umflat, tot

buhăit, moţăie pe un scaun. Ii e somn nu vrea sa adoarmă. Nu ştiu de- ce i-a intrat în cao că dacă se m mde pe aici pe undeva şi adoarme, nu se" mai tre- ;e',0' Vme şi-1 ia din somn. Spre deosebire de el fiate-meu Ion adventistul nu se teme de nimic. Vrea S7 m N-are decit Dincol o, ilaşteaptă,cu n porţile deschise, raiul.

— Dar dacă n-o să fie nici un rai pe lumea de dincolo, nene ?

— Ceva tot trebuie să fie. O să aflăm fiecare ce este şi ce nu este, după ce murim.

— Poate n-o să aflăm nici atunci.

Costandina vine sărind de bucurie.

— Uite, dragă soră, papucii, mamei, papucii care ne-au rămas de pe urma mamei şi pe care te rugasem să mi-i dai mic-, că sînt săracă lipită

pămîntului, draga mea soră, draga mea *soră de lingură...* sînt săracă lipită pămîntului.

Soră-mea Elisabeta ia papucii, se apropie cu ei de o lampă — trei lămpi mari luminează bătătura şi prispa casei noastre — şi-i cercetează.

— De rupţi nu sînt rupţi, dar nici noi nu sînt. Mama îi purta cînd ieşea prin curte. Zic să-i păstrez eu ca amintire....

Dada Costandina îngălbeneşte, se vîră în soră-mea Elisabeta şi se roagă, se milogeşte aproape :

— Dă-mi-i, soră de lingură, dă-mi-i mie, dragă soră de lingură, că sînt grozav de săracă, sînt săracă lipită pămîntului.

— Nici eu nu sînt bogată şi papucii

ăştia eu nu vreau să-i port — cum o să umblu eu cu nişte papuci cu care a umblat mama înainte de a muri ? — ci să-i păstrez ca amintire..',

— Papucii sînt papuci şi trebuie purtați, nu păstrați.
Cine-a mai auzit de papuci păstrați ca... amintire ? •

— A auzit careva, n-a auzit, eu o să-i păstrez,

— Ba n-ai să faci asta, draga mea soră de lingură, n-ai să faci tu una ca asta. Ai să mi-i dai.. *Ai să mi-i dai, aşa cum mi-ai făgăduit.*

Costandinei nu-i pling numai ochii, îi plînge şi inima. Scînceşte :

plec de”^lci fără papucii mamei, scumpă soră dt lingura, nu plec de aici nici moartă, înțelegi ?

Soră-mea Elisabeta se

încăpățînează :

—- ba ai să pleci. Ai să-ți iei piticii si-ai să oleci si o&ata^plecata ai să te duci şi-ai să te tot duci invîrtindu-te.

Matuşa-mea Uțupăr şi mătuşă-mea Ciurea sînt numai GUd. Jceaua, dar una zdravănă, între ele două, ar alunga j " ac^2 la, osteneoia şi tristețea care rămîn tot-

Siopat m CaSa Pă Ce mortui a fost dus la cimitir ş(

„î uită şi la

mătuşă-mea Uțupăr, se uită
şi la matuşa-mca Ciurea, iar mustața lui lungă — jumătate

tre dintr- atate n6agră ~ " tremură- Le spune aspru, prin-

Fotoliți-vă i Dacă nu vă potoliți, mă supăr.

O chem lîngă mine pe soră-mea Elisabeta.

— Papucii... Dă-i Costandinei... te rog... Dacă ai nevoie de papuci o sa-ți trimit două-trei perechi de la Bucureşti cu poşta, ori o sa-i dau lui Ştefan să ți-i aducă.

^Ult f1-®5 mira, nnrie_ Ai af-îtea De cap ! „ ";'u iu sa_1 dau Costandinei, *zm* să-i d-- în dar *P™tru ca zici tu.* Miongăita ! Totdeauna se r^on- b''nfnu"^ inchlPuice avere a adunat, e cocă de

îi întinde Costandinei. papucii :

Ia-i fa, şi să-i fie marnei pomană.

. ~ Bogdaproste, zice soră-mea Costandina, bopdaoroste şi... Dumnezeu s-o ierte pe mama.

Ia papucii., îi încearcă, face cîțiva paşi pe bătătură Lipa- lipa... lipa-llpa...

„ “ ^ v\n; bine> soră de lingură, îmi vin bine, si-o sa-i port cu plăcere.

Am băut atîta coniac ! Stomacul îmi arde de parcă as fi minc-at jărăgai, capul mă. doare. Soră-mea Elisabeta baga de seamă că nu mă simt tocmai bine.

Ai băut pe stomacul gol şi la gară şi îa Buciuc, numai băutură tare, coniac. Să-ți dau ceva să mănînei, dar ce ?

■— Orice, numai carne nu.

— Te înțeleg.

îl întreabă şi pe frate-meu Ştefan, şi pe frate-meu Ion adventistul îl întrebă. Dau amîndoi din cap că da. Se duce soră-mea Elisabeta să caute în casă ceva de mîncare pentru noi.

Cînd eram... Cînd eram copilandru şi culegeam flori din cimitir şi mă duceam cu ele la gai^ă să le vînd, să

cîştig cîţiva gologani, să am cu ce-mi cumpăra o lipie, nu
o dată mi se părea că florile miroseau a mort. Alteori mi se întîmpla ceva mai mult : mi se părea că *lipia cumpărată cu banii luaţi pe florile culese din cimitir, mirosea a mort.* Stăteam în cumpănă dacă s-o mănînc sau nu. O mîncam. Totdeauna învingea foamea.

Murise mama. O îngropasem în cuptorul acela boltit şi închisă într-un sicriu de scînduri, cu capac. Pentru ca mama să ajungă şi ea să se schimbe în flori, trebuia să aşteptăm ca scîndurile sicriului să putrezească, bolta aceea de cărămidă nearsă să se surpe şi mama, împreună cu straiele în care fusese îmbrăcată înainte de a fi îngropată, să puterezească şi să se schimbe în

țărînă.

Soră-mea Elisabeta aduce cîțiva colaci — au avut grijă să facă atîția ca pentru şapte morți — şi o strachină plină cu miere. Pune totul pe masă. Luăm miere cu lingura, spoim colacii, îi mîncăm. Colacii sînt pufoşi, curați, mierea e şi mai curată, totuşi mirosul de mort s-o reîntors între noi, poate din pricina colacilor, poate din alte pricini.

Costandina unge doi colaci cu miere, se duce la pitici, îi trezeşte din somn, le dă colacii :

— Mîncați, maică, sînt dulci, unşi cu miere.

Piticii se culcaseră pe bătătură, ceva mai la o parte, spate la spate, cu cîte o mînă sub cap.

— Dumnezeu s-o ierte, Dumnezeu să-i primească...'

Soră-mea Evanghelina dibuie

strachina şi cînd o găseşte întinge în miere cu un colţ de pîine.

— Curată hrană pîinea cu miere. Pîinea o fac oamenii, mierea o fac albinele. în vechime oamenii mîncau mai multă pîine şi mai multă miere decît astăzi.

Mierea o fac albinele. îmi aduc îndată aminte de fur-, mcile şi de albinele din sicriul mamei şi de pe florile din sicriul mamei. Albinele acelea au fost îngropate o dată cu[1] mama. Albinele erau vii. mama era moartă, dar poate că acuma albinele sînt moarte. Ele. cărora le plăcea atît de mult lumina — de multe ori mi s-a părut că albinele sînt făcute chiar din lumină — au murit în întunericul greu al unui mormînt. şi vor putrezi

în acelaşi întuneric greu, al aceluiaşi mormînt. Țărînă mamei se va face una cu țărînă albinelor şi vor hrăni împreună rădăcinile plantelor ce vor răsări şi înflori pe morrnîntul mamei.

Simt că-mi împietreşte fața. Pun bucata de colac unsă cu miere pe. marginea mesei. Gura îmi devine amară, buzele, gîtul... Parcă aş fi cucută, atît sînt de amar.

— Fir de cucută ?

I — Nu. lan de cucută, un lan întreg de cucută.

Soră-mea Evanghelina zice către Veve Chiorul :

— Spune-mi, omule, cum este cînd nu mai vezi de loc ?

— Cum să fie ? ! Nu mai vezi, şi gata. Vine întunericul şi te înconjoară

din toate părţile şi la început parcă te şi apasă. Mai pe urmă însă te obişnuieşti.

— Cum adică mai pe urmă ?

— Ei ! Poate peste cîteva săptămîni, poate peste cîteva luni, nu-mi mai aduc aminte, a trecut mult timp de cînd am rămas orb.

— îţi mai aduci aminte de feţele oamenilor pe care i-ai cunoscut atunci ?

— îmi mai aduc aminte, dar nu bine, parcă i-aş vciea de departe şi ca prin ceaţă. Acum eu îi cunosc pe oameni după glas. Pe cei care trăiesc în preajma mea îi mai cunosc şi după paşi, adică după felul cum merg.

Tace. Adie vîntul. Crengile duzilor se clatină. Cad dude peste noi — dude albe, dude albăstrii — cad şi ne

pătează hainele.

Un strein care a trecut pe aici cu căruța, şi care era să mă calce cu căruța lui, mi-a'strigat : „Mă, orbule, tu eşti orb ca o cîrtiță". .,Oi fi'[1], i-am răspuns, însă de atunci mă tot gîndesc de ce or fi cîrtițele oarbe ? Orb ea o cîrtița !
O fi... Dar nu-mi mai aduc aminte cum sînt cîrtițele.

— Dar plopii ? îți aduci aminte cum sînt plopii ?

Veve Chiorul se înveseleşte de întrebare.

— Plopii sînt înalți şi subțiri... Aveați voi un plop grozav de înalt în arie... L-ați tăiat în timpul războiului, ca să-l puneți pe foc, nimeni în tot satul n-avea lemne de loc... Cînd mai vedeam c-un ochi mă suiam în plopul vostru pînă la vîrf şi mă clătinam,

parcă mă dam în leagăn şi vedeam... vedeam satul întreg, şi dealurile din jurul satului le vedeam, şi cîmpurile... Tot ce se putea vedea vedeam, tot, tot... Şi mama Măria îmi striga : ,,Dă-te jos, Veve, că se rupe vîrful plopului, Veve, şi cazi, şi mori, Veve, ori rămîi schilod !“

— Şi... întunericul... întunericul nu te mai apasă ?

— Uneori mă apasă, , alteori nu... După cum se în- tîmplă...

Soră-mea Evanghelina — mi se rupe inima pentru ea, dar ce-aş putea să fac ? — iar vine lîngă mine şi iar se vaită cu aceleaşi cuvinte... cu aceleaşi întrebări :

___ Zăricuță, ce-o să mă fac eu fără ochi pe lumea

asta, Zăricuță ?

— Nu ştiu, dadă, pînă atunci mai e. ’ 1

___ Ştiu că pînă atunci mai e, dar tot atît de bine ştiu
că pînă atunci mai e puțin, puțin de tot, poate două săp- i&rrum poate, cel mult, două luni. Bar două ssptâraîni ori' cruar două luni trec repede, Zăricufă, repede de tot trec
saptammile, repede de tot trec lunile si chiar anii trec repede de tot...

Ştiam şi eu că *timpul trece repede de tot si că tot atît de repede trece şi viața.* De ce mi-o tot amintea această soră, care era cea mai în vîrstă dintre surorile mele ?

Mi-a auzit cumva soră-mea gîndurile ?

^ T supara> Zăricuță, că te întreb mereu cum o

sa trăiesc eu după ce o să orbesc de tot. Pe cine să întreb şi eu., dacă nu pe_ tine ? Nu ştii ce să-mi răspunzi, nu face nimic, nu te supăra, lasă-mă să te întreb, îmi mai uşurez şi eu inima... inima... ori poate sufletul... nu-mi dau seama, ' dar mi-e greu, mi-e tare greu, Zăricuță...

Veve Orbul, care între timp a mai băut ceva, spune :

—-- Lasă, dadă, acuma la început e mai greu. Mai pe urmă, cum spuneam şi mai adineauri, mai pe urmă te obişnuieşti.

Tace. Tăcerea ne cuprinde pe toți. Luna a trecut de cumpăna cei ului. Văzduhul e străveziu. Miroase a pămînt ai s, scoiojit, a struguri, a iarbă care a început să se usuce, a floarea-soarelui, a dude coapte şi răscoapte.

Frate-meu Ion adventistul

ronțăie nişte covrigi — unde i-o fi găsit ? frate-meu Ştefan fumează. îmi dau seama că s-au scurs multe, foarte multe ore de cind n-am mai fumat, pentru ea am uitat să fumez. Poate, acum, am să uit să iespir şi atunci totul are să se sfîrşească... *totul are să se sfîrşească.*

Frate-meu Ion adventistul spune :

— Mă duc în arie să-l caut pe tata. O fi adormit.

— Nu te duce. Dacă o fi adormit, lasă-1 să doarmă... daca nu, lasă-1 să se gîndească la ale lui...

v care lui ? Dacă îl lăsăm singur, o să se gîndească mereu la mama, la mama care a murit şi care poate, chiar acum ne dă ocol, ne vede şi ne aude ce vorbim!

— Să se gîndească la mama ! La ce

altceva să se gîn- cească un om care a rămas singur pe lume ?

Soră-mea Riţa iese din tăcere :

— Singur pe lume ? Cum singur pe lume ? Un om căruia îi trăiesc nouă copii, nu e singur pe lume.

Soră-mea de lingură, dida Costandina, zice cu amărăciune :

— Poţi să ai nouă sute de copii în jurul tău, fată, şi iot singur pe lume eşti. Fiecare îşi trăieşte viaţa lui, cu gîndurile lui, cu necazurile lui, *cu moartea lui.* Orice am face noi şi orice am zice, lumea nu putem s-o schimbăm, şi de moarte n-avem cum să scăpăm, nu scapă de moarte nici împăraţii, cît sînt ei de mari şi de tari...

Mătuşa Uţupăr îl ţine de gît pe Laurenţ al ei căruia n-a uitat să-i dea,

de aseară şi pînă acum, nici să bea, nici să mănînce, rîde ca şi cum s-ar afla la o nuntă, rîde şi zice :

— Lasă pe năsălie un împărat morț, îmbrăcat în aur şi-n argint, cîteva zile lasă-1, şi-ai să vezi cum împăratul miroase urît şi cum vin viermii, nici nu ştii de unde, şi-l mănîncă de nu mai rămîn din el decît oasele, oasele albe şi lucii... Aşa e cu viața, parcă a fost şi parcă n-a fost, şi aşa e şi cu moartea : vrei — nu vrei, vine şi te ia şi te duce... te duce... Tocmai de aceea, dragii mei şi dragele mele, viața trebuie trăită... trăită... trăită...

Veve Orbul, cu glas uscat, întreabă :

— Trăită cum ? '

Rămîne fără răspuns. Mătuşă-mea

Ciurea scoate capul din umbră :

— Viermii ! Vorbeşti de viermi ! Oare s-or fi apucat viermii s-o mănînce pe Măria noastră ? Eu zic că nu, e prea devreme. '

Soră-mea Elisabeta se uită la ea cu frică :

1 Hodoronc-tronc ! Dacă ştii, de ce mai întrebi ?

— Mă gîndeam şi eu. De cîfe ori spun şi eu cîte ce sînt certată. Vă stau ca paiul în ochi.

A trecut de miezul nopţii. Cocoşii au cîntat cînd într- parte a satului, cînd în alta. Ne-am gîndit la ale noastr am vorbit despre ale noastre. Şi nu i-am auzit."

Adie iarăşi vîntul. Şi iarăşi năvăleşte peste noi mirosu greu şi sălbatic al cîmpului de care nu ne

desparte dec terasamentui liniei ferate. Toată copilăria mea şi chi o parte din adolescență sînt legate de existența aces^ terasament, de existența liniei ferate şi a trenurilor d pasageri şi de marfă care treceau zi şi noapte, venind unei dinspre miazăzi, altele dinspre miazănoapte. La miază noapte linia ferată se sfîrşea în port, la Turnu, chiar 1 marginea Dunării. Acolo fusesem nu numai o dată şi vă zusem mai tot ceea ce era de văzut : locomotive, vagoan.' încărcate cu grîu, magazii care mi se păreau uriaşe, sălc' bătrîne şi sălcii tinere, gara din port învelită cu olan roşii şi, alături, clădirea severă a vămii.

Ceea ce mă fascina totdeauna nemaipomenit de mul era Dunărea,

Dunărea cu ape tulburi, şi oraşul bulga Nicopol. căţărat pe dealurile de dincolo. Mai erau apoi vagoanele de pasageri, albe ca zahărul, şi şlepurile lungi,, pîntecoase. negre asemuindu-se cu nişte gîndaci uriaşi.' Pc fiecare şlep era o căsuţă, o căsuţă adevărată în care' trăiau oameni. Iar oamenii aceia care trăiau pe şlepuri aveau copii întocmai ca aceia care trăiesc pe uscat... Oamenii de pe şlepuri şi copiii lor înotau ca peştii. Tot' ca peştii înotam şi noi, cei de pc lunga. îngusta şi săraca Vale a Călmăţui ului. Călmăţuiul nostru ! sărmanul nostru Căimăţei nu era decît un biet fir de apă faţă de imensitatea Dunării...

Dunărea venea tulbure, şi uneori

destul dc mînioasă. de departe, nu ştiam de unde, şi mergea către răsărit, nu şUarn pînă unde, trednd nepăsătoare pe lîngă şesurile ce i<-gănau nesfîrşite lanuri de griu, pe lîngă zăvoaie, pe lingă zăvoaie şi păduri, pe lîngă sate şi pe lîngă oraşe.

Ducea lata, ca aproape toți oamenii din satul nostru, griu cu carul ia portul din Turnu. Acolo grîul adus trebuia [c]ă fie încărcat în şlepuri. Grea muncă, să iei sacul de cinci duble în spinare, să treci încovoiat sub el puntea îngustă — o scîndură între mal şi gura şlepului — să deşerți acolo grîul şi să te întorci la car cu sacul gol pentru a lua jâ spinare alt sac plin. Şi aşa mai departe... Şi aşa mai de-[1] parte...

■— E greu sacul, tată ?

— Greu.

■— Ai năduşit, tată.

Un sac... doi saci... zece saci... doisprezece saci...

Şi soarele nici n-a ajuns la amiază... Şi pînă diseară mai sînt — Doamne, Doamne ! — cîte ore ? Nu ştim. N-avem ceasornice, cum n-avem nici oglinzi...

Mama... Mama nu s-a uitat niciodată într-o oglindă, ea nu s-a văzut niciodată într-o oglindă, n-a ştiut cum arată, ori poate o fi ştiut, s-o fi uitat, cine ştie cînd, în apa limpede a vreunui lac, dar prin părțile noastre lacurile sînt tulburi, nămoloase, şi deasupra lor zboară, în adevărate roiuri, țînțarii.

— Ai obosit, tătuțule..:

Tata se uită la mine cu o căutătură nouă, pe care nu i-am cunoscut-o pînă acum.. în familie nu sîntem deprinşi să ne mîngîiem unii pe alții. De ce i-am spus „tătuțule" ? îmi răspunde :

— *Da,* am ostenit. Să mai creşti nițeluş şi-o să-ncepi şi tu să osteneşti.

Rîd, deşi ştiu că pe obrazu-mi gălbejit şi strîmb râsului nu-i stă bine, rîd şi-i răspund :

— Mai e pînă atunci, tătuță, abia am învățat să merg.

— Nu chiar atît de mult cît îii închipui tu. Timp trece repede. Repede de tot trece timpul.

— Mă laşi să mă scald în Dunăre ?

— Scaldă-te, scaldă-te cît vrei, numai să ai grijă nu te îneci.

Să am grijă să nu mâ înec. era singurul sfat pe mi-.l dădea. Să am

grijă să nu mă înec ! Am avut grii Săream, gol.. în Dunăre, mă afundam, ieşeam la sup faţă, înotam în larg. Nimeni nu-mi lua seama, nimăn nu-i era teamă c-o să mi se întîmple ceva. Ştiam să în Grijă trebuia să am totuşi. Dunărea curgea repede, poat tot atît de repede ca timpul, şi era plină, tot ca timpul, d ; viitori. Dacă te lua apa şi te ducea cu ea, dus erai, iar dac ' te prindea o viitoare, prins erai. Ei !.,. Dar tătuţă şi mă, muţa mai aveau şi alţi copii şi erau încă tineri.,. ;

Repede de tot trecea timpul pentru mine care m jucam în apă, Greu de tot trecea timpul pentru tata **ş’** pentru toţi bărbaţii aceia care încărcau griul în şlepuri E un fel de a spune. De fapt, pentru noi toţi timpul s< scurs repede de tot, a trecut repede de tot. Primăveri ş veri. Toamne şi ierni. Şi pe urmă

iarăşi primăveri şi ver toamne şi ierni.

Şi pentru mama a trecut repede timpul. Copilă aproape,' bunica de la Cîrlomanu a măritat-o cu Radu Ochian d la Stănicuţ, în doi ani, mama i-a născut lui Radu Ochia" doi copii. Pe urmă omul a murit. Seara s-a culcat sănătos şi dimineaţa... dimineaţa un copil din vecini îi trăge ‘ clopotul şi mama se uita la mort şi nu-i venea să creadă' că mortul acela urît, bărbatul acela neras de cîteva zile' fusese *omul ei.* Ar fi vrut să-l plîngă şi lacrimile nu-i veneau în ochi, ar fi vrut să-l jelească şi glasul n-o asculta.

După îngroparea soţului s-a-ntors la Cîrlomanu, **la,** bunica. N-a trecut mult şi s-a măritat cu tata. Şi apoi au mai venit şi alţi copii. Unul după altul... Unul după altul.

O fată, un băiat. O fată, un băiat. Pînă s-a umplut casa

— Fiecfere cu norocul lui. Fiecare cu viața lui.

Ce **e** norocul ? Şi viața ?... Viața ce este ?

Noroc mama n-a avut. Viață însă, viață a avut pînă acum patru zile. Pînă acum patru zile mama a trăit. Acum patru zile mama a murit şi într-a treia zi de la moarta noi am dus-o la cimitir şi am îngropat-o. înainte chiar CP a o îngropa, acolo, în sicriul ei de scînduri, o năpădiseră furnicile — nişte furnici mari, negre, slinoase parcă — iar pe deasupra ei zburau nişte albine atrase de florile din sicriu, de sub capul mamei, de florile smulse din pămîm cu rădăcini, cu tot şi aşezate într-o parte şi-n alta a sicriului pe lingă trupul lung şi slab al mamei. Poate furnicile vor ti

găsit printre bulgării cu care a fost acoperit sicriul mamei un drum de ieşire, dar albinele... Albinele au zburat ce-au zburat prin întuneric şi-au murit, sau dacă n-au murit vor muri acolo, în morrnîntul mamei,

A muncit, a născut şi-a crescut atîția copii, l-a îngrijit pe tata să aibă straie curate, poate l-a şi iubit în felul ei sfios şi tăcut. *Ori poate nu l-a iubit nici pe el, cum nu-l iubise nici pe Radu Ochian.*

— Mărio... Mărio... ce mult te-am iubit eu. pe tine, Mărio, Mărio !...

Ce fel de oameni fuseseră oamenii aceştia din care mă trăgeam ? Oamenii aceştia, care într-o clipă de bucurie sau de mare tristețe mă concepuseră ? Nu ştiam nimic despre ei sau ştiam atît de

puțin... atît de puțin. Cît n-aş fi dat să fi putut afla ceva mai mult decît puținul pe care-1 ştiam despre bunicul meu dinspre tata, sau despre stră**bunicul** de pe aceeaşi linie ! Şi cît n-aş fi dat să aflu ceva despre bunica-mi dinspre tată, despre acea femeie ciudată care murise născîndu-1 pe tata !

Cine fusese acel Nasta, întîiul ei bărbat, tatăl lui unohi- meu Alisandru, bărbat mărunt, puțin la trup, ştiutor de carte şi care cioplea cu mare artă cruci de lemn, le cioplea, le ducea la biserică să fie sfințite şi apoi le dăruia te miri cui ? Cine o adusese la noi, la Omida, pe această femeie,

de undeva din miazănoapte, cu copilul ei în brațe, şi i ' dăduse bunicului meu de nevastă ? Aflasem numai că dup moartea ei, tocmai într-a treia zi, cu un ceas-două înairi de a fi dusă la cimitir pentru îngropare, veniseră călări, c mari cuşme pe cap şi cu flinte pe umăr, cei şapte fra ai ei. Veniseră, o luaseră aşa moartă cum era şi-o duseser unde ? Nimeni nu ştiuse nimic sau aproape nimic.

Tatăl meu nu se asemuia pe nicăieri cu nici unul **di** frații lui şi cu atît mai puțin cu vreuna din surorile lu Era harnic, dar hărnicia lui nu-i ajuta să-şi hrâneasq familia. Era bun, dar bunătatea nu-i slujise la nimic, cu .ia nimic nu-i slujise nici rara lui frumusețe, nici istețime minții cu care fusese înzestrat.

— Mărio... Mărio... ce mult te-am iubit eu pe tin
Mărio !... Mărio... j

Nu ştiam cum o chemase pe mama tatei şi acum nimeri nu ştia să-mi spună, pentru că unii dintre cei ce o cunoscu seră muriseră, alţii o uitaseră. ;

— Tată, cum o cheamă pe femeia căreia îi spuneai tu’ mamă ?

— Nu ştiu. Mama a murit îndată după ce m-a născut Nici ţîţa n-a apucat sa-mi dea .şi-a murit. Aşa că pc min nu m-a crescut mama. M-au crescut alde soră-mea cu iapto de oaie, cu lapte de capră. Dacă trecea pe uliţă vreo ţigane cu copil de ţîţă în braţe, o striga una din surori :

— Vino, fa, şi dă-i şi băiatului ăsta ţîţă, că i-a muri mama.

Intra ţiganca în curte, se aşeza jos, în ţărînă, îmi da pieptul, sugeam pînă mă săturam.

— Să mai treci pe la noi, femeie, să-ţi dau pentru două supturi o găină.

— O să trec. Dacă mai trăiesc pînă mîine.

/ '•— De ce să nu trăieşti ?

— Nimeni nu ştie cît o să trăiască **şi nici** cînd **o** şă

tnoară, JM-mi palma să-ţi ghicesc în palmă. ;' :

''m : . < *

— Parcă spuseşi ca...

— Multe spune omul...

Timpul trece repede, repede de tot trece timpul. Parcă ieri era copilandru tata. Parcă ieri ajunsese flăcău, bun <li prins în horă. Nici n-a apucat să se

prindă în horă şi \-*iv.i* şi însurat cu Dumitra.

— Trebuie femeie la casă. Cinesă ne spele şi cine ..Î ne gătească? Alde soră-ta...Le-avenit şi lor vremea ;•>;» se mărite.

Parcă ieri s-a căsătorit cu Maria. Parcă ieri... Parcă ieri.'

— Timpul trece repede, repede de tot trece trimpul.

Trece. Şi daca trece, trece, n-ai cum să-l opreşti.

Veve Chiorul pare adormit. Ține pleoapele închise şi-sie aceiaşi ochi fără lumină, pesteaceiaşi ochi stinşi...

Nu maivăd. de mulți ani numai văd, de loc nu :m văd, de loc, *nu mai văd nimic altceva decît întuneric. Ori încotro mu uit nu văd decît întuneric, numai întuneric.* ('u toate astea ştiu cînd e dimineață, ştiu cînd e amiaza, :-.Uu cînd soarele se apropie

de scăpătat şi ştiu şi cînd **e** r.oapte. ,"

•— Şi eu ştiu. spune dada Anica, ştiu cînd e zi, ştiu vînd e noapte, ştiu tot ce se petrece în jurul meu, *numai* -ci *nu văd,* nu văd nimic, nimic. Dar copiii mi-i spăl, fac <Se mîncare şi le dau de mîncare. Totul pe dibuite, pe uhicite.

Pe dida Evanghelina, care de cîteva luni a-nceput să ■ u-bească, o podideşte plînsul, un plîns adînc şi tăcut. ,

Tăcem. Fumăm. Luna lunecă spre apus. Vîntul adie.

I·este noi cad dude, dude albe, grase, mai dulci parcă decît mierea şi dude albăstrii, acrişoare.

Văzduhul e străveziu. într-o **parte a**

satului latră cîinii, intr-altă parte cîntă, semeț, **un** cocoş. **Lămpile fumegă.** Nenea Sorean s-a întins **.pe** prispă, **şi-a pus mîna sub cap,** a adormit. Piticii s-au aşezat iar spate la spate, s-au **făcut** covrig, au adormit şi ei. Surorile tatei însă nu au somn» Mătuşă-mea Uțupăr cască :

— Hai, Laurenț, mi s-a făcut somn.

— Să mai bem un pahar.

— Să mai bem.

•— Dumnezeu s-o ierte pe răposata.

■— Dumnezeu să-i primească.

Mama e răposata pe care Dumnezeu e îndemnat ş rugat s-o ierte, mama care acum patru zile trăia încă..,; Trăia încă...

Poate ar mai fi trăit şi acum dacă noi, feciorii ei. de la' Bucureşti, ne-am

fi îngrijit de ea, am fi luat-o la oraş, ara fi arătat-o la medici, i-am fi procurat medicamente. Este] adevărat că boala mamei era fără leac, dar pentru mine e, limpede că dacă am fi avut cît de cît grijă de ea, *am f' izbutit să-i prelungim viața.* Acum mama n-ar fi *răposata,* ar trăi, şi poate că mi-ar pune mîna pe frunte — mîna e' frumoasă, cu degete lungi — şi m-ar întreba cum m întreba cînd eram copil :

— Zăricuță, ai fruntea prea caldă, nu cumva te doar capul?

— Nu, mamă, nu mă doare capul, nu mă doare nimic.

Ori s-ar uita la mine lung şi-ar spune :

■— Astăzi eşti mîhnit, Zăricuță, cine te-a supărat ?

Parcă, puteam eu să-i spun cine mă supăra şi cin mă făcea fericit ? Fericit nu mă făcea nimeni, de supărat, mă supărau, ca şi acum, destui.

— Nu m-a supărat nimeni, mamă, mă gîndesc şi eu... Viața nu e fără necazuri.'

— Dacă ar fi fără necazuri, viața n-ar mai fi viață[1].

Am fost un copil mai mult tăcut decît guraliv.

— Mamă,, unde am fost eu
înainte de a yeni aici, casa
voastră ?

— N-ai fost nicăieri, Zăricuță, unde era să fii ? !

— Nu se poate să nu fi fost, eu ştiu că am fost mai de mult, că am fost

totdeauna... numai că... numai că nu ştiu unde am fost..r

— Nimeni nu ştie unde a fost înainte de a veni pe pămînt, Zăricuță, însă ştim că trăim un timp, pe urma murim şi după ce murim sîntem duşi la cimitir şi îngropați. Tu ştii unde e cimitirul ?

— Da. Acolo unde sînt cruci multe -şi unde cîntă seara bufnițele cu ochi mari, mari, mari... Aş vrea să am şi eu ochi mari, ca bufnițele.

— De ce să ai ochi mari ?

— Ca să văd tot mai mult, să văd tot ce se întîmplă pe lume.

— Mărio, ia mai spune-i broscoiului tău să tacă.

— Băiatul meu e băiat, mătuşă Uțupăr, nu e broscoi.

— Glumesc şi eu. Fără glume viața... Fără glume viața n-ar avea nici

un haz.

Avea haz viața, ori n-avea.haz, dar acum mama nu mai avea nici un pic de viață în ea. Pe trupul înghețat umblau furnici, furnici mari, negre, slinoase parcă, şi zbu- rînd pe deasupra aceluiaşi trup rece. în spațiul gol de sub capacul sicriului, zumzăiau cîteva albine. Aveau să putrezească acolo în sicriul mamei şi o dată cu mama şi albinele ? Nu ştiu. Am văzut albine moarte, însă nu le-am văzut putrezind.

Se aflau pe lîngă casa noastră cîțiva stupi. Spre toamnă umbla tata la ei. Afuma albinele, să nu-1 înțepe, scotea fagurii. Unele albine cădeau din zbor, din cauza fumului gros, şi mureau. Venea una din surori, cu mătura, curăța locul, albinele moarte

se amestecau cu frunzele căzute, cu gunoaiele. Şi ce aripi de aur aveau ! Ce trupuri gingaşe ! Le murea trupul şi în acelaşi timp cu trupul le mureau şi aripile.

Soră-mea Elisabeta se duce în casă. Întîrzie ce întîrzie şi cînd iese, strigă din prag :

— Costandino... Costandino... ia vino-ncoace... Vino să-ți arăt ceva...

— Ce ?

•— O să vezi.

Costandina se duce, soră-mea Elisabeta ține mîinile la spate, vine sub duzi, la lumina lămpilor, cu Costandina de care nu scapă ca de scai.

Uite, spune soră-mea, uite ce-am găsit ! Un cimber negru, un cimber negru de care nu ştiam nimic.

E nou, Costandino, nou sau aproape nou.

Nu ne bucurăm şinu neîntristăm.Dealtfel sîntem destul de trişti.Soră-mea Elisabeta,cotrobăindnuştiu pentiu ce prin lacră, a dat peste un cimber negru, aproape nou. Aşadar, de pe urma mamei care a murit acum patru zile şi pe care noi am şi îngropat-o în cimitir, a rămas nu numai perechea de papuci vechi care i-a fost dată Costandinei, ci şi cimberul acesta negru, aproape nou, la vederea căruia, soră-mea de lingură era cît pe-aci să leşine.

— Soro, dragă soro, dă-mi-1. E tocmai ceea ce-mi trebuie. Un cimber negru, aproape nou ! E tocmai ceea ce-mi trebuie, dragă soro !

Soră-mea Elisabeta are chef de harță şi. de glumă. [1]

— îți trebuie ! Zici şi tu aşa, ca

să te afli în treabă. Ce nevoie ai avea tu de-un cimber negru ? Mama, înţeleg, era bătrînă, şi-l punea pe cap cînd se ducea duminica la biserică, dar tu... Tu eşti încă femeie tînără... încă tînără şi încă zburdalnică...

Surorile tatei rîd toate şase sau şapte. în. colţul plin de întuneric în care stau ghemuite pe scaune îmi vine .greu să le desluşesc şi să le număr. Mătuşă-mea Ciurea chirăie.

Dar bine o mai iei peste picior pe neruşinată, bine
0 mai iei peste picior ! Cimberul ! Dacă ar fi al meu nu
1 l-aş da nici moartă. Nici moartă, auzi ?

Aud, zice soră-mea încet, aud,. că nu sînt surdă, : [1]

Mătuşă-mea Guga de la Melci ridică

şi ea glas :

— Nici noi nu sîntem surde, fetițo. să ştii.

— Ştiu. Şi tocmai de aceea vorbesc încet.

Costandina nu se lasă :

— Dă-mi-1, dragă soro, dă-mi-1, sînt văduvă şi-mi trebuie cimber negru, negreşit îmi trebuie un cimber negru.

Soră-mea Elisabeta o înțeapă din nou :

— Nu cumva ai de gînd să devii bisericoasă ? Să ştii că nu ți-ar sta rău. După ce te-ai dat în stambă cît le-ai dat !

închid ochii, ca să par măcar pe jumătate adormit, şi-mi, ascut tare auzul. Acum e acum. Dada Costandina însă nu trece la atac, aşa cum mă

aşteptam. Pleacă de lîngă noi, se duce la salcia groasă, bătrînă şi strîmbă de lîngă fîntînă şi se apucă tam-nesam s-o jelească pe mama, eu glas tare :

— Mamă, mamă, de ce-ai murit, mamă... Ce-o să ne facem noi pe lume fără tine, mamă...

— Are glas frumos Costandina, spune soră-mea Elisabeta.

Şi, plină de răutate, adaugă :

— Dacă ar fi vrut, putea să ajungă şanteză la bilei.

Surorile tatei chicotesc. Una dintre ele, mătuşă-mea
Guga, dă cu clonţul :

— La bîlci, ca şanteză, ar fi făcut parale, nu glumă, mai ales dacă şi-ar fi luat şi piticii cu ea.

Ca mai toate bătrînele, mătuşă-mea Guga a vorbit cam prea tare. A auzit-o

pînă şi Costandina, care tocmai tăcuse. Soră-mea de lingură s-a desprins de salcia de care se rezemase şi-a venit glonț la mătuşă-mea Guga.

— Dumneata, mătuşă, dumneata să nu te legi de gemenii mei, dumneata care-ai îngropat trei bărbați şi care l-ai îngropat şi pe popa Nicuță cu care te-ai ținut după ce rămăsesei văduvă a tireia oară...

Ascultam cu toții istoria amoroasă a uneia din surorile tatei, istorie în parțe adevărată, în parte născocită, ca toate istoriile.

Surorile mele — în fața scandalului care izbucnise din plin senin — rămaseră tăcute şi nemişcate. Intră Anica, oarba, o dată cu nenea Dumitrache, bărbatul ei.

— Taci, Costandino, taci, îi strigă

oarba. S-ar putea ca sufletul răposatei să se afle pe aproape. Te vede, te aude şi se mîhneşte. Nici n-a trecut săptămînă de cînd a ieşit din trup, şi tu...

Nenea Dumitrache fu mai energic.

— Costandino, neică, zise el, Costandino neică, ar fi timpul să-ți iei băieții şi să te duci la casa dumitale... Să te duci la casa dumitale...

Costandina îşi dădu seama c-a întrecut măsura şi îşi muie glasul :

— O să mă duc, Dumitrache, aştept să se lumineze de ziuă...

— Ha-ha-ha ! rîse Veve Chiorul. Ha-ha-ha... Aşteptați să se lumineze de ziuă !... Păi a şi început să se lumineze de ziuă. După cît simt eu, nu mai e mult pînă se luminează de ziuă.

Surorile tatei mai cerură de băut.

Mai ceru de băut şi Veve Chiorul.

— Atunci, ridică glas soră-mea de lingură, atunci să le mai daţi ceva de băut şi băieţilor mei, că doar n-oţi vrea să plece de la mort cu stomacurile goale.

După ce spuse acestea, Costandina îşi trezi piticii. Din greşeală îl trezi şi pe nenea Sorean. Trezindu-se din somn, după ce se frecă la ochi, omul se întinse de cîteva ori. La început oasele îi pîrîiră, pe urmă îi trosniră puternic. Ceru şi el să bea, dacă s-ar putea ceva tare.

:— Am pentru toţi nişte ţuică bătrînă. Mă duc s-o caut.

Mă luai după ea.

— Mi-e greu să mai îndur. Mă duc să mă mai plimb pe cîmp. O să mă întorc după răsăritul soarelui.

— Singur ? .

___ Singur. Alde frate-meu s-au dus în fundul ariei.
Poate s-au culcat. Poate au izbutit să şi adoarmă.

— Nu cred.

lesii tiptil din curte, urcai terasamentui căii ferate şi mă aşezai în iarbă destul de departe de şine. irecind, încet sau cu viteză, trenul n-ar fi avut cum sa ma ceasta, m-ar fi lovit numai dacă eu aş fi vrut sa-mi caut moartea. Luna se apropia de scăpătat. Văzduhul se răcorise cu totul. Pe iarba din iuru-mi se închegau, rotunde şi reci, ,..o" ~ *ne* rouă Mi se făcu frig. Ar fi trebuit să ma scol, sa ma plimb cu paşi mari şi repezi, să mă încâl,esc.,Făcui a toa : m întinsei de-a lungul potecii, ma aşezai pe o parte şi-.iii ousei

mîna sub cap. „Vreau să adorm — im spusei în ‘«înd — vreau să adorm... să adorm... sa ad... . Inc-ii^ei ochii. îmi simţii pleoapele reci ca de gheaţă şi ma spenai. Gîndii : „Au să-mi înghețe ochii... Au sa-mi m^Ltţe oci.u fi-am să încep şi feu să orbesc ca dida Evanghelina... Am să încep si eu să orbesc...". îmi arse mima vn fer roşu. Mă sneriai şi sării în sus. Deschisei ochii. Şi ma bucurai. *Erau nevătămaţi.* Văzui cum noaptea se topeşte încet, cu alte cuvinte cum se apropie zorile. Vecinul neoun, nenea Sandu, se trezise şi el, batea saleîmii cu ciomagul şi-x
îniura de mama focului.

Am pogorît terasamentui căii ^ ferate. Nebunul m-a văzut, s-a

urcat pe gard şi m-a întrebat .   ^

___ Ce faceţi ? O aşteptaţi pe dada Măria să învieze .

N-o să învieze, să ştiţi.

— Ştiu. Ştiu că n-o să învieze, nene Sandule. Morţii

nu mai înviază.

___ Atunci, mă întreabă nebunul, de ce nu vă duceţi

pe la casele voastre ?

— O să ne ducem.

___ Dada Măria era bună. Nu o dată mi-a dat să

mănînc.

M-a ajuns osteneala. In curtea şi în casa noastră e încă lume. Lumina zorilor creşte. Nenea Dumitrache mai ţine încă în mînă un pahar de băutură. Din cînd în cînd îl duce la gură, gustă vinul şi îşi linge buzele.

— Vezi, dumneata, nebunul de peste drum nu e chiar aşa de nebun

cum îl cred oamenii.

îi răspunde Veve Chiorul.

— Mie mi-ar părea bine dacă n-aş fi chiar aşa de orb cum mă crede lumea, dacă aş vedea puțin, cît de puțin,' *cît de puțin să văd, numai să văd.*

Dada Anica rîde de se prăpădeşte j

— Mă, Veve, mă, păi dac-ai vedea n-ai mai fi orb, mă, Veve, ai fi om ca toți oamenii.

— Nu mai sînt om ca toți oamenii, tocmai de-aia, că nu văd de loc, de loc, nici un pic nu mai văd, nici un pic.

Bea pînă la fund paharul. Veve Chiorul, pînă la fund îl bea, după care caută sticla pe masă, cu degetele, o ia şi îşi umple iarăşi paharul.

Dada Evanghelina vine iarăşi lîngă mine.

— Auzi, Zăricuță. Un om orb nu

mai e om ca toți oamenii. Auzi ce spune Veve...

— Bineînțeles că nu mai e. Omul orb e orb. Omul sănătos e om sănătos.

— Vreau să fiu om ca toți oamenii, nu vreau să rămîn oarbă, Zăricuță. Nu vreau să rămîn fără ochi, Zăricuță...

Tac. Toți cei care ne aflăm acolo tăcem. Chiar şi mătuşa Uche. Tace mătuşă-mea Uche, dar roade mai departe • pămînt ars, şi ronțăitul care se aude destul de puternic seamănă cu frecuşul pietrelor de moară. Pietre de moară sînt măselele mătuşii Uche, pietre de moară, nu altceva. [1]

— Am început să orbesc, Zăricuță, nu înțelegi ? Am

început să orbesc şi în curînd voi ajunge oarbă buştean..'.[1] oarbă buştean... I

Ce mai viață am şi eu ! Ce mai viață am... A murit •

mama... Am venit... Am văzut-o... Moartă am văzut-o... Şi' i

pe urmă am îngropat-o... Pe

trupu-i mort năpădiseră fur- •
nicile şi pe deasupra ei zburau albine cînd am îngropat-o..: Rudele şi rubedeniile... Prietenii şi cunoscuții..; Cunoscuții şi necunoscuții... Tata, care

uneori îşi şopteşte, alteori îşi strigă durerea :

___ Mărio, Mărio... Ce mult te-am iubit eu pe tine, Mărio, Mărio...

Frate-meu Ion adventistul, mătuşa Ciurea şi mătuşa Uţupăr cu Laurenţ al ei, mătuşă-mea Agopa şi celelalte cinci, sase sau şapte surori ale tatei şi.acum sora mai mare ___ chiar cea mai mare dintre surorile mele — aida bvan-ghelina, cu vorbele ei obsedante-:

' — Am început să orbesc, Zăricuţă, în curînd o să rămîn oarbă buştean, Zăricuţă...

Si dada Anica oarba, şi nenea Dumitrache, şi Veve Chiorul... Cîţi şi mai cîţi!... Cîte şi mai _ cîte !... Nici-odată casa noastră nu văzuse atîta lume şi mea atît de felurită, de la

Costandina şi gemenii ei pitici, pma ia mătusă-mea Uţupăr, pînă la mătuşă-mea Agopa şi la această mătuşă Uche care numai cînd doarme _ nu ronţăie în gură gloduri de pămînt ars... *Gloduri de* pămînt ars.

Nu vreun fericit botez ne adunase şinici vreo Inimoasă nuntă,ci *moartea mamei.*Mama murise ! Pentru fiece mamă vine o zi în care moare. Mama murise. Iar ' noi ne adunasem s-o vedem moarta — pentru cea dm urmă oară — s-o vedem moartă, s-o plîngem, s-o jeum şi apoi s-o ducem la cimitir şi s-o îngropăm.

Trei zile sunaseră clopotele pentrumama. Acum sunau iarăşi pentru alt mort. Acumsunau pentru moşneagul care fusese omorît de nepotu-sau pentru ca *mînca prea*

mult, nu mai era în stare sa munceasca şi
nu mai murea.

Mă zăpăcisem cu totul. Nu mai ştiam prea bine ce se întimplă cu mine şi ce se întimplă cu ceilalți. \ orbisem ,ari 'nu vorbişpm cu nebun,uL ?, Mă certasem ori nu ma ' certasem dada- Costandina şi qu piueu .ex . Lji nebunul vorbisem. Cu dada Costandina nu mă certasem. Şi Plhd«ei nu certasem. Stam lungit pe terasa-mentui liniei ferate. In jurul meu iarbă, fire de iarbă pe care se închegau, reci şi rotunde, boabe de rouă. Se apropiau zorile. Mi se făcuse frig, (Da, da... Mi se făcuse frig... îngheţase carnea. îmi

înghețaseră oasele. *Noroc* că *nu-mi înghețaseră ochii !* Vedeam cerul. Vedeam cum se destramă şi se risipeşte noaptea. Vedeam cum se sting si se topesc stelele. Vedeam...

_ Se aşează aproape de mine o bufniță, una din cele cinci, şase sau şapte bufnițe care îşi aveau cuibul în turla bisericii de lemn din mijlocul cimitirului. Bufnița se asemuie cu una din cele cinci, şase sau şapte surori ale tatei. Fui gata să mă sperii şi să sar în sus şi in acelaşi timp, să mă mir de ea cît ' este de ochioasă! Întinse spre mine o aripă şi-mi grăi ;

. 7" Trai întrebat de atîtea ori, Zăricuță, şi de multe ori i-ai întrebat şi pe alții, de ce noi, bufnitele, avem ochii mari.

Da, îi spusei fără să mă mir de loc că-mi vorbea ca un om, este adevărat. M-am întrebat şi pe mine şi

i-am. ^întrebat şi pe alții. N-am căpătat nici un răspuns, aşa că nici acum nu ştiu.

— Şi ai vrea să afli, Zăricuță ?

— Aş vrea, dar nu de la tine.

— De ce ?

— Pentru că... începui să mă bîlbîi. Pentru că tu ’ tu semeni la față şi. la glas cu mătuşă-mea Guga.

Şi n-o iubeşti de loc pe mătuşă~ta Guga ?

ir,B. a 0 iubesc dar nu prea. Cînd eram mic m-am umflat m gît şi-am făcut bubă. Mi-a spart buba cu degetul şi mi-a dat să beau gaz.

Bufnița rîse. Puse mult, mult, credeam că nu se mai satura de rîs, însă după ce se sătură totuşi, spuse :

— Le încurci, Zăricuță, eşti tare ostenit şi-ai început sa le încurci. F

Protestai vehement. Bufnița nu se sperie de protestele mele. Vorbi mâi

departe :

— Baba Petria ți-a dat cu degetulîn gît ca să-ți spargă buba şi tot ea te-a silit să beigaz,olingură, două linguri, trei linguri, sau cîte ți-o fidat. Vezi ? Nici eu nu-mi aduc aminte prea bine.

— A trecut mult de atunci.

Bufnița rîse iarăşi. Rîse, rîse de credeam că nu mai isprăveşte de rîs. Isprăvi. Şi cum isprăvi, se aruncă la vorbă :

— Nu chiar aşa de mult cum ți se pare. Stai să mă gîndesc.

închise ochii. Cind se gîndesc la ceva, bufnițele închid ochii. Tot aşa fac şi unii oameni. Şi segîndi. Se gîndi. Cînd îi deschise larg, spuse :

— De atunci şi pînă acum au trecut *treizeci şi trei de clipe.*

Acum îmi veni mie rîndul să rîd. Şirîsei, rîseipînă

mă săturai de rîs. Şi după ce băgai deseamăcăm-am săturat pînă în gît de rîs, zisei :

— Poate ai vrut să spui treizeci şi trei de ani.

— Tot una ! grăi bufniţa. Tot una. Clipe, ani, secole, milenii, tot una... Tot una...

Se întristă bufniţa. Mă întristai şi eu. Tăcurăm. Tăcurăm. Spusei, mai mult ca să alung tăcerea decît pentru altceva :

— Ai luat-o razna. Parcă vorbeam despre ochi.

— Da, recunoscu bufniţa, chiar despre ochi vorbeam. Mă întrebai cum văd eu lumea, cu ochii mei de bufniţă, mari şi rotunzi. Mai stărui să afli ?

— Stărui, cum să nu stărui ? !

— Atunci uită-te în ochii mei fără

să clipeşti.

Rîsei din nou, de astă dată cu hohote.

■— Vrei să mă hipnotizezi. Nu se prinde. Au mai încercat şi alţii.

r- Nu poate fi vorba de hipnotizare...'

Vorbind, bufniţa îmi prinse ochii. încercai să clipesc, Nu izbutii. Bufniţa se apropie de mine. „Am s-o las să mi se urce pe piept, îmi spusei în gînd, am s-o prind şi-am să-i smulg penele aripilor, să nu mai zboare."

Bufniţa rîse :

— Ţi-am auzit gîndul, nu mă tem de tine, nu mai eşti în stare să faci nici o mişcare.

Vrusei s-o alung. Mîna îmi rămase nemişcată. Nemişcate îmi rămaseră şi picioarele. N-aveam ce face. Trebuia să

mă împac cu soarta.

Bufnița sări în iarbă, veni şi se aşeză în dreptul capului meu. Mă privi... mă privi... Şi dintr-o dată mă pocni în frunte uşor, deasupra sprîncenii din dreapta. Ochiul îmi sări din cap şi cum era rotund întocmai ca o bilă se rostogoli în iarbă.

— Nu te speria, îmi spuse bufnița, am să-ți împrumut pentru cîteva clipe un ochi de-al meu.

Ridică gheara, îşi scoase ochiul drept din cap şi-l aşeză uşor în locul ochiului meu din iarbă care ne privea cu multă mirare, cînd pe mine, cînd pe ea.

„Nu văd nimic, gîndii, acum chiar că nu mai văd nimic, nici cu ochiul meu, nici cu al bufniței.'[1]

— Aşteaptă, zise cu glas tare bufnița, aşteaptă, nu te grăbi.

Zbură în aria nebunului şi se întoarse cu o frunză de măr în gheare. îmi acoperi cu frunza de măr ochiul zdravăn şi dintr-o dată văzduhul se lumină. Lumina care mă înconjura acum din toate părțile nu era lumină de zori de zi şi nici lumină de amurg nu era. Nu era lumină de amiază şi nici de chindie. Bătea lumina aceasta cînd în galben, cînd în albastru, cînd în roşu şi era limpede, limpede, grozav de limpede.

— Uită-te spre casa voastră, îmi zise bufnița.

— Dar cum să mă uit, de vreme ce nu mai sînt stăpîn pe mişcările mele ?

*— ~Ra esti *" w•

întorsei capul şi mă uitai spre casa noastră şi văzui nliitind t>e deasupra ei nenumărate rînduri de oameni.

SS2? 2 : -

«*«*> -* -

de oameni. N-am cum să-i cunosc.

Bufniţa se apucă iarăşi de rîs.

— Cîteva sute ai zis ? Ia uită-te mai bine .

Mă uitai mai bine. Lăsai nasul în jos.

.— Cîteva mii.

— Şi tot nu-ţi dai seama cine sînt ?

— Nu. Nu-mi dau seama.

— Sînt înaintaşii tăi.
— Adică sufletele înaintaşilor mei.
— **Suflete,** dacă vrei să le numeşti aşa.
Cu ochiul bufniţei plantat în scobitura ^hiului meu

p Seau[5] că m-aş Ii asemuind
şi nu izbuta *In* :5chunb
Lui peste mama. Plutea P*
rînduri de oameni, m
braţe îl purta pe Aiexe ş
y o purta pe Rada.
Ridicai glasul şi o strigai

:

-Mamă... Mamă... Uită-te şi la **mine,** mama Nu stiu dacă mama mă auzi ori nu ma auzi. Dm- tr o dată rîndurile de oameni se învîrtejira, se ame - **• se topiră unul intr-altul pină alcăţmrSun g alburiu care veni şi se aşeză deasupra mea. întinsei rnifl** să-l ating. Norul, de teamă, se depărtă, se destrămă, pieri.

— Trezeşte-te, Zăricuță, vine trenul şi te omoară. Zăricuță...

Auzii cuvintele soră-mi Elisabeta ca venind foarte de departe, dar le auzii şi îngînai :

-— Cum adică ? De ce să mă omoare pe mine trenul ?

— Pentru că te-ai culcat pe linie şi-

ai adormit pe linie, Zăricuţă.

Soră-mea mă apucă de mîini, mă trase şi-mi făcu vînt. Mă rostogolii după terasament şi-o sumedenie de mărăcini îmi răniră şi-mi sîngerară faţa. Trenul de cinci dimineaţa trecu alergînd nebuneşte spre gară. Locomotiva fluiera şi arunca pe coş suluri groase de fum negru.

— Ai dormit acolo, pe iarbă, aproape două ore. Nu ţi-a îngheţat spinarea ?

— Ba mi-a îngheţat.

Veni, se aşeză la spatele meu şi începu să mă lovească cu pumnii. Mă bătu zdravăn — noroc că nu avea pumnii prea mari — mă bătu pmă mă încălzi. Văziud că sînt încă ameţit de somn, mă prinse de braţ :

— Hai acasă.

Mă gîndii la neamurile care, de la

moartea mamei, ne umpleau casa.

— Au plecat ?

— Unii au plecat. Alții au rămas.

Nenea Sorean dormea şi sforăia pe prispă. în apropierea lui, făcuți covrig, dormeau şi sforăiau în somn şi piticii Costandinei. îmi aruncai ochii şi în căruța Uțupăroaicei. Mătuşă-mea dormea cu obrazul lipit de pieptul păros şi aproape gol al lui Laurenț Piele. Soră-mea, uitîndu-se şi ea la mătuşă-mea Uțupăr şi la Laurenț al ei, spuse :

— Aici e la mijloc amor, nu glumă, vechi de aproape o sută de ani.

Replica lui Laurenț se auzi îndată :

— Şi, mă rog, de ce n-ar fi ?

Acum soră-mea Elisabeta rîse de-a binelea şi o dată cu ea rîsei şi eu.

— Cum, nene Laurenț, nu dormi ?

— Nu, răspunse omul, or fi vreo

două-trei ceasuri de cînd m-am trezit, însă am rămas ca un pietroi, nemişcat, ca să n-o trezesc pe dumneaei…

— Am visat că o bufniță mi-a scos un ochi… îi spusei soră-mi.

— Pe mama n-ai visat-o ?

■— Ba am visat-o şi pe mama.

— Să nu ți se pară că visurile nu sînt la locul **lor..** Totdeauna cînd moare un om într-o casă. ceilalți care au rămas în viață îl visează din cînd în cînd, uneori **îl** visează noapte de noapte.

Mâ duse soră-mea Elisabeta în bucătăria din curte,

o căsuță cu pereți de chirpici, cu două odăi. într-una se afla soba de gătit, într-alta un pat larg în care, **la** nevoie, puteau, să doarmă trei-patru oameni deodată. Peste scîndurile

groase era întinsă o velință veche. **Lîngă** perete, două căpătîie umplute cu paie.

— Aici o să se culce tata începînd de diseară.

— Şi în odaia aceea... în odaia aceea în care **a** murit mama...

— Acolo... Deocamdată acolo n-o să se culce nimeni... Mai tîrziu... Mai tîrziu poate o să mă culc eu acolo.

-— Cu Sămînță ?

— Nu, singur?,.. Tu, Zăricuță... Aşa mi s-a **urît** eu omul ăsta... Aşa mi s-a urît, că-mi vine să-mi iau lumea **în** cap...

— Te bate ?

— Dacă mă bate !... Dacâ mă bate, e **puţin spus.** Cum se îmbată, cum mă bate şi mă alungă afară din

casă.

■— Şi--, se îmbată des cumnatu-

meu ?

— Aproape în fiecare seară...

—■ Ai avut şi tu un noroc !

„ ^ ştii că am avut !DidaEvanghelinară-ı mine oarbă şi ştii din ce cauză ? O bătea Alvită. Numai ’ m cap n dadea cu pumnii... Numai în cap... Iar biata biela... Ce să mai vorbim de biata Stela !... Fochistul ei '-'i Florică al ei...

— Şi dida Riţa ?

—- Anghel nu se atinge de ea. în privinţa bătăii..' In privinţa bătăii e singura dintre noi pe care n-a bătut-o bărbatul...

Costandina stă în prag. Cine ştie de cîtă vreme stă sora-mea de lingură şi ascultă ce vorbim. La spatele ei gemenii pitici.

— Vorbiţi de bărbaţi !... E-he-

he... Femeia care nu l-a- cunoscut pe Digă al meu nu ştie ce-nseamnă bărbatul. Digă !... Digă al meu... Mă bătea de mă snopea... Mă bătea pînă mă făcea zob... Şi pe urmă mă iubea... mă iubea... „Dă-mi, fă, sufletul să ți-1 sorb, îmi zicea, dă-mi sufletul să ți-1 sorb.“ îi dam gura. Şi Digă mi-o muşca... mi-o muşca...

Soră-mea Elisabeta n-o iartă :

— Şi piticii ăia — doi sau trei, că numai tu ştii cîți au fost — şi ei ți-au cerut sufletul să ți-1 soarbă ?

Nu, zice Costandina rîzînd, dragii de ei, nu, ei nu mi-au cerut sufletul... Altceva mi-au cerut. Şi eu... Eu le-am dat ce mi-au cerut... Şi aşa au venit pe lume ' gemenii mei...

Piticii rîd. Noe spune :

— Mamă, mi-e foame.

Şi numaidecît Nae spune şi el :

— Mamă... şi mie mi-e foame...

' Soră-mea Elisabeta m-a adus la bucătărie ca să-mi deâ[f];cevă cald; să-măraîncji să mai/.prind .puteri. Pe platei

dc metal dă în clocot o oală cu lapte. Soră-mea o trage deoparte. îi spune Costandinei :

— Du-te în cealaltă casă şi caută în tindă. A mai rămas de aseară cîțiva colaci, ceva brînză şi-o sticlă de vin. Dă-le *mititeilor* să mănînce şi să bea.

Costandina pleacă. După ea, cu paşi mărunți, pleacă si piticii. Unul din ei întoarce capul şi-i spune soră-mi :

— Chiar dacă m-ai fi rugat, noi n-am fi băut lapte. Nouă nu ne place laptele... Nouă ne place băutura tare...

Nu-i mai ia soră-mea în seamă. Zice către mine :

— - Cu ă-j-t**ia,** dacă te pui, n-o mai isprăvești. O țin mațu-gaia...

Caută soră-mea pe poliță o strachină şi o lingură de lemn, le ia şi le spală. Pe aceeaşi .poliță găseşte înfăşurată intr-un şervet îndoit o bucată de mămăligă rece. Pune masa rotundă într-un colț al bucătăriei şi lîngă ea un scăunaş scund cu trei picioare,

— Asează-te, îmi spune, aşează-te la masă, Zăricuță, mănîncă.

Umple strachina cu lapte fierbinte, pune în^ strachină mămăligă, o terciuieşte cu lingura de lemn. Sînt ani de cînd n-am mai mîncat lapte fierbinte cu mămăligă din strachină de pămînt ars, cu lingură de lemn ! Mănînc
— şi cu ce poftă ! — acum. Golesc

strachina. Soră-mea Elisabeta mă întreabă :

— Mai vrei ?

— Da. Mai vreau.

Scaunul pe care stau e scund, masa la care mănînc e măruntă, pereţii bucătăriei în care mă aflu sînt strîmbi, de chirpici, coşcoviţi. Un căţel scurt, gras, rotofei aproape, intră. Dă **din coadă,** vine **la mine şi-mi** miroase picioarele.

— îl cheamă Bondoc, îmi spune soră-mea şi are numai trei luni.

Mănînc mai departe. Pe urmă mă apuc să mingii căţelul pe spinare, Soră-mea Elisabeta, care s-a ţinut bine to-t timpul zilelor acestea, se uită cind la mine,^ cî la căţel şi deodată se lasă învinsă de plîns. Plînge îni liniştit, cu lacrimi mari. Lacrimile nu şi le şterge, lela să se spargă şi să-i

curgă pe obraz.

■— A murit mama, spune, am spălat-o, am gătit am îngropat-o şi acum am început s-o uităm. SpU, ne-mi tu. Zăricuță, spune-mi *ce este uitarea* ?

îmi veni să zîmbesc şi chiar zîmbii.

— Cineva m-a întrebat odată ce este *fericirea,* şi acu tu mă întrebi ce este *uitarea.* N-am ştiut ce să răspun atunci şi nu ştiu ce să-ți răspund nici ție.

- Cățelul pe care soră-mea l-a numit Bondoc î: miroase mai departe picioarele şi dă, vesel, din coad Cît a fost mare forfotă la noi în curte şi în casă, a st ascuns. Nu puțini smt oamenii care, atunci cînd văd i_ cățel, simt plăcere dacă îi dau pe neaşteptate cu vîrf pantofului o

lovitură în burtă. Căţelul se rostogoleş chelălăie, omul rîde.

îl mîngîi pe Bondoc pe spinare. Căţelul s-e gudui mai departe, dă din coadă, îmi lasă pantofii în pace **ş** se apucă să-mi lingă mîinile.

Soră-mea plînge... plînge...

— Dacă aş putea să uit cum mă bate Sămînţă..,
Dacă aş putea să uit, atunci... atunci l-aş iubi cum -l-an* iubit cînd eram tînără... Tu, nene, îţi mai aduci t ^ aminte ce frumoasă eram eu cînd nu mă părăsise tine reţea ? >

— îmi aduc aminte, dar de ce te tîngui ? Eşti încă tînără şi frumuseţea nu ţi-ai pierdut-o...

Bondoc îmi linge mîinile, se gudură. Ochii îi licăresc veseli în cap,

numai că nu rîde, numai că nu, vorbeşte.

— Ştii, îi spun soră-mi Elisabeta, am vorbit c-o bufniţă,

— în vis ?

— Altfel cum ?

— în vis vorbesc nu numai oamenii, vorbesc şi păsările, vorbesc şi animalele. O dată —r nu, nu o dată, chiar de mai multe ori — am visat că mă aflam într-o pădure adîncă. Auzeam, tu, cum vorbeau copacii între ei, cum vorbeau între ele florile, firele de iarbă. Poate că vorbesc şi de-adevăratelea nu numai în vis... Ce ştim noi ?...

Soră-mea ar dori ca noi, oamenii, să ştim mai mult. Dar cine n-ar dori ? Ştim puţin, ne lovim unul de altul, ne duşmănim, ne urîm,. ne dorim pieirea iar moartea... moartea ne pîndeşte pe

toți, rîde de noi şi ne răpeşte vieții unul cîte unul, tocmai cînd ne aşteptăm mai puțin, sau tocmai cînd nu ne aşteptăm de loc. s

Veve :

— Simt că a venit dimineața şi că soarele s-a înălțat de-o suliță. Aerul a început să se încălzească. Ziua o să fie senină.

— Ba n-o să fie, spune dada Anica oarba, nevasta lui nenea Dumitrache. Mă dor genunchii. Spre seară o să plouă. Totdeauna, dacă dimineața mă dor genunchii, spre seară plouă. Simt chiar că a început să se înnoureze.

Mă uit spre cer. într-adevăr, în partea de miazănoapte a cerului, i se înnourează. Norii se adună, se strîng, se îndeasă unii într-alții şi se înnegresc. Ies în curte şi mă aşez pe un

scaun lîngă ceilalți, sub duzi. Vine dinspre cîmpul de dincolo de terasamentui căii ferate o pală aspră de vînt. Se aude un tunet prelung. Duzii, salcîmiL salcia de la poartă se clatină. Dude albe. grase, dulci ca mierea, mai dulci decît mierea, şi dude albastre, aproape negre, acrişoare, se prăvălesc asupra noastră ca o adevărată ploaie. De teamă să nu ne păteze hainele şi cămăşile, intrăm în casă. Tunetele se aud din ce în ce mai prelungi şi mai puternice. Mai repede de cum. m-aş fi aşteptat, cerul brăzdat de fulgere s-a acoperit cu nori groşi, soarele s-a ascuns dincolo de ei şi o ploaie nemaipomenit de salbatecă s-a apucat să se verse asupra satului. Fulgerele şi tunetele se întețesc, ploaia curge de sus tot mai deasă şi de la o clipă la alta

pare a se schimba intr-un adevărat potop.

w ^ ne dai ceva să bem, îi spune mătuşă-mea ţqpai sora-mi Elisabeta, care, după moartea mamei a ramas stăpîna casei.

, „ 7~ ^acă s-ar putea, şi ceva de mîncat, pentru că băutura pe stomacul gol nu merge, adaugă nenea Laurenț Piele, măruntul şi bătrînul amurez al mătuşii Uțupăr.

Iar ni s-a făcut foame, şopteşte mătuşa Agopa, iar ni s-a făcut foame.

Aşa e la mort, o întregeşte mătuşă-mea Bîca, mama lui nenea Paraschiv care a murit în război, aşa e la mort. Plîngi, jeleşti. Te vaiți. Şi mereu ți se face foame. Iar dacă ți se face foame, trebuie să mănînci... Trebuie să mănînci... *Dacă nu mănînci*

şi nu bei, mori. Vrea careva dintre noi să moară ? Nimeni... Nimeni...

Veve Orbul- rîde. Şi o dată cu el rîde şi Anica, oarba.

Nici eu, că sînt orb, şi nu vreau să mor, darmite omul fără beteşug.

Grozav de bine le-a pregătit pe toate soră-mea Eii- sabeta şi cumnatu-meu Sămînță. Se mai găseşte în casă mîncare, se mai găseşte şi băutură. Toți cei ' care n-au Plecat încă pe la casele lor beau şi mănîncă. Bea şi mănîncă şi Costandina. Beau şi mănîncă si pitirii Costandinei. Frate-meu Ion adventistul mănîncă numai. De băut, bea apă de la fîntînă. Soră-mea Elisabeta are grijă şi de mine. îmi mai aduce încă o cană de Tapt.» fierbinte. Mă mir. Vacă n-are. Caprele, i le-a

furat şi
i le-a mmcat Bicoi. De unde are ea atîta lapte, aproape doi litri ? O întreb şi-mi răspunde rîzînd, cu acel rîs al omului care şi-a îngropat de curînd pe cineva dm familie :

~ .Nici nu-ți închipui !...De la Filimona. A venit » zori, .cînd .3te plimbai fo i prin 'ari^: \,Țifte^pteIe;'kJŞîîi tu pentru cine... Am muls caprele, pe amîndouă le-am muls... Şi tot laptele pe care l-am muls de la capre ți l-am adus ție... Pentru el... Nici măcar un piculeț n-am păstrat pentru ai mei... Auzi ?... Nici măcar un piculeț.[11]

Iarăşi rîde soră-mea, cu acelaşi rîs de adineauri rîde. Şi rîsul acesta mă omoară parcă.

— Filimona... Filimona tot te mai iubeşte...'

— Nu vreau să vorbim acuîn de Filimona...

Soră-mea se întristează adînc.

— Dar despre ce-ai vrea să vorbim ? Despre mama ?

Mama a murit. A murit şi-am îngropat-o. Să vorbim despre ea mai tîrziu, după ce vom fi început s-o uităm...

S-o uităm ! S-o uităm pe mama ! Pe mama care ne-a născut, ne-a crescut, pe mama a cărei inimă a bătut cu îngrijbrare pentru viața fiecăruia dintre noi. Acum ea nu mai are viață. Pentru fiece om vine o clipă cînd nu mai are viață... Cînd nu mai are viață !...

Mama a murit şi noi trebuie s-o uităm.

— Ce este uitarea, Zăricuță ?

Piticii beau, nenea Sorean bea, mătuşa Uțupăr şi Laurenț al ei beau, bea mătuşă-mea Ciurea şi beau şi celelalte cinci, şase sau şapte surori ale tatei. Costandina nu »e lasă nici ea mai prejos. Ploaia se prăvăleşte asupra casei noastre, asupra satului, asupra cîmpului care îm- prejmuie satul.

— Aşa o fi plouat şi la potop,

— Poate.

— Ha-ha, rîde Veve Orbul, ha-ha-ha ! La potop a plouat, nu glumă !... A plouat, nu glumă.

Cățelul Bondoc năvăleşte peste noi. A rămas un timp afară să-l spele ploaia. L-a spălat ploaia, i s-a făcut frig. Se apropie de vatră. Ştie că uneori, acolo, fîlfîie un fel de aripi roşii care îl încălzesc. Poate focul e un cocoş cu aripi mari, cu trup de fum şi cu picioare de jar. Cocoşul de foc se zbate, dă din

arpi, se suceşte şi se răsuceşte, dar nu zboară. Tălpile lui sînt lipite de vatră.

— Bărbatu-meu, Păune Vacă, de, cînd era băiatul nostru plecat la război, se văita în fiecare seară i „Nevastă, nevastă, o mai fi trăind băiatul nostru ?“ „Trăieşte, cum să nu trăiască, nu mi s-a făcut nici un semn, nu mi s-a bătut ochiul drept, că la mine ochiul drept e cu pagubă, şi nici mîncînd struguri nu m-am visat/"

Mă uit la mătuşă-mea Uche cam mirat.

— A... zice, ai uitat !... Gînd visezi că mănînci struguri ți se întimplă o nenorocire... Boabele de si ruguri sînt lacrimi, lacrimi mari şi adc va rate, Zăncuța...

— N-am uitat nimic, mătuşe Uche.

Mânincă mai departe pămlni ars.

Ronțăie.,. Ronțăie... Soră-mea Evanghelina s-a aciuiat înlr-irn colț, soră-mea Rița intr-altul.

— De ce mi-o fi murit mie f a l a ? Ce-a avut moartea cu fata mea ? Şi Dumnezeu ce-o ii avut cu fau) mea, tocmai cu fata mea ? Mi-a luat fata şi nu rm-a dat alia. Şi bărbatu-meu, Angliei, a venit bolnav din război... Bo;nav a venit şi bolnav a rămas, gîfîie, abia îşi tirăşie picioarele, nu e nici viu. nu e nici mort... C;ne-o să mnneeasca pentru noi ? Cu ce-o să trăim noi ? Băieții sînt toii micuți...

■— Dar Sleia ?... Stela cum o să trăiască ?...

Rudele, rubedeniile, cunoscuții care încă n-au plecat pe la casele lor mănîncă, beau, pe urmă iarăşi

mănîncă, iarăşi beau şi iarăşi mănîncă.

Tata, pe care îl uitasem, intră în casă ud leoarcă. Se scutură ele apă. Dar parcă poate să se scuture ? Tremură tot.

— Inehipuiți-vă !... Am adormit în curte, în iarbă, nu m-au trezit tunetele, nu m-au trezit trăsnetele şi nici ploaia. M-a trezit Bondoc.

Se gudură cățelul în prag şi încearcă şi el, tot atît de zadarnic, ca şi tata, să se scuture de apă.

Umblă soră-mea Elisabeta în lacră, scoate nişte straie ale cumnatului Sămînță, i le dă tatei :

2 or

— Intră în odaia de dincolo, unde a murit mama, şi

schimbă-te...

— Cum o să intru eu *acolo,* tocmai *acolo ?*

îi dă soră-mi straiele uscate.

— Păstrează-le. Sînt ale lui Sămînță.

Afară plouă. Plouă năprasnic. Tună. Fulgeră. Trăsneşte. Se cutremură văzduhul şi se cutremură şi pămîntul Plouă' năprasnic. Pe drumul de lîngă casa noastră curge un adevărat rîu. Tata iese pe prispă. Găseşte un brat de lemne uscate. Se duce cu ele în tindă, uncie ne aflăm toţi, le aşază pe vatră, le stropeşte cu o lingur_ de gaz le dă foc! Flăcările se înalță şi se zbat roşii-gal oui. Se asază pe un scăunaş lîngă foc, îşi usucă

munue, ^picioarele şi, încetul cu încetul, îşi usucă straieie. Lmga el îsi usucă blana Bondoc. Fumul urcă, iese pe coş şi, odată aflat afară, se destramă, se topeşte şisepierdein ploaia Le devine din ce în ce mai aprigă,mai naprasmca. Aşezaţi între apa care musteşte sub eişi ceaadusa d ploaie, morţii din cimitirul nostru delaOmida_ d e p e îunga, îngusta şi săraca Vale a Calma tuiului ş Viata nemişcaţi somnul lor fără sfirşit... fara srrşi are început, are sfîrşit... Somnul adus de moarte are ş el început, dar sfîrşit n-are... Sfîrşit *nu are...*

Tata uită că mai sîntem şi noi pe acolo. Se crede singur. Singur cu focul. Se uită la flăcările lui caie bat^cmd în galben, cînd în albastru şi şopteşte simplu, d p ar

spune o rugăciune :

— Mărio, Mărio, ce mult te-am iubit eu pe tine,

Mărio, Mărio !...

Toți îi auzim vorbele. Toți ne gîndim la mam La mama care a murit, pe care am “^vopat-o a cimitn^şi al cărei trup este acum înecat m apa eare cmg P sicriul ei şi care s-a făcut una cu ploaia pătrunsa pămînt.

— Mărio... Mărio..'

Cădem într-o tăcere adîncă. Şi dintr-o data n. **po**

didoiteMârioUL Mărio... Ce - «e-m i»*. - pe tine,

Mărio... Mărio !... _ careacibat în.

arfMW ™ sr ș — * pa,e c&

focul seamănă cu un cocoş. tălpile

poate zbura...